

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLASİK ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

ANTANDROS NEKROPOLÜ GEÇ ROMA YERLEŞİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Evren AÇAR

92110005639

DANIŞMANI

Doç. Dr. Yasemin POLAT

İZMİR, 2017

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLASİK ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

ANTANDROS NEKROPOLÜ GEÇ ROMA YERLEŞİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Evren AÇAR

92110005639

JÜRİ ÜYELERİ

(Danışman) Doç. Dr. Yasemin POLAT

Prof. Dr. Gürcan POLAT

Prof. Dr. Binnur GÜRLER

İZMİR, 2017

T.C.EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS

TEZ SAVUNMA TUTANAĞI

ÖĞRENCİNİN

Adı Soyadı : Evren AÇAR

Numarası : 92110005639

Anabilim Dalı : Klasik Arkeoloji

Tez Başlığı (Türkçe) : Antandros Nekropolü Roma Yerleşimi

Tez Başlığı (İngilizce) : The Roman Settlement on the Necropolis of Antandros

Tez Savunma Tarihi : 21.07.2017

Tez Başlığı Değişikliği Varsa Yeni Başlık: Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi

JÜRİ ÜYELERİ

Jüri Başkanı

Unvan, Adı, Soyadı : Doç. Dr. Yasemin POLAT

Karar : ☒ Başarılı ☐ Başarısız ☐ Düzeltme

İmza :

The Late Roman Settlement on the Necropolis of Antandros

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Prof. Dr. Binnur GÜRLER

Karar : ☒ Başarılı ☐ Başarısız ☐ Düzeltme

İmza :

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Prof. Dr. Gürcan POLAT

Karar : ☒ Başarılı ☐ Başarısız ☐ Düzeltme

İmza :

TEZ HAKKINDA JÜRİNİN GENEL GÖRÜŞÜ

(Jüri Başkanı Tarafından Doldurulacaktır)

Tez savunması sonucunda öğrenci tarafından hazırlanan çalışma;

Oybirliğiyle ☒

Oy çokluğuyla ☐

Başarılıdır

Düzeltilmelidir

Başarısızdır

☒☐☐

- Bu tutanak üç (3) işgünü içerisinde jüri üyelerinin raporlarıyla beraber Anabilim Dalı Başkanlığı üst yazısıyla Enstitü Müdürlüğüne gönderilmelidir.
- Tezli yüksek lisans programlarında düzeltme alan öğrencinin 3 (üç) ay içerisinde yeniden savunmaya girmesi zorunludur.

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne sunduğum “Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi” adlı yüksek lisans tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Evren AÇAR

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
AMAÇ ve KAPSAM	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
1.1. ANTANDROS TARİHÇESİ	3
1.2. ANTANDROS ARAŞTIRMA TARİHÇESİ	9
İKİNCİ BÖLÜM	12
2.1. ANTANDROS NEKROPOLÜ VE GEÇ ROMA DÖNEMİ YAPILARI	12
2.1.1. ANTİK YOLUN KUZEYİNDEKİ GEÇ ROMA DÖNEMİ YAPILARININ EVRELERİ VE BULUNTULARI	17
2.1.1.1. 1 NOLU MEKAN	17
2.1.1.2. 2 NOLU MEKAN	20
2.1.1.3. 3 NOLU MEKAN	24
2.1.1.4. ŞARAP İŞLİĞİ	27
2.1.1.5. DEPOLAMA MEKANI	28
2.1.1.6. KUZEY YAPI KOMPLEKSİ DEĞERLENDİRMESİ	28
2.1.2. ANTİK YOLUN GÜNEYİNDEKİ GEÇ ROMA DÖNEMİ YAPILARININ EVRELERİ VE BULUNTULARI	30
2.1.2.1. 4 NOLU MEKAN	30
2.1.2.2. 9 NOLU MEKAN	32
2.1.2.3. 10 NOLU MEKAN	32
2.1.2.4. 5 NOLU MEKAN	33
2.1.1.5. 6 NOLU MEKAN	33
2.1.1.6. 7 ve 8 NOLU MEKANLAR	35
2.1.2.7. GÜNEY YAPILARININ DEĞERLENDİRMESİ	38
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	39
3.1. TERRA SİĞİLLATALAR	39
3.1.1. DOĞU SİĞİLLATALARI	42
3.1.1.1. DOĞU SİĞİLLATA A	43
3.1.1.2. DOĞU SİĞİLLATA B	46
3.1.1.3. DOĞU SİĞİLLATA C (ÇANDARLI)	49
3.2. KIRMIZI ASTARLI GEÇ ROMA SERAMİKLERİ	58
3.2.1. AFRİKA KIRMIZI ASTARLI SERAMİKLERİ (ARSW)	58

3.2.2. PHOKAIA (FOÇA) KIRMIZI ASTARLI SERAMİĞİ (LRC)	61
3.2.3. YEREL ÜRETİM FOÇA SERAMİKLERİ	106
3.2.4. KIBRIS KIRMIZI ASTARLI SERAMİKLERİ	112
3.2.5. AÇIK RENK SERAMİK (LIGHT COLORED WARE), LC	115
3.3. AMPHORALAR.....	121
3.3.1. AGORA M 273 AMPHORALARI.....	121
3.3.2. LR 1 AMPHORALARI	123
3.3.3. LR 2 AMPHORALARI	127
3.3.4. LR 3 AMPHORALARI	136
3.5. KANDİLLER.....	145
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	151
4. SİKKELER	151
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	172
5. JUSTİNYEN VEBASI.....	172
ALTINCI BÖLÜM	174
6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	174
KAYNAKÇA.....	184

ÖNSÖZ

Antandros Nekropolü üzerinde bulunan Geç Roma Yerleşim tabakalarının değerlendirilmesiyle ilgili “Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi” adlı tez ile bu konuda çalışmama her türlü olanak tanıyan ve beni yönlendiren sayın hocalarım Prof. Dr. Gürcan POLAT ve Doç. Dr. Yasemin POLAT’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca her türlü konuda desteğini esirgemeyen Antandros ekibinden sayın Yrd. Doç. Dr. Kahraman YAĞIZ’a ve seramik konusunda sürekli fikir alışverişinde bulunduğumuz sayın Rabia AKTAŞ’a ve tez kapsamında incelenen malzemelerin ve tez konusu yerleşimin ortaya çıkarılması, eserlerin çizimlerinin yapılması ve fotoğraflanmasında emeği bulunan Antandros Kazı Ekibi’ndeki tüm arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Seramik konusundaki tecrübeleri ve Parion’daki seramik buluntularını birlikte inceleyerek bu konudaki bilgilerimizin artmasına imkan tanıyan sayın hocam Yrd. Doç. Dr. Ertuğ ERGÜNER’e teşekkür ederim.

Tez kapsamındaki amphoralar konusunda yardımlarını esirgemeyen sayın hocam Prof. Dr. Kaan ŞENOL’a görüş ve yardımları için teşekkür ederim.

Sikkelerin tarihlenmesi konusunda yardımcı olan Uzman Mehmet ÖNDER’e yaptığı katkılardan ötürü teşekkür ederim.

Ayrıca biricik sevgili eşim Özgül AÇAR’a çalışmalar konusunda yaptığı yardım ve sabrından ötürü sonsuz teşekkür ederim.

Evren AÇAR

İZMİR 2017

GİRİŞ

AMAÇ ve KAPSAM

“Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi” başlığı altında, Antandros nekropolünün kullanım dışı kalmasının ardından bu alana dek uzandığı anlaşılan Geç Roma Dönemi’ne ait yapılar ve buluntular değerlendirilmeye çalışılmıştır. Mimariye ilişkin veriler kuzey bölümde bir bütünlük göstermesne karşın, güney bölümde kazı çalışmaları sınırlı düzeyde mimarinin ortaya çıkmasına el vermiştir. Ele geçen mimarinin kullanım amacının belirlenmesi, plan ve küçük buluntular yardımı ile ortaya konmaya çalışılırken, sınırlı bir dönem kullanıldığı anlaşılan Geç Roma Dönemi tabaklarından ele geçen seramiklerin daha dar bir tarih aralığına sıkıştırılması hedeflenmiştir. Bu kapsamda çalışma beş ana bölüme ayrılarak incelenmiştir. Birinci bölümde Antandros’un tarihçesi ve araştırma tarihçesinden bahsedilmiştir.

İkinci bölümde nekropol üzerinde ortaya çıkarılan mimarinin plan ve evreler açısından değerlendirilmesine yer verilmiştir. 2001-2011 yılı arasında ortaya çıkarılan ve mimariyi oluşturan mekanlar tek tek incelenmesinin yanı sıra oluşturdıkları mekansal bütünlük açısından da değerlendirilmeye çalışılmış, yapı evreleri ortaya konmuştur.

Üçüncü bölümde alanda en sık karşılaşılan buluntu grubu olan mekanların içinden ve çevresinden gelen seramikler incelenmiştir. Seramik buluntular incelenirken (özellikle Foça seramikleri) ait oldukları gruplardan birer ya da ikişer örnek seçilmiş geri kalanlar istatistik veriler halinde grafiklerle aktarılmıştır. Buluntular için ayrı bir katalog yapılmamış çizimler metin içine yerleştirilmiştir. Seramikler üzerinden Corel Draw Programı ile renk örnekleri alınıp çizimler üzerine aktararak seramiklerin dokuları verilmeye çalışılmıştır. Seramikler gruplara ayrılarak ele alınmıştır ve Hayes’in tipolojisi kullanılmıştır. Her bir seramik grubunun sonunda o grupla ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Alanda ele geçen Çandarlı ve Foça seramiklerinin değerlendirmesi aşamasında, “Tarihleme Tartışmaları” alt başlığında her iki grup seramiğe ilişkin tarihlendirme tartışmalarına değinilerek, Antandros kazı buluntuları bazında bu konu hakkında öneriler getirilmiştir.

İlk olarak Doğu Sigillatları A grubundan 3, B grubundan 1, C grubundan 7 parça incelenmiştir. İkinci grup Kırmızı Astarlı Geç Roma Seramikleri adı altında

Afrika Kırmızı Astarlı Seramiklerinden 1 örnek, Foça Kırmızı Astarlı Seramiklerinden kaide ve bezemeli gövde parçaları ile birlikte toplam 283 örnek, Yerel Üretim Foça seramiklerinden 5 örnek, Kıbrıs Kırmızı Astarlı Seramiklerinden 2 örnek, Açık Renk Seramiklerden 21 örnek değerlendirilmiştir.

Üçüncü bölümün devamında Amphoralar başlığı altında Agora M 273, LR 1, LR 2 ve LR 3 amphoralarından toplam 21 amphora parçası ve kandil başlığıyla toplam 7 kandil parçası ele alınmıştır.

Dördüncü bölümde ise toplam 38 sikke incelenmiştir. Yerleşim alanında M.S. 457'den sonra neden sikke bulunmadığı üzerine çeşitli düşünceler tartışılmıştır.

Son bölüm olan beşinci bölümde ise mimari, seramik ve sikkelerden oluşan tüm veriler gerek mimari yapıda tespit edilen evrelerin ve seramik gruplarının tarihlenmesine öneri getirilmesi açısından mercek altına alınmıştır. İncelemeler sonrasında elde edilen tespitler tarihsel çerçevede de değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. ANTANDROS TARİHÇESİ¹

Antandros, Edremit Körfezi'nin kuzey kıyısında, Balıkesir İli'ne bağlı Edremit İlçesi Altınoluk Mahallesi'nde yer alır. Antik Troas Bölgesi'nde bulunan kent, Mysia ve Aiolis'i Troas'a bağlayan yolu kontrol eder konumda, denize dik olarak uzanan Kaletaşı Tepesi'nin zirve ve batı yamaçlarına konumlanmıştır (Resim 1).

Resim 1: Antandros'un Konumu²

İda Dağı güney eteklerinde yer alan Antandros, antik kaynaklara göre çok farklı kökenlere dayandırılır. Herodotos, Pers kralı Kserkses'in M.Ö. 483 yılında Yunanistan'a yapacağı seferin hazırlıklarından ve ordunun izlediği güzergâhtan bahseder. Herodotos'un anlatımına göre: *Ordu, Lydia'dan Kaikos ırmağına ve Mysia'ya yöneldi; Kaikos'u geçtikten sonra Kane dağını soluna alarak Aternaos içinden Karene kentine doğru yürüdü. Bu kentten sonra Adramytteion kenti ve Pelasg sitesi Antandros'u*

¹ Antandros tarihçesi için Bkz: Yağız 2005, 3-8.

² Talbert 2000, 841-861, Harita 56.

geçerek Thebe ovasına indi. Ve orada gece İda eteklerinde konaklamışken bora patladı, zigzag gezinen yıldırımlar düştü ve oldukça önemli sayıda kayıp verildi³. Herodotos'un bir Pelasg yerleşimi olarak söz ettiği Antandros'u Vergilius, Phryg yerleşimi olarak aktarır. Vergilius'un Aeneis adlı eserinde İ.Ö. 1200'lü yıllarda Akhalar ile Troialılar arasında çıkan savaş sonrasında yıkılan Troia kentinden kaçan Aeneas ve yanındakilerin bir Phryg yerleşimi olan ve İda Dağı eteklerinde bulunan Antandros'ta donanmalarını kurduklarından bahsedilir⁴. Antandros hakkında bilgi veren antik yazarlardan biri olan Strabon, Geographika adlı kitabında Antandros hakkında bilgi verirken, antik yazarlardan Alkaios'un Antandros'un bir Leleg yerleşimi olduğu, Skepsisli Demetrios'un ise bir Kilikia kuruluşu olduğu şeklindeki sözlerini bize ulaştırır. Strabon ayrıca Antandros kentinin bulunduğu coğrafya hakkında bilgi verir. Buna göre; *Lekton'dan Kanaia'ya kadar olan kıyıya Adramytteion körfezi denmektedir. Bu körfezin başlangıç noktasını oluşturan burun üzerinde Gargara yer alır. Gargara'dan sonra iç kısımda Antandros, bununda yukarısında Paris'in hakemlik yaptığı söylenen Aleksandreia Dağı bulunur. Ayrıca İda Dağı'ndan gelen kerestelerin pazarlandığı Aspaneus da burada yer alır. Daha sonra içinde Astyrene Artemis'i için kutsal bir alan bulunan Astyra köyüne gelir. Astyra'nın yakınında Atinalılar tarafından kolonize edilmiş ve hem bir limanı hem de bir deniz üssüne sahip olan Adramytteion kenti yer alır*⁵. Strabon'un coğrafi referanslarının yanı sıra Stephanos Byzantion, kentin Edonis ve Kimmeris gibi yan adlara sahip olduğunu aktarır⁶. Aristoteles, Antandros şehrine Trakialı olan Hedones adlı kişinin yerleşmesinden dolayı Hedonis, yüzyıl boyunca süren Kimmer yerleşiminden dolayı da Kimmeris adını aldığını söyler⁷.

Kafkas halklarından olan Kimmerler, İskit baskısı sonucu Kafkasya geçidini aşarak M.Ö. 8. yüzyıl sonunda Doğu Anadolu'ya gelmişlerdir. Kimmerler ilk olarak Urartularla karşılaşmış daha sonra Asurlularla savaşmışlardır. Urartu kralı Rusa II, Kimmerlerle bir antlaşmaya vararak onları Orta Anadolu'ya yönlendirmiştir. Kappadokia'yı ele geçirip, Paphlagonia'ya saldıran ve Sinope'yi ele geçiren Kimmerler, M.Ö. 696/695 yılında Phryg devletine saldırmış ve bunun sonucunda yenilen Phryg

³ Herodotos, 7, 42.

⁴ Vergilius, III, 7.

⁵ Strabon, XIII, I, 51.

⁶ Kaletsch, 1958, 38.

⁷ Byzantion, 97.

kralı Midas ölmüştür. Daha sonrasında Lydia devletine saldıran Kimmerler, M.Ö. 663 yılında Gyges tarafından yenilgiye uğratılmalarına karşın, M.Ö. 652 yılında İkinci kez Lydia'ya saldırmışlar, başarılı olan bu saldırıda Kimmerler Gyges'i öldürmüşlerdir. Bu tarihten sonra Kimmerlerin bir bölümü kuzeye ilerler ve Antandros'a yerleşirler. Kimmerlerin Antandros'taki işgalini M.Ö. 570'li yıllarda Lydia kralı Alyattes'in oğlu Kroisos sonlandırmıştır. M.Ö. 508 yılında Pers kralı Dareios'un komutanlarından Otanes tarafından ele geçirilen kent, tüm Anadolu gibi Pers egemenliğine geçmiştir.

Antik kaynaklarda Antandros kenti ile ilgili bilgilere çok sık rastlanmamasına karşın, kentin adından, Atina ile Sparta arasında gerçekleşen Peloponnesos Savaşlarında (M.Ö. 431-404) sıkça bahsedilir. Savaşın ilk evresinde Antandros ile ilgili bilgiyi Thukydides aktarır. Lesbos adasını ve burada yer alan Mytilene kentini ele geçiren Atinalılar, kent halkının bir kısmını sürgün etmişlerdir. Mytilene ve Lesbos adasının diğer bölgelerinden sürgün edilen bu insanlar, yanlarına Peloponnesos'tan paralı askerler alarak Antandros'u ele geçirirler. Bu insanlar Antandros'un, İda Dağına yakın olması ve gemi yapımında kullanılacak diğer gereçlerin de bol olmasından faydalanarak gemi yapacak, böylece Lesbos'a saldırıp geri aldıktan sonra karşı kıyıda yer alan diğer Aiol kentlerini de ele geçireceklerdir⁸. Ancak Antandros'un, Lesboslu sürgünlerin eline geçmesinden kısa süre sonra Demodokos ve Aristides komutası altındaki Atina donanması, yanlarına müttefiklerini de alarak Antandros'u geri kazanır⁹. Bu olayın gerçekleştiği tarih ile ilgili bilgiyi Thukydides "*Peloponnesos Savaşı*" adlı kitabında şu cümlelerle aktarır; *Aynı kış, Khios'lular, onların ayaklanmasından korkan Atinalıların- oysa Atinalılara rehine vermiş yasalarında hiç bir değişiklik yapmayacaklarını söylemişlerdi- isteğiyle, yeni surlarını yıktılar. Kış ve Thukydides'in anlattığı savaşın yedi yılı sona erdi*¹⁰. Anlaşıldığı üzere M.Ö. 431 yılında başlayan savaşın üzerinden yedi yıl geçtiğine göre, bu olaylar da M.Ö. 425/424 yıllarında meydana gelmiştir. Bu kronolojiyi destekleyen diğer bir olay Antandros'un Attika-Delos Deniz Birliğine dahil olmasıdır. Birliğe üye kentlerin ödedikleri vergilerin yılı ve miktarının kayıt edildiği vergi listelerinde, Antandros ismi ile ilk olarak M.Ö. 425 yılında ve ödediği 15 talentlik vergiyle karşılaşmaktayız. Listede Antandros isminin ikinci kez M.Ö. 421 yılında ve 8

⁸ Thukydides, IV, 52.

⁹ Thukydides, IV, 75.

¹⁰ Thukydides, IV, 51.

talentle kayıt edilmiştir¹¹. Antandros'un birliğe girişi, Atina'nın Lesbos ve Mytilene ile birlikte Antandros'u da denetim altına alması sonucunda gerçekleşmiş olmalıdır. Çünkü savaşın ilk evresi içinde Antandros, 425 yılından sonra Atina denetimine girer, M.Ö. 425 ve 421 yıllarında olmak üzere birliğe iki defa vergi verir. Bu tarihten itibaren kayıtlarda Antandros ismiyle bir daha karşılaşılmaz.

Lesboslu sürgünlerin Antandros'u ele geçirdikleri bu olay hakkında Diodoros da bize bilgi aktarır. Diodoros'un bu olayla ilgili; *Lesbos'ta Atinalıların Mytilene'yi işgalinden sonra, işgalden kaçan çok sayıdaki sürgün bir süredir Lesbos'a dönmeye çalışmaktaydı ve bu sefer Antandros'u ele geçirmeyi başardılar. Burayı üs aldıktan sonra Mytilene'yi elinde tutan Atinalılar ile savaşa devam ettiler*,¹² şeklinde bir anlatımı mevcuttur. Anlaşıldığı üzere Antandros'un, Peloponnesos Savaşının ilk evresinde, özellikle de M.Ö. 425 yılından sonra Atina'nın denetiminde ya da onunla işbirliği içinde olduğu anlaşılmaktadır. Yine bu zaman diliminde (M.Ö. 425-420) Antandros'un Attika-Delos Deniz Birliği'ne girdiği ve vergi ödemeye başladığı anlaşılmaktadır.

Savaşın ikinci evresi ile ilgili Xenophon'un aktardığı bilgiye göre; Alkibiades komutası altındaki Atina birlikleri, Mindaros komutasındaki Peloponnesos birliklerini M.Ö. 410 yılında Kyzikos'ta yener. Bunun üzerine Pers satrabı Pharnabazos, Peloponnesosluların bütün birliklerine ve onların müttefiklerine savaşta kaybettikleri gemilerinin yerine yenilerini yapmaları için para verip Antandros'a yönlendirir. Antandros'ta gemilerin yapımı sırasında Syrakusailılar Antandros halkı ile işbirliği yapıp yıkılan surlarının onarılmasında onlara yardım ederler. Ayrıca Syrakusailılar nöbet tutmalarındaki gayretleri ile Antandros'luların takdirlerini kazanmışlardır. Syrakusailıların sergiledikleri bu davranışları sonucunda Antandros'lular, onlara vatandaşlık hakkı verirler¹³. Yine Xenophon'un anlattıklarından; Alkibiades komutasındaki Atina birlikleri M.Ö. 409 yılında Byzantion'u kuşatır. Burada Sparta Harmostu Klearkhos ile Megaralı ve Boiotialı müttefikleri yer almaktadır. Klearkhos, kentin savunması için gerekli önlemleri aldıktan sonra, karşı kıyıya geçip Pharnabazos ile buluşur. Amacı Pharnabazos'tan askerlerin maaşlarını almak, Hellespontos Denizinde dağınık durumda bulunan gemileri ile Trakia'da bulunan gemilerini bir araya

¹¹ Merit-WadeGery-Mcgregor 1953, 348.

¹² Diodoros, XII, 72, II.

¹³ Xenophon 1999, I, I, 25-26.

toplamak ve Antandros'ta yeni gemiler yaptırdıktan sonra oluşturacağı filo ile Byzantion'daki Atina kuşatmasını kaldırmaktır. Ancak Atinalılar, işbirlikçileri sayesinde kenti ele geçirmeyi başarırlar¹⁴. Yine bu tarihlerde Thukydides ve Diodoros'tan Antandros'ta meydana gelen farklı bir olay hakkında bilgi almaktayız. Her iki yazarın da söz ettiği bu olay, M.Ö. 410-408 yıllarında Arsakes komutasında Antandros'ta bulunan Pers garnizonu ile ilgilidir. Arsakes, Antandroslulardan ağır vergiler almakta ve bu durumdan Antandroslular rahatsız olmaktadır. Bu garnizondan kurtulmak için Antandroslular, Lakedaimonlulardan asker göndermelerini talep ederler. Bunun sonucunda Abydos'dan gelen hoplitler Pers garnizonunu kentten kovarlar¹⁵.

Bu tarihten sonra Peloponnesos Savaşının sonucunu belirleyecek olan bir dizi olay içerisinde Antandros'tan da bahsedilmektedir. Bu olaylarla ilgili Xenophon'un aktardığına göre; Sparta kralı Lysandros, M.Ö. 407 'de Ephesos'a gelir. Dağınık durumdaki birliklerinin toplanması için haber gönderen Lysandros'un kendisi de Antandros'ta yeni gemiler yapmaya başlar¹⁶. Daha sonrasında Atinalılar ile yaptıkları savaşları kazanan Spartalılar, Peloponnesos Savaşı'nda da galip ayrılan taraf olur.

Peloponnesos Savaşı içinde, Atinalılar M.Ö. 425 yılında Lesbos ve Mytilene'yi denetimleri altına aldıkları zaman büyük olasılıkla Antandros'u da denetimleri altına almış, ya da kenti müttefikleri haline getirmişlerdir. Zira Antandros'un Attika Delos Deniz Birliğine girmesi de bu döneme denk gelmektedir. Birliğin vergi kayıtlarında Antandros'un M.Ö. 425 ve 421 yıllarında olmak üzere iki defa ödeme yaptığı anlaşılmaktadır. Bu tarihten sonra Antandros ismi vergi listelerinde yer almaz. Yine bu tarihte Antandros, Lesbos'tan sürgün edilmiş olanlar tarafından ele geçirilmiş olsa da Atinalılar, kısa bir süre sonra kenti geri alırlar. Savaşta M.Ö. 415 yılında Sicilya bozgunu ile değişen dengeler sonrasında Antandros kenti de el değiştirir. Özellikle M.Ö. 410 yılından sonra Pers denetimine girer ve Sparta yandaşı bir tutum sergiledikleri anlaşılmaktadır. Zira bu dönemde tüm Batı Anadolu Pers kralı adına Sardeis satrapı Tisaphernes ile Daskyleion satrapı Pharnabazos'un denetimleri altındadır. Kentin, İda Dağının eteklerinde olması ve gemi yapımı için gerekli malzemenin bol miktarda bulunan bir yer olmasından dolayı stratejik bir öneme sahip olduğu bilinir. Antandros,

¹⁴ Xenophon 1999, I, III, 17.

¹⁵ Thukydides, VIII, 108-109, Diodoros, XII, I, 10.

¹⁶ Xenophon 1999, II, I, 10.

donanması hasar gören ya da yeni donanma yapmak isteyenlerin başvurdukları bir merkez olarak karşımıza çıkar. Peloponnesos Savaşı'nın büyük oranda deniz muharebeleri şeklinde geçtiği göz önünde bulundurulursa kentin ne derece önemli olduğu daha iyi kavranacaktır.

Bunların dışında Xenophon, Anabasis adlı eserinde de Antandros'tan söz eder. Tibron'un ordusuna katılmak için gidenlerden biri olan Xenophon, geçtikleri yerleri tanımlarken Antandros'tan şu şekilde söz eder: *Oradan Troas'ın içinden ilerlediler ve İda Dağı'nın üzerinden Antandros'a vardılar ve sonra, kıyı boyunca ilerleyerek Thebes ovasına ulaştılar*¹⁷.

M.Ö. 4.yüzyıla gelindiğinde Büyük İskender'in Anadolu'yu ele geçirmesiyle beraber, Pers Satraplık merkezi Daskyleion kontrolündeki Antandros, özgür bir kente dönüşür. M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısından itibaren özgür bir kent olarak sikke basmaya başlamıştır. (Daha önce de basıyordu)¹⁸ Pergamon Kralı Eumenes II zamanında Suriye kralı Antiokhos III ile M.Ö. 189 yılında yapılan Magnesia Savaşı ve sonrasında M.Ö. 188 yılında imzalanan Apameia Barışı ile Antiokhos III'ün boşalttığı Batı Anadolu toprakları Romalılar tarafından Pergamon ve Rhodos arasında paylaştırılır. Buna göre Maiandros'un kuzeyinde kalan tüm Batı Anadolu toprakları Pergamon krallığına verilir¹⁹. Bir dönem Pergamon krallığının denetimi altına giren Antandros olasılıkla bu tarihten sonra Pergamon krallığına bağlanmıştır²⁰. Zira Roma'nın Anadolu'ya girmesinden sonra tüm Anadolu gibi Roma egemenliğine giren Antandros, Hristiyanlık Dönemi'nde bir piskoposluk merkezine dönüşmüştür. Daha sonra Orta Çağ'daki Arap akınlarından rahatsız olan halkın, korunmak amacıyla bugünkü adı Şahinkale olan surla çevrili, sarp kayalık üzerine taşındığı anlaşılmıştır. Yerleşim alanı, Kurtuluş Savaşı öncesinde bugünkü Altınoluk beldesinin eski köy yerleşiminin bulunduğu alana taşınmış ve piskoposluk merkezi olan yerleşme, Papazlık adını almıştır²¹.

¹⁷ Xenophon, 1998, VII, VIII, 7.

¹⁸ Erken sikkeler için Bkz. Warwick-Head 1894, xxxvi, 33, Pl. vii.

¹⁹ Malay 1992, 61.

²⁰ Malay 1992, 94.

²¹ Yağız 2005, 3-8.

1.2. ANTANDROS ARAŞTIRMA TARİHÇESİ²²

Antandros antik kentini ve nekropolünü ortaya çıkarmaya yönelik olarak yapılmış çalışmaların az sayıda olduğu söylenebilir. Müze kurtarma kazılarının başladığı tarihe kadar arkeolojik anlamda kazısı yapılmamış olan kent, daha önce yalnızca antik metinlerin okunması ve bölgede dolaşarak devşirme olarak kullanılmış eserlerin belgelenmesi şeklinde incelenmiştir.

Antandros antik kentinin yerinin belirlenmesine ilişkin araştırmalar, 1842 yılında H. Kiepert'in, Avcılar Köyü camisinin duvarında Antandros isminin (ANTANΔΡΙΩΝ) geçtiği yazıtı keşfetmesiyle başlar. Kiepert, bu yazıtı dayanarak Antandros kentini lokalize etmeyi başarmıştır²³. Kiepert'in, 1888 yılında Fabricius ile birlikte, geri dönüşü sırasında Antandros isminin geçtiği ikinci bir yazıtı ve üzerinde ANT harflerinin bulunduğu Antandros sikkelerini görmesi, daha önceki saptamasının doğru olduğunu ortaya koymuştur²⁴. Böylelikle Antandros'un lokalizasyonu yapılabilmektedir.

Kiepert, Antandros olarak saptadığı Dervent Tepe'ye, Fabricius ile birlikte tırmanmış ve orada bir şehir yerleşmesini doğrulayacak miktarda mermer ve seramik parçası bulmuştur.

H. Schliemann, 1881 yılında aynı güzergâhtan geçmiş ve yalnızca Kiepert'in ilk bulduğu yazıtı görmekle kalmamış, aynı zamanda Dervent Tepe'de (bugünkü adı Kaletaşı Tepesi), eni ve boyunun 1000 metre olduğunu tahmin ettiği, bir antik kentin varlığını da saptamıştır.

Şehri, 1959 ve 1968 yıllarında iki kez ziyaret eden J.M. Cook, Dervent isminin, Kiepert'in de fark ettiği gibi, genellikle geçitler için kullanılan bir isim olduğunu belirleyerek, ismin burada bir geçide işaret etmekte olduğuna dikkat çekmiştir. Gerçekten de şehrin üzerinde bulunduğu Kaletaşı Tepesi, denize doğru dik bir eğim ile sonlanır. Modern asfalt, tepenin eteğinin traşlanması sonucunda tepenin eteğinden geçirilmiştir. Modern asfaltın yapılmasından önce ulaşım, deniz ile tepe arasındaki dar, çakıldan oluşan deniz kıyısından gerçekleşiyordu. Cook, 1959 ve 1968 yıllarında

²² Antandros Araştırma tarihçesi için Bkz: Yağız 2005, 9-10.

²³ Judeich 1894, 904.

²⁴ Judeich 1894, 904.

yapmış olduğu incelemeler sonunda tepenin doğu yamacında herhangi bir buluntunun olmadığını, asıl yerleşimin tepenin batı yamacında olması gerektiğini vurgulamıştır²⁵.

Kiepert'ten sekiz yıl sonra Judeich, tepe üzerinde incelemeler yapmıştır. Bu inceleme sonucunda şehri, aşağı ve yukarı kent olarak ikiye ayırmış ve Antandros'u fazla büyük olmayan bir şehir olarak nitelendirmiştir.

1911 yılında şehri ziyaret eden Leaf, tepenin batı bölümünde kazılmış olan mezarları görerek şehrin nekropolisinin tepenin batı yamacında, citadelin tepenin zirvesinde, ticaret merkezi ve limanların da tepenin doğusunda olduğunu belirtmiştir²⁶.

Antandros yerleşmesinin bulunduğu Kaletaşı Tepesi'nin batısında uzanan sahil şeridinin imara açılması sonucunda 1989 yılında başlayan yapılanma çalışmalarında, bazı mezarlara rastlanmış ve bunun sonucunda 1991 yılında Müze Kurtarma Kazıları başlatılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda bu alanın M.Ö. 7. yüzyıldan M.Ö. 2. yüzyıla kadar nekropolis alanı olarak kullanıldığı anlaşılmıştır. Müze Kurtarma Kazıları aralıklarla devam etmiş 1995 yılından sonra kazı çalışmalarına son verilmiştir²⁷.

2000 yılında Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Ana Bilim Dalı öğretim üyelerinden Prof. Dr. Gürcan Polat başkanlığında bir ekip tarafından yüzey araştırması gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma sonucunda Kaletaşı Tepesinde sur ile çevrili bir yerleşimin varlığı saptanmıştır. Çam ağaçları ile kaplı olan tepe üzerinde yapılan incelemelerde elde edilen malzemelerden, bu yerleşmenin M.Ö. geç 5. yüzyıldan başlayıp M.Ö. 4. yüzyıl boyunca kullanıldığı anlaşılmıştır. Tepenin batı yamacında yapılan yüzey araştırmasında elde edilen veriler, bu alanın en azından M.Ö. 6. yüzyıldan başlayıp Bizans Dönemi'ni de içeren uzun bir zaman dilimi boyunca iskan gördüğünü ortaya koymuştur. Tepenin batısından denize dökülmekte olan Karakazan (Kundakçınar) Deresinin batısında ve Kaletaşı Tepesinin doğu yamaçlarında yapılan araştırmalarda, yerleşmeye ait veriler elde edilememiştir²⁸.

2000 yılında yapılan yüzey araştırmasından sonra 2001 yılında Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Ana Bilim Dalı öğretim

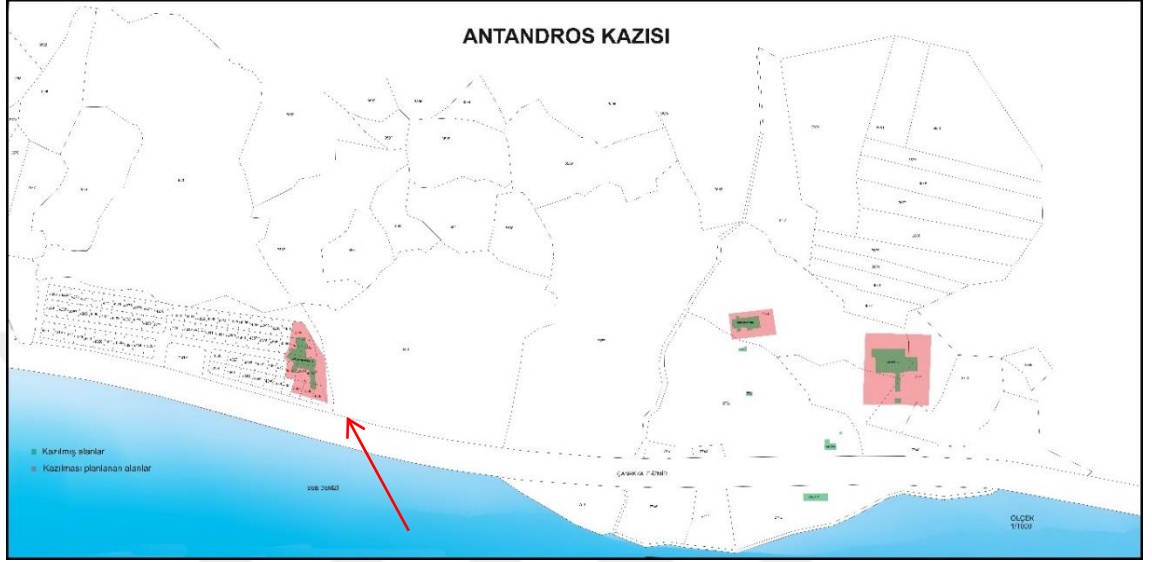
²⁵ Cook 1973, 269.

²⁶ Leaf 1923, 263.

²⁷ Yalman 1992, 451-461; Özeren-Ünal-Öner, 1996, 162-169.

²⁸ Yağız 2005, 9-10.

üyelerinden Prof. Dr. Gürcan Polat'ın başkanlığında başlayan kazılar aralıksız olarak sürdürülmektedir²⁹.

Resim 2: Antandros Nekropolisi ve Geç Roma Yerleşiminin Konumu

²⁹ Polat 2002, 21-30; Polat-Polat 2003, 453-462.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. ANTANDROS NEKROPOLÜ VE GEÇ ROMA DÖNEMİ YAPILARI

Antandros Nekropolisi, Roma villasının yaklaşık 600 m. batısında, Çanakkale asfaltının ise yaklaşık 30 m. kuzeyindedir. Kuzeyde bir tepe, güneyde de deniz ile sınırlanan 40-50 m. genişliğindeki kıyı şeridinde en az yaklaşık 250 m. boyunca uzanmaktadır³⁰ (Resim 2). Nekropoliste 2001-2011 yılları arasında yapılan çalışmalarda M.Ö. geç 8. yüzyıldan M.Ö. 50-M.S. 50 yıllarına tarihlenen farklı tiplerde birçok mezar açığa çıkarılmıştır. Yine bu çalışmaların sonucunda nekropolisin yaklaşık 700 yıl gibi uzun bir süre kesintisiz olarak kullanım gördüğü belirlenmiştir. Her ne kadar daha geç dönemlere ait iki mezar (11³¹ nolu mezar M.S 2. yüzyıl ve 25³² nolu mezar olasılıkla Bizans Dönemi'ne ait) açığa çıkarılmış olsa da nekropolisin en geç tarihi M.Ö. 50-M.S. 50 tarihlerinden sonra nekropol olarak kullanılmadığı tespit edilmiştir. Bu tarihler Roma İmparatorluğu'nun Batı Anadolu'yu Küçük Asya Eyaleti olarak topraklarına dâhil ettiği M.Ö. 133'ten sonraya aittir. Dolayısıyla Antandros bu tarihlerde diğer Batı Anadolu kentleri gibi Roma'ya bağlı kentlerden biriydi. Bu durum Antandros halkına kent surları dışına yayılma olanağı tanımıştır. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki Antandros halkının kent surları dışına yerleşmeye başlaması uzun bir süre zarfında gerçekleşmiştir. Yani nekropolisin kullanımının sona ermesinden sonra en azından birkaç yüzyılın geçmesi gerekmiştir. Bu süre zarfında yerleşim yaklaşık 600 metre kadar batısında yer alan nekropolis de yeni yerleşimin yapıldığı alanlardan biri olmuştur. Bu süreçte yamaç eğiminden dolayı üzeri toprakla örtülmüş olan mezarlar artık yüzeyden görülmemektedir.

Nekropoliste yürütülen çalışmalar mezarların yüzeyden görülmemiş olmalarına karşın yapıların inşasında mezarlara rastlandığını göstermiştir. Buna rağmen yerleşimden vazgeçilmediği bazı mezarların tahrip edildiği belirlenmiştir. Hatta bazı duvarların doğrudan lahit mezarların üzerine inşa edildiği anlaşılmaktadır. Yine bu inşa faaliyetlerinde lahit parçalarının, mezar mimarisine ait işlenmiş taşların ve stellerin

³⁰ Polat 2002, 25.

³¹ Polat-Polat 2003, 456-457, Res. 8-9.

³² Polat-Polat 2003, 456-457, Res. 8-9.

duvarlarda devşirme olarak kullanıldıkları tespit edilmiştir³³. Söz konusu bu yapılar hala kullanımda olan ve nekropolisin içerisinden geçen yolun hem kuzey ve hem de güney bölümlerine inşa edilmiştir. Yapılardan bazıları antik yola sıfır olup giriş bölümleri yola açılmaktadır.

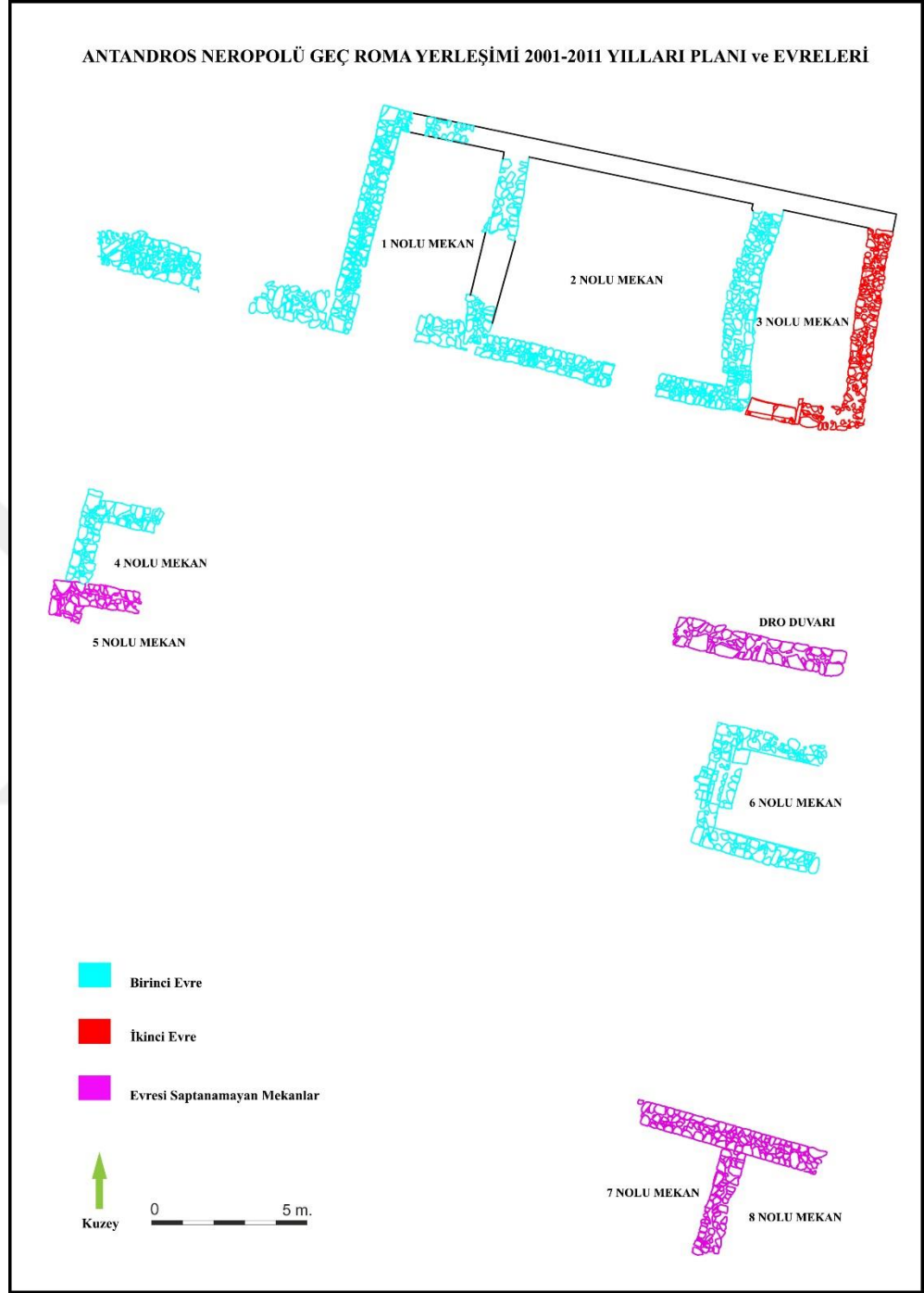
Nekropolisde 2001-2011 yılları arasında yürütülen çalışmalarda toplam sekiz mimari mekana ait duvar kalıntıları açığa çıkarılmıştır³⁴ (Resim 3). Bu yapılardan 1-3 nolu olanları antik yolun kuzeyinde olup, diğerlerine oranla daha iyi korunmuş ve mimari planları hakkında daha iyi veriler sunmaktadır. Yolun güneyinde yer alan 6 nolu mekanın da doğu duvarı hariç ortaya çıkarılabilmektedir. Diğer mimari yapılardan 4 ve 5 nolu mekanlar ile 7 ve 8 nolu mekanların ise küçük bölümleri açılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde söz konusu mekanların mimari özellikleri ve buluntuları ele alınacaktır.

2011-2016 yılları arasında Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimlerinin niteliklerini anlamaya yönelik yapılan çalışmalarda yeni verilere ulaşılmıştır. Tez kapsamında yeni verilere sadece değinilecek bunlarla ilgili detaylı çalışma ileriki dönemde yapılacaktır.

Antik yolun kuzeyindeki mimari detaylı incelendiğinde ilk dikkat çeken güneyinden geçmekte olan yola açılan kapılarıyla üç mekandır. Doğu-batı doğrultuda, yol boyunca yanyana sıralanan mekanlardan batıdan başlayarak 1-3 nolu mekanlar olarak adlandırılmıştır. Mekanlara ait duvarların dikkatlice incelenmesi bu yapıların hepsinin aynı anda inşa edilmediğini ortaya koyar. Özellikle 1 ve 2 nolu mekanlar ortak duvar kullanımı ile aynı proje çerçevesinde inşa edilmişken, 3 nolu mekan duvarlarının 2 nolu mekan duvarlarına dayanması, 3 nolu mekanın daha geç bir dönemde inşa edildiğini ortaya koyar. 3 nolu mekanın geçiş sağladığı, 2 nolu mekanın kuzeyine inşa edilen bir diğer mekan ise güneybatısına konumlanmış ezme haznesi ve toplama pithosu ile bir şarap işliğı olarak belirlenmiştir. 3 nolu mekan ile birlikte inşa edildiği anlaşılan bu şarap işliğinin de kuzeyine bu işliğe dayanan duvarları ile daha sonra yeni bir mekanın eklendiği gözlenir.

³³ Polat-Polat-Yağız 2006, 54, 55; Polat vd. 2007, 463.

³⁴ Polat-Polat-Yağız 2006, 53.

Resim 3: Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi 2001-2011 Yılları Planı ve Evreleri

Şarap işliğı ve bu yeni mekan arasındaki duvar ilişkisi ve konumu, bu mekanın şarap işliğine sonradan eklenen bir depolama alanı olduğu düşüncesini doğurmuştur. Yukarıda da özetlenen yeni veriler göz önüne alındığında Geç Roma Yerleşiminin III evreli olduğu anlaşılmıştır (Resim 4).

Resim 4: Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi 2016 Planı ve Evreleri

Antik yolun kuzeyinde olduğu gibi benzer bir yapılanma yolun güneyinde de ortaya çıkarılmıştır. Güney bölümde gerçekleştirilen kazı çalışmaları henüz bu alandaki mimarinin anlaşılmasını sağlayacak boyutta değildir. Kuzeyde olduğu gibi, yine yola paralel konumlandığı anlaşılan mekanların kuzey bölümlerinin bir kısmı açığa

çıkarılmıştır. Özellikle batıda yer alan ve yaklaşık 1.50 m. yükseklikte korunan duvarıyla 4 nolu mekanın kapısına ulaşılammıştır. 4 nolu mekanın yaklaşık 4 m. doğusunda ikinci bir mekana ait kuzeybatı köşe yakalanmıştır. Oturma düzlemi olarak 4 nolu mekandan biraz daha üst kodda olan ve 9 nolu mekan olarak isimlendirilen bu mekanın da kuzey duvarının antik yola paralel konumda olduğu görülür. Ancak 4 nolu mekan ile şu ana kadar organik bir bağı belirlenememiştir. Bu nedenle bu iki mekanın çağdaş olup olmadığı konusunda henüz yorum yapmak mümkün değildir. Ancak, 4 nolu mekanın kuzeydoğu köşesi ile 9 nolu mekanın kuzeybatı köşesini birleştiren ve tek taş sırası olarak korunan, yola paralel bir duvar belirlenmiştir. Bu duvar sayesinde olasılıkla 4 nolu mekan ile 9 nolu mekan arasındaki boşluk kapatılarak geç dönemde yeni bir mekan elde edilmiş gibi görünmektedir. Bu durumda en azından burada ikinci bir evreden söz etmek mümkündür. Bu alanda yapılan kazı çalışmaları, 4 ve 9 nolu odaların duvarlarının üst seviyesinde ve söz konusu duvarlarla aks birebir örtüşmeyen ve tek taş sırası yüksekliğinde korunan 5 nolu odanın açığa çıkmasını sağlamıştır. 4 ve 9 nolu mekanların kullanım dışı kalmasının ardından buraya inşa edildiği anlaşılan 5 nolu mekanın yalnızca kuzey duvarının bir bölümü ile batı duvarının kuzey bölümü açığa çıkarılmıştır. Bu alandaki tabakalanma incelendiğinde kuzeydeki yapı evreleri ile en azından 5 nolu mekanın örtüşmediği söylenebilir. Çünkü kuzey bölümdeki, mekanlar birbirlerini takip eden ve organik bağa sahip mimari olarak değerlendirilirken, güney 5 nolu mekanın, bu alanda yer alan 4 ve 9 nolu mekanların kullanım dışı kalması sonrasında inşa edilmiştir. Bu da belki de nekropoldeki Geç Roma yerleşmesindeki en son, 4. evreyi temsil ediyor olmalıdır.

Antik yolun güneyindeki çalışmalarda ortaya çıkarılan bir diğer mekan da 6 nolu mekandır. Açmanın doğu bölümünde yer alan bu mekanın doğu duvarı dışında tamamı açığa çıkarılmış olup, girişi batı duvardandır. Herhangi bir mekan ile organik bağı olmayan, hatta kuzeydoğu köşesinde görülen tuğladan, zemini tuğla kaplama olduğu anlaşılan bu mekanın duvarlarının oturma düzlemi, 4 nolu mekan ile benzer koddadır. Bu nedenle çağdaş oldukları düşünülebilir.

6 nolu mekanın yaklaşık 6 m. güneyinde doğu-batı doğrultula yanyana iki mekanın duvarları açığa çıkarılmıştır. bir bölümleri açığa çıkarılmış bu mekanlardan batıdaki 7, doğudaki 8 nolu mekanlar olarak isimlendirilmiştir. Ortak duvara sahip bu

iki mekanın aynı dönemde inşa edildikleri anlaşılr. Ancak şu ana kadar diğer mekanlarla ilişkili bir bağının ortaya konamaması bu mekanların mimari açıdan hangi mekanlarla çağdaş olduğunun saptanması mmk n değildir.

Yukarıda da açıklandığı üzere antik yolun kuzeyinde yer alan mimari işlevsel ve sahip olduğu evreler açısından net bir yapı sergilerken, yolun güneyindeki mimarının anlaşılabilmesi için kazı çalışmalarının tamamlanmasını beklemek gerekmektedir. Kuzeydeki evrelerle uyumu net olmasa da, güneydeki yapılanmada da en az üç evrenin varlığı açıktır. Bu evrelenme özellikle batı bölümde daha anlaşılabilmektedir. 4 ve olasılıkla 9 nolu mekanların çağdaş olduğu düşünülürse, iki mekan arasını kapatan HCN kodlu duvarın ikinci evre, 4 ve 9 nolu mekanların kullanım dışı kalmasının ardından inşa edildiği anlaşılan 5 nolu mekanın da     nc  evreyi oluşturduğu anlaşılr. Burada bir kez daha vurgulamak gerekir ki, kuzeyde de güneyde de en azından üç evre tespit edilmişse de, bu evrelerin tarihlendirilmesinin farklı olduğu en azından 5 nolu mekanın bu alandaki 4 ve 9 nolu mekanların yıkılmasının ardından yapıldığı, bu nedenle yüzeye oldukça yakın ve tek taş sırası şeklinde korunmalarından anlaşılmaktadır.

2.1.1. ANTİK YOLUN KUZEYİNDEKİ GEÇ ROMA DÖNEMİ YAPILARININ EVRELERİ VE BULUNTULARI

Yukarıda da değinildiği gibi, Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşmelerini iki ana bölümde incelemek gerekmektedir. Bunlardan ilki, antik yolun kuzeyinde yer alan mimarisinin tamamının ortaya çıkarıldığı alandır. Antik yol boyunca birbirine bitişik olarak olarak yanyana sıralanmış olan üç mekan ve bunların kuzeyine yerleştirilmiş şarap işliği ve depolama alanını içeren, beş mekandan oluşan bir komplekstir.

2.1.1.1. 1 NOLU MEKAN

1 nolu mekân yerleşimin ortasından geçen yolun hemen kuzeyinde yer alan birbirine bitişik 1-3 nolu mek nlardan en batıda yer alanıdır.

1 Nolu Mekanın Mimari Yapısı

Kuru duvar tekniği ile yapılmış, dikdörtgen formlu 1 nolu mek nın i  ölçüleri 4.80x2.80 metredir. Kuzeyden güneye doğru eğimli bir yamaçta bulunan mekanın kuzey duvarının üst seviyesi 6.56 metre iken güneyde 5.85 metredir. Mekanın doğu

duvarının güneye yakın olan bölümüne elektrik direği dikilmesinden ötürü duvar tahrip olmuştur³⁵. Mekanın girişi, kötü korunmuş güney duvarı üzerinde yer almaktadır. Fakat bu alanda bir eşik taşına rastlanmamıştır. Güney duvarının oturma düzlemi 4.80 metredir.

1 nolu mekanın tabanına dair veriler oldukça kısıtlıdır. Tabana ait olduğu düşünülen birkaç taban tuğlası 5.15 m. seviyesinde tespit edilmiştir. Bunlar tahrip edilmiş ve dağınık durumdadırlar. Ancak 1 nolu mekanın doğusunda yer alan 2 nolu mekanda açığa çıkarılan taban tuğlalarından yola çıkarak 1 nolu mekanın da her ne kadar tamamı korunmamış olsa da, tuğla döşeli bir tabana sahip olduğu düşünülebilir.

1 Nolu Mekanın Buluntuları

1 nolu mekanın içinden 6.55 ile 4.89 metreleri arasında Geç Roma Dönemi'ne ait verilere ulaşılmıştır (Resim 5).

6.55 ile 5.60 metreleri arasındaki seviyede BEH kodu altında iki seramik parçası ortaya çıkarılmıştır. Seramiklerin ikisi de Foça üretimi Geç Roma seramikleridir. Bunlardan (BEH 10), Hayes Foça Form 1D tipi, (M.S. 425-475) içinde değerlendirilirken³⁶, BEH 24 Hayes'in grupları içerisine Hayes Foça Form 3E tipi, M.S. 475-525 tarihleri arasına verilmiştir³⁷.

Mekanın 6.20-4.80 metreleri arasındaki seviyeden CZD kodundan tarihlemeye yardımcı olacak bir adet sikke ve iki adet seramik ele geçmiştir. Bronz sikke (CZD 30), II. Theodosius'a aittir ve M.S. 425-435'e tarihlenir. Seramikler ise (CZD 1) Hayes Foça Form 3A³⁸ ve (CZD 4),12 Foça Form 3C³⁹ tipine ait olup sırasıyla M.S. 425-450 ve 440-500'e tarihlenirler.

BET kodu altında 5.60-5.30 metreleri arasında, bir adet Çandarlı Loescheke form 26A'ya ait ağız parçası (BET 5) M.S. 100-150⁴⁰ açığa çıkarılmıştır.

³⁵ Polat-Polat-Yağız 2006, 53-54.

³⁶ Hayes 1972, 327.

³⁷ Hayes 1972, 338.

³⁸ Hayes 1972, 327.

³⁹ Hayes 1972, 337.

⁴⁰ Hayes 1972, 318, Fig. 63. c.

2.1.1.2. 2 NOLU MEKAN

2 Nolu Mekanın Mimari Yapısı

1 nolu mekanın doğusunda ve ona bitişik olarak yapılmış 1 nolu mekanın doğu duvarı 2 nolu mekanın batı duvarını oluşturmaktadır. Kareye yakın bir formda olan mekanın içinin genişliği doğu-batı doğrultulu yaklaşık 6 metre iken kuzey-güney yönlü yaklaşık 5 metredir. Mekanın kuzey duvarı hariç doğu, batı ve güney duvarı açığa çıkarılmıştır. Duvarlar örülürken alanda ve temel kazımı sırasında ortaya çıkartılan lahit parçaları devşirme malzeme olarak kullanılmıştır. Diğer mekanların duvarları gibi ortalama duvar kalınlıkları 60 cm. dir. 1 nolu mekanda bahsedildiği şekilde batı duvarı üzerine elektrik direği dikilmesi nedeniyle duvar tahrip olmuştur⁴⁴. Arazinin eğimli yapısından dolayı duvarların kuzeyde üst seviyesi 6.40 metre iken güneyde 5.84 metredir ve oturma düzlemi 4.75 metre seviyesindedir⁴⁵. Bu mekanın girişi de diğer iki mekan gibi hemen güneyden geçen yol tarafında yer alır. Eşik taşı yerinde korunmayan mekanın girişi güney duvarının orta bölümündedir. Bu duvarın oturma düzlemi 4.80 metredir.

2 nolu mekanın tabanı 1 nolu mekanın tabanıyla yaklaşık olarak aynı seviyelerde yer alır. Tabana ait veriler mekanın güney batı köşesinden gelmektedir. Bu alanda 5.13 metre seviyesinde biri daha küçük iki adet parçalı tuğla açığa çıkarılmıştır. Bu tuğlalar olasılıkla iki nolu mekanın tabanına ait olmalıdır. Fakat orijinal tabanın geri kalan bölümleri korunmamıştır.

Mekan duvarlarının içi ve dışından demir çiviler, kiremit parçalarının yanı sıra koyu renkli düz pencere camları açığa çıkarılmıştır. Bu veriler, mekanların ahşap bir çatı sistemiyle kapatıldığını ve zaman içinde çöken ahşap çatının kiremitlerinin yapının içine düştüğünü, demir çivilerin ise ahşap üst çatının konstrüksiyonunda kullanıldığını göstermektedir. Pencere camları ise her ne kadar üst yapıları korunmamış olsa da yapıların pencerelere sahip olduğunu kanıtlamaktadır.

⁴⁴ Polat-Polat-Yağız 2006, 53-54.

⁴⁵ Polat vd. 2007 463.

2 Nolu Mekanın Buluntuları

İki nolu mekan içerisinde Geç Roma Dönemi'ne ait buluntular 6.88-4.75 metre seviyeleri arasından gelmiştir (Resim 6 ve 7).

6.50-5.95 metreleri arasından DET kodu ile tarihleme yapılabilecek 3 seramik parçası açığa çıkarılmıştır. Bunlardan (DET 91) Foça Form 1E tipine ait olup M.S. 400-450'ye, (DET 72), Foça Form 8 grubuna ait olup M.S. 450-510'a, (DET 95), Açık Renk seramik kaide parçası M.S. 475'e tarihlenir.

5.95-5.55 metreleri arasından DFG koduyla Geç Roma Dönemi'ne ait tarihlenebilen 10 seramik parçası ele geçmiştir. (DFG 321, 329) iki adet Çandarlı Form 3 ağız parçası M.S. 300-350'ye, (DFG 146) Çandarlı Form 3 kaide parçası M.S. 300-350'ye, (DFG 81, 106) Foça Form 1, M.S. 375-475'e, (DFG 319) Foça Form 3B, M.S. 440-500'e, (DFG 259), (4 parça) Foça Form 3H, M.S. 500-600'e tarihlenmiştir.

5.55-5.25 metreleri arasındaki DGE kodundan toplam 4 adet seramik ele geçmiştir. (DGE 349) Foça Form 2B, M.S. 425-450'ye, (DGE 90) Foça Form 3H, M.S. 500-600'e, (DGE 320) Foça Form 8, M.S. 450-510'a ve (DGE 285, 321, 343)⁴⁶ Foça Taklidi Yerel Üretim, M.S. 350-400'e tarihlenmiştir.

5.20-5.00 metreleri arasından CZV kodu altında (CZV 12) Foça Form 3A bir adet ağız parçası tespit edilmiş ve M.S. 425-450'ye tarihlenmiştir.

5.00-4.75 metreleri arasından ise DAG kodu altında (DAG 19) II. Theodosius M.S. 425-435 ve (DAG 18) Honorius M.S. 408-423 dönemlerine ait birer sikke ele geçmiştir.

⁴⁶ Form açısından Bkz: Hayes 2008, Fig. 38 No. 1248 (M.S. 400); içindeki bezeme açısından benzer için Bkz.: Uslu 1994, 124, Çiz. 26, Kat. no. 122; Bezeme açısından benzer örnek için Bkz: Erol 2011, Kat. no. K-579 (M.S. 5. Yüzyılın ortası); Bezeme açısından Afrika örnekleri için Bkz: Mackensen-Storz 1993, 547-548, Taf. 11, no. 83-84.

Foça Form 2 B, M.S. 425-450, (EJS 24), Foça Form 1A tiplerine ait olup M.S. 425-450'e tarihlenir.

5.25-4.85 metreleri arasından DGL kodu altına tarihleme konusunda yardımcı olabilecek bir sikkenin yanısıra 7 adet seramik parçası açığa çıkarılmıştır. Buluntular: (DGL 109)⁴⁸ M.S. 450-457'ye tarihli Marcian sikkesi, (DGL 85)⁴⁹ Çandarlı Form 1 kaide parçası M.S. 300-350, (DGL 22)⁵⁰ Afrika Form 61A, M.S. 325-400, (DGL 44) Foça Form 1E, M.S. 400-450, (DGL 23) Foça Form 3H, M.S. 500-600, (DGL 19)⁵¹ Foça Form 8, M.S. 450-510, (DGL 89⁵²-90) LR 1, M.S. 5. yüzyıl amphora ağız boyun parçaları şeklindedir.

2 nolu mekanın doğu duvarının (DIZ) döküntü taşları arasından 5.35-4.85 metre seviyeleri arasından 5.01 metre seviyesinde bir adet II. Constantius, M.S. 355-361 sikkesi (DLP 10)⁵³ ele geçmiştir.

4.85-4.60 metre seviyelerinde ise 1 adet (DHA 34)⁵⁴ Foça Form 3H, M.S. 500-600 açığa çıkarılmıştır.

⁴⁸ LRBC II, 2248 (Constantinopolis); LRBC II, 2463 (Nikomedia) (M.S. 450-457).

⁴⁹ Hayes 1972, s. 318,19, Form 1, Fig. 64 (M.S. 2.yy. ortası- 3. yy. ortası); Hayes 2008, 201, No. 803 (M.S. 267-68); Ergürer 2012, 101-115, Levha 98, no. 197 (M.S. 2. yüzyılın son çeyreği-M.S. 4. yüzyılın ilk çeyreği).

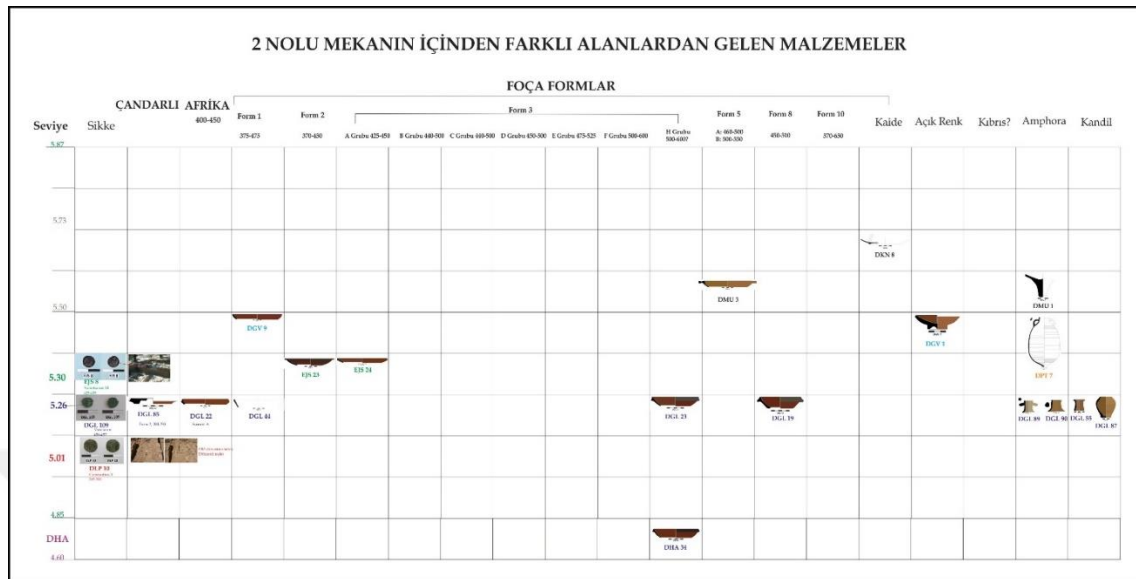
⁵⁰ Hayes 1972, s.100 ve devamı, form 61. Fig. 17, No. 4, 21, A Tiği, M.S. 325-400/420; Waage 1948, 48, no. 831).

⁵¹ Hayes 1972 Form 8 No 2; Hayes 2008 No. 1316; Ergürer 2012, Kat. no. 349-355, (M.S. 450-510); Ladstätter-Sauer 2005, Taf. 7 Kat. No. 87-88 (M.S. 6. yüzyıl); Uğuz 2015, Kat. no. 182-185 (450-510); Erol 2011, Kat. no. 342-349 (M.S. 5. yüzyılın ikinci yarısı).

⁵² Şenol 2003, 85, Kat. no. 29; Pieri 2005, 71, Fig. 25, no. 2, (M.S. Geç 5-Erken 6. Yüzyıl); Bezeczky 2013, 158, b; Riley 1979, 215-216 Kat. No. 337-347; Demesticha 2013, 172, 176, Fig. 3. LR1B (MS Geç 5. yüzyıl-6. Yüzyıl).

⁵³ LRBC II, 2504; Tekin 1994, no: 883, M.S. 355-361.

⁵⁴ Hayes 1972, no. 32; Hayes 2008, no. 1309 (M.S. 5. yy. ortası - 3. Çeyreği); Alberalla vd. 1993, 163, 172, Fig. 7, no. 22a-c (Erken 5. yüzyıl).

2.1.1.3. 3 NOLU MEKAN

3 Nolu Mekanın Mimari Yapısı

Üç nolu mekân yerleşimin ortasından geçen yolun kuzeyinde, 2 nolu mekanın doğusunda yer alır⁵⁵. 2011 yılına kadar yapılan çalışmalarda kuzey duvarı hariç doğu, batı ve güney duvarı açılan mekan 3.10x5.00 metre ölçülerinde dikdörtgen formu idi. Önceki dönemlerde işlevi tam olarak anlaşılamayan mekanın son yapılan çalışmalarla 1 ve 2 nolu mekanların arkasında yer alan şarap atölyesine geçiş sağlayan bir bölüm olduğu anlaşılmıştır. Son yapılan kazı çalışmaları ile 3 nolu mekanın genişliğinin, 2 nolu mekan hizasında yaklaşık 2.80 iken, 2 nolu mekan kuzeyinde batıya doğru dış yaparak genişlediği anlaşılmıştır. Bu bölümde mekanın genişliği 3.60 metre olup, toplam uzunluğu 10.90 metreye ulaşmıştır. Mekanın genişleyen bölümünü sınırlayan batı duvar üzerindeki bir kapı açıklığından Şarap İşliği'ne geçildiği anlaşılar.

İlk bakışta her ne kadar 1 ve 2 nolu mekanlarla çağdaş gibi görünse de güney duvarının oturma düzleminin ve eşik taşının diğer mekanlara göre yukarıda olması duvarlarının oturma düzlemlerinin 1 ve 2 nolu mekanlara göre daha yukarıda bulunması bu mekanın daha sonraki bir dönemde yapıldığını göstermektedir⁵⁶.

⁵⁵ Polat vd. 2008, 47.

⁵⁶ Polat vd. 2008, 47.

Güney duvarının üst seviyesi 6.03 metredir ve 5.50 metre seviyesinde 44 cm. genişliğinde 130 uzunluğunda eşik taşı bulunur. Duvarın oturma düzlemi ise 5.00 metredir.

Mekanın içinde yapılan çalışmalarda taban olabilecek sıkışmış toprak, taban tuğlası veya kiremite rastlanmamıştır. Sadece 5.70 metre seviyesinde 87 x 66 cm. lik bir alana yayılmış yanık bir yüzey açığa çıkarılmıştır. Bu yanık alanın yanında 5.74 metre seviyesinde amphora ağız ve boyun parçası bulunmuştur. Bu seviyelerin dışında tabana ait herhangi bir veriye ulaşılamamıştır. Mekanın kuzeydoğu köşesinde tabanı 6.91 metreye oturan bir pithos dibi insitu olarak ele geçmiştir.

Mekanın duvarların duvarları, yerleşimin nekropol alanı olarak kullanıldığı dönemden kalan lahit parçalarının da devşirme malzeme olarak kullanıldığı kuru duvar tekniğinde inşa edilmiştir. Mekan içinde, duvarların döküntüleri arasında çok sayıda demir çivi, pencere camı ve korozyonlu sikke ele geçmiştir⁵⁷.

3 Nolu Mekan Buluntuları

3 nolu mekan içinde 7.06-5.30 metre seviyeleri arasında Geç Roma Dönemi'ne ait buluntular ele geçmiştir (Resim 8).

7.06-6.00 metreleri arasında DIP kodu altında 8 seramik parçası açığa çıkarılmıştır. Bunlardan 5 tanesi Foça grubuna, 2 tanesi Açık Renk grubuna ait iken birinin grubu ve tarihi belirlenememiştir. Tipi belirlenen seramikler şöyledir. (DIP 141)⁵⁸ Foça Form 2C tipine ait olup M.S. 370-400'e, (DIP 101) Foça Form 3 B tipi M.S. 440-500'e, (DIP 130) Foça Form 3H tipi M.S. 500-600'e, (DIP 105)⁵⁹ Foça Form 5, M.S. 460-500'e, (DIP 82)⁶⁰ Açık Renk Seramik, M.S. 450-475'e, (DIP 94)⁶¹ Açık

⁵⁷ Polat vd. 2008, 46.

⁵⁸ Hayes 1972, Form 2 C tipi, No. 7; Hayes 2008, No. 1243 (M.S. Orta ve Geç 4. yüzyıl); Gassner 1997, Tafel 45, no. 549-550, (M.S. 4. yüzyılın 4. çeyreği); Fırat 2011, Lev. 103, no. 461 (M.S. 4. yüzyıl sonları-5. yüzyıl ortası); Erol 2011, 407, Kat. no. 260 (M.S. 5. yüzyılın ilk yarısı).

⁵⁹ Hayes 2008, no. 1300. (M.S. 5 yy.'ın 5. çeyreği); Hayes 1972, 339, Fig. 70: 1; Adıbelli 2006, 111, Lev. 27: 301; Erol 2011, 427, K 324. (M.S. 5. yüzyılın 2. yarısı); Doğanalp 2016, 163-164, Lev. 25, Kat. No. 74; Ergürer 2012, 172, Kat no. 342 (M.S. 5. yüzyılın ikinci yarısı); Uğuz 2015, 163, Kat. no. 179 (M.S. 450-475).

⁶⁰ Hayes 2008 Fig. no. 1442.

⁶¹ Hayes 2008 Fig. no. 1442.

Renk Seramik, M.S .450-475'e, (DIP 131) Foça Form 1E tipi ya da Foça Form 4 olup M.S. 400-450 arasına tarihlenmektedir.

6.00-5.80 metreleri arasında Geç Roma Dönemi'ne ait DJS kodu altında 6 seramik parçası ele geçmiş bunlardan dördünün gruplaması ve tarihlmesi yapılabilmektedir. Diğer iki seramik mutfak kaplarına aittir. Tarihlmesi yapılan seramikler (DJS 9) Foça Form 5A tipine, M.S. 460-500'e, üzerinde haç bezemesi bulunan gövde parçası (DJS 17)⁶² M.S. 500'e, yine bezemeli kaide parçası (DJS 15)⁶³ M.S.440-490'a, Kıbrıs seramik grubuna ait (DJS 56)⁶⁴ M.S. 450-475'e tarihlenmektedir.

5.80-5.60 metreleri arasından DKB kodu ile 7 seramik parçası açığa çıkarılmıştır. Seramik parçalarının 5 tanesi Foça grubuna ait iken 1 tanesinin grubu tespit edilmemiştir. Bunların yanında 1 adet amphora ağız parçası açığa çıkarılmıştır. Buluntular şu şekilde tarihlenmektedir. (DKB 38)⁶⁵ II. Julian dönemi M.S. 355-361 bronz sikke, (DKB 60) Foça Form 3A M.S. 425-450'ye, (DKB 56) Foça Form 3B M.S. 440-500'e, (DKB 15) Foça Form 3C, M.S. 440-500'e, (DKB 18) Foça Form 7 M.S. 450-525'e (DKB 55) Foça Form 8, 450-510'a, (DKB 70)⁶⁶ Agora M 273 amphora ağız parçası, M.S. 4. yüzyılın sonlarına aittirler.

5.60-5.30 metreleri arasından ise bir sikke yanında tarihlmesi yapılabilen 3 seramik açığa çıkarılmıştır. Buluntular şu şekildedir. (DKM 40)⁶⁷ Marcian sikkesi, M.S. 450-457, (DKM 19) Çandarlı Loeschcke Form 26A, M.S. 100-150, DKM 4, Foça Form 3A, M.S. 425-450, (DKM 3), Foça Form 3 C, M.S. 440-500 ortaya çıkarılmıştır.

Bu alanda ortaya çıkarılan ve tabaka ile pek de uyumlu olmadığı anlaşılan M.S. 2. yüzyıla tarihlenen Loeschcke Form 26A seramiği, yerleşim alanından ziyade, M.S. 2 yüzyıla tarihlenen 11 nolu mezarın varlığından da anlaşılabileceği üzere, bu alanın çok seyrek olsa da bu dönemde kullanılmış olmasıyla ilişkilendirilebilir.

⁶² Adak Adıbelli 2006, Lev. 28, no 320-322 (M.S. 5. yüzyıl sonları); Erol 2011, Kat. no. K-387-388 (M.S. 5. yüzyılın ikinci yarısı).

⁶³ Hayes 1972, Fig. 74, no. 29 (Grup II) (M.S. 440-490).

⁶⁴ Marty 2011, 157, Fig. 3, No. 9 (M.S. 450-480); Hayes 1972, 373-376, Fig 80, Form 1, No 2 (M.S. 450)

⁶⁵ LRBC II, 2053, 2054; RIC VIII, 151.

⁶⁶ Bezechky vd. 2013, Pl. 48, 620. (M.S. 4. yüzyıl -5. yüzyıl); Şenol 2009, 156, (ikinci örnek: Şenol 2003c, s. 93, no. 32), (M.S. 4. yüzyılın başı-7. yüzyıl); Robinson 1959, M 279 (Geç 4. yüzyıl).

⁶⁷ LRBC II, 2466 (Nikomedia).

Şarap İşliğı Buluntuları

Şarap İşliğinin kazısının 2016 kazı sezonunda gerçekleştirilmiş olması nedeniyle bu alandan ele geçen buluntular tez kapsamına alınmamış, planın anlaşılması adına yalnızca mimari ele alınmıştır.

2.1.1.5. DEPOLAMA MEKANI

Depolama Mekanı Mimari Yapısı

Şarap İşliğinin hemen kuzeyinde ve onunla aynı genişlikte, 3.60 metre uzunluğunda bir mekan açığa çıkarılmıştır. Mekanın batı duvarı Şarap İşliğinin batı duvarı ile aynı aksta olup, bu mekanı oluşturan doğu ve batı duvarların, şarap işliğinin kuzey duvarına dayanmış olduğunu, dolayısıyla İşlikten sonra yapılmış olduğunu ortaya koyar. Mekanın girişine ilişkin bir açıklık korunmamış olmakla birlikte, güneyindeki Şarap İşliğı göz önüne alındığında, güney duvar üzerinde ve depolama amaçlı bir işleve sahip olmalıdır. Mekan içerisinde yapılan kazı çalışmalarında mekanın tabanına ait olabilecek bir veriye ulaşılamamıştır.

Depolama Mekanı Buluntuları

Depolama mekanı kazısının 2016 kazı sezonunda gerçekleştirilmiş olması nedeniyle bu alandan ele geçen buluntular tez kapsamına alınmamış, planın anlaşılması adına yalnızca mimari ele alınmıştır.

2.1.1.6. KUZEY YAPI KOMPLEKSİ DEĞERLENDİRMESİ

Bu mekânlar gerek duvarların örgü tekniğı ve gerekse kullanılan malzeme açısından farklılık göstermez ve her üç yapı ve arkasındaki şarap atölyesi ve depolama alanı ile farklı dönemlerde yapılmış olsalar da bir yapı kompleksi oluşturmaktadırlar. 1 ve 2 Nolu Mekanların ortak bir duvar kullanmaları nedeniyle I. evreye ait olan bu iki yapı aynı anda inşa edilmiş olmalıdırlar. II. evrede yapının arkasına şarap atölyesi ve atölyeye geçişi sağlayan yapı durumundaki 3 nolu mekan inşa edilmiştir. 3 nolu mekanın eşik taşı ve duvarlarının oturma düzlemi 1 ve 2 Nolu Mekanlara göre daha üst seviyede bulunur. Ayrıca 3 nolu mekanın duvarları 2 nolu mekanın duvarına dayanmaktadır. Bunlardan yola çıkarak 3 nolu mekanın II. evreye ait olduğu fikrine ulaşılmıştır. 3 Nolu Mekanın içinde herhangi bir tabana ulaşılamamıştır. Uzun bir koridor şeklinde olan yapı biraz daha üst seviyede yer alan şarap atölyesine geçiş sağlar.

Bu mekanın içinde olasılıkla sıkışmış topraktan eğimli bir yürüme düzlemi bulunduğu düşünülmektedir. Çünkü ürünlerin tekerlek bir sistemle taşındığı varsayıldığında bu sisteme en uygun yapı eğimli bir düzlemdir. Aksi takdirde merdiven olması durumunda tekerlek kullanılamayacaktır.

İkinci olasılık ise 3 nolu yapı içindeki uzun koridorun iki seki halinde düzeltilmesidir. Bu durumda mekanın ortalarına denk gelen bölümde ahşap bir merdiven bulunmalı ve onunla ikinci sekiye geçilmelidir.

Her ne kadar bir bütün yapı kompleksi gibi görünse de 1 ve 2 Nolu Mekanlar ile arkadaki şarap atölyesine doğrudan bir geçiş bulunmaz. Arkaya geçiş sadece güneydeki yola açılan 3 nolu mekan aracılığıyla sağlanmaktadır. Bu da kompleks görünümündeki yapıların farklı evrelerinin olduğunun başka bir göstergesidir. Kompleks tek seferde planlanarak yapılmamış, ilk olarak 1 ve 2 nolu mekanlar yapılmış ihtiyaç duyuldukça yeni eklentilerle büyütülmüştür.

Yukarıda da değinildiği üzere Kuzey Yapı Kompleksinde 3 farklı evre belirlenmiştir. Gerek Nekropol üzerindeki Geç Roma Yapılanmasının ilk örnekleri temsil eden 1 ve 2 Nolu Mekanlar ve gerekse de bu mekanlara sonradan eklendiği anlaşılan 3 Nolu Mekan, Şarap İşliği ve Depolama Mekanının inşa ve kullanım dönemleri, bu mekanlardan ele geçen buluntularla tarihlemek mümkün görünmektedir. Bu kapsamda 1 ve 2 Nolu Mekanlar içerisinde ele geçen en erken malzemeleri II. Constantius sikkesi (M.S 337-361) ile birlikte Çandarlı seramikleri oluşturmaktadır. Bu nedenle Antandros Nekropolü üzerindeki Geç Roma Dönemi yapılanmasının en geç M.S. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Aynı mekanlar içerisinde ele geçen en geç malzemeleri ise, sikkeler açısından M.S. 450-457'e tarihlenen Marcian sikkesi temsil ederken, özellikle seramik malzemenin M.S. Geç 5 - erken 6. yüzyıla kadar uzandığı görülür. LR 1 amphoraları aracılığıyla belirlenen bu tarih, her iki mekanın da son kullanım evresini belirler.

Bu kapsamda 3 Nolu Mekan ele alındığında en erken malzemeyi M.S. 355-361'e tarihli II. Julian sikkesi ve yine aynı döneme tarihlenen Foça seramikleri oluşturmaktadır. Aynı mekanda ele geçen en geç malzeme ise sikke olarak M.S. 450-457'ye tarihli Marcian sikkesi iken, seramiklerin (DKB 8) Foça Form 7 M.S. 450-525'e, (DKB 55) Foça Form 8, 450-510'a tarihlendikleri görülür. Bu durumda

kompleksin II. evresini oluşturan 3 Nolu Mekanın M.S. 4. yüzyılın üçüncü çeyreğine vermek yerinde olacaktır. Mekanın son kullanım evresi ise, I. Evrenin son kullanım dönemi ile, yani M.S. Erken 6. yüzyıl olarak belirlenmektedir. Bu durum henüz malzemeleri değerlendirilmemiş olsa da aynı evreye ait Şarap İşliği içinde geçerli olmalıdır. Depolama alanı malzemesi tez kapsamına alınmadığı için kuruluş evresinin başlangıcı hakkında net bir kanı uyanmamakla birlikte, Şarap İşliği ile olan mimari ilişkisi göz önüne alındığında, M.S. 4. yüzyılın üçüncü çeyreği sonrası olması gerekmektedir. Olasılıkla mekanın son kullanım tarihi de, 1-3 Nolu Mekanlar gibi, M.S. Erken 6. yüzyıl olmalıdır.

2.1.2. ANTİK YOLUN GÜNEYİNDEKİ GEÇ ROMA DÖNEMİ YAPILARININ EVRELERİ VE BULUNTULARI

Antandros Nekropolü üzerindeki Geç Roma Yerleşmesinin ikinci grubunu antik yolun güneyindeki mimari yapılanma oluşturmaktadır. Bu alandaki mimariye ilişkin plan, kazıların henüz yetersiz olması nedeniyle tam olarak anlaşılamamıştır. Plan anlaşılamamış olmasına karşın, yolun güneyindeki mekanların kuzey duvarlarının yola paralel bir yapı izlediği anlaşılmaktadır. Güney bölümde de 4, 5, 6, 7, 8, 9 ve 10 mekanlardan oluşan mimarinin varlığı tespit edilmiştir.

2.1.2.1. 4 NOLU MEKAN

4 Nolu Mekan Mimari Yapısı

4 nolu mekan antik yolun güneyinde, kuzeydeki 1 nolu mekanın karşısında yer alır. Mekanın kuzey ve batı duvarlarının birleştiği kuzeybatı köşesi açığa çıkarılmıştır⁶⁸. Üst seviyesi 4.73 metre olan batı duvarı güneyindeki 5 nolu mekanın duvarının altında güney kesitinin içinde doğru devam etmektedir. Kuzey duvarı ise doğu kesit içine doğru devam eder. 4 nolu mekanın açığa çıkarılan kuzeybatı köşesinde devşirme bir eşik taşı kullanılmıştır. Kuru duvar tekniğinde inşa edilmiş mekanın son yılda gerçekleştirilen kazı çalışmaları ile doğu duvarıda kısmen açığa çıkartılarak mekanın doğu-batı uzunluğunun 4.25x4.00 metre olduğu anlaşılmıştır. Yaklaşık 1.5 metre yüksekliğinde korunan mekan duvarlarının oturma düzlemi 3.39 metreye kadar inmektedir. Yapılan çalışmalar sonrasında bu mekana giriş ve mekanın tabanına işaret edebilecek bir veriye ulaşılamamıştır.

⁶⁸ Polat-Polat-Yağız 2006, 53.

4 Nolu Mekan Buluntuları

4 nolu mekan içinden 4.75-3.45 metre seviyeleri arasından tarihlemesi ve grubu belirlenen toplam 7 seramik açığa çıkarılmıştır. Bunların seviyelere göre dağılımı şu şekildedir (Resim 9).

4.75-4.55 metre seviyesinden (CVT 12) Foça Form 1E tipine ait parça, M.S. 400-450; 4.55-4.40 metre seviyesinden (CYN 20), Foça Form 4, M.S. 425-450; 4.40-4.30 metre seviyesinden (CYP 8) Foça Form 3E tipi, M.S. 475-525; (CYP 20)⁶⁹ üzerinde haç motifi bulunan Foça üretimi bezemeli gövde parçası M.S. Geç 5. yüzyıl; 4.15-3.90 metre seviyelerinden (CZY 4) Foça Form 3C 440-500; 3.90-3.45 metreler arasından (DAH 15)⁷⁰ Çandarlı Form 1 kaide parçası M.S Erken 4. yüzyıla ve (DAH 4) Foça Form 3A, M.S. 425-450'ye tarihlenen buluntular ele geçmiştir.

Resim 9: 4 Nolu Mekanın İçinden Gelen Malzemeler

4 nolu mekanın içinde ortaya çıkarılan Çandarlı seramik parçası bu mekanda ele geçen en erken malzemeyi temsil etmektedir. 1 ve 2 nolu mekanlar gibi yerleşimin I. evresi olan M.S. Erken 4. yüzyıla tarihlememizi sağlamıştır. Bu mekan içerisinde ele geçen en geç malzeme de Kuzey komplekste olduğu gibi, M.S. Erken 6. yüzyıla aittir.

⁶⁹ Uslu 1993, Lev: 9, Kat. no. 44; Adıbelli 2006, Lev. 29, no 326-330 (M.S. 5. yüzyıl sonları); Hayes 1972, Fig. 79, no. 71, a-g, (Grup II'in geç serileri - Grup III) (M.S. 500 civarı).

⁷⁰ Hayes 1972, s. 318,19, Form 1, Fig. 64 (M.S. 2.yy. ortası- 3. yy. ortası); Hayes 2008, 201, No. 803 (M.S. 267-68); Ergürer 2012, 101-115, Levha 98, no. 197 (M.S. 2. yüzyılın son çeyreği-M.S. 4. yüzyılın ilk çeyreği).

2.1.2.2. 9 NOLU MEKAN

9 Nolu Mekan Mimari Yapısı

9 Nolu Mekan, 4 Nolu Mekanın yaklaşık 3.60 metre doğusunda ve antik yola paralel konumdadır. Mekanın kuzeybatı köşesi ortaya çıkarılmış olup, batı duvarı 5 Nolu Mekan duvarı altına girmektedir. Mekanın kuzey duvarı yaklaşık 11.40 metre uzunluğunda olup, açmanın doğu kesitine girmektedir. Oldukça uzun bir mekan olduğu anlaşılan 9 Nolu Mekana ilişkin kapı henüz saptanamamıştır. Mekanın oldukça uzun bir forma sahip olması ve güneyinde yer alan 6 Nolu Mekan, bu mekanın avlu olduğu fikrini akla getirir de bu henüz kanıtlanamamıştır. 4 Nolu Mekan ile, 9 Nolu Mekan arasında organik bir bağın henüz bulunmaması, mekanların kuruluş evreleri hakkında net bir fikrin oluşumuna engel olmasına karşın, mekan duvarlarının oturma düzlemlerine bakıldığında bazı ipuçları elde etmek mümkün gibi görünmektedir. 4 nolu mekanın kuzey duvarının oturma düzlemi 3.39 iken, 9 nolu mekanın kuzey duvarının oturma düzlemi 3.82 metredir. Aradaki yaklaşık 40 cm.lik fark her iki mekanın aynı dönemde yapılmadığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Ancak bu çok da güvenilecek bir kanıt değildir.

9 Nolu Mekan Buluntuları

9 Nolu Mekan içerisinden ele geçen malzemelerin, alanın 2016 yılında kazılması nedeniyle teze alınmamış olması da bu mekanın kuruluş ve kullanım evrelerinin net olarak anlaşılmasını engellemektedir.

2.1.2.3. 10 NOLU MEKAN

10 Nolu Mekan Mimari Yapısı

10 Nolu Mekan, 4 Nolu Mekan ile 9 Nolu Mekanın kuzey duvarlarının tek taş sırası korunmuş bir duvar (HNC) ile kapatılması ile elde edilmiştir. Bu şekilde 3.60 m. genişliğinde, yola paralel olarak konumlanmış yeni bir mekan elde edilmiştir. Bu mekanı güneyden sınırlayan duvar henüz açığa çıkarılmamıştır. HNC duvarının konumu ve oturma düzlemi, bu duvarın hem 4, hem de 9 Nolu Mekandan daha geç bir dönemde yapıldığını göstermektedir.

10 Nolu Mekan Buluntuları

10 Nolu Mekan 2016 yılında kazılmış olması ve çok küçük bir bölümünün açığa çıkarılması nedeniyle buluntuları tez kapsamına alınmamıştır. Bu nedenle mekanın tarihlenmesi bugün için sağlıklı bir sonuç vermeyecektir.

2.1.2.4. 5 NOLU MEKAN

5 Nolu Mekan Mimari Yapısı

5 nolu mekan yerleşimin ortasından geçen yolun güneyinde 4 ve 9 Nolu Mekanların üst seviyesinde yer almaktadır⁷¹. Yüzeye oldukça yakın korunmuş olan bu mekan duvarları tek taş sırası ile temsil edilmektedir. Kuzeybatı köşesi açığa çıkarılan mekanın kuzey duvarı antik yola paralel olmakla birlikte, 4 ve 9 Nolu mekanlara göre 2.40 metre güneye konumlanmıştır. 4 ve 9 Nolu Mekan duvarları ile 5 nolu mekan duvarları arasında toprak katmanının bulunması, bu iki mekanın kullanım evresinin sona ermesinin ardından 5 nolu mekanın inşa edildiğini kanıtlamaktadır. Duvarların da farklı doğrultularda bulunması bu görüşü desteklemektedir.

5 Nolu Mekan Buluntuları

5 nolu mekan içinden tarihleme konusunda yardımcı olacak herhangi bir buluntu ele geçmemiştir.

2.1.1.5. 6 NOLU MEKAN

6 Nolu Mekan Mimari Yapısı

6 nolu mekan yolun güneyinde 3 nolu mekanın karşısında ve 4-5 nolu mekanların doğusunda yer alır. Girişi batıya bakan mekanın doğu duvarı hariç 3 duvarı açığa çıkarılmıştır. Dikdörtgen formlu yapının yaklaşık uzunluğu 330x360 cm'dir. Kuzeyden güneye doğru eğimli bir arazide yer alan mekanın duvarlarının üst seviyesi kuzeyde 3.79 metre iken güneyde 3.39 metre olup oturma düzlemleri kuzeyde 3.29 metre, güneyde 2.96 metredir. Mekan içinde yer yer 26 cm.'ye kadar korunmuş 1 cm. kalındığında sıvalar göze çarpar. Kuzeybatı köşede sıvanın bittiği yerde 3.29 metre seviyesinde taban tuğlası bulunur. Fakat taban mekanın diğer bölümlerinde korunmamıştır. Mekanın içinden çok sayıda demir çivi ele geçmiştir. Bu çiviler

⁷¹ Polat-Polat-Yağız 2006, 53.

mekanın ahşap üst yapısıyla ilişkili olmalıdır⁷². 6 nolu mekanın güneybatı köşesinde yaklaşık 3x1 metre ölçülerinde 2.30 metre seviyesinde bir bölümü batı kesit içinde devam eden kireç çukuru bulunamaktadır⁷³.

6 Nolu Mekan Buluntuları

5.40-3.10 metreleri arasından Geç Roma Dönemine tarihlenen 1 sikke 9 seramik parçası ele geçmiştir (Resim 10). Buluntuların seviyelere göre dağılımı ve tarihlemesi şu şekildedir:

5.40-3.90 metreler arasından (tarım toprağı) (FKB 15) Foça Form 3C, M.S. 440-500'e tarihlenir, üzerinde haç motifi bulunan bezemeli gövde parçası (FKB 29)⁷⁴ M.S. 500'e tarihlenir.

3.90-3.60 metrelerinden bir adet Kandil (DTH 85)⁷⁵ ele geçmiş British Museum Kandil Kataloğunda Ephesos grubu altında değerlendirilen kandil parçaları M.S. 500 civarına tarihlenmektedir.

Mekanın içinde duvarlardan dökülen taşların kaldırılması esnasında 3.60-3.11 metreler arasından bir adet (FMZ 5) Foça Form 3B ağız parçası açığa çıkarılmış ve M.S. 440-500'e tarihlenmiştir.

3.50-3.27 metreleri arasında FLT kodu altında 1 sikke yanında tarihlenebilen 6 seramik parçası açığa çıkarılmıştır. Bunlardan bronz sikke (FLT 50)⁷⁶ I. Theodosius dönemine aittir ve M.S.392-395'e tarihlenir. Seramik buluntular ise (FLT 45)⁷⁷ Çandarlı Form 3 kaide parçası M.S. 300-350'ye, tondosunda volütlü baklava dilimi bulunan bezemeli kaide parçası (FLT 24)⁷⁸ M.S. 440-490'a, (FLT 8) Foça Form 3A M.S. 425-

⁷² Polat vd. 2011, 285.

⁷³ Polat vd. 2011, 286.

⁷⁴ Hayes 1972, Fig. 78, no. 70 r, s, Fig. 79, no. 70, a, (Grup II) (M.S. 500 civarı).

⁷⁵ Bruneau 1965, 140, no. 4702 (5. yüzyılın ilk yarısı); Bailey 1988, s. 387, No. Q 3157, pl. 109 (M.S. 500-600); Conze 1913, s. 295, Beiblatt 59, No. 2; Abadie Reynal-Sodini 1992, 72, Fig. 30, L 34, L 36 (M.S. 6. yüzyılın ilk yarısı); Ladstätter 2005, 358, Tafel 207, no. K 916 (M.S. 5-Erken 6. yüzyıl); Gassner 1997, no. 824 (M.S. 5. yüzyıl); Robinson 1959, Pl. 46, M 375 (M.S. Geç 6. yüzyıl tabası); Perlzweig 1961, Pl. 10, Nr. 349 (M.S. 5. yüzyıl); Ladstätter-Sauer 2008, 117, Tafel 334, no. K 333 Typ III.4 (M.S. Geç 5. yüzyıl depoziti içinden); Mitsopoulos-Leon 2007, 111, Taf. 32, L 241 (M.S. 5. yüzyıl).

⁷⁶ LRBC II, 2431; RIC IX, 46a (Nikomedia).

⁷⁷ Hayes 1972, s. 321, Form 3, Fig. 64 (M.S. 2-3. yy.); Hayes 2008 No. 796 (Erken 3. Yüzyıl); Ergürer 2012, 101-115, Levha 99-100, no. 205 (M.S. 3. yüzyıl-M.S. 4. yüzyılın ilk çeyreği); Fırat 2011, 374, Kat. no. 534 (M.S. 2. yüzyıl sonu-3. yüzyıl başı).

⁷⁸ Hayes 1972, Fig. 73, no. 16 (Grup II) (M.S. 440-490).

8 nolu mekanların kuzey duvarının üst seviyesi 2.94 metre olup, 353 cm'lik bölümü açılmıştır. Kalan bölümleri doğu ve batı kesit içine doğru devam etmektedir. Duvarın oturma düzlemi 2.37 metredir. Mekanların her ikisinden 2.50 metre seviyelerinde açığa çıkarılan yoğun miktarda kırık kiremit parçaları ve çiviler üst yapıları hakkında fikir verirken her ne kadar yerinde korunmamış olsa da içlerinden çıkan tessera parçaları da ele geçen buluntular arasındadır.

7 ve 8 Nolu Mekan Buluntuları

7 nolu mekan içerisinden yüzeyden başlayarak 3.38-2.30 metreleri arasından Geç Roma Dönemi'ne ait 1 sikke yanında 18 seramik buluntusu açığa çıkarılmıştır (Resim 11). Buluntuların dağılımı ve seviyeler şu şekildedir:

3.38-3.15 metreleri arasından GCB kodu ile (GCB 47) Foça Form 1B, M.S. 425-475'e, (GCB 46) Foça Form 3B, 440-500'e tarihlenen seramikler,

3.15-2.94 seviyelerinden GCC kodu altında (GCC 55) Foça Form 1A, M.S. 375-425'e, (GCC 75) Foça Form 3E, M.S. 475-525'e, (GCC 88) Foça Form 3H, 500-600'e, (GCC 55)⁸² Açık Renk Bezemeli Gövde parçası, M.S. 450-525'e ve (GCC 82) LR 3⁸³ amphora dip parçası M.S. 375-450 yıllarına tarihlenmiştir.

2.94-2.55 seviyeleri arasında ikinci kod GCY olup, bu koddan tek buluntu (GCY 4)⁸⁴ Foça Form 3C grubuna aittir ve M.S. 440-500 tarihlenir.

2.55-2.40 seviyeleri arasından ise GDS Kodu altında 1 adet (GDS 11)⁸⁵ parçalı kandil açığa çıkarılmış, Ephesos tipi olan kandil benzer örnekler yardımıyla M.S. geç 5. yüzyıla tarihlenmektedir.

8 nolu mekan içinden tarihleme konusunda yardımcı olacak tek bir parça ele geçmiştir. Açık renk tabağa ait ağız gövde parçası (GDT 6) olan kap benzer örnekler yardımıyla M.S. 5. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlenmiştir.

⁸² Ergürer 2012, 213, Kat no. 469.

⁸³ Bezechky 2005, Pl.1: 7. (M.S. Geç 4. yüzyıl-M.S. 6 yüzyıl sonu); Ladstätter-Sauer 2008, Taf. 325: K 599 (M.S. Geç 4. yüzyıl-M.S. 6); Keay 1984, 288, Fig. 124, Tip LIV/Bis Var. A, no. 15-16; Gassner 1997, Taf. 61: 777 (M.S. 4. yüzyıl.).

⁸⁴ Hayes 2008, no. 1270, (M.S. 440-500).

⁸⁵ Bruneau 1965, 140, no. 4702 (5. yüzyılın ilk yarısı); Bailey 1988, s. 387, No. Q 3151-3159, pl. 109 (M.S. 500-600); Conze 1913, s. 295, Beiblatt 59, No. 2; Abadie Reynal-Sodini 1992, 72, Fig. 30, L 34, L 36 (M.S. 6. yüzyılın ilk yarısı); Ladstätter 2005, 358, Tafel 207, no. K 916 (M.S. 5-Erken 6. yüzyıl); Gassner 1997, no. 824 (M.S. 5. yüzyıl); Robinson 1959, Pl. 46, M 375 (M.S. Geç 6. yüzyıl tabası); Perlzweig 1961, Pl. 10, Nr. 349 (M.S. 5. yüzyıl); Ladstätter-Sauer 2008, 117, Tafel 334, no. K 333 Typ III.4 (M.S. Geç 5. yüzyıl depoziti içinden); Mitsopoulos-Leon 2007, 111, Taf. 32, L 241 (M.S. 5. yüzyıl).

7 NOLU MEKANIN İÇİNDEN GELEN MALZEMELER																											
FOÇA FORMLAR																											
ÇANDARLI AFRIKA		Form 1		Form 2		Form 3						Form 5		Form 8		Form 10		Gruplanamayan		Açık Renk		Kıbrıs?		Amphora		Kandil	
Seviye	Sikke	Form 3 Geç 2-3. yy		374-474	374-480	A Stoku 425-450	B Stoku 440-500	C Stoku 440-500	D Stoku 440-500	E Stoku 470-520	F Stoku 500-550	H Stoku 500-550	A 480-520 B 500-550	480-520	570-600	Geç 4.-5. yy.m ortası	5. yy.m 3. payıgı										
3.38																											
GCB																											
2.98																											
3.15																											
GCC																											
2.94																											
GCV																											
2.55																											
GDS																											
2.55																											
GDR																											
2.30																											
GEM																											
2.00																											

Resim 11: 7 Nolu Mekanın İçinden Gelen Malzemeler

7-8 nolu mekanlar incelendiğinde her iki mekanın da ortak bir duvar kullanılmasından ötürü çağdaş oldukları açıktır. Mekanın içerisinden açığa çıkarılan buluntular incelendiğinde daha erken dönemlere tarihlenebilecek seramiklerin üst seviyelerden geldiği görülür. Bu da bize buluntuların karışmış olduğunu göstermektedir. Mekanın küçük bir bölümü açıldığı için yapı ve buluntular hakkında kesin bir yargıya varmak zordur. Yapının kesit içinde kalan güney bölümünün tamamı kazıldığında birinci evreye tarihlenebilecek sikke ve Çandarlı seramiklerinin ortaya çıkarılma ihtimali bulunmaktadır. Her ne kadar mekan içerisinden olmasa da mekanların hemen kuzeyinden Kat. no. 103 (GCV 12)⁸⁶ I Constantine M.S. 347-348 sikkesi, Kat. no. 11 (GEM 24)⁸⁷ Çandarlı Form 3 ve Kat. no. 18 (GDR 17, 37)⁸⁸ Foça Form 2A ele geçmiştir. Bu alan aynı zamanda 6 nolu mekanın güneyi olmaktadır. Mekanın kuzeyinden ve mekanla aynı seviyelerden yoğun miktarda M.S. 4. yüzyıla ait eserlerin ele geçmesinden ötürü 7 ve 8 nolu mekanların da yerleşimin I. evresine ait olduğu düşünülebilir. Fakat mekanların hangi evrelerden itibaren kullanıldığı henüz bütün bölümleri açılmadığı için netlik kazanmamıştır.

⁸⁶ LRBC I, No: 1397 (M.S. 341-346) RIC VIII, 48 Nicomedia (M.S. 347-348); RIC VIII 112, S (First group 347-348) Antioch.

⁸⁷ Hayes 1972, 321 Form 3, (MS 3. yüzyılın ikinci yarısı, Form 2 ve 4'lerle birlikte bulunmuşlardır.); Fırat 2011, 374, Kat. no. 534 (MS 2. yüzyıl sonu-3. yüzyıl başı).

⁸⁸ Hayes 1972, Grup A, No. 1, Hayes 2008, No. 1237; Ergürer 2012, 156, Kat. no. 156 (MS 400-475); Gassner 1997, tafel 45: 539 (MS 4. yüzyıl sonu-5. yüzyılın ilk yarısı); Erol 2010, K- 246 (MS Geç 4. yüzyıl-5. yüzyılın ilk yarısı).

7 Nolu Mekan içersinden ele geçen ve M.S. 375-450'e tarihlenen Foça Form 1A örnekleri (GCB 47) ve (GCC 55) mekanın ilk kullanım evresiyle ilişkili iken. En geç örneği ise Foça From 3E grubu (M.S. 475-525) oluşturmaktadır.

2.1.2.7. GÜNEY YAPILARININ DEĞERLENDİRMESİ

Antik yolun güneyindeki yapılar, henüz kuzeydekiler kadar ortaya çıkarılmamış olmasından dolayı mimarisi ve tabakalanması tam olarak anlaşılamamıştır. Küçük bölümleri ortaya çıkarılan mekanların genellikle birbirleri ile olan ilişkileri ortaya konamadığı için, kuzey bölümde olduğu gibi bu alanda da evre belirlemesi ve evrelerin tarihlendirilmesi çok sağlıklı gerçekleştirilememiştir. Buna karşın, en azından güney bölümde de en az 3 evreden söz etmek mümkün gibi görünmektedir. Güney çalışma alanının özellikle kuzeybatı bölümünde gözlemlenen bu evrelerden ilki 4 Nolu Mekan olarak değerlendirilebilir, olasılıkla 9 Nolu Mekan da aynı evreye ait olmalıdır. 2. Evre olarak 4 ve 9 Nolu Mekanları birbirine bağlayarak ve olasılıkla iki mekan arasında üçüncü bir kullanım alanı oluşturan 10 Nolu Mekan sayılabilir. 10 Nolu Mekanı oluşturan kuzey duvarı, her ne kadar mekanı doğu ve batıdan sınırlayan 4 ve 9 Nolu Mekanların duvarlarına göre çok daha yukarı koda otursa da, bu eklentinin en azından bu mekanları görerek yapıldığını açığa vurur. 3. Evre olarak nitelendirebileceğimiz 5 Nolu Mekan ise, 4 Nolu Mekan duvarlarının üst koduna oturmakta olup, dolayısıyla bu mekanın kullanım dışı kalmasının ardından yapılmış olmalıdır. Güneyde de kuzeyde olduğu gibi en az 3 evre tespit edilmiş olmasına karşın, 5 Nolu Mekanın farklı bir mimari katman oluşturmaları nedeniyle, bu evreleri her iki bölgede de aynı tarihe vermek mümkün değildir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Nekropol üzerinde belirlenen Geç Roma yerleşimi kazılarında yoğun miktarda seramik buluntu ele geçmiştir. Bu seramikler Terra Sigillata, Kırmızı Astarlı Geç Roma Seramikleri, Amphoralar ve Kandiller olarak gruplanmıştır.

3.1. TERRA SİGİLLATALAR

Terra sigillata terimi, M.Ö. 2. yüzyıl ve M.S. 3. yüzyıl arasında, çeşitli üretim merkezlerinde parlak kırmızı renkte firnislenmiş kalıp üretimi kaplar için kullanılır⁸⁹. Latince kelimeler olan “terra” ve “sigillum” sırasıyla “toprak” ve “mühür” olarak çevrilir ve birleştirilerek kullanıldığında “mühürlenmiş toprak” anlamına gelmektedir⁹⁰. Seramikleri Doğu ve Batı olarak iki ana gruba ayırmak mümkündür. Batı sigillatalarını, Terra Sigillata Italica (Arretina), Terra Sigillata Gallica, Terra Sigillata Britannica, Pannonia, Galya Sigillataları şeklinde; Doğu Sigillatalarını ise Eastern Sigillata A, B, C, Kıbrıs Sigillataları, Pontic Sigillata şeklinde adlandırılmaktadır⁹¹. Seramiklerden ilk olarak antik yazarlardan Yaşlı Plinius bahseder. Plinius Samos’ta; İtalya Arretum’da; İspanya Surrentum, Asta, Pollentia ve Suguntum’da ve Anadolu’da Pergamon’da kaliteli masa kapları üretildiğini belirtmiştir⁹².

Batı sigillataları üzerine ilk çalışmayı Dragendorf yapmıştır⁹³. Dragendorf, seramikler için “Terra sigillata” terimini kullanmış ve sonraki araştırmacılar tarafından bu terim benimsenmiştir.

Doğu sigillataları için yapılan erken çalışmalarda sigillataların henüz üretim yerleri net olarak bilinmediği için terminolojide bir takım farklılıklar bulunmaktadır. Bu karışıklığın anlaşılabilmesi için yapılan erken dönem çalışmaları ve seramiklerin adlandırmaları aşağıdaki tabloda (Tablo 1) çıkartılmıştır ve yazılı olarak da anlatılacaktır. Dragendorf’un ardından ikinci araştırmacı Zahn Priene seramiklerini incelemiş seramikleri A grubu (Samos) ve B grubu (Pergamon) üretimleri olarak

⁸⁹ Ergüner 2012, 98.

⁹⁰ Erol 2004, 6.

⁹¹ Zoroğlu 2003, 121.

⁹² Plinius, The Natural History, XXXV, 46.

⁹³ Dragendorf 1895, 2-139.

gruplamıştır⁹⁴. Loeschcke ise, Doğu Sigillata seramikleri arasında üretim yeri ilk kez tespit edilen Doğu Sigillata C grubu seramikleri üzerine çalışmıştır⁹⁵. Loeschcke, Pitane’de (Çandarlı’da) yapmış olduğu kazılar sırasında seramik cürüflarıyla birlikte gruba ait seramikleri ve fırının hava sirkülasyonunun sağlanmasında kullanılan ayırıcı yuvarlak elemanların (jeton) açığa çıkarılmasıyla Çandarlı seramiklerinin (Doğu Sigillata C) üretim yeri kesinleşmiştir. Waage, 1933 yılı Atina Agorası buluntuları yayımında Agora’dan ele geçen seramikleri dört gruba ayırmış ve seramikleri sırasıyla; Pergamon, İtalya, Çandarlı ve Samos üretimleri olarak gruplamıştır⁹⁶. Thompson, 1934 yılı Atina Agorası yayımında Hellenistik Dönem seramiklerini A, B, C, D ve E gruplarına ayırmıştır. Thompson’un yaptığı bu gruplama içinde Roma seramikleri E grubu içerisinde Pergamon üretimi (Doğu Sigillata A) olarak geçer⁹⁷. Iliffe, 1938 yılı yapmış olduğu yayımda Zahn’ın yanlış olan terminolojisini devam ettirmiş Grup I’i Samos üretimleri (Doğu Sigillata B), Grup II’yi ise Pergamon üretimi (Doğu Sigillata A) olarak gruplamıştır⁹⁸.

SİĞİLLATALAR ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR					
Araştırmacı	Yılı	Grubu	Araştırma Merkezi	Önerilen Adlandırma	Kabul Gören Adlandırma
Dragendorf ⁹⁹	1895	Batı		Terra Sigillata	Terra Sigillata
Zahn ¹⁰⁰	1904	Doğu	Priene	Pergamon (Priene B) Samos (Priene A)	Doğu Sigillata A Doğu Sigillata B
Loeschcke ¹⁰¹	1912	Doğu	Çandarlı	Çandarlı	Doğu Sigillata C
Waage ¹⁰²	1933	Doğu Batı	Atina Agorası	Grup I Pergamon Grup II İtalyan Grup III Çandarlı Grup IV Samos	Doğu Sigillata A İtalyan Sigillatası Doğu Sigillata C Doğu Sigillata B
Thompson ¹⁰³	1934	Doğu	Atina Agorası	Grup E (Pergamon)	Doğu Sigillata A
Iliffe ¹⁰⁴	1936	Doğu	Sigillata Wares in the	Doğu Terra Sigillata Grup I : (Priene A)	Doğu Sigillata B

⁹⁴ Zahn 1904, 430-449.

⁹⁵ Loeschcke 1912, 344-407.

⁹⁶ Waage 1933, 285-293. (Waage’nin Pergamon olarak grupladığı seramikler Doğu Sigillata A grubu seramiklere karşılık gelirken, Samos olarak grupladığı seramikler ise Doğu Sigillata B grubuna karşılık gelmektedir.)

⁹⁷ Thompson 1934, 392-397.

⁹⁸ Iliffe 1936, 10-13.

⁹⁹ Dragendorf 1895, 1-140.

¹⁰⁰ Zahn 1904, 394-468.

¹⁰¹ Loeschcke 1912, 344-407.

¹⁰² Waage 1933, 279-328.

¹⁰³ Thompson 1934, 311-476.

¹⁰⁴ Iliffe 1936, 1-53.

			Near East	Doğu Terra Sigillata Grup II : (Priene B)	Doğu Sigillata A
Waage ¹⁰⁵	1948	Doğu	Antioch	Late Hellenistik Red (Hellenistik Pergamon) Early Roman "Pergamene" Pottery Samos	Doğu Sigillata A Doğu Sigillata B
Jones ¹⁰⁶	1950	Doğu	Tarsus	Pergamon Samos	Doğu Sigillata A Doğu Sigillata B
Kenyon ¹⁰⁷	1957	Doğu	Samaria	Doğu Sigillata A, B ve C	Doğu Sigillata A, B ve C
Robinson ¹⁰⁸	1959	Doğu	Atina Agorası	Pergamon (F, G, H grupları) Samos (G ve J grupları) (Samos B ve A)	Doğu Sigillata A Doğu Sigillata B I ve B II
Hellström ¹⁰⁹	1965	Doğu	Labraunda	Doğu Sigillata A I (Hellenistik, Pergamon) Doğu Sigillata A II (Erk. Roma, Pergamon) Doğu Sigillata B I (Samos B) Doğu Sigillata B II (Samos A) Doğu Sigillata C (Çandarlı)	Doğu Sigillata A Doğu Sigillata B Doğu Sigillata C
Hayes ¹¹⁰	1985	Doğu	Akdeniz (Genel)	Doğu Sigillata A (Kuzey Suriye) Doğu Sigillata B (Pergamon/Tralles) Doğu Sigillata C (Çandarlı)	Doğu Sigillata A Doğu Sigillata B Doğu Sigillata C

Tablo 1: Sigillatalar Üzerine Yapılan Çalışmalar

Waage 1948 yılı, Antiokhia buluntularını çalışırken var olan terminolojiyi sürdürmüş ve seramik gruplamalarını Akropol buluntularını grupladığı şekilde benzer bir biçimde DSA'ların erken grubunu "Kırmızı Renkli Geç Hellenistik Pergamon" ve geç grubunu "Erken Roma Pergamon Seramiği" şeklinde ve DSB'leri ise "Samos" olarak ayırmıştır¹¹¹. Tarsus buluntularını çalışan Jones, seramikleri yine Pergamon (DSA) ve Samos (DSB) adı altında incelemiştir. Kenyon ise Samaria buluntularını incelediği 1957 yılı yayımında bu seramik gruplarının üretim yerleri kesin olarak bilinmediği için seramiklerin yer adları ile gruplanmasının doğru olmadığını belirtmiş ve önceki araştırmacılar tarafından Pergamon olarak gruplananlara "Doğu Sigillata A", Samos olarak gruplananlara "Doğu Sigillata B", Çandarlı grubuna ise "Doğu Sigillata C" isimlerini önermiştir¹¹². Doğu Sigillata A grubu seramiklerinin Samaria, Samos ve Priene buluntularının katkı maddeleri (mika) yönünden birbirinden farklılık

¹⁰⁵ Waage 1948, 1-60.

¹⁰⁶ Jones 1950, 149-298.

¹⁰⁷ Crowfoot-Crowfoot-Kenyon 1957, 281-292.

¹⁰⁸ Robinson 1959, 1-149.

¹⁰⁹ Hellström 1965, 28-33.

¹¹⁰ Hayes 1985, 9-96.

¹¹¹ Waage 1948, 18, 32 ve 38.

¹¹² Crowfoot-Crowfoot-Kenyon 1957, 282-283.

göstermesini göz önünde bulundurarak bu grubunun geç üretimlerinin birden çok merkezde üretilmiş olabileceğini önermiştir¹¹³. Atina Agorası buluntuları üzerine çalışan Robinson 1959 yılında seramikleri F, G, H, J, K, L, M, N şeklinde gruplamış bu gruplar arasında F, G ve H gruplarında Pergamon seramikleri (Doğu Sigillata A) yer alırken, G ve J gruplarında Samos seramikleri (Doğu Sigillata B) bulunmaktadır. Robinson'da Kenyon'dan önceki araştırmacılar gibi seramikleri üretim yerlerine göre, fakat yanlış olarak adlandırmıştır. Hellström, Labraunda yayımında Doğu Sigilla A, B ve C şeklinde adlandırmış fakat seramiklerin üretim yerleri henüz netlik kazanmamasından ötürü A grubu için Pergamon, B grubu için Samos (B ve A) ve C grubu için ise Çandarlı üretimi olduklarını belirtmiştir¹¹⁴. Hayes'in 1985 yılı çalışmasında Kenyon tarafından önerilen terminoloji (Doğu Sigillata A, B ve C) benimsemiş ve aynı zamanda Doğu Sigillata A seramiklerinin üretim yerleri olarak Kenyon'un da belirttiği gibi¹¹⁵ Batı'ya oranla Akdeniz'in doğusundaki Antiokhia ve Tarsus gibi merkezlerde daha yoğun ele geçmesi sebebiyle Kuzey Suriye civarı olarak önermiştir¹¹⁶. Doğu Sigillata B grubu ise önceki araştırmacılar gibi erken ve geç şeklinde iki gruba ayırdıktan sonra üretim yeri için Ephesos ve Priene önerilmiştir. Bu iki kentin yanında üretim merkezi olarak önerilen bir diğer merkez ise Tralleis'tir. Fakat Tralleis fikrine Hayes yayımın yapıldığı dönemde henüz bir kanıt olmamasından ötürü şüpheyle yaklaşmıştır¹¹⁷.

3.1.1. DOĞU SİGİLLATALARI

Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi'ndeki çalışmalarda Batı Sigillatarına ait veriye rastlanmazken Doğu sigillatalarının örnekleri ortaya çıkarılmıştır. Doğu sigillataları, genellikle Doğu Akdeniz, Ege ve Karadeniz'deki merkezlerde üretilen seramikler için kullanılan bir terimdir. Bu gruba ait seramikler üzerine yapılan çalışmalar seramiklerin M.Ö. 2. yüzyılın ikinci yarısı içinde üretilmeye başladıklarını göstermektedir¹¹⁸. Seramikler M.Ö. 1. yüzyılda geniş alanlara yayılmışlardır. İlk ortaya

¹¹³ Crowfoot-Crowfoot-Kenyon 1957, 281.

¹¹⁴ Hellström 1965, 30.

¹¹⁵ Crowfoot-Crowfoot-Kenyon 1957, 282.

¹¹⁶ Hayes 1985, 9.

¹¹⁷ Hayes 1985, 49.

¹¹⁸ Hayes 1985, 13; Hayes 2008, 13.

çıkış merkezi netlik kazanmasa da yapılan çalışmalar Doğu Akdeniz'deki Suriye ve çevresini işaret etmektedir¹¹⁹. Doğu Sigillataları grubu genel olarak 3. yüzyılın sonunda kadar üretilirken sadece Doğu Sigillata C grubu M.S. 4. yüzyılın ortalarına kadar devam etmiştir¹²⁰. Bu tarihten itibaren pazardaki hâkimiyetlerini Kırmızı Astarlı Afrika seramiğine bırakmışlardır. Doğu Sigillataları A, B ve C şeklinde üç alt gruba ayrılırken bu grupların yanında üretim merkezleriyle anılan Kıbrıs ve Pontus Sigillataları da bulunmaktadır.

3.1.1.1. DOĞU SİGİLLATA A

Seramikler başlangıçta Zahn tarafından hatalı şekilde Pergamon üretimi olarak gruplandığı için, devamındaki araştırmacılar tarafından bu terminoloji takip edilmiştir. Kenyon, Samaria buluntuları yayımında, bu grup için daha uygun bir terim olan "Doğu Sigillata A" (DSA) terimini türemiştir¹²¹. Hama¹²², Korinth¹²³ ve Atina Agorası¹²⁴ buluntularında bu terim benimsenmiş ve aynen kullanılmıştır. Doğu Sigillata A seramikleri M.Ö. 150'lerden başlayarak yaklaşık 350 yıllık bir süreç boyunca üretilmişlerdir¹²⁵. Yapılan son çalışmalarla seramiklerin üretim yerinin Kilikia ya da Hatay çevresi olduğu netlik kazanmıştır¹²⁶.

DSA seramiklerinin hamur renkleri genellikle sarı, krem, açık pembe ve kırmızı tonlarındayken firnis rengi kırmızı ve kırmızı kahve tonlarındadır. Geç parçalar erkenlere göre daha soluktur. Bu renk çeşitliliği seramiklerinin kronolojisi için önemlidir. Geç Hellenistik Dönem seramikleri kabaca iki gruba ayrılabilir. Birinci gruba ait seramikler açık sarımsı krem hamur üzerine bu hamurla zıtlık oluşturacak şekilde koyu kırmızı firnisle kaplanmıştır. İkinci grubun hamur rengi ise açık kırmızıdan

¹¹⁹ Gassner 1997, 121; Hayes 2008, 12. (Hayes Doğu Sigillata A'ların üretim merkezi için Klikya'nın doğu kıyıları ya da Hatay'ın deniz kıyılarını, günümüz modern İskenderun çevresini önermektedir).

¹²⁰ Hellström 1965, 31; Jones 1950, 20; Crowfoot-Crowfoot-Kenyon 1957, 308; Hayes 2008, DSA için s. 20, DSB için s. 37-40.

¹²¹ Crowfoot-Crowfoot-Kenyon 1957, 282-284.

¹²² Christensen-Johansen 1971, 55-57.

¹²³ Hayes 1973, 416-470.

¹²⁴ Hayes 2008, 12-30.

¹²⁵ Hayes 2008, 13.

¹²⁶ Gunnewag vd. 1983, 11-15, 109-110 Önceleri Antioch, Hama ve Tell Anafa'nın da içinde bulunduğu geniş bir bölge ve Kıbrıs'ın doğusu (neutron activation analysis'ine dayanarak) üretim yeri olarak önerilmişti fakat son yapılan (combining X-ray fluorescence and other techniques) çalışmalarla Kilikia'nın doğu kıyıları ya da modern yerleşim İskenderun kuzeyini işaret etmektedir.

kahverengimsi kırmızıya değişirken seramikler bu renklerin daha mat tonlarıyla firnislenmiştir. Erken Roma Dönemi ve sonrasında bu fark görülmez. Açık turuncu kilin parlak kırmızı astar ile kaplanması bir kural haline gelmiştir¹²⁷. Seramikler çifte daldırma tekniğiyle firnislenmiştir. Bu uygulama ince firnislenen kaplar üzerinde daha rahat gözlemlenir¹²⁸.

Genellikle tabaklar, kadehler ve kaseler gibi açık kaplar üretilmiştir. Erken DSA formları temel olarak Hellenistik karakter gösterirler fakat en azından M.Ö. 1. yüzyılın başında yenilikler ortaya çıkmaya başlar¹²⁹. Bezeme, kazıma çizgiler, ruletler, dikey yivler, ağız çevresindeki mühürler, merkezde isim ya da yazıtlar, tabanda mühürler ve erken parçalarda zaman zaman boya bezeme gibi çeşitli süsleme öğeleri içerir¹³⁰. Kapların tondolarında rozet ve palmetlerin yanısıra bir diğer süsleme elemanı olarak İsis tacı kullanılır¹³¹.

DSA seramikleri daha çok bölgesel öneme sahip DSC, DSD ve Geç Hellenistik Sagalassos Sigillatalarına oranla tüm Doğu Akdeniz boyunca daha baskındırlar¹³².

Seramikler temel olarak Doğu Sigillata A I (DSA I) ve Doğu Sigillata A II (DSA II) şeklinde iki gruba ayrılmaktadır¹³³.

Değerlendirme

Antandros Nekropolü Roma Yerleşimi'nde açığa çıkarılan toplam 3 parça DSA seramikleri mekanlarla ilişkili alanlardan ele geçmemiştir. Katalog no. 1 ve 2 yüzeyden 3 ise antik yolun kuzeyinden ve yine yüzeye yakın bir seviyeden ele geçmiştir. Bu

¹²⁷ Hayes 2008, 14.

¹²⁸ Hayes 2008, 14 Çifte daldırma tekniğinde kap bir kenarından tutulup firnisin içine daldırıldıktan sonra 180 derece çevrilip diğer yanından firnisin içinde daldırılarak yapılır. Bu uygulamada kabın ortasında iki defa firnislenen alanda daha kalın şerit şeklinde bir alan oluşmaktadır.

¹²⁹ Christensen-Johansen 1971, 55-57.

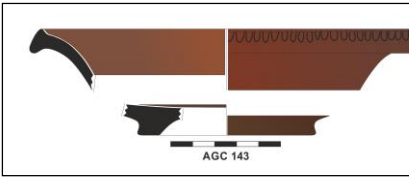
¹³⁰ Hayes 2008, 16.

¹³¹ Crowfoot-Crowfoot-Kenyon 1957, 322.

¹³² Poblome-Zelle 2002, 276.

¹³³ Waage 1948, 18,32; Jones 1950, 172-209; Robinson 1959, (Sırasıyla) Antioch, Tarsus ve Atina Agora'sında yapılan çalışmalarda seramikler Hellenistik Bergama (Hellenistic Pergamon) ve Roma Bergama (Roman Pergamon) şeklinde isimlendirilirken Kenyon tarafından Hellenistic Pergamon: Eastern Sigillata (ESA I) olarak, Roman Pergamon ise : Eastern Sigillata (ESA II) olarak isimlendirilmiştir. (Kenyon için Bkz. Kenyon 1957, 281-286) Kenyon'un tarafından önerilen terminoloji bilim çevreleri tarafından yaygın şekilde benimsenmesinden ötürü tez kapsamında da ESA I olarak isimlendirilen grup DSA I (Doğu Sigillata I), ESA II olarak isimlendirilen grup DSA II (Doğu Sigillata II) şeklinde kullanılacaktır.

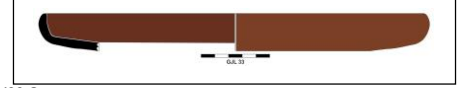
seramikler genel olarak nekropolün mezarlık alanı olarak kullanıldığı son dönem olan milat civarına aittir. Dolayısıyla Geç Roma Yerleşimi değil nekropolle ilişkili olmalıdırlar.

Katalog no	: 1	
Kodu	: AGC 143	
Buluntu yeri ve yılı	: C Açması, Yüzey Toprağı, 2001	
Seviye	: Yüzey	
Eser Adı	: Kase	
Tanım	: Kase ağız ve gövde parçası. Düz dudaklı, hafif dışa sarkık ağızlı, ağzın iç kısmında profillendirmeye sahip. Dışta, ağzın sarkık kısmında, en üstte dikey çizgilerle bezenmiş ince bant, altında yumurta dizisi. Alçak halka kaideli. Parçalar halinde ele geçmiş ve tamamlanamamıştır.	
Hamur rengi	: 2.5 Y açık griden 10 YR 8/4 çok açık sarıya değişiyor.	
Astar rengi	: 2.5 YR 4/8 kırmızıdan 2.5 YR 5/8 kırmızıya değişiyor.	
Ağız çapı	: 15.5 cm	
Korunan ağız Yük.	: 1.8 cm	
Dip çapı	: 8.0 cm	
Korunan dip Yük.	: 0.9 cm	
Tarihleme	: M.Ö. 30	
Karşılaştırma	: Hayes 2008, no. 79; Hayes 1985, Tav. II, no. 9, form 10, (M.Ö. 50-25), Waage 1948, s. 22, Plate. III, form 101,102 (Geç Hellenistik); Christensen-Johansen 1971, s. 88 form 8 b, n. 18, fig. 33 (M.Ö. 30 civarında başlayıp Augustus döneminde de devam eder.); Crowfoot vd. 1957, s. 328 fig 78, form 8 (M.Ö. 30'dan öncesi); Cox 1949, 10, Taf. 3, no. 56,57.	

Katalog no	: 2
Kodu	: AGC 40
Buluntu yeri ve yılı	: C Açması, Yüzey Toprağı, 2001
Seviye	: --
Eser Adı	: Kase
Tanım	: Yüksek halka kaideli
Hamur rengi	: 7.5 YR 8/4 pembe
Astar rengi	: 10 R 5/8 kırmızı
Ağız çapı	: 27.5 cm
Korunan ağız Yük.	: 2.1 cm
Dip çapı	: 5 cm.
Korunan dip Yük.	: 1.5 cm.
Tarihleme	: M.Ö. 30

Karşılaştırma : Crowfoot vd. 1957, s. 332 fig 80, form 16-18, no 1-4 (M.Ö. 30'dan öncesi); Jones 1950, 233, no 275, pl. 189 (Hellenistik-Roma)

Katalog no : 3
Kodu : GJL 33
Buluntu yeri ve yılı : Kuzey Genişleme II, 378 no'lu mezarın güneyinden gelen malzeme 2011

Seviye : 8.70-8.25 m.
Eser Adı : Dar ayaklı geniş tabak
Tanım : Dış bükey profilli dik dudaklı, basit ağızlı
Hamur rengi : 7.5 YR 8/4 pembe
Astar rengi : 2.5 YR 5/8 kırmızı
Ağız çapı : 27.5 cm
Korunan ağız Yük. : 2.1 cm
Dip çapı : --
Korunan dip Yük. : 2.7 cm.
Tarihleme : İÖ 1. yüzyılın ilk yarısı
Karşılaştırma : Hayes 2008, No. 7, 8 (M.Ö. 1. yüzyıl).

3.1.1.2. DOĞU SİGİLLATA B

Zahn tarafından Plinius'a¹³⁴ dayanılarak seramikler için önerilen Samos kapları terminolojisi uzun yıllar devam etmiştir¹³⁵. Kenyon'un¹³⁶ ileri sürdüğü Eastern Sigillata B (DSB) önerisi Hellström tarafından Eastern Sigillata B I (DSB I) ve Eastern Sigillata B II (DSB II) şeklinde iki gruba ayrılmıştır¹³⁷. Hayes ve sonraki araştırmacılar tarafından bu terminoloji takip edilmiştir¹³⁸.

Seramikler Ege kıyılarında ilk olarak Batı Sigillatalarının ithalatının başladığı M.Ö. 25-20 yıllarında ortaya çıkarlar. Hayes DSB I'in erken versiyonları üzerlerinde Arretin çömlekçilerine ait birkaç mühürden yola çıkarak seramiklerin Arretin seramik

¹³⁴ Plinius, The Natural History, XXXV, 46.

¹³⁵ Zahn 1904, 430-449.

¹³⁶ Crowfoot-Crowfoot-Kenyon 1957, 283.

¹³⁷ Hellström 1965, 32.

¹³⁸ Hayes 1985, 49-53; Hayes 2008, 31-40 (Hayes, Enciclopedia Dell'Arte Antica'da "Sigillate Orientali" başlıklı yayımında seramikleri 80 forma ayırmıştır. Bunlardan 1-50 DSB I grubuna aitken 50-80 DSB II grubuna aittir.

endüstrisinin bir uzantısı olabileceğini önermiştir¹³⁹. DSB I üretiminin kaliteli kil ve astarı ile formlar açısından İtalyan Sigillatalarına öykünür¹⁴⁰.

Seramiklerin üretim yeri Zahn tarafından Samos olarak önerilse de adada yapılan çalışmalarda Hellenistik ve Roma Dönemi'ne ait buluntular arasında seramiklere ait arkeolojik bir kayıt elde edilememiştir¹⁴¹. Hayes Notion'da bulunan "Caeserea" mühüründen yola çıkarak üretim yerinin Tralleis olduğunu önermiştir¹⁴². Mitsopoulos-Leon erken çalışmalarında Ephesos'un bir üretim merkezi olduğunu iddia etmesine karşın sonradan Hayes'in düşüncesine katılmışlardır¹⁴³. Bu görüş yapılan kil analizleriyle¹⁴⁴ ve kentte yapılan kazılarda ele geçen seramiklerle doğrulanmıştır¹⁴⁵.

DSB seramiklerinin her iki grubu (DSB I ve DSB II) turuncu-kırmızı tonlarda hamurlu ve mika katkılı olup yine kırmızı tonlarda tüm yüzeyi kaplayan firnise sahiptir. Kildeki renk ve astarın kalitesi ile kapların form ve mühür tiplerine göre seramikler iki gruba ayrılır¹⁴⁶.

DSB I kaliteli, erken üretilen gruptur. DSB I seramikleri genellikle iyi pişirilmiş, mika katkılıdır, fakat bu mikanın oranı DSB'ye göre daha azdır. Seramikler iyi pişirildikleri için daha sıkı/sağlam dokuludurlar. Kil rengi DSB II'den daha koyu olup kahverengi gölgeli kırmızı olma eğilimindedir. Ayrıca astar biraz daha koyu ve genellikle biraz daha parlaktır. Kilin yüzeyindeki firnis soyulmaz ve genellikle DSB II ve DSA'nın her ikisinden de daha az gözeneklidir. Fakat bazı parçalar parlaklıktan yoksundur ve küçük parçalar halinde pul pul dökülme eğilimindedirler. Çift daldırma tekniği DSB I kapları üzerinde oldukça yaygın şekilde görülmesine rağmen DSB II seramiklerinde sık karşılaşılan bir durum değildir¹⁴⁷. Formlar Arretine seramiğine benzer şekilde ince cidarlı yapılmıştır¹⁴⁸.

¹³⁹ Hayes 2008, 31; Kenrick 1985, 247 (Kenrick, DSB seramik üretiminin İtalya ve Galya'da faaliyet gösteren Augustus dönemine ait C. Sentius şeklinde mühürleri bulunan çömlekçi tarafından başlatıldığını belirtmiştir).

¹⁴⁰ Hayes 2008, 32.

¹⁴¹ Hayes 1972, 9.

¹⁴² Hayes 1972, 9-10; Hayes 2008, 31 (Roma imparatorluk döneminde Tralleis'in adı "Caeserea" olarak bilinmektedir.).

¹⁴³ Mitsopoulos-Leon 1991, 107.

¹⁴⁴ Ateş 2001, 322 (Dipnot 28).

¹⁴⁵ Erol 2004, 87.

¹⁴⁶ Hayes 1973, 452; Hayes 2008, 32.

¹⁴⁷ Hayes 1973, 452; Hayes 2008, 32.

¹⁴⁸ Hayes 1973, 453.

DSB II'nin kili DSB I'in tersine genellikle yumuşak ve yoğun mikalıdır. Birinci gruba göre daha kötü fırınlanmışlardır. Kötü pişme ve mika katkılar kapların yüzeyinin pullanmasına ve atmasına neden olur¹⁴⁹. Astar birinci gruba göre daha soluktur. Daha az özenilen kaba formlar kötü fırınlama yüzünden parçalanma eğilimindedirler¹⁵⁰.

Samos buluntularını çalışan Unterkircher'e göre DSB I grubu M.Ö. 10 civarlarında başlayıp M.S. 75 yılına kadar üretildikten sonra yerini DSB II grubuna devrederler¹⁵¹. M.S. 1. yüzyılın üçüncü çeyreği bir geçiş dönemidir, bu dönemde yeni ortaya çıkan formlarla DSB I'in yerini DSB II almıştır¹⁵². Bu durum Popeii ve Korinth'te Güney Stoa'daki Erken Roma depozitlerinde iyi şekilde belgelenmiştir. DSB II seramikleri kabaca M.S. 75-150 yıllarına tarihlenmesine ve kötü kalitede yapılmalarına karşın, DSB I'e göre Girit, Batı Yunanistan, İtalya, Kıbrıs ve Karadeniz'in de içinde bulunduğu daha geniş bir alana yayılmışlardır¹⁵³.

Seramikler üzerinde yivler, ruletler ve nadir olarak kabartma şeklinde yapılmış standart süsleme elemanları görülür¹⁵⁴.

DSB seramikleri DSA grubuna göre daha dar bir alana yayılmıştır. Erken seri (DSB I) esas olarak Ege bölgesine pazarlanırken seramikler Aşağı Mısır, Tuna ve Güney Rusya'ya kadar ulaşmıştır. Nadir örneklerin ise Sudan, Etiyopya ve Güney Hindistan'a kadar uzandığı bilinmektedir. Sonraki geç seri DSB II Adriyatik yerleşimleri, Güney İtalya ve Sicilya'nın doğu kıyılarına ek olarak bütün Yunanistan gibi geniş bir alana ulaşmıştır. Bu bölgelerde bazı yerel taklitleri görülür. Az sayıdaki parça 2. yüzyılın erken dönemlerinde Roma'ya kadar ulaşmıştır. Doğu'da Kıbrıs'a kadar nadiren ulaşmış fakat sonra erken geçiş döneminde Mısır ve doğudaki uzun mesafeli pazar desteklenmemiştir¹⁵⁵.

¹⁴⁹ Hayes 2008, 32.

¹⁵⁰ Hayes 1973, 453.

¹⁵¹ Unterkircher 1983, 176 (Unterkircher DSB I grubu M.Ö. 10'dan başlatmıştır. Hayes biraz daha erkene M.Ö. 25-20'ye tarihlenmektedir.).

¹⁵² Kenrick 1985, 247.

¹⁵³ Kenrick 1985, 247; Hayes 1985, 51.

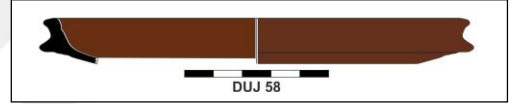
¹⁵⁴ Hayes 2008, 34-35.

¹⁵⁵ Hayes 2008, 36.

Değerlendirme

Antandros Nekropolü Roma yerleşiminde DSB'ye ait tek bir parça olan Kat. no 4 tabak ağız parçası 6 nolu mekan ile yol arasından açığa çıkarılmıştır. M.S. erken birinci yüzyıla tarihlenen seramikte DSA grubuna benzer şekilde Geç Roma yerleşimi değil olasılıkla Nekropol alanının mezarlık alanı olarak kullanıldığı dönemle ilişkili olmalıdır.

Katalog no	: 4
Kodu	: DUJ 58
Buluntu yeri ve yılı	: Güneydoğu 1 açması DRO duvarının güneyinde taban dolgu, 2006
Seviye	: 3.60-3.30 m.
Eser Adı	: Tabak
Tanım	: Dik ağızlı, üstü düzleştirilmiş dudaklı ağız gövde geçişi dışa çıkıntılı, çıkıntı altı yivli
Hamur rengi	: 5 YR 7/8 kırmızımsı sarı
Astar rengi	: 10 R 5/8 kırmızı
Ağız çapı	: 14 cm.
Korunan yükseklik	: 1.4 cm.
Tarihleme	: M.S. 25-50
Karşılaştırma	: Hellström 1965, 68, pl. 35 no. 212, 213 (Doğu Sigillata B 1); Hayes 1985, Tav XI, no 16, Form 6 (M.S. 25-50).

3.1.1.3. DOĞU SİĞİLLATA C (ÇANDARLI)

Doğu Sigillataları grubunda yer alan Çandarlı Seramikleri (DSC) üretim yeri ilk tespit edilen gruptur. Seramikler Geç Hellenistik/Roma Cumhuriyet Dönemi'nde Pergamon ve çevresinde üretilen kırmızı firnisli aplik süslemeli üretimin devamıdır¹⁵⁶. Üretimleri DSA ve DSB grubundan biraz sonra başlayıp yerini Kırmızı Astarlı Geç Roma seramiklerine bırakmıştır¹⁵⁷.

Seramikler ilk kez, Pergamon yakınlarındaki antik ismi Pitane olan Çandarlı'da 1911 yılı kazılarında yeni bir grup olarak Loeschke tarafından tespit edilmiştir.

¹⁵⁶ Hayes 2008, 48.

¹⁵⁷ Erol 2011, 74.

Kazılar, Çandarlı grubuna ait seramik cürufları ve jetonların¹⁵⁸ ortaya çıkartılmasıyla kırmızı firnisli seramiklerin lokalizasyonun yapılmasını sağlamıştır¹⁵⁹. Loeschcke, (kısmen stratigrafik verilere dayanarak) seramikleri erken ve geç grup olarak ikiye ayırmıştır. Bunlardan erken grubu Tiberius dönemine, geç grubu ise M.S. 2 yüzyıla tarihlemiş ve toplam 42 form tespit etmiştir¹⁶⁰. Üretim bölgesi her ne kadar belirlense de Kenyon seramikler için Doğu Sigillata C (ESC=DSC) terimini kullanmayı önermiştir¹⁶¹. Schäfer seramiklerin Pergamon'da üretildiklerini belirtmiştir¹⁶². Çandarlı grubu için kapsamlı çalışma yapan Meyer-Schlichtmann her ne kadar seramikleri Pergamon ve Çandarlı olarak iki gruba ayırsa da seramiklerin farklılıklarının yanında benzerliklerinin de olduğunu vurgulamış ve daha akılda kalıcı olduğunu düşündüğü için ortak bir ad olan “Pergamon Sigillataları” adını önermiştir¹⁶³. Assos buluntularını çalışan Zelle ise “Pergamon” ve “Çandarlı” seramiklerinin yanına “DSC 3. Grup” olarak yeni bir grup eklemiştir¹⁶⁴. Hayes ise seramiklerin erken grubunu “Pergamon ve Erken Çandarlı”, geç grubunu ise “Çandarlı” adı altında gruplandırmıştır¹⁶⁵.

Bunların yanında Fırat tarafından yapılan doktora çalışmasında Foça seramik atölyelerinin çöplükleri değerlendirilmiştir. Fırat'ın form açısından Çandarlı seramiklerine, fakat hamur ve astar açısından Foça seramiklerine benzettiği yeni bir grup tespit etmiştir¹⁶⁶. Bu seramikleri her ne kadar M.S. 2-3 yüzyıllara tarihlemiş olsa da olasılıkla bunlar Çandarlı'dan Foça'ya gelen Çandarlı ustalarının Foça'da ürettikleri ilk örnekler olmalıdır. Zelle tarafından Assos'ta tespit edilmiş 3. grup da bu grupla ilişkilendirilebilir¹⁶⁷. Bu durum, kimyasal analizlerin yapılmasıyla netlik kazanabilir.

Pergamon ve Çandarlı seramiklerinin killeri Arretine kiline yakın denecek derecede kalitedir. Bu kilin içinde yer alan altın mika parçaları seramiklerin en karakteristik özelliğidir. Gövde rengindeki kaliteli firnis tüm yüzeyi kaplar. Firnis iç

¹⁵⁸ Jeton: Kaplar seramik fırınında pişirirken ateşin kabın her yerine eşit dağılmasını sağlamak amacıyla aralara konulan yuvarlak disk formunda pişmiş topraktan yapılmış ayırıcılar.

¹⁵⁹ Loeschcke 1912, 344-407.

¹⁶⁰ Hayes 1972, 316.

¹⁶¹ Crowfoot-Crowfoot-Kenyon 1957, 281-283.

¹⁶² Schäfer 1962, 777; Zelle 1997, 13.

¹⁶³ Meyer-Schlichtmann 1988, 13.

¹⁶⁴ Zelle 1997, 20-24.

¹⁶⁵ Hayes 2008, 49-52.

¹⁶⁶ Fırat 2011, 144.

¹⁶⁷ Zelle 1997, 20-24.

yüzde kaliteli parlak iken dış yüzde soluk ve incedir. Seramikler üzerinde çift daldırma (DSA ve DSB görülen) bulunmaz¹⁶⁸. Erken ve geç seriler görünümülerinden ayırt edilebilir¹⁶⁹. Birinci grup turuncu ve turuncu-kırmızı renkli ve çoğu durumda soluk firnislidir. Sonraki dönemde fırınlama koşullarının iyileştirilmesi sonucu daha iyi sonuçlar ortaya çıkmıştır. İkinci grubun seramikleri böylelikle daha koyu ve parlak şekilde firnislenmiştir¹⁷⁰. Geç örneklerin pembemsi kırmızı killeri, parlak koyu kahverengimsi-kırmızı firnisle kaplanmıştır¹⁷¹. Kaide altı zaman zaman astarsız bırakılmıştır¹⁷². Kili arasına gümüş mika katkıdır. Bu grubun bir diğer özelliği ise seramikler çarkta çekilirken yüzeyde oluşan derin yatay çizikler ve fırınlama esnasında kapların aralarına bırakılan destek elemanlarının izleridir¹⁷³.

DSC seramikleri Augustus Dönemi'nden başlayarak İtalyan Sigillatoları ile diğer DSA ve DSB'ye göre daha fazla benzerlik göstermektedir. Pergamon çevresindeki atölyeler imparatorluk dönemiyle ortaya çıkan yeni seramik geleneğinden etkilenmişlerdir¹⁷⁴.

Pergamon ve çevresindeki Geç Hellenistik seramik geleneğinin devamı olarak karşımıza çıkan DSC seramiklerinin erken grubu Loeschcke tarafından Tiberius Dönemine, geç grubu ise M.S. 2. yüzyıla tarihlenmiştir¹⁷⁵. Hayes ise erken grubu M.Ö. 1. yüzyılın ortası ve sonuna geç grubu ise M.S. 3. yüzyılın sonuna hatta daha da geç döneme (4. yüzyıla) kadar uzatmaktadır¹⁷⁶. Üretimin ne zaman sonlandığı net değildir. Çandarlı seramikleri genellikle üçüncü yüzyılın ortalarından itibaren sahneden kaybolur, onların yerini Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri alır. Atina Agorası'nda 267 yıkım tabakasında çok az miktarda ele geçmişlerdir. Yine de Pergamon ve çevresinde sonraki dönemde de görülmeye devam etmiştir. Mytilene'de sikkelerle M.S. 320-340'a

¹⁶⁸ Hayes 2008, 50.

¹⁶⁹ Loeschcke 1912, 350-52.

¹⁷⁰ Hayes 2008, 50; Abadie-Reynal 2007, 115.

¹⁷¹ Hayes 2008, 51.

¹⁷² Hayes 1972, 316; Kenrick 1985, 257.

¹⁷³ Hayes 2008, 51.

¹⁷⁴ Hayes 2008, 50.

¹⁷⁵ Loeschcke 1912, 350.

¹⁷⁶ Hayes 1972, 316-322; Kenrick 1985, 257; Foster 2001, 145; Abadie-Reynal 2007, 115; Malamidou 2005, 32-33.

tarikhlenen depozitlerde erken dördüncü yüzyıla tarikhlenen birkaç parça Afrika Kırmızı Astarlı Seramiğiyle birlikte yoğun DSC seramikleri ortaya çıkartılmışlardır¹⁷⁷.

Erken grup Çandarlı seramikleri sadece Kuzey ve Kuzeybatı Ege’de sınırlı kalırken geç grup (M.S. 150-250 arasında) daha rekabetçi bir ruh ile Karadeniz’den Kuzey Afrika’ya kadar uzanan geniş bir alana yayılmışlardır¹⁷⁸. Geç gruba ait basit formlar yoğun miktarda ve çok fazla değişiklik göstermeden bir yüzyıldan fazla bir dönem üretilmişlerdir¹⁷⁹.

DSC seramiklerinin erken grubunun tabak ve kaseleri farklı form özellikleri gösterirken¹⁸⁰, geç grup beş ana tipin küçük değişikliklere sahip versiyonları olarak karşımıza çıkar¹⁸¹.

Tarihleme Tartışmaları

Hayes, Atina Agorası’ndaki Çandarlı seramiklerinin geç serilerini en geç M.S. 267 yılına tarikhlenen Heruli istilasının depozitleriyle tarihlemektedir¹⁸². Aynı zamanda Çandarlı seramiklerinin, Pergamon ve çevresinin seramik geleneğinin bir grubu olan Foça seramiklerinin de öncülü olduğunu ileri sürer¹⁸³. Atina Agora’sında M.S. 267’ye tarikhlenen, Pergamon çevresinde ise biraz daha geçe tarikhlenen Çandarlı seramiklerinin son görüldüğü dönem ile M.S. 370’te üretilmeye başlandığını ileri sürülen Foça seramiklerinin ilk üretim tarihleri arasında yaklaşık 70 yıllık bir boşluk bulunmaktadır. Bu da üç kuşak boyunca seramik geleneğinin üretilmemesi ve dolayısıyla unutulması anlamına gelmektedir. Geç Roma seramikleri genellikle yerleşimlerin üst seviyelerinde belirli bir tabaklanma göstermeden diğer buluntularla birlikte karışmış oldukları için bilim çevrelerince en sık uygulanan yöntemlerden birisi kendi buluntularını analogi yöntemiyle tarihlemeleridir. Bizim önerimize göre, bu aradaki boşluğun en azından Ege’de kapatılması gerektiği yönündedir. Çandarlı seramiklerinin biraz daha geçe Foça

¹⁷⁷ Hayes 1972, 317; Hayes 2008, 49.

¹⁷⁸ Foster 2001, 145.

¹⁷⁹ Foster 2001, 145.

¹⁸⁰ Loeschcke 1912, Tablo XXVIII; Hayes 1985, 71-78, Levha XVI.

¹⁸¹ Hayes 1972, 316-322, Fig 64, Ergürer 2012, 102.

¹⁸² Hayes 1972, 317; Hayes 2008, 52.

¹⁸³ Hayes 1972, 321; Hayes 2008, 83.

seramiklerinin de, bazı merkezlerde olduğu¹⁸⁴ gibi, M.S. 4. yüzyılın ortalarına kadar erkene çekilerek boşluk kapatılabilir. Böylelikle Hayes'in de belirttiği gibi bu iki farklı seramik grubunun birbirinin devamı olma özelliği net bir şekilde takip edilebilir¹⁸⁵.

Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi Örnekleri Ve Değerlendirme

Antandros Nekropolü Roma Yerleşiminde Çandarlı Form 1'e ait iki kaide Çandarlı Form 3'e ait üç adet ağız parçası ve üç adet kaide ve olmak üzere toplamda 8 adet Çandarlı seramiği açığa çıkarılmıştır. Kat. no. 5 ve (DFG 146)¹⁸⁶ 2 nolu mekanın içinden, Kat. no. 6, 4 nolu mekanın içinden, Kat. no. 10, 6 nolu mekanın içinden, Kat. No. 9 ve 11 ise 6 nolu mekan ile 7-8 nolu mekanlar arasından ele geçmiştir. Bu mekanlardan 2 nolu olanı antik dönemde kullanılan yolun kuzeyinde kalırken 4, 6 ile 7-8 nolu mekanlar ise yolun güneyinde kalmaktadır. Yolun hem kuzeyi hem de güneyindeki mekanların içinden Çandarlı seramiklerinin ele geçmesi her iki bölümünde M.S. 4. yüzyılın ilk yarısından itibaren bu alanın yerleşim alanı olarak kullanılmaya başlamasının göstergesi olması açısından önemlidir. Fakat sadece güncel bilgilerle seramik buluntular değerlendirildiğinde Geç Roma Dönemi yerleşiminin kullanıldıkları dönem hakkında sağlıklı verilere ulaşılamamaktadır. Yerleşimde önce Çandarlı seramikleri, arkasından Foça seramikleri gelmekte fakat iki seramik grubu arasında zamansal olarak epey bir boşluk bulunmaktadır. Seramik buluntulara bakarak yerleşimleri değerlendirdiğimizde 300'ile 370 arasında bir hiatus'un olması gerekir. Bu da Çandarlı seramikleri açığa çıkarılan mekanların boş bırakıldıktan sonra yeniden kullanılmaya başlaması gibi bir duruma işaret etmektedir ki böyle bir durum söz konusu olamaz. Bu mekanlar ilk kullanılmaya başladıklarından sonra özellikle yolun kuzeyindeki yapı kompleksi aralıksız olarak kullanılmıştır. Bu durumu Çandarlı seramikleriyle beraber aynı tabakalarda açığa çıkarılan diğer seramik buluntularından (Sikke, Afrika, Foça, Kıbrıs seramikleri ve Amphoralar) anlaşılmaktadır.

¹⁸⁴ Iatros buluntuları için Bkz: Mackensen 1991, 92, Fig. 3 no. 53, 55; Adriyatik kıyısındaki Molise bölgesi modern Giacomo kenti yakınlarındaki Roma villası buluntuları için Bkz. Alberalla vd. 1993, 163-203; Efes buluntuları için Bkz: Gassner 1997, 249, Kat. Pl. 75, no. H 87, H 88, H 89.

¹⁸⁵ Hayes 1972, 369; Hayes 2008, 83-84.

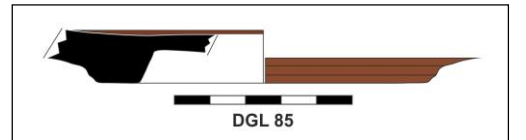
¹⁸⁶ DFG 146 katalogda bulunmayıp mekanın içinden gelen buluntular arasındadır.

Antandros Nekropolü Roma Yerleşimi'nde M.S. 300-370 yıllarını kapsayan bu kronolojik boşluğun olmadığı, M.S. 4. yüzyılın ortalarına tarihlenen başta sikkeler olmak üzere Afrika seramikleri Foça'nın erken serileri (Foça Form 1 ve Form 2) gibi seramikler ve Afrika seramiklerini taklit eden Yerel Üretim Foça seramikleriyle kanıtlanmaktadır. Yerleşimde 2001-2011 arası yapılan çalışmalarda toplam 38 iyi durumda ve okunabilen sikke açığa çıkarılmıştır. Bu sikkeler, M.S. 285'ten başlayarak kesintisiz şekilde M.S. 457'ye kadar kullanılmışlardır. Sikkelerdeki bu kesintisiz var oluşa karşın seramik kronolojisindeki bu hiatus, Çandarlı ve Foça seramikleri arasındaki zaman farklılığından kaynaklanmaktadır. Oysa bu döneme ilişkin Antandros Nekropolü Geç Roma Dönemi yerleşim alanında ortaya çıkarılan 38 sikkeden 22 tanesi (yaklaşık %'de 60'ı) bu döneme tarihlenmiştir.

Bir değerlendirme de Kat. no. 10 ve 11 nolu seramikler için yapmak yerinde olacaktır. Bu iki seramik, form açısından her ne kadar Çandarlı grubu adı altında değerlendirilmiş olsa da, kil ve astar özellikleri açısından Foça seramiklerine benzemektedir. Bu iki form olasılıkla Fırat'ın tezinde yeni bir grup olarak değerlendirdiği, Foça seramik atölyesinde üretilen gruba ait ve olasılıkla Çandarlı'dan Foça'ya gelen ustaların ilk ürettiği seramiklerden olmalıdır. Fakat Antandros örnekleri, Fırat'ın belirttiği gibi M.S. 3. yüzyıla değil¹⁸⁷, M.S. 4. yüzyılın ilk yarısına aittir. Bu durumun netlik kazanması için kimyasal analizlerin yapılması gerekmektedir. Fakat şu an elimizdeki veriler yardımıyla bu şekilde bir yorum yapılmaktadır.

FORM 1

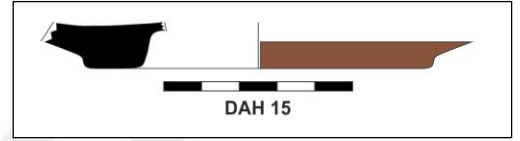
Katalog no	: 5
Kodu	: DGL 85
Buluntu yeri ve yılı	: Doğu Genişleme, 2005 (2 nolu mekanın içi)
Seviye	: 5.25-4.85 m.
Eser Adı	: Çandarlı Form 1 kaide parçası
Tanım	: Geniş halka kaide, kaide köşesi yivli
Hamur rengi	: 2.5 YR 6/6 açık kırmızı
Astar rengi	: 10 R 5/8 kırmızı
Ağız çapı	: --
Dip çapı	: 9 cm.

¹⁸⁷ Fırat 2011, 154-155.

Korunan yükseklik : 0.6 cm.
Tarihleme : M.S. 4. yüzyılın ilk yarısı
Karşılaştırma : Hayes 1972, s. 318,19, Form 1, Fig. 64 (M.S. 2.yy. ortası- 3. yy. ortası); Hayes 2008, 201, No. 803 (M.S. 267-68); Ergüner 2012, 101-115, Levha 98, no. 197 (M.S. 2. yüzyılın son çeyreği-M.S. 4. yüzyılın ilk çeyreği).

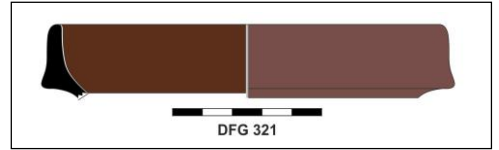
Katalog no : 6
Kodu : DAH 15
Buluntu yeri ve yılı : Güney Genişleme II, CYA duvarının güneyi, 2005 (4 nolu mekan içi)

Seviye : 3.90-3.45 m.
Eser Adı : Çandarlı Form 1 kaide parçası
Tanım : Geniş alçak halka kaide
Hamur rengi : 2.5 YR 6/6 açık kırmızı
Astar rengi : 10 R 5/8 kırmızı
Ağız çapı : --
Dip çapı : 9 cm.
Korunan yükseklik : 0.9 cm.
Tarihleme : M.S. 4. yüzyılın ilk yarısı
Karşılaştırma : Hayes 1972, s. 318,19, Form 1, Fig. 64 (M.S. 2.yy. ortası- 3. yy. ortası); Hayes 2008, 201, No. 803 (M.S. 267-68); Ergüner 2012, 101-115, Levha 98, no. 197 (M.S. 2. yüzyılın son çeyreği-M.S. 4. yüzyılın ilk çeyreği).

FORM 3

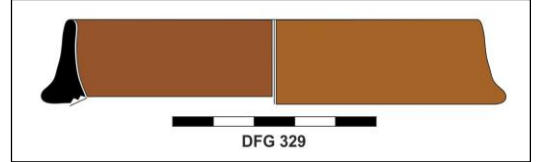
Katalog no : 7
Kodu : DFG 321
Buluntu yeri ve yılı : Doğu Genişleme CVI duvarının doğusu, 2005 (2 nolu mekanın içi)

Seviye : 5.95-5.55 m.
Eser Adı : Çandarlı Form 3 ağız parçası
Tanım : Basit ağız kenarı, ağız gövde geçişinde dışa çıkıntı
Hamur rengi : 2.5 YR 6/6 açık kırmızı
Astar rengi : 10 R 4/8 kırmızı
Ağız çapı : 12.8 cm.
Dip çapı : --
Korunan yükseklik : 2.3 cm.
Tarihleme : M.S. 4. yüzyılın ilk yarısı

Karşılaştırma : Hayes 1972, s. 321, Form 3, Fig. 64 (M.S. 2-3. yy.); Hayes 2008 No. 796 (M.S. Erken 3. yüzyıl); Ergürer 2012, 101-115, Levha 99-100, no. 201-205 (M.S. 2. yüzyılın 2. yarısı-M.S. 4. yüzyılın ilk çeyreği).

Katalog no : 8
Kodu : DFG 329
Buluntu yeri ve yılı : Doğu Genişleme CVI duvarının doğusu, 2005 (2 nolu mekanın içi)

Seviye : 5.95-5.55 m.

Eser Adı : Çandarlı Form 3 ağız parçası

Tanım : Basit ağız kenarı, ağız gövde geçişinde dışa çıkıntı

Hamur rengi : 2.5 YR 8/4 pembe

Astar rengi : --

Ağız çapı : 10 cm.

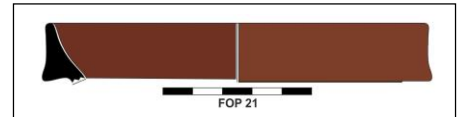
Dip çapı : --

Korunan yükseklik : 2 cm.

Tarihleme : M.S. 4. yüzyılın ilk yarısı

Karşılaştırma : Hayes 1972, s. 321, Form 3; Fig. 64 64 (M.S. 2-3. yy.); Hayes 2008 No. 796 (Erken 3. Yüzyıl); Gassner 1993, 136-137, Tafel 44, no. 532-533 (M.S. 3. yüzyıl); Ergürer 2012, 101-115, Levha 99-100, no. 201-205 (M.S. 2. yüzyılın 2. yarısı-M.S. 4. yüzyılın ilk çeyreği).

Katalog no : 9
Kodu : FOP 21
Buluntu yeri ve yılı : Güneydoğu II, 6 nolu mekanın güneyinden ve batısından malzeme, 2010

Seviye : 2.92-2.80 m.

Eser Adı : Çandarlı Form 3 ağız parçası

Tanım : Dışa dönük basit ağız kenarı, ağız gövde geçişinde dışa çıkıntı

Hamur rengi : 2.5 YR 6/6 açık kırmızı

Astar rengi : 10 R 5/8 kırmızı

Ağız çapı : 12.6 cm.

Dip çapı : --

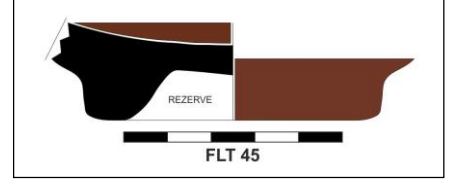
Korunan yükseklik : 1.8 cm.

Tarihleme : M.S. 4. yüzyılın ilk yarısı

Karşılaştırma : Hayes 1972, s. 321, Form 3, Fig. 64 (M.S. 2-3. yy.); Hayes 2008 No. 796 (Erken 3. Yüzyıl); Ergürer 2012, 101-115, Levha 99-100, no. 205 (M.S. 3. yüzyıl-M.S. 4. yüzyılın ilk çeyreği).

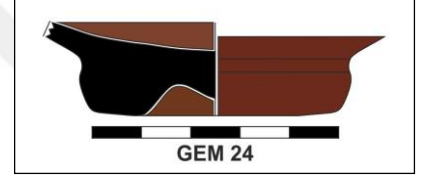
Katalog no : 10
Kodu : FLT 45
Buluntu yeri ve yılı : Güneydoğu II açması DYO duvarının güneyi, 2009 (6 nolu mekanın içi)

Seviye : 3.50-3.27 m.
Eser Adı : Çandarlı Form 3 kaide parçası
Tanım : Halka kaideli, kaide altı rezerve
Hamur rengi : 2.5 YR 6/6 açık kırmızı
Astar rengi : 10 R 5/6 kırmızı
Ağız çapı : --
Dip çapı : 5.8 cm.
Korunan yükseklik : 1.4 cm.
Tarihleme : M.S. 4. yüzyılın ilk yarısı
Karşılaştırma : Hayes 1972, s. 321, Form 3, Fig. 64 (M.S. 2-3. yy.); Hayes 2008 No. 796 (Erken 3. Yüzyıl); Ergürer 2012, 101-115, Levha 99-100, no. 205 (M.S. 3. yüzyıl-M.S. 4. yüzyılın ilk çeyreği); Fırat 2011, 374, Kat. no. 534 (M.S. 2. yüzyıl sonu-3. yüzyıl başı).

Katalog no : 11
Kodu : GEM 24
Buluntu yeri ve yılı : Güneydoğu 3 açması GCU duvarının kuzeyinden gelen malzeme, 2011 (6 nolu mekan ile 7-8 nolu mekanlar arası)

Seviye : 2.30-2.01 m.
Eser Adı : Çandarlı Form 3 kaide parçası
Tanım : Halka kaideli kaide altı merkezde dış bükey profilli
Hamur rengi : 10 R 7/8 açık kırmızı
Astar rengi : 10 R 4/8 kırmızı
Ağız çapı : --
Dip çapı : 3.6 cm.
Korunan yükseklik : 1.9 cm.
Tarihleme : M.S. 4. yüzyılın ilk yarısı
Karşılaştırma : Hayes 1972, 321 Form 3, (M.S. 3. yüzyılın ikinci yarısı, Form 2 ve 4'lerle birlikte bulunmuşlardır.); Fırat 2011, 374, Kat. no. 534 (M.S. 2. yüzyıl sonu-3. yüzyıl başı).

3.2. KIRMIZI ASTARLI GEÇ ROMA SERAMİKLERİ

Bu grupta “Kırmızı Astarlı Geç Roma Kapları” olarak bilinen Afrika, Phokaia (Foça), Kıbrıs ve Açık Renkli (Ligth Coloured) kaplar ele alınmıştır. Sigillataların devamı olan bu seramikler sigillatalara göre daha katkılı bir kile ve genelde daha ince uygulanmış astara sahiptirler¹⁸⁸. Uzun süre üretilmiş ve çok geniş bir yayılım alanına sahip seramikler servis kapları olarak kullanılmıştır.

3.2.1. AFRIKA KIRMIZI ASTARLI SERAMİKLERİ (ARSW)*

Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri, Akdeniz Dünyası’nda Geç Roma Seramik sınıflarının en önemli grubudur. Birinci yüzyılın sonundan başlayarak yedinci yüzyılın içlerine kadar yaklaşık altı yüzyıl süre ile Kuzey Afrika’daki çeşitli atölyelerde üretilmişlerdir. “Geç Roma A ve B”, “Geç Roma Kırmızı Seramikleri” ve “Chiara Terra Sigillata A, C ve D” gibi çeşitli şekillerde adlandırılan kırmızı astarlı seramik serisidir¹⁸⁹.

Seramikler için ilk yayım Falbe tarafından yapılmıştır¹⁹⁰. Waage, Agora ve Antiokheia buluntularını çalışırken “Geç Roma A, B” terminolojisini kullanmış¹⁹¹, Lamboglia ise “Terra Sigillata Chiara A, B ve D” adı altında seramikleri incelemiştir¹⁹². Robinson ise Waage tarafından “Geç Roma A ve B” olarak gruplanan seramikleri “Geç Roma Kırmızı Kapları” adı altında toplamıştır¹⁹³. Bu çalışmaların arkasından Afrika Seramikleri için en kapsamlı ve kabul gören yayım Hayes tarafından yapılmıştır¹⁹⁴. Hayes, “Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri” şeklinde adlandırdığı seramikleri iki yüz forma ayırarak incelemiş, 1980 yılında ise ek bir çalışmayla tamamlayıcı bilgiler sunmuştur¹⁹⁵.

Seramiklerin kili oldukça kaba ve tanecikli bir görünüme sahiptir. Normal renkler turuncu-kırmızıdan kiremit kırmızıya değişirken pek çok kaliteli parça da pembe

¹⁸⁸ Ergüner 2012, 116.

* Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri (African Red Slip Ware = ARSW).

¹⁸⁹ Hayes 1972, 13; Anderson-Stojanovic 1992, 55; Lamboglia 1958, 257-330; Kenrick 1985, 341.

¹⁹⁰ Falbe 1833, 128-129, Pl. V, 1.

¹⁹¹ Waage 1933, 293; Waage 1948, 43.

¹⁹² Lamboglia 1958; 257.

¹⁹³ Robinson 1959, 60.

¹⁹⁴ Hayes 1972, 13-299.

¹⁹⁵ Hayes 1980, 1-468.

tonlarındadır. En yaygın katkı maddesi sık sık küçük parçalar halindeki kireç taşıdır. Ara sıra kil ilk yıkanırken kalan büyük parçalar fırınlama nedeniyle yüzeyde küçük kabarcıklar şeklinde çıkıntı oluşturur. Ek olarak beyaz ya da kahvemsî küçük kuartz parçaları, ara sıra siyahrekli parçalarla birlikte sık sık görülebilir. Bu katkılar seramiklerin dokularının tanecikli bir görüme sahip olmasına neden olur. Gümüş mika parçaları kapların çoğunda görülmesine rağmen bu asla yoğun miktarlarda değildir¹⁹⁶.

Kilin rafine edilmesiyle elde edilen astar kalitelidir. Fakat terra sigillatların parlaklığı ve yansıtıcılığından yoksundur. Astar genellikle kil renginin gölgesi ya da iki koyu tonu şeklindedir. Koyu uygulandığı zaman pürüzsüz, hafif parlak görünümlüken; ince uygulandığında mat ve gövde renginde olma eğilimindedir. Astar ince uygulandığı ikinci durumda çoğu zaman fark edilemeyebilir. Hamurla benzer özellik gösteren astar gövdeyle normalde iyi kaynaşır ve genellikle atmalar görülmez. Yüzeyin altından çıkan kireç parçacıkları sık sık astara zarar verir. Pürüzsüz görünümü sayesinde astar genellikle parlar¹⁹⁷.

Seramiklerin yapımında kalıp ve çarkın birlikte kullanılmasından ötürü kapların ağız yapıları çok farklı ve çeşitli formlara sahiptir¹⁹⁸.

Oldukça az değişim gösteren kap formları çoğu durumda tamamen yeni formlarla yer değiştirir. Erken örnekler İtalyan ve Galya seramiklerinin taklitleri şeklindedir. Genellikle sade olan süsleme ya mühürle ya da terra sigillatalarda olduğu gibi kabartma şeklindedir. Boya asla bulunmaz. Seramiklerin pek çok geç örneğinde kabın merkezindeki geniş madalyon bir yivle çevrelenmiş ve mühürlerle süslenmiştir. Klasik ve Hellenistik siyah firnisli seramiklerdeki mühür süslemelerinde olduğu gibi ARSW’de çağdaşı metal eserlerden etkilenmişlerdir¹⁹⁹.

Az bir örnekte terra sigillatların süsleme tekniği olan kalıpta yapılmış kabarta süslemeler uygulanmıştır. Aplik süsleme Arretine ve sonraki İtalyan seramiklerinde olduğu gibi yaygın olmasına rağmen onlardan oldukça farklıdır. Bu teknikte nadiren büyük figürlerin kompozisyonları kullanılmıştır. Galya seramiklerinden etkilenme

¹⁹⁶ Hayes 1972, 13-14.

¹⁹⁷ Hayes 1972, 14.

¹⁹⁸ Erol 2011, 113.

¹⁹⁹ Hayes 1972, 14.

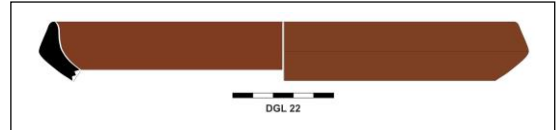
sezilmektedir²⁰⁰. Kabartama süslemenin yanı sıra baskı tekniğiyle yapılan süsleme ve rulet süsleme teknikleri kullanılmıştır²⁰¹.

Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri genel bir ifadeyle Kuzey Afrika'da üretilmişlerdir. Seramiklerin esas üretim merkezi ise Tunus ve çevresidir²⁰². İlk olarak M.S. 1. yüzyılın sonlarında üretim bölgesi ve çevresinde görülen seramikler M.S. 2. yüzyılda Batı Akdeniz'de yaygınlaşırken M.S. 3. yüzyıla gelindiğinde bütün pazarı ele geçirmişlerdir²⁰³. M.S. 4. yüzyılda karşılarında rakip olacak etkili bir seramik grubu kalmamış ve taklit üretimleri başlamıştır. Seramikler tüm Akdeniz ve hatta Karadeniz'e kadar yayılmışlardır²⁰⁴. M.S. 5. yüzyılda Foça ve Kıbrıs gibi rakip üretim merkezleri devreye girmiş ve pazar payı azalmıştır. M.S. 5. yüzyılın ortalarında pazardaki paylarının azalmasının bir diğer nedeni de Vandallar tarafından Kuzey Afrika'nın M.S. 439' da işgal edilmesidir²⁰⁵. Buna rağmen M.S. 7. yüzyıla kadar üretimleri devam etmiştir.

Antandros Nekopolü Roma Yerleşimi'nde 2001-2011 yılları arasında yapılan çalışmalarda ARSW' seramiğine ait bir adet ağız parçası, Kat. no. 12, 2 nolu mekanın içinden ele geçmiştir.

FORM 61

Katalog no	: 12
Kodu	: DGL 22
Buluntu yeri ve yılı	: Doğu genişleme, 2005 (2 nolu mekanın içi)
Seviye	: 5.25-4.85 m.
Eser Adı	: ARSW, Form 61 A
Tanım	: İç çekik ağız, ince dudaklı
Hamur rengi	: 10 R 7/8 açık kırmızı
Astar rengi	: 10 R 6/8 açık kırmızı
Ağız çapı	: 22.8 cm.
Dip çapı	: --
Korunan yükseklik	: 2.4 cm.
Tarihleme	: M.S. 4. yüzyılın ikinci yarısı

²⁰⁰ Hayes 1972, 14.

²⁰¹ Hayes 1972, 217, 222.

²⁰² Mackensen 2002, 122 fig. 1; Bonifay 2004, 46, fig. 22.

²⁰³ Hayes 1997, 59; Hayes 1972, 455-457, haritalar 1-5; Mackensen vd. 2006, 163.

²⁰⁴ Hayes 1997, 59; Hayes 1972, 455-457, harita 6.

²⁰⁵ Mitchell 2016, 295.

Karşılaştırma : Hayes 1972, s.100 ve devamı, form 61. Fig. 17, No. 4, 21, A grubu, M.S. 325-400/420; Waage 1948, 48, no. 831).

Değerlendirme

Yerleşim alanında 2 nolu mekanın içinde ortaya çıkarılan Kat. No. 12 Afrika Form 61A grubuna aittir ve bu form M.S. 325-400 tarihleri arasında üretilmiştir. Afrika Form 61A, 61B'ye göre dudak bakımından farklılık göstermektedir. 61B'de dudağın dış kısmındaki çıkıntı aşağı doğru sarkma eğilimindedir ve iç yüzde yiv bulunur ve M.S. 400-450'ye tarihlenir²⁰⁶. Bizim örneğimizde ise dış yüzde bir çıkıntı ve iç yüzde yiv bulunmaz. Afrika grubuna ait olan bu parça nekropol alanındaki yerleşimin I. evresine ait 2 nolu mekanın içinden ele geçmiştir. 2 nolu mekanın içinden gelen Çandarlı seramikleri Kat no. 5 (DGL 85), Kat. no. 7 (DFG 321), Çandarlı Form 3 kaide parçası (DFG 146) II. Constantius sikkesi (M.S. 355-361) bu mekanı I. evreye tarihlememize yardımcı olurlar.

Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi'nde M. S. 4. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen Çandarlı seramikleri, Foça seramikleri ve Afrika seramiklerin örnekleri bulunmaktadır. Yerleşimde tüm bu seramik buluntuların sikkelerle de desteklenmesi yerleşimi Çandarlı seramikleri ve Foça seramikleri arasında geçişin gözlemlendiği merkezlerden birisi yapmaktadır.

Geç Roma Yerleşimi'nin erken döneminin yanı sıra geç dönemine de Afrika seramikleri yardımıyla ışık tutulmaktadır. Her ne kadar tek parça ele geçmiş olsa da bu parçanın tam da Çandarlı seramikleri ile Foça seramiklerinin geçiş dönemi olan M.S. 4. yüzyıla ait olması dikkat çekicidir. Afrika seramiklerinin M.S. 6-7 yüzyıllara tarihlenen geç örneklerinin hiçbir formu ele geçmemiştir. Bu durum da Afrika seramikleri aracılığıyla da yerleşimin M.S. 6. yüzyılın başlarında terk edildiğini gösteren bir diğer önemli veridir.

3.2.2. PHOKAIA (FOÇA) KIRMIZI ASTARLI SERAMİĞİ (LRC)

Foça seramikleri M.S. 4. yüzyılın sonlarında Doğu Sigillata C ya da Çandarlı üretimi olarak bilinen seramiklerin devamı olarak üretime başlamış ve 5. ve 6.

²⁰⁶ Hayes 1972, 100-107.

yüzyıllarda özellikle Doğu Akdeniz'deki merkezlerde yaygın olarak kullanılmışlardır²⁰⁷. Seramiklerin yaygınlaşmasının başlıca iki esas nedeni vardır. Bunlardan ilki 330 yılında Konstantinopolis'in Doğu Roma'nın yeni başkenti yapılması ve bu yeni başkentin servis kaplarına olan ihtiyacını karşılamaktır.²⁰⁸ İkincisi nedeni ise Foça seramiklerinin en güçlü rakibi Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri'nin üretim bölgesi olan Kartaca ve çevresinin Vandallar tarafından işgal edilmesidir²⁰⁹.

Bu grup için en erken araştırma 1933 yılında Atina Agorası buluntuları üzerine çalışan Waage tarafından yapılmış ve seramiklerin henüz üretim yerleri bilinmediği için "Late Roman C" şeklinde adlandırılmıştır²¹⁰. Waage 1948 yılında ise daha ayrıntılı bir şekilde ele aldığı seramikleri Antiokheia buluntuları üzerinden aynı ad altında değerlendirmiştir²¹¹. Seramikler üzerine en kapsamlı ve bugünde bilim insanlarınca temel eser olarak kullanılan yayım Hayes tarafından 1972 yılında yine aynı ad altında yapılmıştır²¹². Phokaia çevresinde Langlotz tarafından 1969 yılında seramik çöplüklerinin bulunmasına rağmen başlangıçta şüpheyle yaklaşılmış, fakat M. Picon ve P. Dupont'un tarafından veriler doğrulanmıştır²¹³. Buna ilaveten F. Mayet ve M. Picon'un 1986 yılında yapmış oldukları kimyasal analizler seramiklerin üretim yerlerinin Phokaia olduğu kanıtlanmıştır²¹⁴. Bu veriler doğrultusunda Hayes 1980 yılında yaptığı ek bir yayımla seramikleri "Late Roman C Ware = Phocaean Red Slip Ware" şeklinde isimlendirmiştir²¹⁵.

Seramiklerin Phokaia'da üretilmesinin kesinleşmesine rağmen bölgede Empereur ve Picon tarafından yapılan araştırmalarda 5 farklı üretim yeri olduğu önerilmiştir²¹⁶. Bunların yayında Hayes Troas Bölgesi'nde bir üretim olabileceğini öne

²⁰⁷ Waage 1933, 303-304; (Not: Waage seramiklerin 4. yüzyılın ikinci yarısından itibaren görülmeye başladığını söylemektedir.); Waage 1948, 52; Hayes 1972, 323, 368; Hayes 2008, 83, 85 (Not: Atina Agora'sına geç 5. yy. seramiklerinin içindeki Foça'ların oranı % 80-90'lar civarındadır.).

²⁰⁸ Hayes 1992, 5; Hayes 1997, 62.

²⁰⁹ Mitchell 2016, 295.

²¹⁰ Waage 1933, 298.

²¹¹ Waage 1948, 51.

²¹² Hayes 1972, 323-370, fig. 65-71.

²¹³ Hayes 2008, (Phocaean Red Slip Ware, dip not 4).

²¹⁴ Hayes 2008, 83; Mayet - Picon 1986, 131-132, 135, fig. 2-3, Tablo 1.

²¹⁵ Hayes 1980, 525.

²¹⁶ Empereur – Picon 1986, 143-146 (Seramiklerin Phokaia yanında Çandarlı, Elaia, Gryneion, Kyme, Myrina'da, bu beş üretim yerinin yanında Phokaia'nın güneyinde Smyrna'da da bir üretimin olabileceğini önermektedirler.).

sürmektedir²¹⁷. Bu bölgedeki üretim merkezlerinin güçlü adaylarından biri Assos'tur. Kentte henüz bir seramik çöplüğü tespit edilmemiş olmasına rağmen çok sayıda yanmış seramik ortaya çıkarılması yerel bir üretim merkezine işaret edebilir²¹⁸.

Son dönemlerde yapılan veriler Hayes'in yapmış olduğu kronolojide bir takım düzenlemeler ve yeni öneriler getirmesine neden olmuştur. Bu çalışmalardan ilki Mackensen tarafından 1991 yılı yapılmıştır²¹⁹. Aşağı Tuna'da İatrus buluntularını çalışan Mackensen bazı bezeme ve formları karşılaştırarak Hayes'in yapmış olduğu kronolojiyle uyuşmayan öneriler ileri sürmüştür²²⁰. İkinci çalışma ise Albarella ve ekibi tarafından 1993 yılında İtalya'nın Molise Bölgesi'ndeki modern Giacomo kenti yakınlarındaki bir çiftlik evinde yapılmıştır²²¹. Üçüncü çalışma ise Gichon tarafından Ölü Deniz yakınları, Roma'nın güvenlik noktalarından birisi olan En Boqeq Kalesi'nde yine 1993 yılında gerçekleştirilmiştir²²². Hayes bu ve diğer yayınları gözden geçirerek 2008 yılında tarihlemeler konusunda yeni revizyonlar yapmak zorunda kalmıştır²²³. Tarihleme tartışmaları kısmında bu yeni veriler incelenecektir.

Seramiklerin üretim teknikleriyle ilgili tartışmalar bulunmaktadır. Hayes kapların kalıpta yapıldığını ve dudak kısmının sonradan eklendiğini hatta gövde ve dudağın birleşme yerinde dışta kalan çıkıntıların bu birleşmenin izi olduğunu söylemektedir²²⁴. Vaag bu öneriye karşı çıkmaktadır. Araştırmacıya göre kabın dış yüzünde bulunan izler, henüz yaş olan kabın çarkta en son yapılan düzeltme işlemlerinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca Form 3 kaplarında gözlemlenen ağız kenarındaki yükseklik farklarının, çömlekçinin kapları çarkın tam merkezine yerleştirememesinden kaynaklandığını ileri sürer²²⁵.

Hayes seramikleri tabak ve kaselerden oluşan 10 temel forma ayırarak incelemiştir. Bu formlar arasında Foça seramiklerin en karakteristik formu olarak karşımıza çıkan ve diğerlerine göre yüksek oranlarda ele geçen Form 3'tür. Sert dokulu

²¹⁷ Hayes 1972, 370.

²¹⁸ Ayaz 2014, 49.

²¹⁹ Mackensen 1991, 79-96.

²²⁰ Mackensen 1991, 79-96, "Kronoloji tartışmaları" kısmında öne sürülen görüşler açıklanacaktır.

²²¹ Albarella vd. 1993, 157-230.

²²² Gichon, 1993, 176-188, 201-202, 304-317.

²²³ Hayes 2008, 85.

²²⁴ Hayes 1972, 324.

²²⁵ Vaag 2003, 204.

kili çok sayıda küçük boyutlu kireç, mika ve kum katkılıdır²²⁶. Genellikle iyi pişirilen kapların hamur rengi kahverengi, kırmızı ve turuncu tonlarındadır ve kaplar genellikle düz şekilde kırılırlar²²⁷. Tüm gövdeye ince bir tabaka şeklinde uygulanan astar hamur renginin biraz daha koyu tonlarındadır ve gövde ile kaynaşmıştır. Bazı durumlarda iç kısımda daha kalındır. Foça seramiklerinin en belirgin özelliklerinden biri de ağız kenarlarının dış yüzlerindeki genellikle siyah renkli ton farklılıklarıdır. Bu kapların fırınlama esnasında fırının içine üst üste istiflenmesi sonucu açıkta kalan ağız kenarlarının geri kalan alanlara oranda daha fazla ısıya maruz kalmasından kaynaklanmaktadır²²⁸.

Bunların yanında seramiklerin üretiminde bazı araştırmacılar, daha kaba olan bir kil grubundan bahsetmektedirler. Araştırmacılar bu kaba, ikincil kil grubunu farklı şekillerde tanımlamışlardır. Smyrna²²⁹, Ephesos²³⁰, Foça²³¹ ve Tarsus'ta²³² karşımıza çıkan bu kil grubu ile Antandros'ta da karşılaşmış olup, “Yerel Üretim Foça Seramikleri” diye ayrı bir başlıkta değerlendirilmiştir.

Form Gelişimi

İlk olarak M.S. 4. yy. sonlarında ortaya çıkan seramikler aynı bölgede üretilen Çandarlı seramiklerinin ardılları ve taklitleri şeklindedirler²³³. İlk olarak içe dönük basit ağız kenarlı Foça Form 1 kapları Çandarlı Form 4'ün devamı olarak piyasaya çıkar²³⁴. Bu formun ardından pazarda egemen olan Afrika seramiklerinden Afrika Form 59'un taklitleri dışa çekik ağız kenarlı Foça Form 2'ler M.S. 4. yüzyılın sonlarında görülen yeni bir formdur. Foça atölyeleri kendi formunu ancak M.S. 5. yüzyılın başlarında yaratmıştır. Bu form Geç Roma tabakalarında en sık karşılaşılan adeta Foça seramiklerinin temsilcisi niteliği taşıyan Form 3'tür. Erken örneklerinin dış kısmı hafif çıkıntılı, yüksek dudaklı tabak ve kaselerden oluşan kapların ağız kısmı giderek alçalır, yandaki çıkıntı artar ve dönemin sonunda Form 10'da yumru şeklini alarak M.S. 7.

²²⁶ Waage 1933, 298; Hayes 1972, 323; Hayes 2008, 84.

²²⁷ Waage 1933, 298; Hayes 1972, 323; Hayes 2008, 84.

²²⁸ Hayes 2008, 84.

²²⁹ Erol 2011, 173.

²³⁰ Ladstätter-Sauer 2005, 152.

²³¹ Fırat 2011, 140.

²³² Adak Adıbelli 2006, 92.

²³³ Hayes 1972, 325-328; Hayes 2008, 83 (Hayes seramikleri M.S. 370'lerde başlatmaktadır. Fakat seramikler M.S. 4. yüzyılın ortalarında üretilmeye başlamış olmalıdır.)

²³⁴ Hayes 1972, 325-326.

yüzyılın ortalarına kadar üretilmeye devam eder²³⁵. Bu gelişimin yanında M.S. 5. yüzyılın ortalarında dudak kenarlarından yanlara doğru çıkıntılı Form 5 ve 6 gibi farklı denemeler ortaya çıkar²³⁶.

Süsleme Elemanları

Afrika seramiklerindeki form çeşitliliği yanında sadece 10 temel formu olan Foça seramikleri, bezeme elemanları açısından da Afrika seramiklerinin gerisinde kalmıştır. Afrika seramiğinde görülen figürler kopyalanmış fakat ustalar kendi stillerini yaratmayı başarmışlardır. Afrika seramikleriyle benzer şekilde dudağın dışı yüzünde rulet ve tondoda baskı teniğiyle yapılmış geometrik motifler, stilize bitki motifleri, hayvan figürleri ve geç dönemde haçlar motifleri uygulanır. Kapların ağız kenarındaki rulet bezeme haricinde dış yüzlerinde bezeme görülmez. M.S. 4. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Afrika seramiklerinin etkisi ve taklidiyle Form 2’de görülmeye başlayan konsantrik daireler içinde merkezden ışınsal olarak dağılarak yapılmış baskı mühür şeklindeki hurma dalları ve çeşitli rozet motifleridir. Bu bezemelerin erken örnekleri küçük ve zarıfken M.S. 5. yüzyılın ortalarına doğru daha büyük boyutludurlar²³⁷.

M.S. 5. yüzyılın ortasından M.S. 6. yüzyıla kadar bitkisel ve geometrik motifler yaygın şekilde kullanılır. Stilize bitkiler ve çeşitli desenler birleştirilerek basit yeni motifler ortaya çıkarılmıştır²³⁸. Bu dönemde görülen bir diğer motif ise Afrika seramiklerinde²³⁹ oldukça ayrıntılı şekilde yapılan kantharosların oldukça basit versiyonlarıdır²⁴⁰. Yine bu dönem içinde koşar vaziyette tavşan ya da köpekler²⁴¹,

²³⁵ Hayes 1972, 342.

²³⁶ Hayes 1972, Fırat 2011, 127.

²³⁷ Waage 1933, Fig. 4, no. 220, 222; Waage 1948, Fig. 32; Jones 1950, Fig. 165, d; Hayes 1972, 350, Fig. 72; Hayes 1997, 64; Adak Adıbelli 2006, 96.

²³⁸ Waage 1933, Fig. 4, no. 224, 226-227, 237; Waage 1948, Fig. 32; Jones 1950, Fig. 165, a-b, f-g; Hayes 1972, Fig. 72-73; Hayes 1997, 64; Adak Adıbelli 2006, 96.

²³⁹ Hayes 1972, 270, Fig. 53.

²⁴⁰ Waage 1948, Fig. 32; Jones 1950, Fig. 165, ı; Hayes 1972, Fig. 78, no. 59-60; Hayes 1997, 64; Adak Adıbelli 2006, 96.

²⁴¹ Waage 1933, Fig. 4, no. 229; Waage 1948, Fig. 33; Hayes 1972, Fig. 74-75, no. 35, a-y; Hayes 2001, Fig. 2, no. 5; Adak Adıbelli 2006, 96.

geyikler²⁴², atlar²⁴³, balıklar²⁴⁴, kuşlar²⁴⁵ ve aslan²⁴⁶ gibi çeşitli hayvan figürleri beğenilen ve kullanılan figürler arasındadır.

M.S. 5. yüzyılın ortalarından M.S. 6. yüzyılın sonlarına kadar haçlar en sık kullanılan motiflerdir²⁴⁷. Erken örnekler Afrika seramiklerine benzer monogram şeklinde yapılmışlardır²⁴⁸. M.S. 5. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yangınlaşan çift yivle yapılmış Yunan haçlarının Afrika seramiğinde benzer örnekleri bulunmaz²⁴⁹. M.S. 5. yüzyılın son çeyreğinde yeni eklenen haçlarla birlikte repertuar zenginleşir. Bu haçlar yakın örnekleri Afrika seramiklerinde M.S. 6. yüzyılın ortalarına kadar görülen çift konturlu²⁵⁰ basit haçlar ve bazen kesişme noktaları yuvarlak motiflerle süslemiş haçlar²⁵¹ ve bazen de tepesinde gizli Rho harfi bulunan haçlardır²⁵². M.S. 6 yüzyılda kenarları A (Alpha) ve Ω (Omega) süslenmiş haçlar²⁵³, içi noktalarla bezenen Yunan Haçları²⁵⁴ ile birlikte kesişme noktaları ve içleri farklı şekillerle süslenen çeşitli haçlar diğerlerini oluşturur²⁵⁵.

Tarihleme Tartışmaları

Hayes tarafından 1972 yılında yapılan kapsamlı çalışmada seramiklerin üretiminin M.S. geç 4. yüzyılda başladığı ileri sürülmesine rağmen sonraki yıllarda çeşitli merkezlerde (bu merkezlerden birisi de Antandros antik kentidir.) yürütülen

²⁴² Waage 1933, Fig. 4, no. 229; Waage 1948, Fig. 33; Hayes 1972, Fig. 75-76, no. 40-41; Adak Adıbelli 2006, 96.

²⁴³ Waage 1933, Fig. 4, no. 229; Waage 1948, Fig. 33; Hayes 1972, Fig. 76, no. 43.

²⁴⁴ Waage 1933, Fig. 4, no. 231, 233, 235; Hayes 1972, Fig. 77, no. 46, a-d.

²⁴⁵ Waage 1948, Fig. 33; Hayes 1972, Fig. 77, no. 46, a-d.

²⁴⁶ Hayes 1972, 347-348, Fig. 75, no. 38-39.

²⁴⁷ Waage 1933, Fig. 4, no. 229-241; Waage 1948, Fig. 34; Hayes 1972, Fig. 78-79; Adak Adıbelli 2006, 96.

²⁴⁸ Hayes 1972, 348, No. 61-62.

²⁴⁹ Hayes 1972, 365, Fig. 78-79, no. 69-70.

²⁵⁰ Waage 1948, Fig. 34; Hayes 1992, Fig. 50, no 11-12.

²⁵¹ Hayes 1972, Fig. 78, no. 68.

²⁵² Waage 1948, Fig. 34; Jones 1950, Fig. 164, J-O, Q; Hayes 1972, Fig. 78-79, no. 67-68, 79-80.

²⁵³ Hayes 1972, Fig. 78, no. 65-66.

²⁵⁴ Hayes 1972, Fig. 79, no. 74-75.

²⁵⁵ Hayes 1972, Fig. 79, no. 77-80.

çalışmalar seramiklerin belirtilen tarihlerden daha önceki bir dönemde ortaya çıktığını göstermiştir²⁵⁶.

Erken örneklerin ortaya çıkarıldığı merkezlerden birisi Aşağı Tuna'da yer alan İatrus'tur. İatrus buluntularını değerlendiren Mackensen yerleşimi 4 periyoda ayırmıştır²⁵⁷. Mackensen Foça seramiklerinin gövde parçaları üzerindeki iki kalp şeklindeki bezeme öğelerinin Afrika benzerlerinden yola çıkarak bu seramikleri A periyoduna yani M.S. 4. yüzyılın ilk yarısına tarihler. Foça Form 3 B grubu seramikleri ise B periyoduna yani M.S. 4. yüzyılın ikinci yarısına tarihlemiştir. Bu tarihler Hayes'in yapmış olduğu tarihlemelerden yaklaşık 50'şer yıl erkendir²⁵⁸.

Diğer bir merkez İtalya'nın Molise Bölgesi'nde Modern Giacomo kenti yakınlarında Roma Dönemine ait villadır. Bu villada iki adet sarnıç bulunmuş ve A sarnıçı tamamen kazılmıştır. 9.20 metre uzunluğunda ve 6.50 metre genişliğindeki dikdörtgen sarnıçın duvarlarının korunan yüksekliği 3.40 metredir. Sarnıçın orta kısmında 1.20X1.25 metre ölçülerinde ve 0.86 metre yüksekliğinde bir plaster yer alır. Sarnıç içindeki tabakalar üstten başlayarak A-D arasında isimlendirilmiştir. A tabakası tarım toprağı iken B tabakası 1 m. kalınlığında olup Orta Çağ ve günümüze ait karışık materyaller içerir. Homojen olan C tabakası 0.70 metre kalınlığındadır ve Geç Roma Dönemi'ne ait zengin seramik buluntular barındırır. D tabakası ise 20 cm. kalınlığındadır ve M.S. erken ve orta 4. yüzyıla tarihlenir. Sarnıç Geç Roma Dönemi'nde işlevini kaybetmiştir²⁵⁹.

Sarnıçın en erken dönemini oluşturan ve M.S. erken ve orta 4. yüzyıl civarına tarihlenen D tabakasında Afrika seramiklerinden Form 50A'lar (M.S. 300-360) bulunur.

Bir sonraki homojen C tabakası seramik açısından oldukça zengindir. M.S. 5. yüzyılın ilk ya da ikinci çeyreğine tarihlenir. Bu tabakada Afrika Form 50B (M.S. 350-400), 59A (M.S. 320-380/400); 59B, (M.S. 320-420), 61B (M.S. 400-450), 62 (M.S.

²⁵⁶ Hayes 2008, 85, Agora'da seramiklerin en yoğun kullanıldığı dönem olarak 450-550 yıllarıdır. Bu yayınında 1972'ylındaki yayınında fark etmediği bir durumu itiraf etmektedir. Foça seramiklerinin erken 5. yüzyıl kontekstlerinde Afrika seramikleriyle yarışacak seviyede olduğunu belirtmiştir. Seramiklerin bulunduğu merkezler: Mackensen 1991, 92; Gassner 1997, 249, Kat. Pl. 75, no. H 87, H 88, H 89; Alberalla vd. 1993, 163; Gichon 1993, 186-187; Yeni tarihleme önerisi için bkz.; Williams 1989 46.

²⁵⁷ Mackensen 1991, 85 (A Periyodu: 4. yüzyılın ilk yarısı; B Periyodu: 4. yy.'ın 2. yarısı; C Periyodu: 5. yy.'ın ilk yarısı; D periyodu: 6 yüzyıl).

²⁵⁸ Mackensen 1991, 92, Fig. 3 no. 53, 55 (kalp şeklinde bezemeler); 194, 196-198 (Form 3'e ait parçalar).

²⁵⁹ Alberalla vd. 1993, 163-203.

350-425), 65 (M.S. 4 ve 5. yüzyıl.) ve 80 (M.S. 5. yüzyılın ortası) ile birlikte; Foça Form 1A (M.S. 375-425), 1D (M.S. 425-475), Form 2A (M.S. 370-450) ve Form 3'ün (M.S. 425/440-500) erken versiyonları (Foça Form 3H tipi) birlikte ele geçmişlerdir. Bu depozitin sarnıç içine genel olarak M.S. 420-430'larda atılmış olduğu anlaşılmaktadır²⁶⁰.

Molise bölgesi Giacomo buluntularının bizim için önemi şuradan kaynaklanmaktadır. Form 1, Form 2 ve Form 3'ün erken versiyonları denilmektedir. Fakat Alberalla ve ekibi tarafından bu şekilde tanımlanan (Form 3'ün erken grupları) grup Hayes'in Foça Form 3H tipidir. Bu örnekler Form 3A geçiş örneklerine göre üçgen ağızlı profil açısından benzerlik göstermelerinin yanı sıra sadece çapları bakımından onlardan küçüktür. Hayes, Foça Form 3H tipini 1972 yılı yayımında M.S. 500-600'e tarihlemektedir. Bu durumda Hayes yapmış olduğu kronolojide Form 1'i M.S. 375-475'e²⁶¹, Form 2'yi, M.S. 370-450²⁶²'ye tarihlerken Form 3H M.S. 500-600'e²⁶³ tarihlendirilir. Hayes'in kendi kronolojisine göre bu üç farklı seramik grubunun aynı kontekst içinde bulunma ihtimali söz konusu değildir. Hayes Foça Form 3H tipini M.S. 500'de başlatır fakat Molise'de M.S. 420-430'a tarihlenen kontekst içinden Foça Form 3 H tipine ait parçaların çıkması düşündürücüdür. Nitekim Hayes 2008 yılı Atina Agorası yayımında bu buluntuları Form 3 H'nin başında "erken formlar" adı altında farklı bir grup olarak değerlendirmiştir. Hayes, Form 3H tipi ile aynı özellikler gösteren Agora örnekleri Kat. no. 1304-1308 nolu parçaların M.S. 400'e tarihli depozitlerden geldiğini ve Molise ile benzer şekilde küçük boyutlu bu tabakların büyük boyutlu tabaklardan daha erken dönemde ortaya çıkmış olduklarını söylemektedir²⁶⁴.

Yukarıda açıklandığı şekilde Foça Form 3H tipi ile ilgili tarihleme konusunda birtakım problemler bulunmaktadır. Antandros yerleşiminde de küçük boyutlu 21 örnek bulunmaktadır. Foça Form 3H tipi, M.S. 425-450'ye tarihlenen Foça Form 3A geçiş tipi ile aynı dönemde (hatta biraz daha erken bir tarihte) üretilmiş olmalıdır.

²⁶⁰ Alberalla vd. 1993, 163.

²⁶¹ Hayes 1972, 327.

²⁶² Hayes 1972, 328-329.

²⁶³ Hayes 1972, 338.

²⁶⁴ Hayes 2008, 87, Dipnot. 33; Ayrıca 1304 ve 1308'in tarihlemeleri için Bkz: Hayes 2008, 243.

Sonraki merkez olan Anemurium'da Williams da, Hayes'in Form 3'ün ortaya çıkışı için önerdiği tarih olan 5. yüzyılın ortası fikrine katılmayanlar arasındadır²⁶⁵. Williams, Hayes'in Late Roman Pottery yayımına gönderme yaparak, Hayes tarafından seramiklerin tarihlendirmesi için dayanak gösterilen Conimbriga kazılarındaki M.S. 465/468'e ait yıkımın içindeki materyallerin yıkım öncesinin eserleri olması gerektiğini kabul eder. Williams, Form 3'ün ilk ortaya çıkış tarihinin M.S. 400-425'lere çekilmesi gerektiği görüşündedir²⁶⁶. Ayrıca Form 3'ün Form 1 ve 2 ile birlikte pazara erken tarihlerde sürüldüklerini Form 3 beğenildiğini ve diğer iki formun onun gölgesinde kalarak pazardan çekildiğini iddia etmektedir²⁶⁷.

Tarihleme konusunda önemli bir diğer merkez ise Ephesos'tur. Gassner tarafından yayımlanan makalede, Neron Stoası'ndaki bir sondajdan Afrika seramikleri ve en geç M.S. 365'te tarihlenen sikkelerle birlikte ele geçen ve M.S. 4. yüzyıla ait bir depremle ilişkilendirilen depozitte Foça Form 1 seramikleri bulunmuştur. Dolayısıyla Gassner buluntuları M.S. 4. yüzyılın ortalarına tarihlemiştir²⁶⁸.

Her ne kadar örnekleri az ve yüzyılın sonunda oldukça artmış olsa da M.S. 4. yüzyılın ortasına tarihlenen Foça seramiklerinin bulunduğu merkezler arasında Korinth'te yer alır. Slane'nin belirttiğine göre Çandarlı seramikleriyle birlikte Foça seramikleri kentteki diğer seramik gruplarının arasında oldukça az miktarlarda (% 2 civarlarında) olsa da M.S. 4. yüzyılın ortasında her iki grup birlikte ele geçmiştir²⁶⁹. Seramiklerin ilk görülmeye başladığı bir tarih olarak önemlidir.

Hayes'in kronolojisi ile uyuşmayan bir diğer merkez Ölü Deniz kıyısındaki En Boqeq'tir. Burada yapılan kazılarda Hayes'le formların gelen anlamda paralellik gösterdiği fakat tarihleme ve alt gruplar açısından farklılıkların olduğunu belirtilmiştir. M.S. 4. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen yerleşimin birinci evresinde Foça Form 3 A ve B gruplarının ele geçmesi (Hayes tarafından M.S. 425-500'e tarihlenir), Hayes'in yapmış olduğu kronoloji ile uyuşmamaktadır. Bunun yanında burada Form 10'a ait parçalarda (Hayes 570-650'e tarihliyor) M.S. 4. yüzyılın üçüncü çeyreğine ait tabakada açığa

²⁶⁵ Williams 1989 46-47.

²⁶⁶ Williams 1989, 46.

²⁶⁷ Williams 1989, 47.

²⁶⁸ Gassner 1997, 249, Kat. Pl. 75, no. H 87, H 88, H 89; Zelle 2003, 80.

²⁶⁹ Slane 2000, 307, Fig. 10; Zelle 2003, 80.

çıkarılmış ve tarihlenmiştir²⁷⁰. Bu örnekte de olduğu gibi Hayes'in yapmış olduğu kronolojiye göre seramiklerin ilk ortaya çıkış tarihini erkene çekmek gerekmektedir.

M.S. 4. yüzyılın ortalarına ait buluntuların ele geçtiği bir diğer merkez ise Assos'tur. Zelle kentin batı kapısında nekropol alanında ortaya çıkarılan seramikleri yayımlamıştır. Özellikle Foça Form 1 grubuna ait seramikleri M.S. 4. yüzyılın ortalarına tarihlenmiştir²⁷¹. Çandarlı ve Foça seramikleri arasında bağlantının olması gerektiği dolayısıyla seramiklerin aynı dönemde ya da arada boşluk olmadan Çandarlı atölyeleri kapandıktan sonra Foça atölyelerinin üretime başlamış olması gerektiğini belirtmiştir²⁷².

Antandros örnekleri de yukarıdaki merkezleri desteklemektedir. Tez konusu Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşim alanının tamamında ortaya çıkarılan en erken sikke Diocletianus (M.S. 285-286) ve M.S. 4. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen toplam 11 sikke düşünüldüğünde Foça seramiklerin ortaya çıkışı için M.S. 4. yüzyılın ortaları uygun bir tarihtir.

Hayes yukarıdaki verileri²⁷³ değerlendirerek 2008 yılında yayımlanan Atina Agorası bandında Foça seramiklerinin tarihlemelerini son veriler ve kazılar gözden geçirilerek yeniden kurguladığını ve tarihleme konusunda bazı düzenlemeler yapmanın kaçınılmaz olduğunu söyleyerek yeni tarihleme önerileri ileri sürmüştür²⁷⁴. Bu öneriler Antandros antik kenti ve diğer merkezlerde belirlenen tarihlerle paralellik göstermektedir.

Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi Foça Seramik Buluntuları

Antandros Nekropolü Roma Yerleşiminde en yoğun buluntu grubunu Foça seramikleri oluşturur. Seramikler Hayes'in yapmış olduğu gruplandırma kapsamında incelenmiştir. Seramik gruplarından Form 9 haricinde diğer bütün grupları mevcuttur. Hayes'in yapmış olduğu sınıflandırmada bulunmayan ve Ladstätter-Pülz²⁷⁵ tarafından Foça Form 1 grubunda değerlendirilen verev gövdeli basit ağız kenarlı örnekler Foça Form 1E tipi altında değerlendirilmiştir. Seramiklerin tamamına katalog kısmında yer

²⁷⁰ Gichon 1993, 187.

²⁷¹ Zelle 2003, 80, 89, 90, Abb. 5, Hayes Form 1A.

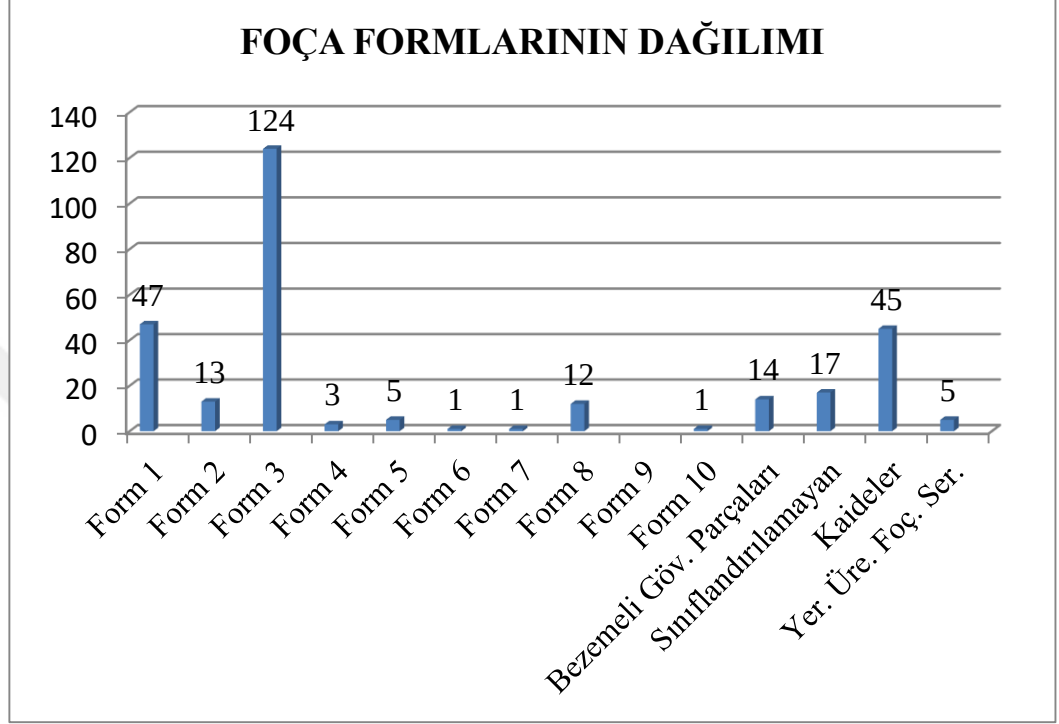
²⁷² Zelle 2003, 80.

²⁷³ Hayes 2008, 85, Iatrus, En Boqe, Giacomo ve Beirut buluntularının değerlendirmeleri için bakınız.

²⁷⁴ Hayes 2008, 84-86.

²⁷⁵ Ladstätter-Pülz 2005, 169, Kat. no. 11-13.

verilmemiş, belirli örnekler seçilerek onlar üzerinden gruplar tartışılmış gruplara ilişkin istatistiksel veriler grafiklerle aktarılmıştır (Tablo 2).

Tablo 2: Foça Formlarının Dağılımı

Antandros Nekropolü Roma Yerleşimi'nde diğer birçok merkezdeki Geç Roma tabakalarında olduğu gibi Foça seramikleri en sık karşılaşılan formdur. Nekropol yerleşiminin kullanıldığı dönemler ve seramiklerinin kronolojilerinin gözden geçirilmesi adına formlar teker teker incelenmiş bazı merkezlerde olduğu gibi yeni öneriler getirilmiştir. Çalışılan alanda 2011 yılına kadar olan dönem içinde Form 1'den 47, Form 2'den 13, Form 3'ten 124, Form 4'ten 3, Form 5'ten 5, Form 6'dan 1, Form 7'den 1, Form 8'den 12 ve Form 10'dan 1 parça ile 14 bezemeli gövde parçası, 17 sınıflandırılmayan ve 45 kaide ele geçmiştir. Bunların yanında ayrı bir grup olarak değerlendirilecek 5 adet "Yerel Üretim Foça Seramiği"yle birlikte ortaya çıkarılan toplam seramik sayısı 288'tir.

İstatistik Değerlendirmesi

İstatistik verileri incelediğimizde diğer pek çok merkezde olduğu gibi Form 3 en yoğun grubu oluşturmaktadır. Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi'nde dikkat çekici bir husus ise Foça formlarının erken grubunu oluşturan özellikle Form 1 ve Form 2 gruplarının oranlarının oldukça yüksek olmasıdır. Form 3 ayrıca kendi içinde incelendiğinde de bu grubun geç örneklerinden (Form 3E-H) ziyade erken örneklerinin daha baskın olduğu gözlemlenmiştir. M.S. 6. yüzyılda üretilmeye başlayan Form 10'a ait tek parça açığa çıkartılması ise yerleşimin son kullanım dönemi hakkında fikir vermektedir. Yukarıdaki veriler incelendiğinde Foça seramik geleneğinin başlangıcından itibaren yerleşim alanın yoğun olarak kullanıldığı anlaşılmıştır. Bu dönem de M.S. 4. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlar ve M.S. 6. ilk çeyreğinde sonlanır. Yerleşimin en yoğun kullanım dönemi seramik verileri açısından Form 3'ün erken örneklerinin görülmeye başladığı M.S. erken 5. yüzyıldır.

FORMLAR

Form 1

İçe dönük basit ağız kenarlı tabak ve kaselerdir. Kaideye doğru daralan gövdeye sahiptirler. Yüksek ya da alçak örnekleri bulunan kaide üçgen şekilde sonlanır. Ağız çapları 10-32 cm. arasında değişir ve bunlar beş alt tipe ayrılırlar. Kaplarda süsleme bulunmaz²⁷⁶. Hayes tarafından M.S. 375-475 arasına tarihlenen Foça seramiklerinin erken grubu olan Form 1 grubu Antandros Nekropolü Roma Yerleşimi'nde antik dönem yolunun hem kuzey hem güneyindeki yapıların olduğu alanlardan olmak üzere toplamda 45 seramik parçası açığa çıkarılmıştır. Bunlardan 7 tanesi Foça Form 1A tipine, 4 tanesi Foça Form 1B tipine, 12 tanesi Foça Form 1C tipine, 5 tanesi Foça Form 1D tipine, 17 tanesi Ladstätter-Sauer²⁷⁷ tarafından oluşturulan ve Foça Form 1'in alt tipi olarak değerlendirilen E tipe aittir (Tablo 3).

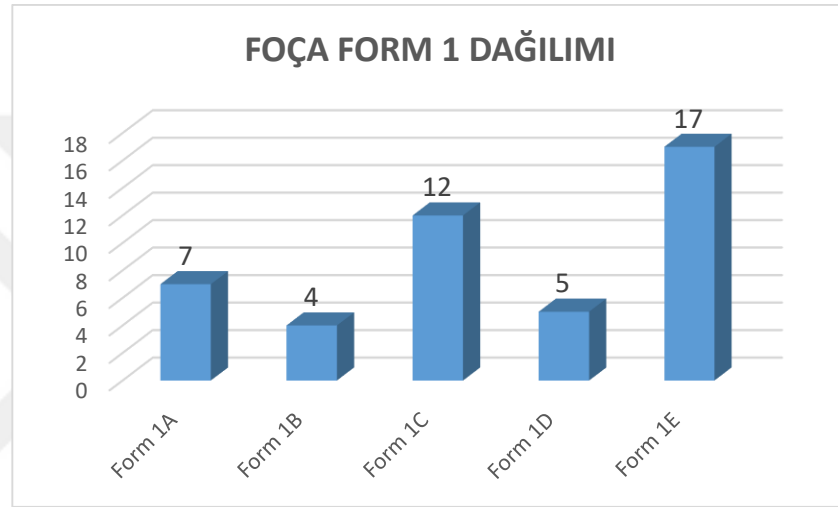
Hayes tarafından Foça formlarınının Çandarlı formlarının devamı olduğu ileri sürülmektedir²⁷⁸. Bu devamlılığının en belirgin örnekleri Foça Form 1 ile Çandarlı Form 4 ile yakın özellikler göstermesiyle karşımıza çıkmaktadır. Hamur ve astar özelliklerinin

²⁷⁶ Hayes 1972, 325.

²⁷⁷ Ladstätter-Sauer 2008, 169, Kat. no. 9-13.

²⁷⁸ Hayes 1972, 329, 369, 459- 460, Map: 14-16.

yanında form açısından küçük farklılıklar dışında her iki formda birbirlerine oldukça benzemektedir. Ephesos'ta yapılan kazılarda her iki formun aynı depozitlerde açığa çıkarılmış olması çağdaş olduklarının bir göstergesidir. Nero Stoası'nda Çandarlı Form 4 seramikleriyle birlikte M.S. 365'e tarihlenen bir depozitin içinde Foça Form 1 seramikleri ele geçmiştir²⁷⁹. Onun dışında genellikle M.S. Geç 4. yüzyıl depozitlerinde ortaya çıkarılmışlardır²⁸⁰.

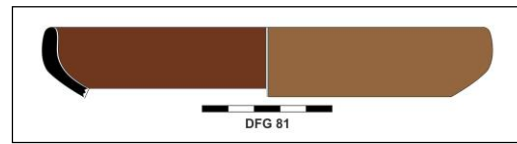

Tablo 3: Foça Form 1 Dağılımı

Form 1 A

Dikey oldukça yüksek ağızlı, iç kısmı eğimli dudak, orta yükseklikte alta doğru eğimli, dış yüzü yivli halka kaide. Dudak ve alt kısmı hafif karinalıdır²⁸¹.

Katalog no : 13
 Kodu : DFG 81
 Buluntu yeri ve yılı : Doğu genişleme CVI duvarının doğusu, 2005 (2 nolu mekanın içi)
 Seviye : 5.95-5.55 m.
 Eser Adı : Tabak
 Tanım : İç çekik yüksek ağızlı
 Hamur rengi : 2.5 YR 7/8 açık kırmızı
 Astar rengi : 2.5 YR 6/8 açık kırmızı

²⁷⁹ Gassner 1997, 249.

²⁸⁰ Hayes 1972, No. 3, Hayes 2008, No. 1231; Gassner 1997, Tafel 44, no. 534-535; Ladstätter-Sauer 2008, 169, Tafel 1, Kat. no. 5; Williams 1989, 47, Fig. 22, no. 262.

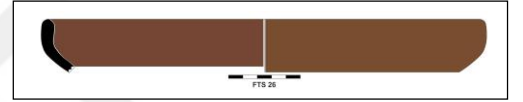
²⁸¹ Hayes 1972, 325.

Ağız çapı : 16.6 cm. (Hayes 1972, 23.6 cm.)
Dip çapı : --
Korunan yükseklik : 2.3 cm.
Tarihleme : M.S. 4. yüzyıl 2. yarısı
Karşılaştırma : Hayes 1972, No. 3, Hayes 2008, No. 1231 M.S. Geç 4. - Erken 5. yüzyıl; Gassner 1997, Tafel 44, no. 534-535 (M.S. 4. yüzyıl sonu-Erken 5. yüzyıl); Ladstätter-Sauer 2008, 169, Tafel 1, Kat. no. 5 (M.S. Geç 4. yüzyıl); Williams 1989, 47, Fig. 22, no. 262 (M.S. 4. yüzyıl-Erken 5. yüzyıl).

Foça Form 1 B

Foça Form 1A tipine benzer ya da daha alçak ağız, kadie biraz alçalmış, gövde daha derin ve az kavislidir²⁸².

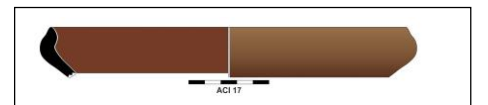
Katalog no : 14
Kodu : FTS 26
Buluntu yeri ve yılı : Güneydoğu II Açması,
346 nolu mezarın çevresinden
gelen malzeme, 2010
(6 ve 7-8 nolu mekanlar arası)
Eser Adı : Tabak
Seviye : 2.25-1.71 m.
Tanım : İç çekik ağızlı, Foça Form 1A tipine göre biraz daha kısa
dudaklı
Hamur rengi : 5 YR 6/8 kırmızımsı sarı
Astar rengi : 10 R 5/8 kırmızı
Ağız çapı : 29.4 cm.
Dip çapı : --
Korunan yükseklik : 3.3 cm.
Tarihleme : M.S. 4. yüzyılın 2 yarısı
Karşılaştırma : Hayes 1972, Foça Form B tipi, No. 4; Ladstätter-Sauer 2008, 169, Tafel 1, Kat. no. 2 (M.S. Geç 4. yüzyıl).

Foça Form 1 C

Ağız kenarı uçta hafif kalınlaşmış ve kısalarak gövdeye doğru bir dönüşle dışta dirsek yapmış, kimi örneklerin dış yüzü rulet süslemelidirler²⁸³.

Katalog no : 15
Kodu : ACI 17
Eser Adı : Tabak
Buluntu yeri ve yılı : A Açması, Alpha Duvarının

²⁸² Hayes 1972, 325.

²⁸³ Hayes 1972, 326.

	Batısı (Deniz seviyesi), 2001 (1 nolu mekanın batısı)
Seviye	: 5.95-4.45 m.
Tanım	: İçe çekik ağızlı, kısa dudaklı, dudak kısmı açılı bir dönüşe sahip
Hamur rengi	: 2.5 YR 6/8 açık kırmızı
Astar rengi	: 2.5 YR 4/8 kırmızı
Ağız çapı	: 22.2 cm.
Dip çapı	:
Korunan yükseklik	: 2.5 cm.
Tarihleme	: M.S. 4. yüzyılın 2 yarısı
Karşılaştırma	: Hayes 1972, No. 2, Hayes 2008, No. 1233, (M.S. 5. yüzyılın ilk yarısı); Ladstätter-Sauer 2008, 169, Tafel 1, Kat. no. 4, 8 (M.S. Geç 4. yüzyıl).

Foça Form 1 D

Küçük boyutlu, yuvarlatılmış basit ağız, eğimli gövde, alçak kaidelidirler²⁸⁴.

Katalog no	: 16
Kodu	: ABU 48
Buluntu yeri ve yılı	: A Açması, Alpha Duvarı Batısı (Siyah Toprak), 2001 (1 nolu mekanın batısı)

Seviye	: 6.25-6.00 m.
Eser Adı	: Kase
Tanım	: Küçük boyutlu, basit ağızlı, dudak dışta hafif şişkin.
Hamur rengi	: 2.5 YR 7/8 açık kırmızı
Astar rengi	: 10 R 5/8 kırmızı
Ağız çapı	: 12.8 cm. (Hayes 1972, 15.6 cm.)
Dip çapı	: --
Korunan yükseklik	: 2.3 cm.
Tarihleme	: M.S. Geç 4. yüzyıl-Erken 5. yüzyıl
Karşılaştırma	: Hayes 1972, Foça Form 1 D tipi, No. 7; Ladstätter-Sauer 2008, 169, Tafel 1, Kat. no. 8 (M.S. Geç 4. yüzyıl-Erken 5. yüzyıl).

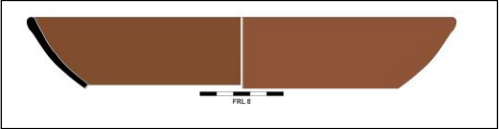
Foça Form 1 E

Basit ağız kenarlı, verrev gövdeli. Bu form Hayes tarafından Agora yayımında sınıflandırılmayan gruplar içerisinde değerlendirilmiş ve M.S. geç 4. yüzyıl-5. yüzyılın ortalarına tarihlenmiştir²⁸⁵. Hayes bu formun Afrika Form 50'nin geç versiyonlarından

²⁸⁴ Hayes 1972, 326.

²⁸⁵ Hayes 2008, Figür 41, no 1322.

etkilenerek üretilmiş olduğunu söylemektedir²⁸⁶. Foça formlarının erken örneklerinden olduğunu düşündüğümüz bu formu Ladstätter-Sauer'in²⁸⁷ yapmış olduğu sınıflandırma olduğu gibi Form 1 içinde incelemenin daha doğru olduğuna karar verilerek bu başlık altında değerlendirilmiştir.

Katalog no	: 17	
Kodu	: FRL 8	
Buluntu yeri ve yılı	: Güneydoğu Genişleme II 6 nolu mekan ile FPD duvarının arasından gelen malzeme, 2010	
Seviye	: 2.50-2.44 m.	
Eser Adı	: Tabak	
Tanım	: Basit ağız kenarlı, verev gövdeli.	
Hamur rengi	: 2.5 YR 6/8 açık kırmızı	
Astar rengi	: 10 R 6/8 açık kırmızı	
Ağız çapı	: 25.5 cm.	
Dip çapı	: --	
Korunan yükseklik	: 4.1 cm.	
Tarihleme	: M.S. Geç 4. yüzyıl-5. yüzyılın ilk çeyreği	
Karşılaştırma	: Ladstätter-Sauer 2008, 169, Tafel 1, Kat. no. 11-13 (M.S. Geç 4. yüzyıl-5. yüzyılın ilk yarısı); Hayes 2008, Fig. 41, Kat. no. 1322 (M.S. Geç 4. yüzyıl-5. yüzyılın ilk yarısı).	

Değerlendirme

Foça seramiklerinin en erken gruplarından olan Form 1 Antandros Roma Yerleşimi'nde 45 adet ortaya çıkarılmıştır. Her ne kadar Hayes tarafından M.S. 375-475'e²⁸⁸ tarihlenmiş olsa da Antandros ve diğer merkezlerden gelen veriler yardımıyla bu Form 1'in M.S. 4. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kullanılmaya başladığı düşünülmektedir. Form 1, Foça formları içerisindeki en erken gruplardan biridir.

2 nolu mekanın içinde Form 1 e ait parçalar, DVG 9, DET 91, DFG 81 (Kat. no. 13) Çandarlı seramikleri DFG 321 (Kat. no. 7), DGL 85 (Kat. no. 5) ve DLP 10 II. Constantius (M.S. 355-361) sikkesiyle birlikte ortaya çıkarılmıştır.

7 nolu mekanın içinde form 1'e ait ise GCB 47, GCC 55, GCZ 12, GDR 5' parçaları I. Constantine (M.S. 347-348) sikkesiyle GCV 12 birlikte ele geçmiştir.

²⁸⁶ Hayes 2008, 87.

²⁸⁷ Ladstätter-Sauer, 2008, 169, Kat. no. 11-13.

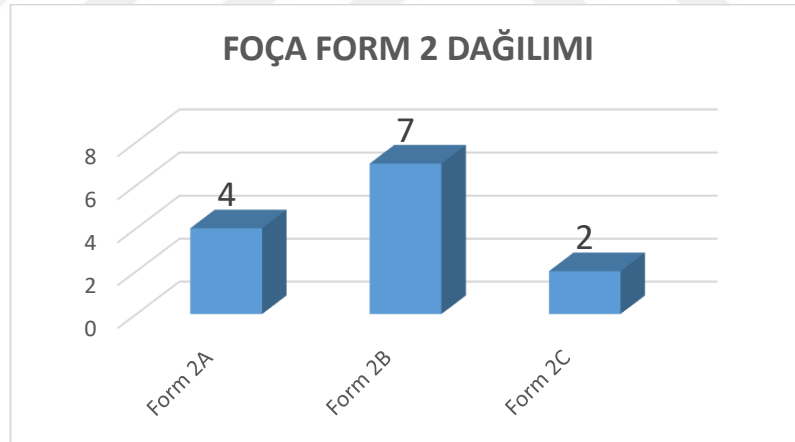
²⁸⁸ Hayes 1972, 327.

2 ve 7 nolu mekanlar buluntular²⁸⁹ yardımıyla yerleşimin I. evresine tarihlenmesinin yanı sıra yukarıda ileri sürüldüğü şekilde seramiklerin M.S. 4. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kullanıldığını ortaya koymaktadır.

Foça Form 2

Dışa çekik, üstü düzleştirilmiş geniş ağız kenarlı, dışbükey kavisli sığ gövdeli tabaklardır. Kaideleri yok denecek kadar küçük ve oturma düzlemleri yere paralel halka kaidelidirler. Ağız çapları 11-38 cm. arasında değişir. Tondolarında palmetler, yapraklar, geometrik şekiller ve rozetlerden oluşan bezemeler bulunur. Form ve bezeme elemanları açısından Afrika Form 59' (M.S. 320-400) etkileri görülür²⁹⁰.

Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi'nde Foça Form 2'nin A tipinden 4, B tipinden 7 ve C tipinden 2 olmak üzere toplam 13 seramik parçası açığa çıkarılmıştır. Buluntuların mekanlarla bağlantılı dağılımları incelendiğinde 2 ve 3 nolu mekanların içi ile 6 ve 7-8 nolu mekanların arasından seramiklerin geldiği anlaşılmıştır.

Tablo 4: Foça Form 2 Dağılımı

Foça Form 2 A

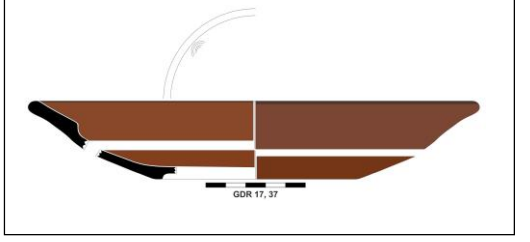
Büyük boyutlu, tondoda her biri sığ yiv ile çevrelenen bir ya da iki alanı mühür süslemelidirler²⁹¹.

Katalog no : 18

²⁸⁹ Hayes 1972, 327.

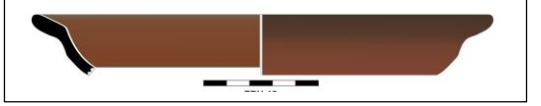
²⁹⁰ Hayes 1972, 328.

²⁹¹ Hayes 1972, 327.

Kodu	: GDR 17+37	
Buluntu yeri ve yılı	: Güneydoğu 3 açması GCU duvarının kuzeyinden gelen malzeme, 2011 (6 nolu mekan ile 7-8 nolu Mekanların arası)	
Seviye	: 2.55-2.30 m.	
Eser Adı	: Form 2 A	
Tanım	: Dışa çekik geniş ağız kenarlı, ağız gövde geçişi profillendirilmiş, alçak halka kaide.	
Hamur rengi	: 2.5 YR 7/8 açık kırmızı	
Astar rengi	: 10 R 5/8 kırmızı	
Ağız çapı	: 22 cm. (Benzer verilenin örneğin çapı 35.2 cm.)	
Dip çapı	: 9.4 cm.	
Korunan yükseklik	: 2.4 cm.	
Tarihleme	: M.S. 350-400	
Karşılaştırma	: Hayes 1972, Foça Form 2 A tipi, No. 1, Hayes 2008, No. 1237; Ergürer 2012, 156, Kat. no. 156 (M.S. 400-475); Gassner 1997, tafel 45: 539 (M.S. 4. yüzyıl sonu-5. yüzyılın ilk yarısı); Erol 2010, K- 246 (M.S. Geç 4. yüzyıl-5. yüzyılın ilk yarısı).	

Foça Form 2 B

Orta ya da küçük boyutlu süslemesiz, Tip A'ya göre ağız dar ve genellikle hafif dışbükey, bazen ağız yivli, ağız ve gövde geçişi keskin, Çap: 11-24 cm²⁹².

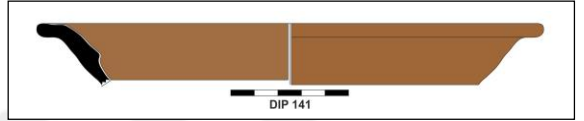
Katalog no	: 19	
Kodu	: FPU 13	
Buluntu yeri ve yılı	: Güneydoğu II açması 6 nolu mekanın güneyi ile FPD duvarının arasından gelen malzeme, 2010	
Seviye	: 2.65-2.50 m.	
Eser Adı	: Form 2 B	
Tanım	: Dışa çekik kısa ağızlı, ağız gövde geçişi keskin açılı.	
Hamur rengi	: 2.5 YR 7/8 açık kırmızı	
Astar rengi	: 10 R 6/8 açık kırmızı	
Ağız çapı	: 19.6 cm.	
Dip çapı	: --	
Korunan yükseklik	: 2.8 cm.	
Tarihleme	: M.S. 4. yüzyılın 2 yarısı	

²⁹² Hayes 1972, 327.

Karşılaştırma : Hayes 1972, 328, fig. 66: 4, (M.S. 425-450); Gassner 1997, 141, Taf. 45: 544 (M.S. 5. yüzyılın ilk yarısı); Doğanalp Lev. 19, Kat. no. 51 (M.S. 4. yüzyıl sonu-5. yüzyıl).

Foça Form 2 C

B'nin nadir örneklerden, ağız gövde geçişi üstte kademelendirilmiş²⁹³, derin gövde Form 2A örneklerine oranla daha belirgin bir kaide ile sonlanır²⁹⁴.

Katalog no	: 20	
Kodu	: DIP 141	
Buluntu yeri ve yılı	: Doğu Genişlemesi III, açmanın kuzey bölümünden gelen malzeme, 2006 (3 nolu mekanın içi)	
Seviye	: 7.06-6.54 m.	
Eser Adı	: Form 2 C	
Tanım	: Dışa çekik geniş ağızlı, ağız gövde geçişi üstte kademelendirilmiş	
Hamur rengi	: 5 YR 6/8 kırmızımsı sarı	
Astar rengi	: --	
Ağız çapı	: 21 cm.	
Dip çapı	: --	
Korunan yükseklik	: 2.3 cm.	
Tarihleme	: M.S. Orta ve Geç 4. yüzyıl	
Karşılaştırma	: Hayes 1972, Foça Form 2C tipi, No. 7; Hayes 2008, No. 1243 (M.S. Orta ve Geç 4. yüzyıl); Gassner 1997, Tafel 45, no. 549-550, (M.S. 4. yüzyılın 4. çeyreği); Fırat 2011, Lev. 103, no. 461 (M.S. 4. yüzyıl sonları-5. yüzyıl ortası); Erol 2011, 407, Kat. no. 260 (M.S. 5. yüzyılın ilk yarısı).	

Değerlendirme

Antandros Nekrolü Geç Roma Yerleşimi'nde toplam 14 adet Form 2'ye ait parça açığa çıkarılmıştır. Bunların mekanlarla olan ilişkileri incelendiğinde 2 nolu mekanın içinden EJS 23, DGE 349, 3 nolu mekanın içinden DIP 141 (Kat. no. 21), 7 nolu mekanın içinden GDR 17+38 (Kat. no. 18) açığa çıkarılmışlardır. 2 ve 3 nolu mekanların içlerinden Çandarlı seramikleri ve sikkelerin ele geçmesiyle 2 ve 3 nolu mekanlar yerleşimin 1. evresine tarihlenmiştir. Dolayısıyla Foça seramiklerinin erken

²⁹³ Hayes 1972, 327.

²⁹⁴ Fırat 2011, 131.

gruplarından olan Form 2 Hayes tarafından M.S. 370-450²⁹⁵ yıllarına tarihlenmiş olsa da Form 1’le benzer şekilde M.S. 4. yüzyılın ortalarından itibaren üretilmeye başladığı netleşmiştir.

Foça Form 3

Foça Form 3, Foça seramikleri içerisinde en yaygın ve en uzun süre kullanılan gruptur. Tez kapsamında incelen Foça seramikleri arasındaki en yoğun grubu oluşturmaktadır.

Dikey, yüksek ve kalınlaştırılmış ağız kenarlıdır. Ağız kenarı dışta içbükey profillidir. Ağzın dış yüzünün alt kısmı çoğu zaman yuvarlatılıp sarkıtılmış veya dışa çekilmiş bir omuz şeklindedir. Ağız kenarının üstü düz, eğimli ya da olukludur.

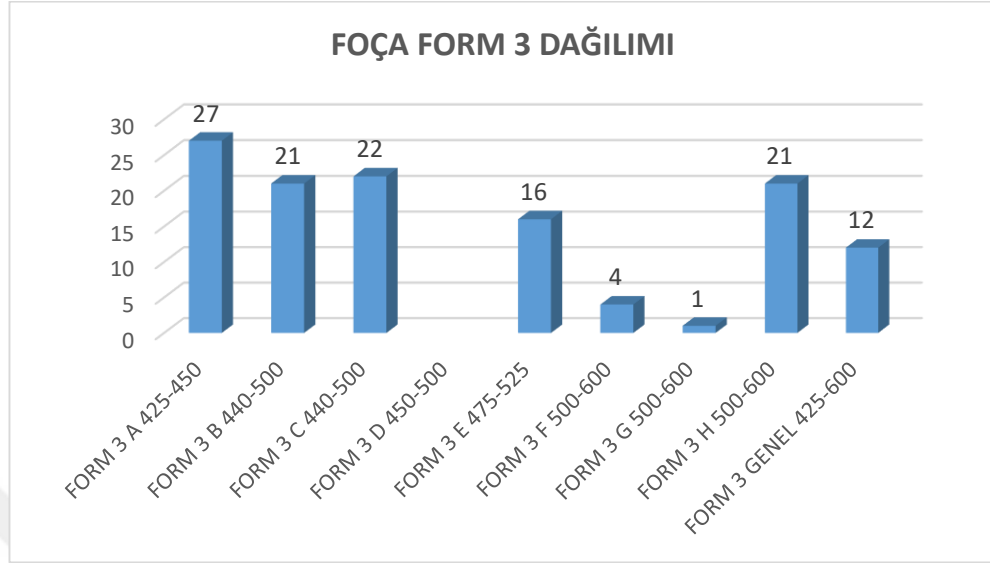
İlk örnekleri dikey yüksek ağızlıyken ilerleyen dönemlerde kısalan ağız kenarı dış yüzde altta çıkıntı yapar ve aşağı doğru sarkar. Sonra Form 10’a dönüşerek yuvarlaklaşır ve en sonunda topuz şeklini alır. Geniş gövde hafif açığı yapar ya da düzdür. Kaideleri alçak olup Form 2’deki gibi yalancı kaide şeklindedir. Ağzın dış kısımlarında fırınlama koşullarından renk farklılıkları bulunur. Tondodaki mühür süslemleri yiv ve ruletlerle kombine edilmiştir ve ağzın dış yüzünde rulet bezeme yer alır. Ölçüler, normal versiyonlar 19-36 cm., 32 ve üstü Foça Form 3B tipinin neredeyse tamamı erken versiyonlardır, ayrıca küçük süslemesiz örnekler bulunur²⁹⁶. (10-18 cm.) Tondolarında baskı ile yapılmış çeşitli motifler yer alır²⁹⁷.

Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi’nde 2001-2011 yılları arasında yapılan çalışmada diğer merkezlerdeki Geç Roma depozitleriyle benzer şekilde en sık karşılaşılan formdur. Foça Form 3 grubunun A tipinden 27, B tipinden 21, C tipinden 22, E tipinden 16, F tipinden 4, G tipinden 1 ve H tipinden 21 ile yine Form 3’e ait fakat herhangi bir gruba dahil edilmeyen 12 adet olmak üzere toplam 124 adet seramik parçası ele geçmiştir (Tablo 5). Seramikler yolun kuzey ve güneyindeki mekanların içinden ve çevresinden olmak üzere çalışılan alanın tamamından açığı çıkarılmıştır. Seramiklerin formlar açısından dağılımına bakıldığında grubun erken aşaması Form 3 A tipine ait seramikler en kalabalık grubu oluşturmaktadır.

²⁹⁵ Hayes 1972, 327.

²⁹⁶ Hayes 1972, 329.

²⁹⁷ Hayes 1972, 331, Fırat 2011, 135, Adak Adıbelli 2006, 101.

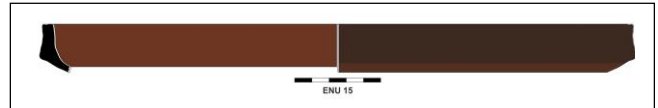

Tablo 5: Foça Form 3 Dağılımı

Foça Form 3 A

Form 3'ün erken deneme örnekleridir. Henüz standart bir ağız tipi oluşmamıştır. Bazı örnekler üçgen kesitli kısa bir ağza sahip iken bazı örnekler uca doğru incelen yüksek ağızlıdır²⁹⁸. Yüksek ağızlı örneklerin dış yüzlerinde altta belirgin olmayan hafif bir çıkıntı bulunur. Bu örneklerin bazılarında rulet bezemeler yer alır (Form 1C öncüleri olabilir). Üçgen formlu ağza sahip örnekler ise Form 3 H tipi ile oldukça benzemekte sadece boyut olarak onlardan ayrılmaktadırlar. Form 3 H tipi bu örneklerle göre küçük boyutlu olmasına karşın form özellikleri açısından Form 3 A tipi ile aynı özellikler göstermektedirler.

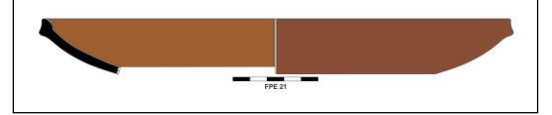
Katalog no	: 21
Kodu	: ENU 15
Buluntu yeri ve yılı	: Sondaj II, 2007
Seviye	: 5.94-5.40 m.
Eser Adı	: Form 3A
Tanım	: Dik ağızlı, ağız kenarı altta hafif çıkıntılı, ağzın dış yüzü ateşe maruz kalmasından ötürü siyah
Hamur rengi	: 10 R 6/6 açık kırmızı
Astar rengi	: 10 R 5/8 kırmızı
Ağız çapı	: 2.5 cm.
Dip çapı	: --

²⁹⁸ Hayes 1972, 329; Gassner 1997, 143, Taf. 46, No. 551-554.

Korunan yükseklik : 2.8 cm.
Tarihleme : M.S. 400-450
Karşılaştırma : Hayes 2008, Fig. 38, no. 1249-1250, (M.S. 400-450).

Katalog no : 22
Kodu : FPE 21
Buluntu yeri ve yılı : Güneydoğu II açması 6 nolu
Mekanın güneyi ve FPD taş
dizisinin arasından
gelen malzeme, 2010

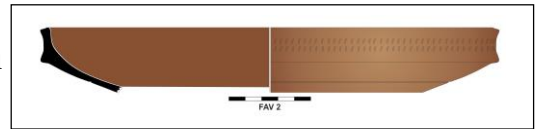

Seviye : 2.80-2.65 m.
Eser Adı : Form 3A
Tanım : Üçgen ağızlı sivriltilmiş dudaklı
Hamur rengi : 5 YR 6/8 kırmızımsı sarı
Astar rengi : 10 R 6/8 açık kırmızı
Ağız çapı : 27.2 cm.
Dip çapı : --
Korunan yükseklik : 2.8 cm.
Tarihleme : M.S. 400-450
Karşılaştırma : Hayes 2008, No. 1254 (M.S. 400-450).

Foça Form 3 B

Yüksek dikey ağızlıdır, ağzın dış yüzü dışta alt kenarda çıkıntılıdır. Ağzın üst kısmı hafif eğimli ya da içbükeyken en yüksek kısım içtedir. Ağzın dış yüzü düzdür ve genellikle üçlü rulet sırasıyla süslenir. Birkaç örnekte tarama şeklinde yapılmış dalgalar yer alır. Tabaklar bazen büyük boyutludur ve çoğunlukla geniş çaplı köşeli kaidelidirler. Tondolarında yer alan baskı şeklindeki mühür süslemeleri ruletlerle çevrelenmiştir ²⁹⁹.

Katalog no : 23
Kodu : FAV 2
Buluntu yeri ve yılı : Güneydoğu I Açması Batı
Genişleme, EYS duvarının
altındaki yanık alandan
gelen malzeme, 2008
(6 nolu mekanın batısı)
Seviye : 3.75-3.00 m.
Eser Adı : Form 3B

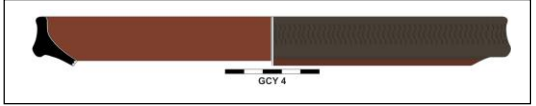

²⁹⁹ Hayes 1972, 329, Fig. 67, No. 1 - 2, 4 - 5.

Tanım	: Yüksek düz ağızlı, ağız ve gövdenin birleşme yerinde dışa çıkıntı, ağzın en yüksek yeri içte, ağzın dış yüzünde iki sıra rulet tırtırı bezeme, dışta gövde üstünde girinti şeklinde bir adet yiv
Hamur rengi	: 10 R 7/8 açık kırmızı
Astar rengi	: 10 R 6/8 açık kırmızı
Ağız çapı	: 27 cm.
Dip çapı	: --
Korunan yükseklik	: 3.5 cm.
Tarihleme	: 5. yy.'ın 3. çeyreği
Karşılaştırma	: Hayes 2008, no. 1261.

Foça Form 3C

Yüksek dikey dudaklıdır. Ağzın dış yüzü Foça Form 3B tipine göre kalınlaşmıştır ve gövde ile birleşme yerinde küçük bir çıkıntı şeklindedir. Dudağın dış yüzü düz ya da hafif içbükeydir. Ağız profili en yüksek noktası dışta, alçak noktası içte kalacak şekilde düz ya da her iki yanı eşit yükseklikte ve ortası dışbükey profilli yapılır. Bazı örneklerin dış yüzünde üçlü ruletler bulunur, çoğunlukla kase formlarından oluşur³⁰⁰.

Katalog no	: 24	
Kodu	: GCY 4	
Buluntu yeri ve yılı	: Güneydoğu 3 açması GCU Duvarının güneyinden gelen malzeme, 2011 (7 nolu mekan içinden)	
Seviye	: 2.94-2.55 m.	
Eser Adı	: Form 3C	
Tanım	: Yüksek düz ağızlı, ağız ve gövdenin birleşme yerinde dışta aşağı sarkan çıkıntı, dudağın dış yüzünde üçlü rulet tırtırı bezeme, dudağın dış yüzü fırınlamadan ötürü koyu renkli	
Hamur rengi	: 10 R 6/8 açık kırmızı	
Astar rengi	: 10 R 5/8 kırmızı	
Ağız çapı	: 24.3 cm.	
Dip çapı	: --	
Korunan yükseklik	: 2.5 cm.	
Tarihleme	: 5. yy.'ın 3. çeyreği	
Karşılaştırma	: Hayes 2008, no. 1270.	

³⁰⁰ Hayes 1972, 329.

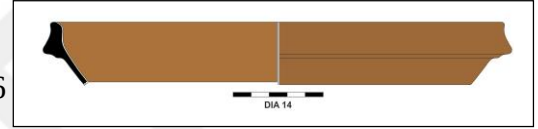
Foça Form 3 D

Ağzın alt bölümündeki çıkıntı şişkinleşerek artmış ve yuvarlak bir form almış ve aşağı sarkıktır. Dış yüzde üçlü derin rulet süslemeler yer alır. Çok yaygın değildir³⁰¹. Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi'nde Form 3 D'ye ait örnek 2011 yılına kadar yapılan çalışmalarda ele geçmemiştir.

Foça Form 3 E

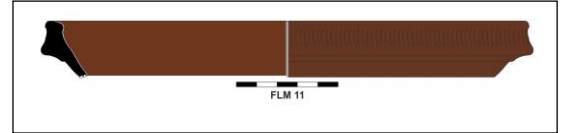
Foça Form 3C tipinin devamıdır. Ağız hala dikeydir fakat C'ye göre dipteki çıkıntı bir hayli artmıştır. Alt kısmı düz ya da içbükeyken, gövdeyle birleşme yerinde bir çıkıntı yer alır. Dudağın dış yüzünde bir ya da iki sıralı rulet bezeme bulunur³⁰².

Katalog no : 25
Kodu : DIA 14
Buluntu yeri ve yılı : K-12 plankaresinde kesit
içinden gelen malzeme, 2006
Seviye : 5.26 m.
Eser Adı : Form 3E
Tanım : Dik ağızlı ağız dış yüzü dışbükey profilli dışta dudak ve gövdenin birleşme yeri çıkıntı
Hamur rengi : 5 YR 6/8 kırmızımsı sarı
Astar rengi : --
Ağız çapı : 24.8 cm.
Dip çapı : --
Korunan yükseklik : 3.2 cm.
Tarihleme : Erken 6. yy.
Karşılaştırma : Hayes 2008, no. 1277 (E/C).

Katalog no : 26
Kodu : FLM 11
Buluntu yeri ve yılı : Güneydoğu II açması DYO
duvarının güneyinden gelen malzeme, 2009
(6 nolu mekan içi)

Seviye : 3.65-3.50 m.
Eser Adı : Form 3E
Tanım : Dik kısa ağızlı ağız dış yüzü dışbükey profilli dışta dudak ve gövdenin birleşme yeri çıkıntılı
Hamur rengi : 10 R 6/8 açık kırmızı

³⁰¹ Hayes 1972, 331.

³⁰² Hayes 1972, 331.

Astar rengi : --
Ağız çapı : 23.2 cm.
Dip çapı : --
Korunan yükseklik : 2.7 cm.
Tarihleme : M.S. 6. yüzyılın ilk çeyreği
Karşılaştırma : Hayes 2008, no. 1278 (M.S. 530-540/550).

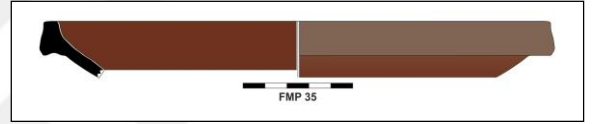
Foça Form 3 F

D ve E tiplerinin devamıdır. Alçak ağız, daha güçlü bir çıkıntıya sahiptir. Dış yüzü içbükey ya da Tip D’de olduğu gibi yuvarlak, alt kısmı geniş ve düzleştirilmiştir. Gövdeyle birleşme yerinde çıkıntı yer alır. Bazı örneklerin dış yüzlerinde derin rulet bezemeler bulunmaktadır³⁰³.

Katalog no : 27
Kodu : FMP 35
Buluntu yeri ve yılı : Güneydoğu II açması
6 nolu mekanın güneyi ve batısı, 2010

Seviye : 3.12-3.00 m.
Eser Adı : Form 3F
Tanım : Kısa dik ağızlı, ağız tablası düz, ağız dışta hafif iç bükey

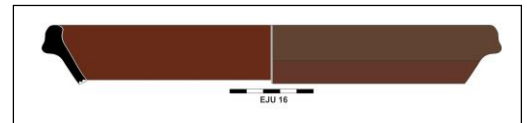
Hamur rengi : 5 YR 7/8 kırmızımsı sarı
Astar rengi : 10 R 5/8 kırmızı
Ağız çapı : 22.1 cm.
Dip çapı : --
Korunan yükseklik : 2.2 cm.
Tarihleme : M.S. 6. yüzyılın ilk çeyreği
Karşılaştırma : Hayes 2008, no. 1288 (M.S. 6. yy'ın 2. çeyreği - ortası).

Foça Form 3 G

Foça Form 3F tipi gibi dudağın dış yüzü düz ya da hafif dışbükey, iç yüz oluk şeklindedir. Rulet bulunmaz³⁰⁴.

Katalog no : 28
Kodu : EJU 16
Buluntu yeri ve yılı : Güney Genişleme 3 II. Bölüm
(2 nolu mekanın güneyi, yol)

³⁰³ Hayes 1972, 331.

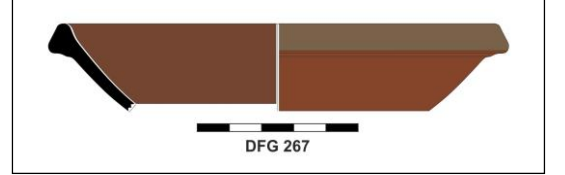
³⁰⁴ Hayes 1972, 331.

Seviye	: 4.80-4.60 m.
Eser Adı	: Form 3G
Tanım	: Form 3G
Hamur rengi	: 10 R 7/4 soluk kırmızı
Astar rengi	: 2.5 YR 6/8 açık kırmızı
Ağız çapı	: 25.9 cm.
Dip çapı	: --
Korunan yükseklik	: 3.2 cm.
Tarihleme	: M.S. 525
Karşılaştırma	: Hayes 1972, 338, no. 17.

Foça Form 3 H

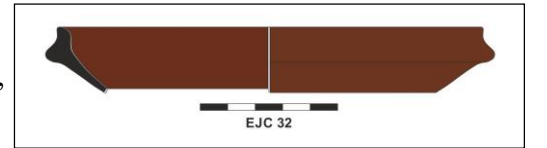
Çeşitli üçgen formlarında, dışta kalınlaştırılmış kütsel ağız kenarlı ve halka kaidelidirler. Gövde ile ağızın birleşme yerinde altta bazen çıkıntı, bazen ağızın dış yüzünde tek bir rulet sırası bulunur. Alışılmıştan daha kalın cidarlıdır. Astar kalın ve iç yüzde parlaktır. Hayes Çandarlı Form 4'ün geç üretimi olabileceklerini söyler. Formların küçük verisyonları çoğunlukla erkendir³⁰⁵.

Katalog no	: 29
Kodu	: DFG 267
Buluntu yeri ve yılı	: Doğu Genişleme CVI duvarının doğusu, 2005 (2 nolu mekanın içi)

Seviye	: 5.95-5.55 m.
Eser Adı	: Form 3H
Tanım	: Üçgen formlu ağız profili, ağız gövde geçişinde dışta çıkıntı
Hamur rengi	: 2.5 YR 6/8 açık kırmızı
Astar rengi	: 10 R 6/8 açık kırmızı
Ağız çapı	: 13.3 cm.
Dip çapı	: --
Korunan yükseklik	: 2.4 cm.
Tarihleme	: M.S. erken 5. yüzyıl
Karşılaştırma	: Hayes 1972, no. 32; Hayes 2008 no. 1309; Alberalla vd. 1993, 163, 172, Fig. 7, no. 22a-c (Erken 5. yüzyıl).

Katalog no	: 30
Kodu	: EJC 32
Buluntu yeri ve yılı	: Güney Genişleme 3 I. Bölüm, 30-34, K-V plankarelerinden gelen malzeme, 2007

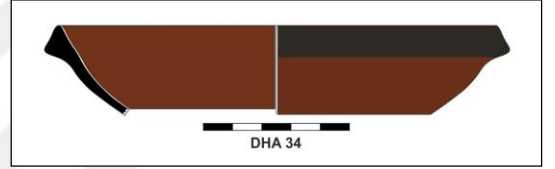

³⁰⁵ Hayes 1972, 331.

Seviye : 5.55-5.40 m.
 Eser Adı : Form 3H
 Tanım : Üçgen formlu ağız profili, ağız dışta çıkıntılı, iç kısım içbükey porilli ucu inceltiştir.
 Hamur rengi : 10 R 7/8 açık kırmızı
 Astar rengi : 10 R 6/8 açık kırmızı
 Ağız çapı : 15.3 cm. (Benzer verilen örneğin ağız çapı 32-34), form olarak geçiş formuna da benziyor tartışmalı
 Dip çapı : --
 Korunan yükseklik : 2.2 cm.
 Tarihleme : M.S. erken 5. yüzyıl
 Karşılaştırma : Hayes 2008, no. 1311 (M.S. 6. yüzyılın 2. çeyreği); Alberalla vd. 1993, 163, 172, Fig. 7, no. 22a-c (Erken 5. yüzyıl).

Katalog no : 31
 Kodu : DHA 34
 Buluntu yeri ve yılı : Doğu Genişleme DCF duvarının çevresi, 2005

Seviye : 4.85-4.60 m.
 Eser Adı : Form 3H
 Tanım : Üçgen formlu ağız profili, ağız dışta çıkıntılı, dudağın dış yüzü yüksek ısıya maruz kaldığı için siyahlaşmıştır.
 Hamur rengi : 10 R 6/8 açık kırmızı
 Astar rengi : 10 R 4/8 kırmızı
 Ağız çapı : 14.9 cm.
 Dip çapı : --
 Korunan yükseklik : 2.8 cm.
 Tarihleme : M.S. erken 5. yüzyıl
 Karşılaştırma : Hayes 1972, no. 32; Hayes 2008, no. 1309 (M.S. 5. yy. ortası - 3. Çeyreği); Alberalla vd. 1993, 163, 172, Fig. 7, no. 22a-c (Erken 5. yüzyıl).

Değerlendirme

Form 3 şüphesiz ki diğer yerleşimler gibi Antanros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi'nde en sık karşılaştığımız formdur ve yerleşimin en yoğun olarak kullanıldığı döneme aittir. Oran olarak diğer formlar ve seramik grupları arasındaki en baskın gruptur. Form 3 genel olarak M.S. 425-600 yıllarına tarihlense de Antandros örnekleri bu grup içindeki erken versiyonlardan oluşur. Foça Form 3 A tipi (M.S. 425-450), B tipi (M.S. 440-500), C tipi (M.S. 440-500)'den toplam 70 örnek M.S. 5. yüzyıl içine tarihlenir. Geç versiyon olan Foça Form 3E tipinden (M.S. 475-525) 16 örnek ve H tipinden (M.S. 500-600) 21 örnek bulunmaktadır. H tipi M.S. 6. yüzyılın ilk çeyreğine kadar olan dönem tarihlenirken H tipi ile ilgili "Tarihleme Tartışmaları" kısmında

değiniildiği şekilde problemler olduğu düşünölmektedir. Antandros örnekerinin birlikte ele geçtiği diğeri sikke ve seramik buluntular değeriendirildiğinde daha erken karakterli oldukları düşünölmektedir. Foça Form 3H tipinin, Foça Form 3A ile boyut açısından farklılıkları olmasına rağmen form olarak benzerdir. Molise buluntularının gösterdiği gibi bu tip MS 6. yüzyıla değil Geç 4.-Erken 5. yüzyıla tarihlenmelidir. Yerleşimden Form 10'a ait tek bir parça ele geçmiştir. Dolayısıyla yerleşimde M.S. 6. yüzyılın ikinci yarısına ait ne sikke ne de seramik ele geçmemiştir. Dolayısıyla yerleşim M.S. 6. yüzyılın ilk çeyreğinde en geç ilk yarısında terk edilmiş olmalıdır.

Form 3 genel olarak yerleşimin en yoğun kullanıldığı döneme yani II. ve III. evreye ait seramik grubunu oluşturur ve Form 3'ün A-C tipleri genel olarak M.S. 5. yüzyıla tarihlendirildiği için bütün formlar tek tek anlatılmamıştır.

Foça Form 4

Geçiş formu olarak kabul edilir³⁰⁶. Vev gövdeli, düz ya da dışa çekik ağızlıdır. Form 2 ile benzer şekilde yalancı kaideye sahiptir. Mühür süslemeleri vardır. Nadir örnekerdir Form 3'ün erken versiyonları olarak bilinir³⁰⁷ ve M.S. 425-450'ye tarihlenirler. Hayes tarafından Foça Form 3'ün erken versiyonları olarak değeriendirilse de Ladstätter-Sauer³⁰⁸ tarafından Foça Form 1'in alt tipi olarak değeriendirilen (Antandros Form 1E tipi) tip de vev gövdeleri açısından benzemekte sadece ağız formlarının dış kenarındaki hafif çıkıntı bakımından ayrılmaktadırlar. Ladstätter-Sauer bu grubu M.S. 4. yüzyıl sonu-erken 5. yüzyıla tarihlemiştir³⁰⁹. Ladstätter-Sauer'in Form 4 adı altında değeriendirdiği ve M.S. 5. yüzyıla tarihlediği ikinci bir grup daha bulunur³¹⁰. Bu ikinci grupta Antandros örnekeriyle benzerlik göstermektedir. Bir diğeri benzer örnekeri Smyrna Agorası'ndan gelmektedir. Erol tarafından Smyrna Agora buluntularını "Form P-T3" adı altında değeriendirmiş ve M.S. 5. yüzyılın ikinci çeyreğine tarihlemiştir.³¹¹

³⁰⁶ Erol 2011, 132.

³⁰⁷ Hayes 1972, 338.

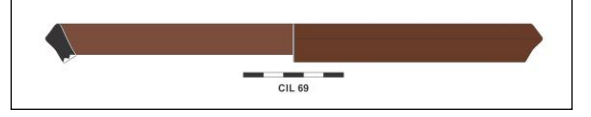
³⁰⁸ Ladstätter-Sauer 2005, Bizim çalışmamızda Form 1 E olarak değeriendirilen grup için Bkz.: 168, Kat. no. 9-13.

³⁰⁹ Erol ve Hayes'in örnekerini karşılaştırmak için Bkz: Hayes 2008, Fig. 1309, 1311-1312; Erol 2011, 409, Kat. no. K. 266, K. 267.

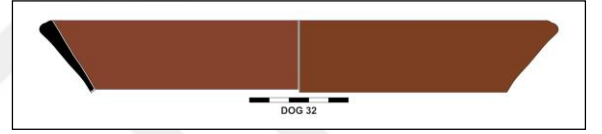
³¹⁰ Ladstätter-Sauer 2005, Tafel 6, no. 78-82.

³¹¹ Erol 2011, 132.

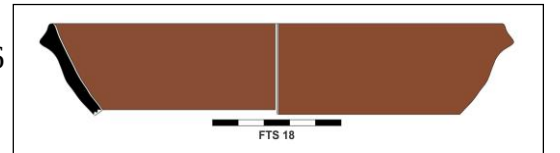
Katalog no : 32
Kodu : CIL 69
Buluntu yeri ve yılı : Güney Genişleme, 2004
Seviye : 4.90-4.65 m.
Eser Adı : Form 4
Tanım : Verev gövde profilili, köşeli ağız profilili dudak iç kısmında sivrileştirilmiş, dış yüzde düz ağız bantlı
Hamur rengi : 2.5 YR 7/8 açık kırmızı
Astar rengi : 10 R 5/8 kırmızı
Ağız çapı : 23.4 cm.
Dip çapı : --
Korunan yükseklik : 1.5 cm.
Tarihleme : M.S. 400-450
Karşılaştırma : Hayes 1972, Form 4, no. 1; Hayes 2008 No. 1299 (M.S. 5. yüzyılın ortası); Erol 2011, Kat. no. K 274 (M.S. 5. yüzyılın ilk yarısı); Uğuz 2015, No. 178 (M.S. 400-450).

Katalog no : 33
Kodu : DOG 32
Buluntu yeri ve yılı : Güneydoğu I açması, tarım toprağı, 2006
Seviye : 5.60-4.94 m.
Eser Adı : Form 4
Tanım : Verev gövde profilili, kenarları yuvarlatılmış basit ağızlı
Hamur rengi : 2.5 YR 7/8 açık kırmızı
Astar rengi : 10 R 5/8 kırmızı
Ağız çapı : 25 cm.
Dip çapı : --
Korunan yükseklik : 3.4 cm.
Tarihleme : M.S. 400-450
Karşılaştırma : Hayes 1972 Form 4, No. 1; Hayes 2008 No. 1299, (M.S. 5. yüzyılın ortası); Erol 2011, Kat. no. K 274 (M.S. 5. yüzyılın ilk yarısı); Uğuz 2015, No. 177 (M.S. 400-450).

Katalog no : 34
Kodu : FTS 18
Buluntu yeri ve yılı : Güneydoğu II Açması, 346 nolu mezarın çevresinden gelen malzeme, 2010
Seviye : 2.25-1.71 m.
Eser Adı : Form 4
Tanım : Dike yakın verev gövdeli ağız kısmı dışta kalınlaştırılmış dudak kısmı inceltilmiş, üçgen kesitli ağız profiline sahip.
Hamur rengi : 5 YR 6/8 kırmızımsı sarı
Astar rengi : 10 R 6/8 açık kırmızı

Ağız çapı	: Dudağın küçük bir kısmı korunduğu için çap net olarak alınamıyor.
Dip çapı	: --
Korunan yükseklik	: 3.4 cm.
Tarihleme	: M.S. 400-450
Karşılaştırma	: Erol 2011, 409-410, Kat. no. K. 266, 267 (M.S. 5. yüzyıl başları); Alberalla vd. 1993, Fig. 7, no. 22a-c (M.S. 420-430); Hayes 1972 No. 32; Hayes 2008 No. 1309 (M.S. 5. yüzyılın ortası-3. çeyreği); Ladstätter-Sauer 2005, Tafel 6, no. 78-82 (M.S. 5. Yüzyıl); Uğuz 2015, No. 176 (M.S. 400-450).

Değerlendirme

Antandros Nekropolü Geç Roma yerleşiminde 3 adet Form 4 açığa çıkarılmıştır. M.S. 400-450 arasına tarihlenen seramikler yerleşimin M.S. 5. yüzyılın başlarından itibaren kullanıldığının bir göstergesidir. Hayes'in de belirttiği gibi Form 3'ün erken versiyonları olma ihtimalleri yanında yine Hayes tarafından 2008 Agora buluntularında sınıflandıramadığı grup, verev gövdeli düz ağızlı, basit dudaklı No. 1322 ile ilişkilidir.

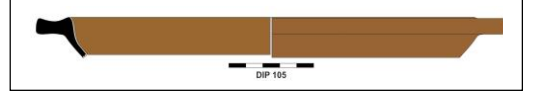
Foça Form 5

Bu formdaki tabakların ağızları dışa doğru çekilerek uzatılmıştır. Ağızın üstü geniş ve iç bükey profilliyeğin uçları yuvarlatılmış ya da keskindir³¹². Küresel gövdelidirler. A ve B olarak iki alt tipe ayrılırlar. Foça Form 5A tipinin ağız yapısı B'ye oranla daha kısa ve kalındır. Alçak halka kaideleri bulunur. Ağız kenarlarının üstlerinde tek ya da çift sıra rulet bezeme tondolarında ise mühürle yapılan baskı bezmeler yer alır. Form 5A M.S. 460-500'e tarihlendirilirken Form 5B M.S. 500-550 yıllarına tarihlendirilir.

Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi'nde toplam 5 adet Foça Form 5A tipine ait ağız parçası açığa çıkarılmıştır. Ağız gövde geçişlerinde profil ya da ağız kenarının üstü ruletli Foça Form 5B tipine ait örnek bulunmamaktadır. Bu seramiklerden iki adedi 5 nolu mekan içinden gelirken bir adedi 2 nolu mekan içinden bir tanesi antik dönem yolundan, bir tanesi'de yol ve 6 nolu mekan arasından gelmektedir.

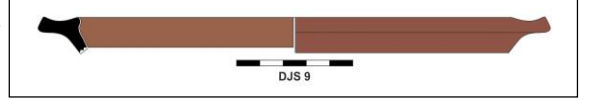
³¹² Hayes 1972, 339.

Katalog no : 35
Kodu : DIP 105
Buluntu yeri ve yılı : Doğu Genişleme III,
açmanın kuzey bölümünden
gelen malzeme, 2006
(3 nolu mekan içi)

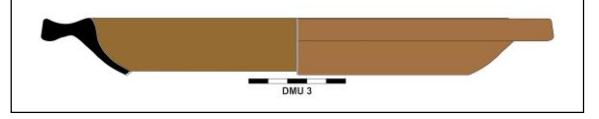
Seviye : 7.06-6.54 m.
Eser Adı : Form 5
Tanım : Dışa çekik uzatılmış ağız kenarı, ağız kenarı üstte iç bükey
profilili, kenarları yuvarlatılmış, küresel gövdeli
Hamur rengi : 2.5 YR 7/8 açık kırmızı
Astar rengi : 10 R 6/8 açık kırmızı
Ağız çapı : 23.8 cm.
Dip çapı : --
Korunan yükseklik : 2.1 cm.
Tarihleme : M.S. 450-500
Karşılaştırma : Hayes 2008, no. 1300. (M.S. 5 yy.'ın 5. çeyreği); Hayes 1972,
339, Fig. 70: 1; Adak Adıbelli 2006, 111, Lev. 27: 301; Erol
2011, 427, K 324. (M.S. 5. yüzyılın 2. yarısı); Doğanalp 2016,
163-164, Lev. 25, Kat. No. 74; Ergürer 2012, 172, Kat no. 342
(M.S. 5. yüzyılın ikinci yarısı); Uğuz 2015, 163, Kat. no. 179
(M.S. 450-475).

Katalog no : 36
Kodu : DJS 9
Buluntu yeri ve yılı : Doğu Genişleme III, DIZ
ve DJG duvarları arasında
gelen malzeme, 2006
(3 nolu mekan içi)

Seviye : 6.00-5.80 m.
Eser Adı : Form 5
Tanım : Dışa çekik uzatılmış ağız kenarı, ağız kenarı üstte iç bükey
profilili, kenarları yuvarlatılmış, dudak kısmı içe çekilmiş, küresel
gövdeli
Hamur rengi : 5 YR 7/8 kırmızımsı sarı
Astar rengi : --
Ağız çapı : 18.6 cm.
Dip çapı : --
Korunan yükseklik : 1.2 cm.
Tarihleme : M.S. 450-500
Karşılaştırma : Hayes 2008 No. 1300. (M.S. 5 yy.'ın 5. çeyreği); Hayes 1972,
339, Fig. 70: 1; Adak Adıbelli 2006, 111, Lev. 27: 301; Erol
2011, 427, K 324. (M.S. 5. yüzyılın 2. yarısı); Doğanalp 2016,
163-164, Lev. 25, Kat. No. 74; Ergürer 2012, 172, Kat no. 342
(M.S. 5. yüzyılın ikinci yarısı); Uğuz 2015, 163, Kat. no. 179
(M.S. 450-475).

Katalog no : 37
Kodu : DMU 3
Buluntu yeri ve yılı : Dogu Genişleme 3 DIZ
duvarı taşları arasından
gelen malzeme, 2006
(2 nolu mekan içi)

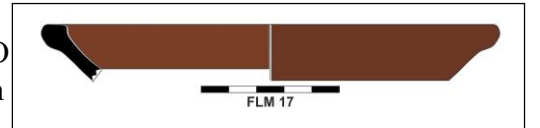
Seviye : 6.88-5.10 m.
Eser Adı : Form 5
Tanım : Dışa çekik uzatılmış ağız kenarı, ağız kenarı üstte iç bükey
profilli, kenarları yuvarlatılmış, dudak hafif aşağı eğimli
Hamur rengi : 2.5 YR 6/8 açık kırmızı
Astar rengi :
Ağız çapı : 21.5 cm.
Dip çapı : --
Korunan yükseklik : 2.6 cm.
Tarihleme : M.S. 450-500
Karşılaştırma : Hayes 2008, no. 1300. (M.S. 5 yy.'ın 5. çeyreği); Hayes 1972,
339, Fig. 70: 1; Adak Adıbelli 2006, 111, Lev. 27: 301; Erol
2011, 427, K 324. (M.S. 5. yüzyılın 2. yarısı); Doğanalp 2016,
163-164, Lev. 25, Kat. No. 74; Ergürer 2012, 172, Kat no. 342
(M.S. 5. yüzyılın ikinci yarısı); Uğuz 2015, 163, Kat. no. 179
(M.S. 450-475).

Foça Form 6

Ağız kenarı üstte küçük yuvarlağa yakın çıkıntı şeklindedir. Form 3 gibi eğimli gövdeli ve alçak kaidelidirler. Dudağın üstü düzleştirilmiş ve alt kısmı yivlendirilmiştir. Gövde ile ağzın birleşme yerinde gövde üstünde küçük çıkıntı bulunur. Tondoda mühür süslemeleri yer alır. Küçük versiyonları süslemesizdir³¹³. M.S. 6. yüzyılın başlarına tarihlendirilen formun örneklerine Assos³¹⁴ ve Ephesos'ta³¹⁵ rastlanır.

Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşiminde Form 6'ya ait bir seramik ağız parçası 6 nolu mekanın içinden ve yüzeye yakın olan tabakalardan ele geçmiştir.

Katalog no : 38
Kodu : FLM 17
Buluntu yeri ve yılı : Güneydoğu II açması DYO
Duvarının güneyinden gelen
malzeme, 2009
(6 nolu mekan içi)

³¹³ Hayes 1972, 341.

³¹⁴ Zelle 2003, 96, Abb. 9, No. 1.

³¹⁵ Gassner 1997, 146, Taf. 48, 579-580.

Seviye	: 3.65-3.50 m.
Eser Adı	: Form 5
Tanım	: Dışa şişkin, üstü düzleştirilmiş köşeli ağız formlu
Hamur rengi	: 10 R 6/8 açık kırmızı
Astar rengi	: 10 R 5/6 kırmızı
Ağız çapı	: 15.9 cm.
Dip çapı	: --
Korunan yükseklik	: 1.5 cm.
Tarihleme	: Erken 6. yy.
Karşılaştırma	: Hayes 1972, Fig 70, no. 2 s. 341; Hayes 2008, 243, Fig. 40, no. 1298 (M.S. 6. yüzyılın ortası); Uğuz 2015, Kat. no.188 (M.S. 6. yüzyılın ortası).

Değerlendirme

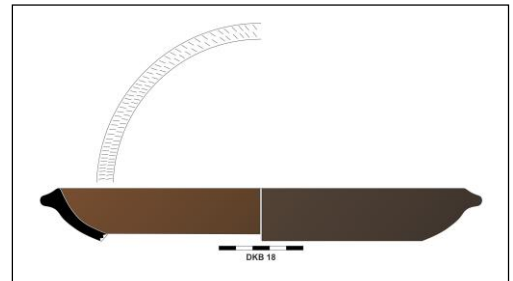
Yuvarlağa yaklaşan köşeli ağız formuyla Form 3 ve Form 10 arası geçiş özellikleri göstermektedir. Olasılıkla Form 3'ün geç örneklerindendir. Köşeli ağız formundan ötürü Form 10 içinde değerlendirilmemiştir. Yerleşimin son kullanıldığı dönemle ilişkili olmalıdır.

Foça Form 7

Profil bakımından Form 6 ile yakın özellikler gösterir fakat Form 6'dan farkı ağız kenarında, üstte yer alan küçük çıkıntının daha belirgin olmasıdır. Alçak dikey açılı bir gövdeye sahiptir. Yüksek halka kaideli örnekleri bulunur³¹⁶. Atina Agorası örnekleri Hayes tarafından M.S. 480-525'e tarihlenmiştir³¹⁷.

Antandros Nekopolü Geç Roma Yerleşimi'nde bir örneği tespit edilen Form 7 ağız parçası 3 nolu mekanın içinden ele geçmiştir.

Katalog no	: 39
Kodu	: DKB 18
Buluntu yeri ve yılı	: Doğu Genişleme III, DIZ ve DJG duvarları arasından gelen malzeme, sıkışmış toprağın altı, 2006 (3 nolu mekan içi)
Seviye	: 5.80-5.70 m.
Eser Adı	: Form 7

³¹⁶ Hayes 1972, 341, Fig. 70, no. 1 - 2.

³¹⁷ Hayes 1972, 341; Hayes 2008, 244, Fig 41, no. 1313-1314.

Tanım	: Dışa çekik kenarı yuvarlatılmış ağız kenarı, ağız kenarında içte yer alan çıkıntı Form 6'ya daha göre daha belirgindir. Tondo çevresi rulet bezmeli
Hamur rengi	: 5 YR 6/8 kırmızımsı sarı
Astar rengi	: --
Ağız çapı	: 24 cm.
Dip çapı	: --
Korunan yükseklik	: 2.6 cm.
Tarihleme	: Erken 6. yy.
Karşılaştırma	: Hayes 1972, 341, Fig. 70, no. 1 - 2.; Hayes 2008, 244, Fig 41, no. 1313-1314; Uğuz 2015, 163, Kat. no. 181, (M.S. 6. yüzyılın ilk yarısı).

Değerlendirme

Form 6 ile yakın özellikler taşıması ve geç örnekler olması sebebiyle yerleşimin son kullanım evreleriyle ilişkili bir döneme ait olduğu düşünülmektedir.

Foça Form 8

Farklı uzunluklarda dışa çekik, sarkık ve geniş ağızlı kaselerdir. Ağız kenarı uca doğru incelerek uzatılmıştır. Dışa uzatılan iç bükey profilli ağız üstte yivlendirilmiştir. Normal örneklerde bu yiv iki adettir. Ağızın iç kısmında yükselen küçük bir çıkıntı bulunur. Bazı örneklerde gövde ve dudakın birleşme yerinde dışta da yivler yer alır. Kaselerin Foça formları içindeki en belirleyici ve tanınmasına olanak tanıyan özelliği gövdenin alt bölümünde yer alan omurgalı (köşeli) yapısıdır. Bu özelliği sayesinde formu diğer örneklerden kolayca ayırmak mümkündür. Kaselerin iç yüzeyi tam olarak düzeltilmez, bazı bölümlerde rötuş izleri bulunur. Mühür süslemeleri bulunmaz³¹⁸. Form 8 grubu, Form 1 ve 2 gibi erken bir grup değildir. Form 3'ün biraz ardından çıkmış bir gruptur. Olasılıkla ustaların farklı ağız profili denemelerinin bir ürünü olmalıdır. Fakat seramikler Form 10 kadar da geç bir döneme tarihlenmez. Foça seramik geleneğinin ortaları olan M.S. 450-510'a tarihlenirler³¹⁹.

³¹⁸ Hayes 1972, 342; Ergüner 2012, 175.

³¹⁹ Hayes 1972, 342.

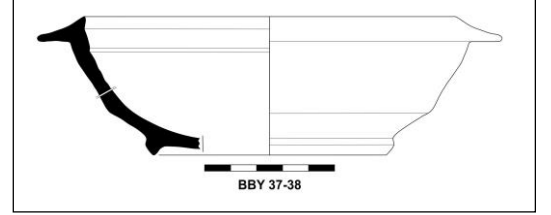
Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi'nde toplam 13 ağız ve kaide parçası açığa çıkarılmıştır. Seramiklerin mekanlarla ilişkili dağılımlarına bakıldığında 2, 3 nolu mekanların içinden, 1 nolu mekanın kuzeyinden ve ele geçtikleri görülmektedir.

Katalog no : 40
Kodu : BBY 37+38
Buluntu yeri ve yılı : 25 no'lu mezar üstü (doğu genişlemesi) 2002 (1 nolu mekanın kuzeyi)

Seviye : 4.82 m.

Eser Adı : Form 8

Tanım : Dışa çekik, sarkık kenara doğru inceltilmiş ağız kenarı, ağzın iç kısmında içe dönük yükseltilmiş sivri dudak, derin gövdeli, gövde kaide geçişi omurgalı, üçgen halka kaideli, ağız ve kaide iki ayrı parça olarak ele geçmiştir.

Hamur rengi : 2.5 YR 6/6 açık kırmızı (BBY 37)

Astar rengi : --

Ağız çapı : 14.2 cm.

Dip çapı : 8.9 cm.

Yükseklik : 5.2 cm.

Tarihleme : M.S. 5. yy.'ın 2. yarısı

Karşılaştırma : Hayes 1972 Form 8 No 2; Hayes 2008 No. 1316; Ergürer 2012, Kat. no. 349-355, (M.S. 450-510); Ladstätter-Sauer 2005, Taf. 7 Kat. No. 87-88 (M.S. 6. yüzyıl); Uğuz 2015, Kat. no. 182-185 (450-510); Erol 2011, Kat. no. 342-349 (M.S. 5. yüzyılın ikinci yarısı).

Katalog no : 41

Kodu : DET 72

Buluntu yeri ve yılı : Doğu Genişleme, 2005 (2 nolu mekanın içi)

Seviye : 6.50-5.95 m.

Eser Adı : Form 8

Tanım : Dışa çekik sarkık, ağızlı, ağız üstü yivli, derin gövdeli

Hamur rengi : 5 YR 6/6 kırmızımsı sarı

Astar rengi : --

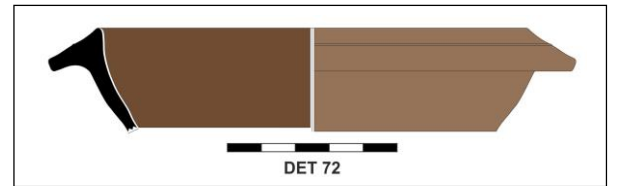
Ağız çapı : 12.6 cm.

Dip çapı : --

Korunan yükseklik : 2.9 cm.

Tarihleme : M.S. 5. yy.'ın 2. yarısı

Karşılaştırma : Hayes 1972 Form 8 No 2; Hayes 2008 No. 1316; Ergürer 2012, Kat. no. 349-355, (M.S. 450-510); Ladstätter-Sauer 2005, Taf. 7

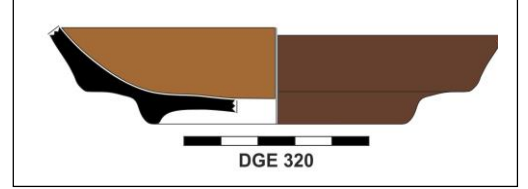

Kat. No. 87-88 (M.S. 6. yüzyıl); Uğuz 2015, Kat. no. 182-185 (450-510); Erol 2011, Kat. no. 342-349 (M.S. 5. yüzyılın ikinci yarısı).

Katalog no : 42
Kodu : DGE 320
Buluntu yeri ve yılı : Doğu Genişleme, CVI duvarı doğusu, 2005 (2 nolu mekanın içi)

Seviye : 5.55-5.25 m.
Eser Adı : Form 8
Tanım : Derin gövdeli, gövde ayak geçişi omurgalı, üçgen halka kaideli

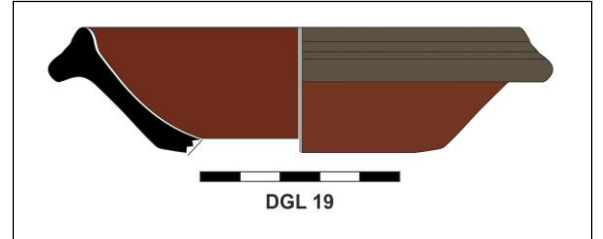
Hamur rengi : 5 YR 7/8 kırmızımsı sarı
Astar rengi : 10 R 5/8 kırmızı
Ağız çapı : --
Dip çapı : 6.6 cm.
Korunan yükseklik : 2.3 cm.
Tarihleme : M.S. 5. yy.'ın 2. yarısı
Karşılaştırma : Hayes 1972 Form 8 No 2; Hayes 2008 No. 1316; Ergürer 2012, Kat. no. 349-355, (M.S. 450-510); Ladstätter-Sauer 2005, Taf. 7 Kat. No. 87-88 (M.S. 6. yüzyıl); Uğuz 2015, Kat. no. 182-185 (450-510); Erol 2011, Kat. no. 342-349 (M.S. 5. yüzyılın ikinci yarısı).

Katalog no : 43
Kodu : DGL 19
Buluntu yeri ve yılı : Doğu Genişleme, 2005 (2 nolu mekanın içi)

Seviye : 5.25-4.85 m.
Eser Adı : Form 8
Tanım : Dışa çekik ve aşağı sarkık kısa ağızlı, ağız üstü iki adet yivli derin gövdeli, yuvarlatılmış dudaklı, gövde kageçişi omurgalı

Hamur rengi : 10 R 6/8 açık kırmızı
Astar rengi : 10 R 5/8 kırmızı
Ağız çapı : 10.9 cm.
Dip çapı : --
Korunan yükseklik : 2.7 cm.
Tarihleme : M.S. 5. yy.'ın 2. yarısı
Karşılaştırma : Hayes 1972 Form 8 No 2; Hayes 2008 No. 1316; Ergürer 2012, Kat. no. 349-355, (M.S. 450-510); Ladstätter-Sauer 2005, Taf. 7 Kat. No. 87-88 (M.S. 6. yüzyıl); Uğuz 2015, Kat. no. 182-185 (450-510); Erol 2011, Kat. no. 342-349 (M.S. 5. yüzyılın ikinci yarısı).

Değerlendirme

Seramiklerin kullanıldıkları dönem (M.S. 450-510) dikkate alındığında Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi'nin son evresi III. evreyle ilişkili oldukları anlaşılmaktadır.

Foça Form 9

Minyatür formlu, yaygın bir olmayan kase formudur. Saraçhane³²⁰ ve Atina'da³²¹ karşımıza çıkar. Dik ağızlı, düz tabanlı, dışa doğru açılan halka kaidelidirler. M.S. 520-600'e tarihlenirler.

Değerlendirme

Çok yaygın bir form olmamasının yanında Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşim alanında ele geçmemiş olması M.S. 6. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yerleşimin kullanılmadığının bir göstergesidir.

Foça Form 10

Foça seramik grupları içerisinde M.S. 570-650'ye tarihenen en geç gruptur. A, B ve C olarak 3 tipe ayrılırlar. Foça Form 10A tipi M.S. 570-620, B tipi M.S. 570-650, C tipi M.S. 570-650 yılları arasına tarihlenir. Form 10 seramikleri Form 3'ün 6. yüzyıldaki devamı olan kase ve tabak formlarından oluşur. Yatay gövde hafifçe bükülmüş ya da düzdür. Alçak halka kaideli, yumru şeklinde ya da düzleştirilmiş ağız kenarı dış yüzde yuvarlatılmıştır. Dudağın altı dışbükey profillidir. Ağız ve gövde birleşme yerinde küçük çıkıntı bulunur. Kapların iç yüzleri genellikle kaba bırakılmıştır ve fırça izleri görülebilir. Birkaç erken örnek mühür baskıyla süslenmiştir³²².

Foça Form 10A tipinde ağız oldukça sağlam yapıda, köşeli ya da yumru şeklindeyken Foça Form 10 B tipinde yumru şeklindeki ağız biraz incelmış, dışa doğru belirgin bir şekilde uzamış ve hafif kancalaşmıştır. Foça Form 10 C tipinde ağız iyice incelmış ve uzamıştır³²³.

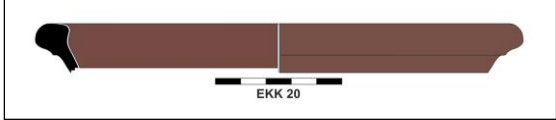
³²⁰ Hayes 1992, Fig. 37, no. 27.4.

³²¹ Hayes 1972, 343-346; Hayes 2008, Fig. 41 no. 1320-1321.

³²² Hayes 1972, 343.

³²³ Ergürer 2012, 177.

Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi'nde Foça Form 10 A tipine ait tek bir örnek açığa çıkarılmıştır. Form 10 B ve C tiplerine ait örnek bulunmaz.

Katalog no	: 44	
Kodu	: EKK 20	
Buluntu yeri ve yılı	: Güney Genişleme 3 I. Bölüm, 30-34 K-V plankarelerinden gelen malzeme, 2007 (Yol)	
Seviye	: 4.40-4.25 m.	
Eser Adı	: Form 10 A	
Tanım	: Yumru şeklindeki ağzın üst kısmı düzleştirilmiş dış kısmı yuvarlatılmıştır. Dışta ağız gövde geçişinde bir adet çıkıntı bulunur.	
Hamur rengi	: 2.5 YR 6/8 açık kırmızı	
Astar rengi	: --	
Ağız çapı	: 18 cm.	
Dip çapı	: --	
Korunan yükseklik	: 1.7 cm.	
Tarihleme	: M.S. 570-620	
Karşılaştırma	: Waagé 1948, 53, Pl. XI: 949a; Hayes 1972, 343, Fig. 71: 1, 2 (M.S. 570-620); Abadie-Reynal-Sodini 1992, 24, 25, Fig. 7, 8: CF 109-113 (M.S. Geç 6.-Erken 7. yüzyıl); Hayes 1992, 98-100, Fig. 35. 22: 2, Fig. 37. 26: 3; Gassner 1997, 146-147, Taf. 48: 581-583 (M.S. 6. yüzyıl sonu); Zelle 2003, 96, 97, Abb. 9: 2 (M.S. 6. yüzyıl sonu-7. yüzyıl başı); Opait 2004, 138, Pl. 58: 6, 7 (M.S. 570-620) Kramer 2004, Kramer 2004, 208, 209, Taf. 97, PRS 17, 18.	

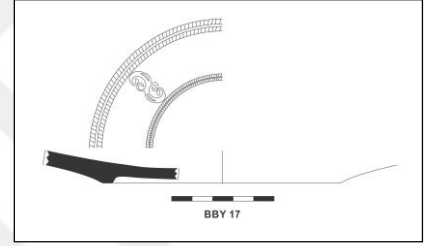
Değerlendirme

Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi'nde 2011 yılına kadar yapılan çalışmalarda Foça Form 10'un A tipine ait tek bir parça açığa çıkarılmıştır. Foça seramik geleneğinin en geç örneklerini oluşturan M.S. 6. yüzyılın sonlarında üretilmeye başlayan Form 10 grubuna ait örneklerden sadece bir adet ele geçmesi Antandros Nekropolü üzerinde yer alan yerleşimin en geç M.S. 6. yüzyılın ortalarından itibaren terk edildiğinin bir göstergesidir. Bu veriler sikke ve diğer seramik buluntularla da desteklenmektedir.

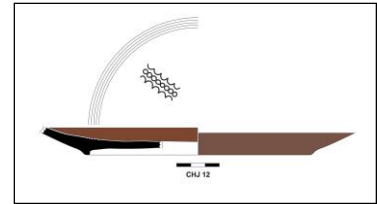
Bezemeli Parçalar

Yürütülen çalışmalarda tarihleme konusunda yardımcı olabileceğini düşündüğümüz toplam 15 adet bezemeli gövde parçası açığa çıkarılmıştır. Bunlardan yedisinin üzerinde bitkisel ve geometrik motifler, üçünün üzerinde hayvan motifleri ve dördünün üzerinde haç motifleri bulunur. Buluntuların mekanlarla dağılımı incelendiğinde Kat. no. 52, 2 nolu mekan içinden, Kat. no. 49 ve 57'nin 3 nolu mekanın içinden Kat. no. 56'nın ise 4 nolu mekanın içinden, Kat. no. 50'nin ise 6 nolu mekanın geldiği gözlemlenmiştir. Bezemeli seramikler genel olarak M.S. 5. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmektedir.

Katalog no	: 45
Kodu	: BBY 17
Buluntu yeri ve yılı	: 25 no'lu mezar üstü (doğu genişle) 2002, (1 nolu mekanın kuzeyi)
Seviye	: 4.82 m.
Eser Adı	: Bezemeli kaide parçası
Tanım	: Alçak halka kaideli iki rulet arasında ışınsal mühür baskı şeklinde yapılmış S sarmalı
Hamur rengi	: 2.5 YR 7/6 açık kırmızı
Astar rengi	: 10 R 5/8 kırmızı
Ağız çapı	: --
Dip çapı	: 11.6 cm.
Korunan yükseklik	: 1 cm.
Tarihleme	: M.S. 440-490
Karşılaştırma	: Hayes 1972, Fig. 73, no. 19 (Grup II) (M.S. 440-490).

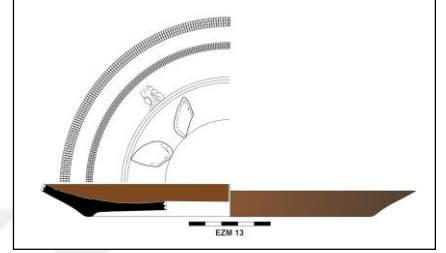
Katalog no	: 46
Kodu	: CHJ 12
Buluntu yeri ve yılı	: Güney Genişleme, kuzeydeki taş öbeğinin güneyindeki 1 m'lik alan, 2004
Seviye	: 5.25-4.90 m.
Eser Adı	: Bezemeli kaide parçası
Tanım	: Halka kaideli tondoyu çevreleyen 4 adet yiv içinde mühür baskı şekilde ışınsal yapılmış birbirine bağlı yarım dairelerden oluşan iki sıra arasında daire sırası
Hamur rengi	: 2.5 YR 7/8 açık kırmızı
Astar rengi	: 10 R 6/8 açık kırmızı

Ağız çapı : --
Dip çapı : 15.5 cm.
Korunan yükseklik : 1.4 cm.
Tarihleme : (M.S. 440-490?)
Karşılaştırma : Hayes 1972, Fig. 74, no. 23 (Tarihleme kesin değil).

Katalog no : 47
Kodu : EZM 13
Buluntu yeri ve yılı : Güneydoğu I açması batı genişleme EYS duvarının doğusundan gelen malzeme, 2008 (6 nolu mekanın batısı)

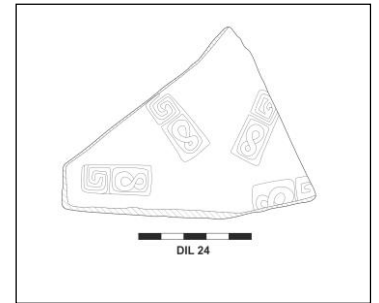
Seviye : 3.35-3.15 m.
Eser Adı : Bezemeli kaide parçası
Tanım : Halka kaideli tondoda ışınsal şekilde mühür baskıyla yapılmış hurma dalı motifleri bu motifleri çevreleyen iki yiv, yivden sonra yine mühür baskısıyla yapılmış ters duran kantharos motifi bu motifler de iki adet üçlü ruletle çevrelenmiş.

Hamur rengi : 5 YR 6/6 kırmızımsı sarı
Astar rengi : 10 R 6/8 açık kırmızı
Ağız çapı : --
Dip çapı : 17.2 cm.
Korunan yükseklik : 1.5 cm.
Tarihleme : M.S. 450
Karşılaştırma : Hurma dalları için Bkz. Hayes 1972, Fig. 72, no. 1 (Grup I 360-450); Kantharos motifi için Bkz: Hayes 1972, Fig. 78, no. 60 c (Grup II-III) (440-580).

Katalog no : 48
Kodu : DIL 24
Buluntu yeri ve yılı : Güney kesit P-K-12 plankaresinden yağmur suları ile çöken topraktan gelen malzeme, 2006 (2 nolu mekanın güney duvarından yola dökülen malzemeler)

Seviye : --
Eser Adı : Bezemeli gövde parçası
Tanım : Tondo kısmında yer alan mühür baskıyla ışınsal şekilde yapılmış dikdörtgen içinde 8 ve meander motifi

Hamur rengi : 10 R 7/4 soluk kırmızı (Pembeye çalan hamur)
Astar rengi : 10 R 6/8 açık kırmızı
Ağız çapı : --

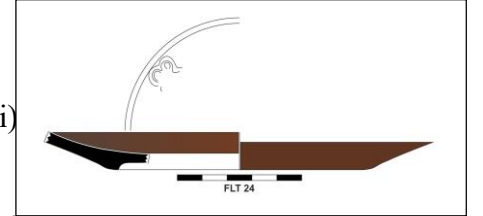
Dip çapı : --
Korunan yükseklik : --
Tarihleme : (M.S. 440-490)
Karşılaştırma : Hayes 1972, Fig. 74, no. 26 (Grup II) (M.S. 440-490); Erol 2011, Kat. no. K-580 (M.S. 5. yüzyılın ortası).

Katalog no : 49
Kodu : DJS 15
Buluntu yeri ve yılı : Doğu Genişleme III,
(3 nolu mekanın içi)

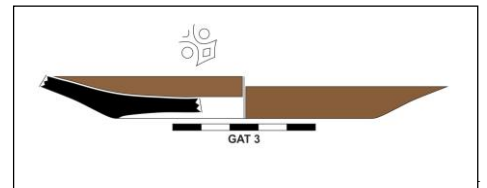
Seviye : 6.00-5.80 m.
Eser Adı : Bezemeli kaide parçası
Tanım : Halka kaideli, ısıya maruz kalmasından ötürü eriyerek formu bozulmuş, üretim hatalı seramik? Tondo kısmında konturları kalın çizgiyle yapılmış konturun içinde noktalar.
Hamur rengi : 2.5 YR 6/4 açık kırmızımsı kahverengi
Astar rengi : --
Ağız çapı : --
Dip çapı : 11.7 cm.
Korunan yükseklik : --
Tarihleme : M.S. 440-490
Karşılaştırma : Hayes 1972, Fig. 74, no. 29 (Grup II) (M.S. 440-490).

Katalog no : 50
Kodu : FLT 24
DYO duvarının
Güneyi, 2009, (6 nolu mekanın içi)

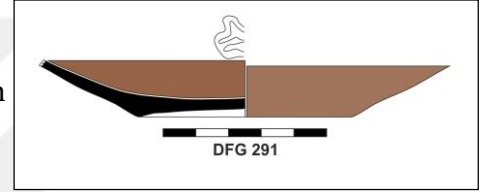
Seviye : 3.50-3.27 m.
Eser Adı : Bezemeli kaide parçası
Tanım : Halka kaideli tondoda mühür baskı şeklinde yapılmış volütlü baklava dilimi motifi
Hamur rengi : 10 R 6/6 açık kırmızı
Astar rengi : 10 R 5/8 kırmızı
Ağız çapı : --
Dip çapı : 10 cm.
Korunan yükseklik : 1.5 cm.
Tarihleme : M.S. 440-490
Karşılaştırma : Hayes 1972, Fig. 73, no. 16 (Grup II) (M.S. 440-490)

Katalog no : 51
Kodu : GAT 3
Buluntu yeri ve yılı : Güneydoğu III Açması,
yüzey toprağı, 2011

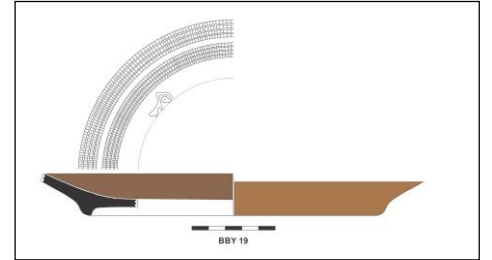
Seviye : 4.10-3.20
Eser Adı : Bezemeli kaide parçası
Tanım : Yalancı kaideli tondoda mühür baskı şeklinde yapılmış volütlü baklava dilimi motifi
Hamur rengi : 2.5 YR 6/8 açık kırmızı
Astar rengi : --
Ağız çapı : --
Dip çapı : 9 cm.
Korunan yükseklik : 1.5 cm.
Tarihleme : M.S. 440-490
Karşılaştırma : Hayes 1972, Fig. 73, no. 16 (Grup II) (M.S. 440-490).

Katalog no : 52
Kodu : DFG 291
Buluntu yeri ve yılı : Doğu Genişleme CVI duvarının doğusu, 2005
(2 nolu mekanın içi)

Seviye : 5.95-5.55 m.
Eser Adı : Bezemeli kaide parçası
Tanım : Alçak halka kaideli tondoda merkezde mühür baskısıyla yapılmış olasılıkla koşan tek tavşan motifi?
Hamur rengi : 10 R 7/8 açık kırmızı
Astar rengi : --
Ağız çapı : --
Dip çapı : 6.6 cm.
Korunan yükseklik : 1.5 cm.
Tarihleme : M.S. 470
Karşılaştırma : Hayes 1972, Fig. 74, no. 35, w, (Grup III'erken örneği) (M.S. 470).

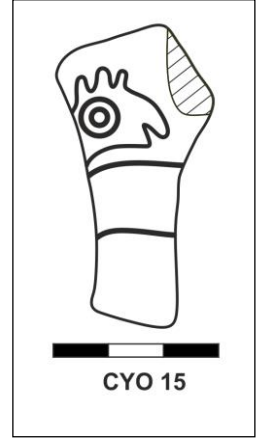
Katalog no : 53
Kodu : BBY 19
Buluntu yeri ve yılı : 25 no'lu mezar üstü (doğu genişlemesi) 2002,
(1 nolu mekanın kuzeyi)

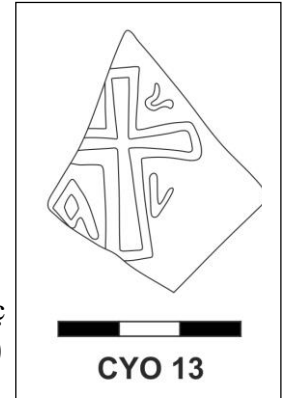
Seviye : 4.82 m
Eser Adı : Bezemeli kaide parçası
Tanım : Halka kaideli tondo çevresinde mühür baskı tekniğiyle yapılmış olasılıkla hayvan motifi çevresinde 4'er sıralı iki rulet motifi
Hamur rengi : 5 YR 6/8 kırmızımsı sarı
Astar rengi : 10 R 4/4 zayıf kırmızı
Ağız çapı : --
Dip çapı : 17.2 cm.

Korunan yükseklik : 2.1 cm.
Tarihleme : M.S. 5. yüzyılın ikinci yarısı
Karşılaştırma : Hayes 1972, Fig. 74, no. 35, w, (Grup III) (M.S. 470-580).

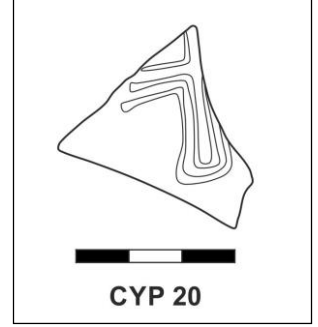
Katalog no : 54
Kodu : CYO 15
Buluntu yeri ve yılı : Güney Genişleme II ve Güney Genişleme Batı Açma (CYA ve CYH duvarlarının dış çevresi), 2005 (4-5 nolu mekanların batısı)
Seviye : 4.40-4.15 m.
Eser Adı : Bezemeli gövde parçası
Tanım : Tondoda mühür baskı tekniğiyle yapılmış olasılıkla koşan hayvan motifi
Hamur rengi : 10 R 6/8 açık kırmızı
Astar rengi : --
Ağız çapı : --
Dip çapı : --
Korunan yükseklik : --
Tarihleme : M.S. 440-490
Karşılaştırma : Hayes 1972, Fig. 74, no. 35, l-o, (Grup II) (M.S. 440-490).

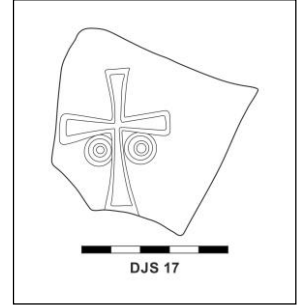
Katalog no : 55
Kodu : CYO 13
Buluntu yeri ve yılı : Güney Genişleme II ve Güney Genişleme Batı Açma (CYA ve CYH duvarlarının dış çevresi), 2005 (4-5 nolu mekanların batısı)
Seviye : 4.40-4.15 m.
Eser Adı : Bezemeli gövde parçası
Tanım : Tondo'da çift konturlu çengelli haç motifi, haç motinin kolları yanında A (alpha) ve ω (omega) harfleri
Hamur rengi : 10 R 6/6 açık kırmızı
Astar rengi : 10 R 6/8 açık kırmızı
Ağız çapı : --
Dip çapı : --
Korunan yükseklik : --
Tarihleme : M.S. 500 civarı
Karşılaştırma : Hayes 1972, Fig. 76, no. 65-66, g-h, (Grup III) (M.S. 500 civarı); Adak Adıbelli 2006, Lev. 28, no 324 (M.S. 5. yüzyıl sonları); Erol 2011, Kat. no. K-393 (M.S. 5. yüzyıl).

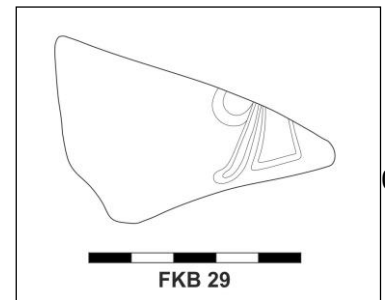
Katalog no : 56
 Kodu : CYP 20
 Buluntu yeri ve yılı : Güney Genişleme II, CYA duvarının güneyi, CYH duvarının kuzeyi, 2005 (4 nolu mekanın içi)
 Seviye : 4.40-4.36 m.
 Eser Adı : Bezemeli gövde parçası
 Tanım : Tondo üzerinde çift konturla yapılmış haç motifi
 Hamur rengi : 2.5 YR 6/8 açık kırmızı
 Astar rengi : 2.5 YR 6/4 açık kırmızımsı kahverengi
 Ağız çapı : --
 Dip çapı : --
 Korunan yükseklik : --
 Tarihleme : M.S. 500
 Karşılaştırma : Uslu 1993, Lev: 9, Kat. no. 44; Adak Adıbelli 2006, Lev. 29, no 326-330 (M.S. 5. yüzyıl sonları); Hayes 1972, Fig. 79, no. 71, a-g, (Grup II'in geç serileri - Grup III) (M.S. 500 civarı).

Katalog no : 57
 Kodu : DJS 17
 Buluntu yeri ve yılı : Doğu Genişleme III, DIZ ve DJG duvarları arası, 2006 (3 nolu mekan)
 Seviye : 6.00-5.80 m.
 Eser Adı : Bezemeli gövde parçası
 Tanım : Tondo parçası üzerinde yer alan haç motifi kolları altında iki adet konsantrik daire
 Hamur rengi : 2.5 YR 7/8 açık kırmızı
 Astar rengi : 10 R 6/8 açık kırmızı
 Ağız çapı : --
 Dip çapı : --
 Korunan yükseklik : --
 Tarihleme : M.S. 500
 Karşılaştırma : Adak Adıbelli 2006, Lev. 28, no 320-322 (M.S. 5. yüzyıl sonları); Erol 2011, Kat. no. K-387-388 (M.S. 5. yüzyılın ikinci yarısı).

Katalog no : 58
 Kodu : FKB 29
 Buluntu yeri ve yılı : Güneydoğu II açması yüzey toprağı, 2009

Seviye : Yüzey
Eser Adı : Bezemeli gövde parçası
Tanım : Tondo kısmında çift konturlu haç
motifi ve haçın kısa kolları altında
konsantrik daire?
Hamur rengi : 2.5 YR 7/8 açık kırmızı
Astar rengi : --
Ağız çapı : --
Dip çapı : --
Korunan yükseklik : --
Tarihleme : M.S. 500
Karşılaştırma : Hayes 1972, Fig. 78, no. 70 r, s, Fig. 79, no. 70, a, (Grup II)
(M.S. 500 civarı).

3.2.3. YEREL ÜRETİM FOÇA SERAMİKLERİ

Antandros Nekropolü Roma Yerleşimi'nde Foça üretimi seramiklerin yanında form, bezeme ve kil özellikleri açısından Foça üretimleriyle birebir uyuşmayan bir grup tespit edilmiştir. Özellikle Batı Anadolu'da Smyrna³²⁴ ve Ephesos³²⁵ yerel üretim Foça seramiklerinden Foça³²⁶ ve Tarsus'ta³²⁷ ise ikincil kaba hamurlu seramik grubundan söz edilmektedir. Bu grup seramikler Afrika ve Foça seramiklerinin özelliklerini taşımaları bakımından olasılıkla erken dönem Çandarlı-Foça geçiş örnekleri olmalıdır. Antandros örnekleri Ephesos örnekleriyle benzer şekilde Foça seramiklerine oranla daha düşük ısılarda pişirilmişlerdir. Antandros seramikleri form ve bezeme açısından Afrika seramiklerine benzemelerinin yanında astar olarak da Afrika seramiklerine bir öykünürler. Fakat kil özellikleri bakımından onlardan ayrılmaktadır. Antandros bezemeli örneklerinin süslemelerinin benzer örnekleri Afrika seramiklerinde yer alırken Foça seramik grubunda bulunmamaktadırlar.

Yerel Üretim Foça Seramiklerinin Bulunduğu Merkezler

Yerel üretim Foça seramiklerinin tespit edildiği merkezlerden ilki Ephesos'tur. Ephesos buluntularını Ladstätter-Sauer çalışmıştır³²⁸. Araştırmacılar seramik buluntularını Foça ve yerel üretimler olarak ikiye ayırmışlardır. İkinci gruba ait yerel üretimlerin kaba hamurlu ve yoğun mikalı olduklarını Foça seramiklerine oranla daha düşük ısılarda (800 °C) pişirildiklerini belirtirler³²⁹. Araştırmacılar seramiklerin M.S. geç 5. yüzyılda üretime başladığı ve 6. yüzyılda zirve noktasına ulaştığı görüşündelerdir³³⁰.

Yerel üretim seramiklerin görüldüğü ikinci merkez Smyrna'dır. Smyrna buluntularını çalışan Erol'da Foça üretimleri yanında Smyrna üretimi ikinci bir grup seramikten bahseder ve bu seramikleri de iki farklı hamur grubuna ayırır³³¹. Bu hamurlardan ilki, ince kum, kireç ve taşçık katkılı, az mikalıdır. İyi pişirimidir ve sert

³²⁴ Erol 2011, 173.

³²⁵ Ladstätter-Sauer 2005, 152.

³²⁶ Fırat 2011, 140 .

³²⁷ Adak Adıbelli 2006, 92.

³²⁸ Ladstätter-Sauer 2005, 143-201.

³²⁹ Ladstätter-Sauer 2005, 152.

³³⁰ Ladstätter-Sauer 2005, 153.

³³¹ Erol 2011, 124.

dokuludur. Rengi turuncu kahverengidir. İkinci hamur ise, ince kum, kireç ve taşçık katkıdır. Zaman zaman kireç katkıları çok fazla miktardadır. Bunların dışında bol mika katkıdır. Mika, küçük tanelidir. Birinci hamur grubuna göre daha yumuşak dokuludur ve iyi derecede pişirilmiştir ve kahverengindedir³³². Erol, ikinci kil grubunun Foça ve Afrika formlarını taklit ettiğini belirtmekte ve seramikleri Foça seramiklerinin görüldüğü dönemlerle aynı zaman dilime tarihlemektedir³³³.

Farklı bir kil grubunun tespit edildiği üçüncü merkez Tarsus'tur. Doktora çalışmasında Adak Adıbelli³³⁴ seramikleri ince ve kaba hamurlu olarak tip 1 ve tip 2 diye ikiye ayırmış kaba hamurlu olarak adlandırdığı 2. tipin M.S. 6. yüzyılın ortalarından itibaren (Form F/G) görülmeye başladığını belirtmiştir³³⁵.

Dördüncü merkez Foça'dır. Foça buluntuları Fırat tarafından çalışılmıştır. Fırat doktora çalışmasında Foça seramik atölyelerinin atıkları arasında Foça Form 3H'nin alt tipi Form 3I'yı yeni bir tip olarak tespit etmiştir. Fırat bu tipi diğer örneklerle göre daha kaba hamurlu ve kalın cidarlı olarak tanımlar. Astar içte kalın ve yarıparlak³³⁶. Fırat bu yeni tipin ARSW Form 61 ve Çandarlı Form 3 ile benzerlik gösterdiğini ve Form 3'ün erken örnekleri olduğunu ve daha önceden M.S. 5. ve 6. yüzyıla tarihlenen bu seramiklerin M.S. 3. yüzyılın başlarına tarihlenmesi gerektiğini önermektedir³³⁷.

Antandros Örnekleri

Antandros Nekropolü Roma Yerleşimi'nde 2011 yılına kadar yapılan çalışmalarda Yerel Üretim Foça Seramikleri'nden 5 parça açığa çıkarılmıştır. Bunlardan Kat. no. 58, 2 nolu mekan içinden gelirken diğerleri mekanların çevrelerinden ele geçmiştir. Seramikler tek tek ele alınacaktır.

İlk olarak Kat. no. 59 den başladığımızda dik dudağı, dudağın alt kısmındaki hafif çıkıntı ve halka kaidesiyle Form 3A özellikleri göstermektedir. Fakat üzerindeki bezemelerin benzerleri Afrika seramiklerinde³³⁸, Smyrna Agorası'nda³³⁹ Erol tarafından

³³² Erol 2011, 173.

³³³ Erol 2011, 173.

³³⁴ Adak Adıbelli 2006, 92.

³³⁵ Adak Adıbelli 2006, 92.

³³⁶ Fırat 2011, 140.

³³⁷ Fırat 2011, 141.

³³⁸ Mackensen-Storz 1993, 547-548, Tafel 11, Typ 83-84.

³³⁹ Erol 2011, 533, Kat. no. K 579.

yerel üretim olarak değerlendirilen grup içinde ve Foça'da³⁴⁰ bulunmaktadır. Kabın üzerinde yer alan içi süslemeli kare motifinin³⁴¹ benzer örnekleri Afrika seramiklerinde Form 59-63 ve 67'nin üzerlerinde bulunmaktadır. Bu formlar da M.Ö. 4. yüzyılın ilk yarısından itibaren üretilmeye başlar. Erol, Smyrna Agorası buluntusunu M.S. 5. yüzyılın ortasına tarihlerken Antandros örneği kırmızı astar ve üzerindeki süslemeler açısından Afrika seramiklerine benzese de açık renkli kil özellikleri bakımından onlardan ayrılmaktadır. Olasılıkla Afrika seramiklerini astar ve süsleme açısından taklit eden yerel üretimi Foça seramiklerinden oldukları düşünülmektedir.

İkinci olarak ele alacağımız seramik Kat. no. 60'tır. Ağız parçasına ait olan kırmızı astarı ve form bakımından Afrika seramiklerine benzerken kil bakımından daha açık tonlu rengi ile onlardan ayrılmaktadır. Form olarak dik dudağı basit ağız kenarıyla M.S. 350-425 tarihlenen Afrika Form 62³⁴² ve M.S. 375-400'e tarihlenen Afrika Form 63³⁴³ ile benzer form özellikleri göstermektedir. Dudağın dışında bulunan iki yiv Form 63'ün bir özelliğidir. Yerel üretim yapan atölyeler her iki formun karışımı melez bir form ortaya koymuşlardır. Her iki formun üretildikleri dönem açısından M.S. 4. yüzyılın ikinci yarısına denk gelmesi bizim örneğimiz de yerel üretim Foça formlarının erken örneklerinden olduğunu göstermektedir.

Üçüncü örnek, Kat. no. 61 de yer alan bezemeli gövde parçası'da Kat. no. 59 ve 60'ın astar ve kil özellikleri ile aynı özellikleri paylaşmaktadır. Üzerinde yer alan üç konsantrik daire çevresindeki püskül motifinin³⁴⁴ benzer örnekleri Afrika seramiklerinin Form 59-63 ve 67'nin üzerlerinde bulunmaktadır. Bu formlarda M.S. 4. yüzyılın ilk yarısından itibaren görülen formlardır.

Yukarıdaki seramiklerle benzer özellikler taşıyan Kat. no. 62 ve 63 nolu bezemeli gövde parçaları üzerinde bulunan ortası noktalı çapraz çizgilerle yapılmış dikkörtgen formlu mühür baskı motifinin benzer örnekleri yine Afrika seramiklerinin³⁴⁵ yine Form 59-63 ve 67'nin üzerinde karşımıza çıkmaktadır. Formlar üretim tarihleri yukarıda belirtilmiştir.

³⁴⁰ Uslu 1994, 124, Çiz. no. 26, Kat. no. 122.

³⁴¹ Mackensen-Storz 1993, 547-548, Tafel 11, Typ 83-84.

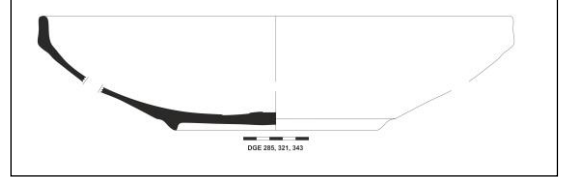
³⁴² Hayes 1972, 109.

³⁴³ Hayes 1972, 109.

³⁴⁴ Hayes 1972, 237, Fig. 40, no. 36, u, v; Mackensen-Storz 1993, 532, Tafel 6, Typ 22.1, 22.2, 22.3.

³⁴⁵ Hayes 1972, 241, Fig. 42, no. 71, g, h; Mackensen-Storz 1993, 542-44, Tafel 9-10, Typ 61-67.

Katalog no : 59
Kodu : DGE 285, 321, 343
Buluntu yeri ve yılı : Doğu Genişleme, CVI duvarı doğusu 2005 (2 nolu mekan içi)

Seviye : 5.55-5.25
Eser Adı : Form 3A
Tanım : Dışta kalınlaşmamış dik düz yüksek ağız, üçgen kaide, Tondoda

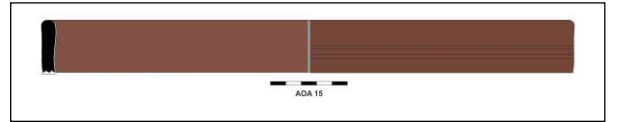
iki yiv arasında arasında alternatif mühür şeklinde kare ve hurma dalları, tondonun tam merkezi kare, Kare çerçeve içine 45'li bir açıyla döndürülerek yapılmış daha küçük bir kare ve merkezinde daire, iç içe karelerin köşelerinde 4 nokta.

Hamur rengi : 5 YR 6/6 kırmızımsı sarı
Astar rengi : 10 R 5/8 kırmızı
Ağız çapı : 35.4 cm.
Dip çapı : 15.3 cm.
Korunan yükseklik : --
Tarihleme : M.S. geç 4. yüzyıl-erken 5. yüzyıl
Karşılaştırma : Form açısından Bkz: Hayes 2008, Fig. 38 No. 1248 (M.S. 400); içindeki

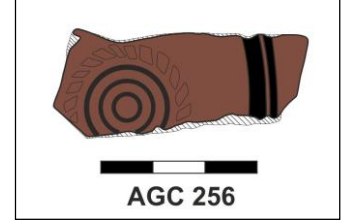
bezeme açısından benzer için Bkz.: Uslu 1994, 124, Çiz. 26, Kat. no. 122; Bezeme açısından benzer örnek için Bkz: Erol 2011, Kat. no. K-579 (M.S. 5. Yüzyılın ortası); Bezeme açısından Afrika örnekleri için Bkz: Mackensen-Storz 1993, 547-548, Taf. 11, no. 83-84.

Katalog no : 60
Kodu : AOA 15
Buluntu yeri ve yılı : C Açması güney kesiti kuzeyindeki taşsız alan (e koridoru), 2001

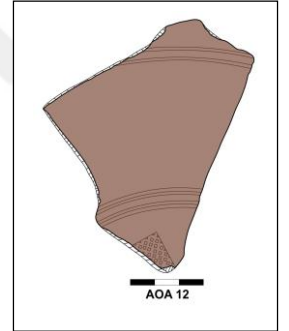

Seviye : 5.65-5.25 m.
Eser Adı : ARSW, Form 62-63 taklidi
Tanım : Düz dudaklı basit ağız kenarlı,
Hamur rengi : 2.5 YR 6/6 açık kırmızı
Astar rengi : 10 R 6/8 açık kırmızı
Ağız çapı : 32 cm.
Dip çapı : --
Korunan yükseklik : 3.3 cm.
Tarihleme : M.S. geç 4. yüzyıl-erken 5. yüzyıl
Karşılaştırma : Hayes 1972, 107-109, (M.S. 350-425).

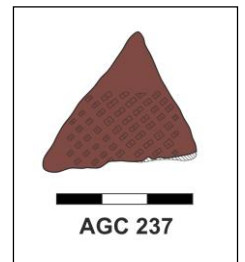
Katalog no : 61
 Kodu : AGC 256
 Buluntu yeri ve yılı : C Açması, Yüzey Toprağı, 2001
 Seviye : Yüzey
 Eser Adı : ARSW, bezemeli gövde parçası
 Tanım : Kabin tondosunda iç içe mühür baskı
 3 konsantrik halka çevresinde sola dönen
 püsküller, tondoyu çevreleyen sıg iki yiv
 Hamur rengi : 2.5 YR 6/8 açık kırmızı
 Astar rengi : 10 R 5/8 kırmızı
 Ağız çapı : -
 Dip çapı : -
 Korunan yükseklik : -
 Tarihleme : M.S. geç 4. yüzyıl-erken 5. yüzyıl
 Karşılaştırma : Hayes 1972, 237, Motif no. 36 (Afrika Form 61A, 64 ve
 67'lerde görülür.) (Still A ii-iii) (350-470) (Afrika); Hayes 2008,
 plate 53-55: 1053, 1072, 1075, 1088; Ergürer 2012, 146, 414, Kat.
 no. 261, (M.S. 375-425).

Katalog no : 62
 Kodu : AOA 12
 Buluntu yeri ve yılı : C Açması güney kesiti kuzeyindeki
 taşsız alan (e koridoru), 2001
 Seviye : 5.65-5.25 m.
 Eser Adı : ARSW, bezmeli gövde parçası
 Tanım : Tondoda ortası noktalı çapraz çizgilerle
 yapılmış dikdörtgen formlu mühür baskı motifi
 çevresinde iki yiv onun da dışında yine iki
 yivle çevrelenmiş
 Hamur rengi : 2.5 YR 6/6 açık kırmızı
 Astar rengi : 2.5 YR 5/8 kırmızı
 Ağız çapı : --
 Dip çapı : --
 Korunan yükseklik : --
 Tarihleme : M.S. geç 4. yüzyıl-erken 5. yüzyıl
 Karşılaştırma : Hayes 1972, 241, Motif no. 71, h, Stil A (ii) 350-420 (Afrika).

Katalog no : 63
 Kodu : AGC 237
 Buluntu yeri ve yılı : C Açması, Yüzey Toprağı, 2001
 Seviye : Yüzey
 Eser Adı : ARSW, bezemeli gövde parçası
 Tanım : Tondo ortası noktalı çapraz çizgilerle
 yapılmış dikdörtgen formlu mühür baskı motifi

Hamur rengi	: 10 R 6/8 açık kırmızı
Astar rengi	: 10 R 5/8 kırmızı
Ağız çapı	: --
Dip çapı	: --
Korunan yükseklik	: --
Tarihleme	: M.S. geç 4. yüzyıl-erken 5. yüzyıl
Karşılaştırma	: Hayes 1972, 241, Motif no. 71, h, Stil A (ii) 350-420 (Afrika).

Değerlendirme

Smyrna ve Ephesos'ta yerel üretim Foça seramikleri, Foça ve Tarsus'ta ikincil bir grubu şeklinde ayrılan Foça seramiklerinden farklı bir grubun olduğu önceki çalışmalarda tespit edilmişti. Antandros'da Yerel Foça üretimi seramiklerin tespit edildiği merkezler arasında katılmıştır. Bu gruba ait seramikleri "Yerel Üretim Foça Seramikleri" başlığı altında değerlendirmenin uygun olduğu düşünülmüştür. Bu grup yukarıda örnekleri incelendiği şekilde astar ve bezeme elemanları açısından Afrika seramiklerine benzerken kil ve form bakımından onlardan ayrılmaktadır. Form açısından da Foça seramikleri ile birebir örtüşen formlar değildir. Foça Form 3A diyebileceğimiz yüksek dudaklı dudağın dış kenarında henüz fazla çıkıntısı olmayan, kaideli form (Kat. no. 59) Form 3'ün erken bir versiyonu olmalıdır. Ayrıca Kat. no. 60, Afrika Form 62 ve 63'ün bir karışımı yeni bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır. Bezeme elemanlarına ve bu bezeme elemanlarının Afrika seramiklerinde hangi formlar üzerinde görüldüğüne baktığımızda M.S. 4. yüzyılın ilk yarısı ve ortalarından itibaren görülen formlar olan Afrika Form 59-63, 67'yi işaret etmektedir. Antandros örnekleri M.S. geç 4. yüzyıl-erken 5. yüzyıl arasına tarihlenmiştir. Olasılıkla bu seramikler Foça seramiklerinin erken grubuna ait olup henüz pazarda Afrika seramikleri hakim iken bezeme, astar ve form bakımından onları taklit eden Yerel Üretim Foça Seramikleri ya da Foça çevresindeki farklı bir atölyenin ilk piyasaya sürdüğü örnekler olmalıdır. Hamurlarının iyi pişirilmemiş olması olasılıkla üretime yeni başlayan atölyelerin fırının ısınısını henüz tam olarak ayarlayamamalarından kaynaklanmaktadır.

3.2.4. KIBRIS KIRMIZI ASTARLI SERAMİKLERİ

Seramikler literatüre ilk kez Antiokheia buluntularını çalışan Waage tarafından “Late Roman D” adıyla sokulmuştur³⁴⁶. Hayes ise adada seramiklerin çok fazla miktarda ele geçmesi ve erken örnekleri sigillatolarla benzerliklerine dayanarak Kıbrıs üretimi olduğunu ileri sürmüş ve seramikleri “Cypriot Red Slip Ware”, Kıbrıs Kırmızı Astarlı Seramikleri olarak adlandırmıştır³⁴⁷. Son dönem güneybatı Anadolu kazılarında bu malzeme grubuyla benzer özelliklere sahip seramiklerin fazla miktarlarda ele geçmesi, tek merkezde üretildikleri fikrinden vaz geçilmesine ve daha genel bir ad olan “Geç Roma D Kırmızı Astarlı Seramiği” adının kullanılmasını gündeme getirmiştir³⁴⁸.

İnce ve yoğun yapısından ötürü kilin taneleri görülmez. Kötü pişirildiklerinde bile düz şekilde kırılırlar³⁴⁹. Hamurun içindeki büyük boyutlu kireç katkısı kimi durumda yüzeyde çıkıntılar şeklinde görülür³⁵⁰. Renkleri pişme derecesine bağlı olarak sarıdan turuncuya, kahverengi ve kırmızı tonlardan koyu kestane ve bordoya farklılık gösterir³⁵¹. Kaplar Foça seramiklerine benzer şekilde fırın içinde istiflenerek pişirildiklerinden ağız kenarlarında renk farklılıkları gözlemlenir³⁵². İnce astar kabın tüm yüzeyine uygulanır ve pişme derecesine göre parlak ya da mattır ve hamur renginin gölgesi şeklindedir³⁵³.

Kaplar çoğunlukla kalın cidarlıdır ve kaba bırakılmışlardır. İç yüzleri biraz daha özenlidir ve fırça izlerine rastlanır. Dış yüz ise kabadır ve düzensiz spatula izleri görülür. Normalde alçak olan kaidenin iç kısmı oyularak kaide belirginleştirilmiştir³⁵⁴. Özellikle Form 5’te seramiği çarktan ayırmada kullanılan tellerin izlerine rastlanır. Bu bilgiye dayanarak seramiklerin çarkta yapıldığı kabul edilebilir³⁵⁵.

Afrika grubu gibi zengin bir repertuara sahip olmayan seramikleri Hayes 12 gruba ayırmıştır ve formlar arası geçiş belirgin değildir. Bir form diğerinin gölgesinde

³⁴⁶ Waage 1948, 52.

³⁴⁷ Hayes 1972, 371; Willams 1989, 28, Hayes tarafından her ne kadar Kıbrıs seramiklerinin devamı olarak düşünülse de Willams iki seramik grubu arasındaki boşluğun bulunduğunu belirtir.

³⁴⁸ Poblome-Fırat, 2011, 50; Ergürer 2012, 188.

³⁴⁹ Hayes 1972, 371.

³⁵⁰ Hayes 1972, 371.

³⁵¹ Hayes 1972, 371.

³⁵² Hayes 1972, 371.

³⁵³ Hayes 1972, 371.

³⁵⁴ Hayes 1972, 372.

³⁵⁵ Hayes 1972, 372.

kalmıştır. Orta boyutlu tabakların erken versiyonları alçak kaideliyken (Form 1, 2) geç dönemde düz dipler (Form 9) daha popülerdir³⁵⁶. Az sayıda Form 3, 5 gibi küçük boyutlu paralel kase serileri bulunur. Üçüncü bir şekil geç dönemde kulplu ve kulpsuz az sayıda üretilen olasılıkla günlük kullanıma yönelik Form 7, 10 ve 11'dir³⁵⁷.

Standart süsleme kabın dış yüzünde gövdenin tamamını kaplayan geniş çizgiler ya da bir ve daha fazla dar bantlar şeklinde düzensiz olarak yapılır. Bu süsleme ilk olarak Form 2'de görülür. Açıkça Afrika Form 82-84'te görülen tüy-ruletin taklididir ve farklı gelişimler göstererek serinin sonuna kadar devam eder. Ek olarak ağız kenarları yivlidir ve bazıları yivlerle çevrelenmiş ve bazıları çevrelenmeden bırakılmış mühür baskı süslemeler kapların tondosuna uygulanmıştır. Özellikle geç örneklerde tabakların ağız kenarlarında tek kısa kazıma dalgalı çizgi Kıbrıs atölyesinin karakteristik özelliği olarak nitelendirilebilir³⁵⁸.

Foça seramikleriyle paralel M.S. 4. yüzyılın sonları ile M.S. 7. yüzyılın sonları arasında üretilen seramikler Akdeniz'de sevilerek kullanılmış, Afrika ve Foça seramiklerine rakip olabilmıştır³⁵⁹.

Antandros Örnekleri Ve Değerlendirme

Kıbrıs FORM 2

Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi'nde biri tarım toprağı, diğeri 3 nolu mekanın içinden olmak üzere toplamda iki adet kase ve tabak formlarından ele geçmiştir. Her ikisi de Form 2 grubuna attır. Bu grup seramikler Afrika form 84'ten etkilenmişlerdir. Form 84'ün ağız kenarı, ayak ve dış yüz bezemeleri gibi bezemelere sahiptir³⁶⁰. Bizim örneğimizden özellikle 3 nolu mekan içinden gelen Kat. no. 65 (DJS 56) tabağın yüksek kaidesi erken bir özellik olup olasılıkla M.S. 5. yüzyılın ikinci çeyreğine Kat. no. 64 (AGC 145) ise M.S. 5. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlenmelidir.

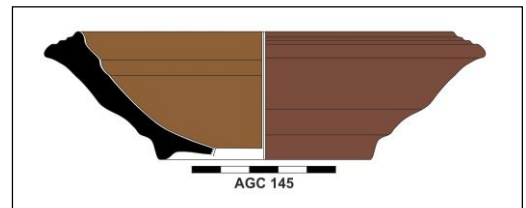
³⁵⁶ Hayes 1972, 372.

³⁵⁷ Hayes 1972, 372.

³⁵⁸ Hayes 1972, 372.

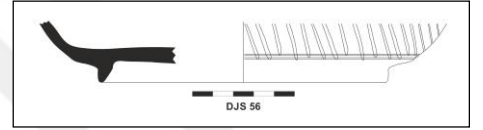
³⁵⁹ Hayes 1972, 371, Williams 1989, 28.

³⁶⁰ Hayes 1972, 37.

Katalog no : 64
Kodu : AGC 145
Buluntu yeri ve yılı : C Açması, Yüzey Toprağı, 2001
Seviye : Yüzey
Eser Adı : Form 2 Kase
Tanım : Dışa sarkık ağızlı, dudak kenarı yivlendirilmiş, gövde iç ve dışta karıncalı. Alçak halka kaide, kaide profili üçgen şeklinde.
Hamur rengi : 7.5 YR 7/6 kırmızımsı sarıdan 5 YR 6/8 kırmızımsı sarıya değişiyor.
Astar rengi : 2.5 YR 5/6 kırmızı
Ağız çapı : 13 cm.
Dip çapı : 7.5 cm.
Yükseklik : 4.4 cm.
Tarihleme : 5. yy.'ın 3. çeyreği
Karşılaştırma : Fırat 1999, Levha 49, no. 182; (475-525); Williams 1989, Fig. 11, no 162, (Hayes Form 2) Geç 5.- erken 6. yy.

Katalog no : 65
Kodu : DJS 56
Buluntu yeri ve yılı : 2006, 3 nolu mekanın içi
Seviye : 6. 00-5.80 m.
Eser Adı : Form 2 kaide ve gövde parçası
Tanım : Yüksek halka kaideli, dış yüzünde kazıma yatay çizgiler.
Hamur rengi : 5 YR 6/8 kırmızımsı sarı
Astar rengi : 10 R 6/8 açık kırmızı
Ağız çapı : --
Dip çapı : 13.8 cm.
Korunan yükseklik : 2.8 cm.
Tarihleme : M.S. 5. yüzyılın ikici çeyreği
Karşılaştırma : Marty 2011, 157, Fig. 3, No. 9 (M.S. 450-480); Hayes 1972, 373-376, Fig 80, Form 1, No 2 (M.S. 450); Reynolds 2011, 208, Fig. 1, No. 6, 11, 14; Fig 2, No. 32; Fig. 3, No. 43 (M.S. 450-475'e tarihlenen depozit içinden); Hayes 2008, 1422.

3.2.5. AÇIK RENK SERAMİK (LIGHT COLORED WARE), LC

Hayes tarafından kontekst buluntularla M.S. geç 4. yüzyıl ve 7. yüzyılın başları arasına tarihlenen seramik grubudur³⁶¹. Soluk çoğunlukla krem ya da turuncu hamurlu, kaliteli hamuru altın mika katkılıdır. Turuncu, sarımsı ya da açık kahve astar ince bir tabaka şeklinde tüm yüzeyi kaplar. Süsleme Foça seramiklerinde olduğu şekilde çoklu ruletlerle ağız kenarına ya da kabin tondosuna uygulanır. Bazen mühür baskıları ile birlikte uygulanan örnekleri de bulunur. Foça seramiklerini taklit etmelerine rağmen onlardan biraz daha farklı şekilde süslenmişlerdir³⁶². Seramikler kenti stillerini yaratmayı başarmışlardır³⁶³.

Waage, Antiokhia buluntularını değerlendirirken seramiklere herhangi bir isim vermeden incelemiştir³⁶⁴. Tekkök, seramikleri “West Asia Minor Pale” ya da “Late Roman West Asia Minor” şeklinde adlandırmıştır³⁶⁵. Hayes tarafından Saraçhane³⁶⁶ ve Atina Agorası³⁶⁷ buluntuları sayesinde seramikler daha iyi tanınmıştır. Opait ise “Cnidian (?) fine wares/Asia Minor light coloured ware” adı altında seramikleri gruplayan ilk kişidir³⁶⁸. Seramikler açısından zengin bir merkez olan Parion buluntularını inceleyen Ergürer, kapları 17 gruba ayırmıştır³⁶⁹. Bu grubun görüldüğü bir diğer merkez Assos’tur. Ayaz, yaptığı çalışmada 4 farklı form tespit etmiştir³⁷⁰.

Hayes, üretim yeri henüz belirlenmeyen seramiklerin Knidos üretimi olabileceği üzerinde dururken³⁷¹ kentteki buluntu yoğunluğu ve form çeşitliğine dayanarak Ergürer Parion olmasa bile çevresindeki bir merkezde, Troas bölgesi içerisinde üretildiklerini iddia etmektedir³⁷².

³⁶¹ Hayes 2008, 91-92; Ergürer 2012, Kat. no. 422-429.

³⁶² Hayes 2008, 91-92.

³⁶³ Ergürer 2012, 195.

³⁶⁴ Waage 1948, 42.

³⁶⁵ Tekkök-Biçken 1996, s. 140, fig. 87: G85; Heath-Tekkök, reek, , Roman and Byzantine Pottery at Ilion (Troia), 2007- 2008 Project Troia, ss. 58-77. (<http://classics.uc.edu/troy/grbpottery/>).

³⁶⁶ Hayes 1992, 7, 93-95, 100-102, 106.

³⁶⁷ Hayes 2008, 91-92.

³⁶⁸ Opait 2004, 79.

³⁶⁹ Ergürer 2012, 193-217.

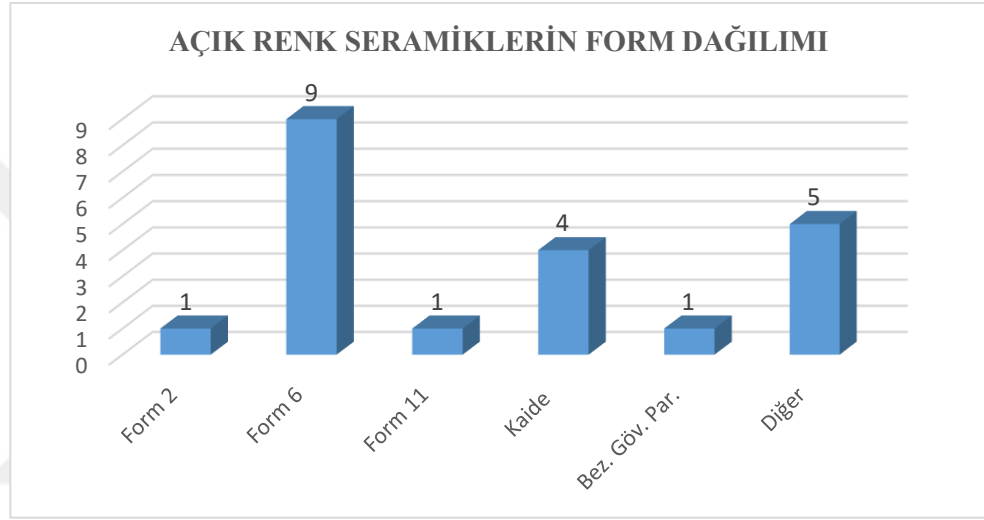
³⁷⁰ Ayaz 2014, 67-71.

³⁷¹ Hayes 1972, 408, Hayes 2008, 91.

³⁷² Ergürer 2012, 194.

Seramikler, en yoğun oldukları bölge olan Kuzeybatı Anadolu (Troas bölgesi) başta olmak üzere Doğu ve Kuzey Ege kıyıları ile Doğu Akdeniz yanında ve Karadeniz bölgelerine yayılmıştır³⁷³.

Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşiminde 2011 yılına kadar toplam 21 parça ele geçmiştir ve formların dağılımı Ergürer'in gruplamasına göre aşağıdaki gibidir (Tablo 6).

Tablo 6: Açık Renk Seramiklerin Form Dağılımı

Antandros Örnekleri

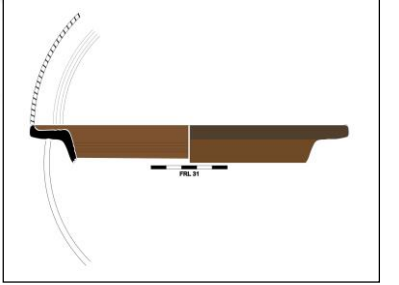
Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi'nde Açık Renk seramiklere ait Ergürer'in yapmış olduğu sınıflandırmaya göre Form 2'den 1 adet, Form 6'dan 9 adet, Form 11'den 1 adet, 4 kaide parçası 1 bezemeli gövde parçası ve gruplaması yapılamayan 5 parça ile birlikte toplamda 21 seramik parçası ele geçmiştir. Kataloğa alınanlardan Kat. no. 67 (DIP 94), 3 nolu mekanın, Kat. no. 68 (FLT 48), 6 nolu

³⁷³ Parion için Bkz: Ergürer 2012, 193-218; Priapos için Bkz: Rose-Tekkök-Körpe 2007, 93-94; Troia için Bkz: Heath-Tekkök, <http://classics.uc.edu/troy/grbpottery/html/lr-lightcolored.html>; Kyzikos için Bkz: Güneş 2010, 150, Res. 103-104, 114; Constantinopolis için Bkz: Hayes 1992, 7, 93-95, 100-102, 106; Pergamon için Bkz: Luca 1984, 9-10, 16, 21, 24, 31, 34-35; Sardes için Bkz: Greenewalt 1987, 384, Fig. 9; Symrna için Bkz: Doğer 2005, 102, Pl. IX; Aizonai için Bkz: Ateş 2003, 135, Kat. no. 184-189; Anemurium için Bkz: Willams 1989, 59, Fig. 31, Kat. No. 345; Antiocheia için Bkz: Waage 1948, 42, Fig. 23, Kat. No. 21; Korinth için Bkz: Biers 1985, 79-80, 105; Atina Agorası için Bkz: Hayes 2008, 91; Thessaloniki için Bkz: Hayes 2008, 91, dipnot. 20; Thasos için Bkz: Abadie-Reynal-Sodini 1992, 33-34; Lesbos, Methymna için Bkz: Buchholz 1975, 110, E 122; Iatrus için Bkz: Bockisch-Böttger 1996, 242, Kat. no. 333, Fig. 32; Scythia için Bkz: Opait 2004, 79.

mekanın içinden gelmektedir. Bunların yanında gruplaması yapılamayanlar arasında mekanların içinden gelen seramikler arasında 2 nolu mekanın içinden DGV 1, DET 95, 3 nolu mekanın içinden DIP 82 (Form 6 ağız parçası) ve 7 nolu mekanın içinden GCC 95 bezemeli gövde parçası açığa çıkarılmıştır.

Açık Renk Form 2

23.0-33.0 cm. arasında değişen ağız çaplarına sahip kapların en temel özelliği, üzeri bezemeli, dışa dönük, geniş, yatay ağız kenarıdır. Kapların tümünde bu ağız kenarı birbirinden küçük farklılıklarla ayrılır³⁷⁴. Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi'nde Form 2 ye ait tek bir parça 6 nolu mekanın güneyinden ele geçmiştir. Form 2 kapları, M.S. 4. yüzyıl sonları-6. yüzyıl başları arasına tarihlendirilmiştir³⁷⁵. Antandros örneğinin ağız çapı Parion örneklerine göre biraz daha küçüktür.

Katalog no	: 66	
Kodu	: FRL 31	
Buluntu yeri ve yılı	: Güneydoğu Genişleme II 6 nolu Mekan ve FPD duvarının arasından gelen malzeme, 2010	
Seviye	: 2.50-2.44 m.	
Eser Adı	: Form 2, Tabak	
Tanım	: Dışa dönük geniş ağızlı, ağız kenarı yanda yukarı doğru çıkıntılı, bu çıkıntı üzerinde çentik şeklinde süslemeler, geniş ağzın üst ve alt kısmında ayrıca kabın iç yüzünde ikişer yiv	
Hamur rengi	: 10 YR 7/4 çok soluk kahverengi	
Astar rengi	: 7.5 YR 6/8 kırmızımsı sarı	
Ağız çapı	: 20.6 cm.	
Dip çapı	: --	
Korunan yükseklik	: 2.2 cm.	
Tarihleme	: M.S. 5. yüzyıl	
Karşılaştırma	: Hayes 2008, No. 1436 (M.S. 5. yüzyıl); Ergürer 2012, 498, Kat. no. 429. (M.S. 4. yüzyıl sonu-6. yüzyıl başı).	

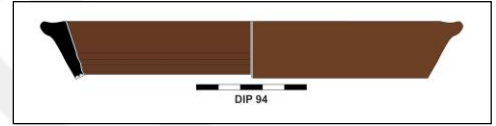
³⁷⁴ Ergürer 2012, 198.

³⁷⁵ Ergürer 2012, 199.

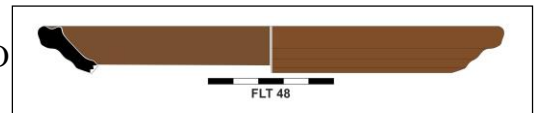
Açık Renk Form 6

Kâselerin kalınlaştırılmış ağzı üstte içbükey bir bölüm oluşturularak içe ve dışa çekilmiştir. Dışa çekilen bölümler daha kalın ve yuvarlak hatlıyken, içteki bölümler; daha belirgin ve sivri yapılmıştır³⁷⁶. Kabın böyle bir ağız yapısına sahip olması onların kapaklı olabileceklerini akla getirmektedir. Dudak bölümünden belirgin bir şekilde ayrılmayan gövde yüksek ve eğimlidir³⁷⁷. Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi'nde Form 6 ye ait toplam 9 parça açığa çıkarılmıştır. Bunlardan Kat. no. 67 (DIP 94), 3 nolu mekan içinden Ka't. no. 68 (FLT 48), 6 nolu mekan içinden ele geçmiştir. Diğer kaplar, mekanların içinden değil çevrelerinden gelmektedir. Kaplar Atina Agorası, Priapos ve Parion buluntularıyla genel olarak M.S. 5. yüzyılın 2. yarısına tarihlenir³⁷⁸.

Katalog no : 67
Kodu : DIP 94
Buluntu yeri ve yılı : Doğu Genişleme III, açmanın kuzey bölümünden gelen malzeme, 2006 (3 nolu mekanın içi)
Seviye : 7.06-6.54 m.
Eser Adı : Form 6, Kase
Tanım : Dışa çekik ağızlı, ağzın üstü iç bükey pofilli, gövde içte yivli
Hamur rengi : 7.5 YR 8/4 pembe
Astar rengi : 5 YR 7/8 kırmızımsı sarı
Ağız çapı : 17 cm.
Dip çapı : --
Korunan yükseklik : 2.3 cm.
Tarihleme : M.S. 5. yy.'ın 3. çeyreği
Karşılaştırma : Hayes 2008 Fig. no. 1442-1443 (M.S. 450-475); Ergüner 2012, 506, Kat. no. 429. (M.S. 5. yüzyılın ikinci yarısı); Rose-Tekkök-Körpe 2007, 93 Kat. no. 119-120 (M.S. 5. yy.'ın 3. çeyreği).

Katalog no : 68
Kodu : FLT 48
Buluntu yeri ve yılı : Güneydoğu II açması DYO duvarının güneyi, 2009 (6 nolu mekanın içi)

³⁷⁶ Ergüner 2012, 205.

³⁷⁷ Ergüner 2012, 205.

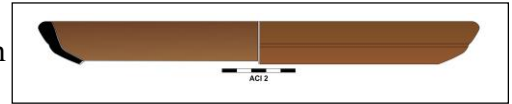
³⁷⁸ Ergüner 2012, 205.

Seviye	: 3.50-3.27 m.
Eser Adı	: Form 6, Kase
Tanım	: Dışa çekik ağızlı, ağız üstü içbükey profilli, dış yüzde iki adet geniş yivli sığ gövdeli
Hamur rengi	: 10 YR 8/6 sarı
Astar rengi	: 10 YR 8/6 sarı
Ağız çapı	: Ağızın küçük bir bölümü korunduğu için çap net olarak
alınmadı	
Dip çapı	: --
Korunan yükseklik	: 1.4 cm.
Tarihleme	: M.S. 5. yy.'ın 3. çeyreği
Karşılaştırma	: Hayes 2008 Fig. no. 1442-1443 (M.S. 450-475); Ergürer 2012, 506, Kat. no. 429. (M.S. 5. yüzyılın ikinci yarısı); Rose-Tekkök-Körpe 2007, 93 Kat. no. 119-120 (M.S. 5. yy.'ın 3. çeyreği).

Açık Renk Form 11

Kapların temel özelliği, farklı şekillendirilmiş dike yakın ağız bölümlerinin yatay ya da dike yakın eğimli gövdeyle keskin bir açı yaparak birleşmesidir³⁷⁹. Parion Form 11 örneklerinin ağız çapları, 15.0 cm. ile 25.0 cm. arasında değişirken Antandros örneğinin ağız çapı biraz daha büyüktür. M.S. 5. yüzyılın ikinci yarısı - 7 yüzyılın ilk yarısı arasına ağız profilinin yapısına bakılarak tarihlenmektedirler. Geç örneklerin ağız profilleri Foça Form 10'da olduğu gibi topuz formunu alır³⁸⁰. Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi'nde 1 nolu mekanın batısında ortaya çıkarılan örneğin dudağının henüz topuz şeklini almaması nedeniyle çok geç bir örnek olduğu düşünülmemektedir. Dolayısıyla diğer açık renk örnekleriyle benzer şekilde M.S. 5. yüzyılın 3. çeyreğine tarihlenmiştir.

Katalog no	: 68
Kodu	: ACI 2
Buluntu yeri ve yılı	: A Açması, Alpha Duvarının Batısı (Deniz seviyesi), 2001
Seviye	: 5.35-4.45 m.
Eser Adı	: Form 11, Tabak
Tanım	: Eğimli gövdeyle keskin açı yaparak birleşen, üste doğru kalınlaştırılmış basit ağızlı, dışta ağızın altında gövdeye geçiş yivlendirilmiş.

³⁷⁹ Ergürer 2012, 208.

³⁸⁰ Ergürer 2012, 209.

Hamur rengi	: 7.5 YR 8/6 kırmızımsı sarı
Astar rengi	: 2.5 YR 6/8 açık kırmızı
Ağız çapı	: 29 cm.
Dip çapı	: --
Korunan yükseklik	: 2.6 cm.
Tarihleme	: M.S. 5. yy.'ın 3. çeyreği
Karşılaştırma	: Hayes 2008, No 1432 (M.S. 450-475); Ergürer 2012, 509, Kat. no. 452. (M.S. 5. yüzyılın ikinci yarısı-6. yüzyılın ilk yarısı).

Değerlendirme

Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi'nde ortaya çıkarılan ve gruplaması yapılabilen açık renk seramikler incelendiğinde seramiklerin genel olarak M.S. 5. yüzyılın 3. çeyreğine tarihlendiği görülmektedir. Bu tarih de yerleşimin en yoğun şekilde kullanıldığı döneme denk gelmektedir. Yerleşimde açık renk seramik gruplarının M.S. 6 ve 7. yüzyılda tarihlenen geç örnekleri bulunmamaktadır. Üretim yeri tam olarak kesinleşmese de Parion'da yoğun miktarlarda ortaya çıkarılması ve form çeşitliği açısından -Ergürer tarafından önerildiği şekilde³⁸¹- seramiklerin Troas bölgesinde üretildiklerini düşündürmektedir. Troas bölgesine yakınlığı ve yerleşimde Foça seramiklerinden sonra en sık karşılaşılan seramik grubu olması açısından Antandros verileri de Ergürer'in önerisini desteklemektedir. Üretim merkezi henüz kesinleşmeyen seramiklerin üretildikleri bölge ile Antandros'un sıkı ilişkiler içinde olduğu söylenebilir.

³⁸¹ Ergürer 2012, 194.

3.3. AMPHORALAR

Yunanca bir kelime olan amphora (Amphoreus veya Amphiphoreus) “karşılıklı” veya “iki taraflı” anlamındaki Amphi ile taşımak anlamına gelen “Pherein” fiilinden türetilen Phoros kelimesinin birleştirilmesi ile oluşmuştur³⁸². İki kulplu kap anlamında kullanılan bu kelime antik çağda ve günümüzde, çok değişik tipler ve formlar içeren kapların tümü için kullanıla gelmiştir³⁸³. Antik kaynaklarda amphora kelimesine ilk kez Homeros’un İlliada eserinde rastlanır³⁸⁴.

Amphoraların genel olarak kapatılmaya elverişli bir ağzı, dar bir boynu, uzun veya kısa mesafelere taşımaya elverişli düşey simetrik kulpları ve dipte içindeki ürünü boşaltırken üçüncü bir kulp olarak kullanılacak bir tutamak veya ayakları vardır³⁸⁵.

Temel olarak zeytinyağı ve şarap taşımak için kullanıldıkları bilinse de, yapılan araştırmalar bu ürünler dışında bal, incir, balık, balık sosu ve tahıl da taşıdıkları ortaya çıkarılmıştır.

Antandros Nekropolisi Geç Roma Yerleşimi’nde 2011 yılına kadar yapılan çalışmalarda Agora M 273’ten 2 parça, LR 1’den 3 parça, LR 2’den 6 parça ve LR 3’ten 9 parça olmak üzere grubu belirlenen toplam 21 amphora parçası açığa çıkarılmıştır. Bunların yanında grubu belirlenemeyen çoğunluğu diplerden oluşan 17 amphora parçası daha bulunmaktadır (Tablo 8).

3.3.1. AGORA M 273 AMPHORALARI

Ege üretimi amphoraların içinde değerlendirilen Agora M 273 amphoraları M.S. 3. yüzyılın ikinci yarısıyla M.S. 5. yüzyıl arasında üretilmiştir³⁸⁶. Agora M 273 amphoralarının M.S. 5. yüzyıldan itibaren üretilen Samos Cistern Tipi amphoralarının öncüleri olduğu düşünülmektedir³⁸⁷. Koyu kırmızı renkli iyi pişmiş hamurlu ve kahverengi-bej arasında orta derecede pişmiş iki farklı kil grubuna sahiptir³⁸⁸. Basit yuvarlak ağız kenarlı, kısa boyunlu, alta doğru genişleyen yivli gövdeli, sivri dipli

³⁸² Doğer 1991, 7.

³⁸³ Doğer 1991, 7.

³⁸⁴ İlliada, XIII.92, XIII.170.

³⁸⁵ Doğer 1991, 8; Grace 1979, 13.

³⁸⁶ Şenol 2009, 155.

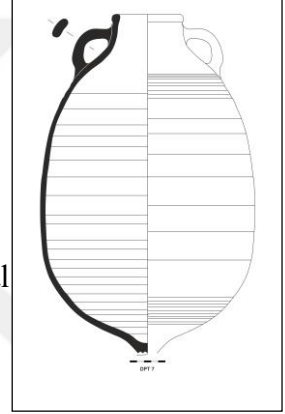
³⁸⁷ Şenol 2009, 155; Bezeczky vd. 2013, 156.

³⁸⁸ Şenol 2009, 155.

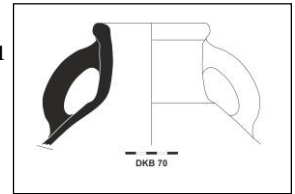
amphoraların oval kesitli kulpları bulunur. Akdeniz'in yanı sıra, Karadeniz ve Tuna kıyısındaki yerleşimlere yayılmışlardır³⁸⁹.

Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi'nde 2011 yılına kadar yapılan kazı çalışmaları sırasında 2 nolu mekanın içinden Kat. no. 69 (DPT 7) bir adet tama yakın ve 3 nolu mekanın Kat. no. 70 (DKB 70) bir parça olmak üzere toplam 2 adet Agora M-273 amphorası açığa çıkarılmıştır. Amphoralar M.S. 4. yüzyılın ikinci yarısına yani yerleşimin I ve II. evresinde görülmektedir.

Katalog no	: 69
Kodu	: DPT 7
Buluntu yeri ve yılı	: Doğu genişleme III DMK kodlu yapının kuzeyindeki kesit içinden gelen malzeme, 2006, (2 nolu mekan içi)
Seviye	: 6.88-5.33 m.
Eser Adı	: Amphora M 273 Amphorası
Tanım	: Hafif şişkin basit ağız kenar, kısa boyun alta doğru genişleyen uzun yivli gövde, oval kesitli dikey kulplar, dip korunmamış
Hamur rengi	: 2.5 YR 6/6 açık kırmızı
Astar rengi	: --
Ağız çapı	: 8.7 cm.
Dip çapı	: --
Korunan yükseklik	: 47. 7 cm.
Tarihleme	: M.S. 4. yüzyılın ikinci yarısı
Karşılaştırma	: Bezczy vd. 2013, Pl. 48, 620. (M.S. 4. yy. -5. yy.); Şenol 2009, 156, (ikinci örnek: Şenol 2003c, s. 93, no. 32), (M.S. 4. yüzyılın başı); Robinson 1959, M 279 (Geç 4. Yüzyıl).

Katalog no	: 70
Kodu	: DKB 70
Buluntu yeri ve yılı	: Doğu Genişleme III, DIZ ve DJG duvarları arasından gelen malzeme, sıkışmış toprağın altı, 2006, (3 nolu mekan içi)
Seviye	: 6.88-5.33 m.
Eser Adı	: Agora M 273 Amphoa ağız boyun parçası
Tanım	: Dışa çekik yuvarlatılmış ağız kenarı, dudağın altından çıkıp omuz üzerine bağlanan dikey kulplu silindirik boyunlu.
Hamur rengi	: -

³⁸⁹ Şenol 2009, 155; Bezczy vd. 2013, 156.

Astar rengi	: -
Ağız çapı	: 10 cm.
Dip çapı	: -
Korunan yükseklik	: 11.6 cm.
Tarihleme	: M.S. 4. yüzyılın ikinci yarısı
Karşılaştırma	: Bevezcky vd. 2013, Pl. 48, 620. (M.S. 4. yüzyıl -5. yüzyıl); Şenol 2009, 156, (ikinci örnek: Şenol 2003c, s. 93, no. 32), (M.S. 4. yüzyılın başı-7. yüzyıl); Robinson 1959, M 279 (Geç 4. yüzyıl).

3.3.2. LR 1 AMPHORALARI

(Agora M 333; August 58; Ballana 6; British B2; Benghazi LR1; Kartaca LR1; Keay 18; Keay 53; Kuzmanov 13; Peacock Form 2; Peacock&Williams 44; Sabrata Tip 27; Scorpan 8B)

Kilikia Bölgesi ve Kıbrıs'ta gerçekleştirilen yüzey araştırmaları LR 1 amphoralarının bu iki bölgede üretildikleri ortaya çıkarmıştır³⁹⁰. Kilikia Bölgesi'nde, Elaiussa Sebaste (Modern yerleşim Ayaş, Mersin'nin batısı) ile Seleukeia Pieria (Modern yerleşim Samandağı) arasında kalan bölümde, özellikle de Yumurtalık Körfezi'nin etrafında amphoraların üretildiğini kanıtlayan atık seramik tabakaları açığa çıkarılmıştır³⁹¹. Elaiussa Sebaste'de gerçekleştirilen kazılarda ise amphoraların üretildiği atölyeler bulunmuştur³⁹². Bunların yanında Kos Adası'nda Halasarna (modern Kardamena yerleşimi) yakınlarında LR 1 ve LR 13 amphoraları üreten bir atölye son çalışmalarla bilim dünyasına tanıtılmıştır³⁹³. Ayrıca üretim merkezi adayların biri de Karia bölgesidir³⁹⁴.

Amphoralar dışa taşkın yuvarlatılmış ağız kenarına, ağız kenarının hemen altından başlayan ve gövde ile omuz üzerinde birleşen oval kesitli yivli kulplara, ovoidal bir gövdeye ve bir çıkıntı ile biten basit dibe sahiptir. Hamuru kumlu, bol kireç taşı katkılı, az rafine edilmiş gözenekli ve sert yapılıdır. Bonifey ve Pieri tarafından Marsilya³⁹⁵ kazılarındaki örnekler yardımıyla LR 1 amphoraları A ve B tipi olarak iki

³⁹⁰ Şenol 2009, 145.

³⁹¹ Şenol 2009, 145.

³⁹² Şenol 2009, 145.

³⁹³ Bevezcky 2013, 159.

³⁹⁴ Bevezcky 2013, 159.

³⁹⁵ Bonifey-Pieri, 1995, 118-119.

gruba ayrılmıştır. A tiplerinin ağız çapları 4 cm. ile 8 cm. arasında iken B tiplerinin ağız çapları 10-12 cm. arasındadır³⁹⁶.

LR 1 amphoraları genel olarak M.S. 4.-M.S. 7. yüzyıl arasında üretilirken³⁹⁷ LR 1A amphoraları M.S. 4. yüzyılın ikinci yarısı ile M.S. 6. yüzyıl. arasında; LR 1B amphoraları ise M.S. 6. ve 7. yüzyıllarda üretilmiştir³⁹⁸. A grubu batı Akdeniz’de yayginken B grubu bunun tersi şeklinde Doğu Akdeniz’de yaygındır³⁹⁹. En erken örnekleri Tiritake’de M.S. 4. yüzyıl kontektlerinde görülürken Atina’da ise bu tipteki amphoralar ilk olarak M.S. 4. yüzyıl. sonundaki kontektlerde karşımıza çıkar⁴⁰⁰. Kartaca’da ise en erken örnekler M.S. 425’e tarihlenen Theodosius Duvarı’nın dolgusundan çıkarılmıştır⁴⁰¹. Amphoraların M.S. 7. yüzyılın ortalarından itibaren ticarete kullanılmadıkları tüketim merkezlerinde yapılan kazılarla kanıtlanmıştır⁴⁰².

LR 1 amphoraları, batı Britania’da, Fransa’nın güneyinde, İtalya, Adriyatik Bölgesi, Moesia ve Doğu Alpler, Yunanistan, Mısır, Tunus, Kyreneica, Levant, Kıbrıs, Ege, Karadeniz Bölgesi ve Hindistan’a kadar geniş bir coğrafyaya yayılmıştır⁴⁰³.

LR 1 amphoralarında temel olarak şarap ve zeytinyağı taşınmaktadır⁴⁰⁴. Balla’da bu kaplarla yağ taşındığını destekleyen yazıtlı bir örnek bulunmaktadır ve oradaki bu tip amphoraların çoğunda reçine tabakası yoktur⁴⁰⁵. Şenol’un önerisi ise dar ağız çaplı LR 1A amphoralarında şarap taşınırken daha geniş ağız çapı ve gövdeye sahip olan LR 1B’lerde ise zeytinyağı taşındığı yönündedir⁴⁰⁶. İki sıvı maddenin yanında Roma ve Bizans Dönemi’nde Mısır’da katı cisimleri ölçmede kullanılan “artabae” kelimesinden yola çıkılarak tahıl taşınmış olma olasılığı üzerinde de durulmaktadır⁴⁰⁷.

³⁹⁶ Şenol 2003, 82-83.

³⁹⁷ Bezeczky 2013, 158-159.

³⁹⁸ Pieri 2005, 70, 75.

³⁹⁹ Pieri 2005, 76.

⁴⁰⁰ Riley 1979, 212.

⁴⁰¹ Riley 1979, 213; Şenol 2003, 83.

⁴⁰² Şenol 2003, 83.

⁴⁰³ Bezeczky 2013, 159.

⁴⁰⁴ Şenol 2003, 86; Riley 1979, 215; Bezeczky 2013, 159.

⁴⁰⁵ Riley 1979, 215.

⁴⁰⁶ Şenol 2003, 86.

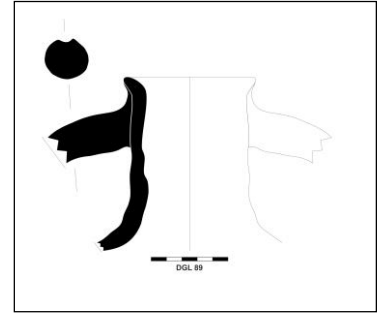
⁴⁰⁷ Riley 1979, 215.

Antandros Örnekleri Ve Değerlendirme

Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi'nde LR 1 tipi üç adet amphora ağız ve kulp parçası açığa çıkarılmıştır. Bunlardan ikisi Kat. no. 71 ve 72 (DGL 89, DGL 90) 2 nolu mekanın içinden, üçüncüsü ise Kat. no. 723 (EZC 1) 6 nolu mekan ile yol arasından ele geçmiştir. Kat. no. 71 ve 73, 8 cm.'yi biraz aşan ağız çaplarıyla LR 1A tipinin geç örnekleri olduğu düşünülmektedir. Benzer örnekler yardımıyla M.S. 5. yüzyıla tarihlenmektedir. Amphoralar yerleşimin II. evresinde kullanılmıştır.

M.S. 330'da Doğu Roma İmparatorluğu'nun başkenti olarak Konstantinopolis'in kurulması başkent ve diğer kalabalık nüfuslu kentler ile sınır birliklerindeki askerlerin beslenmesi gerekliliği Doğu Akdeniz kıyılarının tarımsal potansiyelinin M.S. 4. yüzyıldan itibaren sistemli olarak kullanılmasını gerekli kılmıştır⁴⁰⁸. Tuna kıyısındaki askerlerin ihtiyaçlarını karşılamak için başta LR 2 amphoraları ile zeytinyağı olmak üzere LR 1 amphoraları ile şarap taşındığı bilimektedir⁴⁰⁹. Her ne kadar çok büyük çaplı olmasa da Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi'nde ortaya çıkarılan şarap işliğinin yanında ele geçmesi nedeniyle olasılıkla bu amphoralar da böyle bir amaç için M.S. 5. yüzyılda kullanılmış olmalıdırlar.

Katalog no	: 71
Kodu	: DGL 89
Buluntu yeri ve yılı	: Doğu genişleme, 2005 (2 nolu mekanın içi)
Seviye	: 5.25-4.85 m.
Eser Adı	: LR 1B amphora ağız ve gövde parçası
Tanım	: Ucu sivriltilmiş dışa çekik ağız kenarı, ağzın hemen altından başlayan dikey üstü yivli kulplu, silindirik boyun
Hamur rengi	: 7.5 YR 7/6 kırmızımsı sarı
Astar rengi	: 10 YR 6/8 sarı
Ağız çapı	: 8.2 cm.
Dip çapı	: --
Korunan yükseklik	: 10.8 cm.
Tarihleme	: M.S. 5. yüzyıl

⁴⁰⁸ Karagiorgou 2001, 151.

⁴⁰⁹ Karagiorgou 2001, 151.

Karşılaştırma

: Şenol 2003, 85, Kat. no. 29; Pieri 2005, 71, Fig. 25, no. 2, (M.S. Geç 5-Erken 6. Yüzyıl); Bezeczky 2013, 158, b; Riley 1979, 215-216 Kat. No. 337-347; Demesticha 2013, 172, 176, Fig. 3. LR1B (M.S. Geç 5. yüzyıl-6. Yüzyıl).

Katalog no

: 72

Kodu

: DGL 90

Buluntu yeri ve yılı

: Doğu genişleme, 2005
(2 nolu mekanın içi)

Seviye

: 5.25-4.85 m.

Eser Adı

: LR 1B? amphora ağız
boyun parçası

Tanım

: Dışa taşkın ağızlı kenarı,
yuvarlatılmış dudak, Ağzın
hemen altından başlayıp
omuz üzerine birleşen oval kesitli kulplar

Hamur rengi

: 5 YR 7/8 kırmızımsı sarı

Astar rengi

: --

Ağız çapı

: 7.5 cm.

Dip çapı

: --

Korunan yükseklik

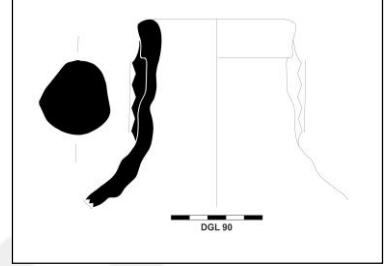
: 9.8 cm.

Tarihleme

: M.S. 5. yüzyıl

Karşılaştırma

: DGL 89 ile birlikte birlikte 2 nolu mekan içinden açığa
çıkarılmıştır. Bu iki amphora ile birlikte aynı tabakada Marcian
sikkesi (M.S. 450-457).

Katalog no

: 73

Kodu

: EZC 1

Buluntu yeri ve yılı

: Güneydoğu I açması batı
genişleme, 2008

Seviye

: 3.65-3.35 m.

Eser Adı

: LR 1B amphora ağız
boyun parçası

Tanım

: Ucu sivriltilmiş dışa çekik
ağız kenarı, ağzın hemen altından
başlayan dikey kulplu,
alta doğru daralan boyun

Hamur rengi

: 10 YR 6/6 kahverengimsi sarı

Astar rengi

: --

Ağız çapı

: 8.8 cm.

Dip çapı

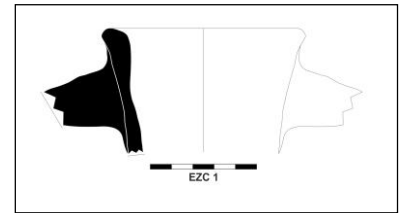
: --

Korunan yükseklik

: 5.6 cm.

Tarihleme

: M.S. 5. yüzyıl

Karşılaştırma

: Şenol 2003, 85, Kat. no. 29; Pieri 2005, 71, Fig. 25, no. 2, (M.S. Geç 5-Erken 6. Yüzyıl); Bezeczky 2013, 158, b; Riley 1979, 215-216 Kat. No. 337-347.

3.3.3. LR 2 AMPHORALARI

Beltran 71; Benghazi LR 2; British B1; Keay XXI; Keay LXV; Kuzmanov XIX, Peacock-Williams 43; Sabratha Tip 25 ve Scorpan 7A isimleriyle bilinen Kartaca sınıflandırmasına göre ise LR 2 adıyla tanınan bu form Pieri tarafından üç gruba ayırmıştır⁴¹⁰. LR 2A formu, dışa çekik huni formunda ağız kenarına, keskin bir açıyla gövdeye geçiş yapan kısa boyna, omuzda boynun altından başlayarak gövdenin üst bölümüyle birleşen oval kesitli kısa kulplara, küresel bir gövdeye ve gövdenin altında düğme formu kaideye sahiptir. İkinci grubu oluşturan LR 2B amphoralarının ağız kenarları bir önceki modele benzemesine rağmen daha kısadır. Bu formda, boyun oldukça uzamış, ağız kenarının altından başlayarak gövdeyle birleştiği yere kadar genişleyerek konik bir şekil almıştır. Boynun uzamasıyla birlikte kulpların yükseldiği, gövdenin ovoidal forma sahip olduğu görülmektedir. Bu formda, kaidede bir değişiklik görülmemektedir. Üçüncü tip, ağız kenarı dışa çekik halka formudur. Boyun, diğer tiplere oranla daha uzun olup oval kesitli kulplar daha yüksektir. LR 2C tipi, gövdenin altına doğru genişleyen şekli ve kaidesinin olmamasıyla diğerlerinden ayrılmaktadır. Her üç formda da kulpların alt bağlantısının seviyesinde başlayan ve gövdenin ortasında son bulan, tarakla yapılmış ince yivler bulunmaktadır. M.S. 5. yüzyıl - 6. yüzyıl başlarında bu yivler paralelken, M.S. 6. yüzyılın ikinci yarısında bunların dalgalı olarak yapıldığı görülmektedir⁴¹¹. Ayrıca M.S. 6. yüzyılda düğme dip ortadan kalkar⁴¹² (Tablo 7).

⁴¹⁰ Pieri 2005, 85-92.

⁴¹¹ Şenol 2000, 179; Şenol 2003, 96.

⁴¹² Opait 1996, 208l.

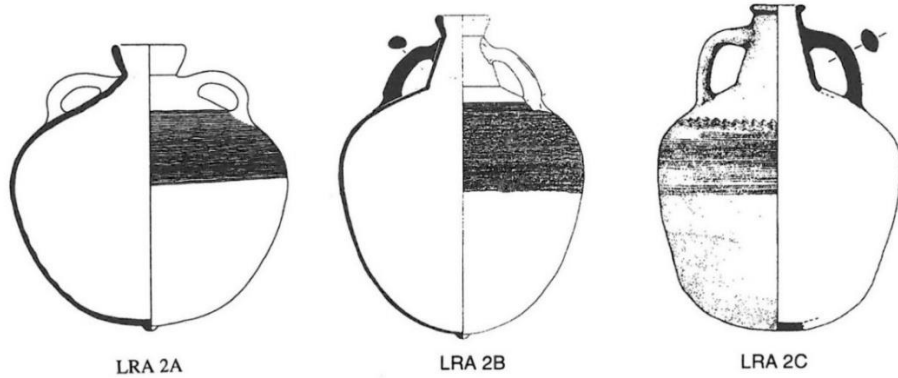

Figure 3 - Variantes de Late Roman Amphora 2.

Tablo 7: Pieri'nin LR2 Amphora Sınıflandırması

Amphoralar Ege ve Karadeniz'de genel olarak M.S. 4. yüzyılın ilk yarısından başlayarak M.S. 7. yüzyıla kadar üretilmişlerdir⁴¹³. DR 24 amphoralarının devamı olan⁴¹⁴ ve erken üretimleri 90 lt kapasiteli amphoralar M.S. 4. yüzyıldan itibaren 45 lt hacimli olarak üretilmişlerdir⁴¹⁵. LR 2A amphoraları M.S. 5. yüzyılın ortası-6. yüzyılın ortası, LR 2B, M.S. 6. yüzyılın ikinci yarısı-7. yüzyılda, LR 2C ise M.S. 7. yüzyılın başı-9. yüzyılda üretildikleri kabul edilir⁴¹⁶.

LR 2 amphoralarının kil yapılarındaki farklılıklardan ötürü tek bir merkezde üretilmedikleri düşünülmektedir. Amphoraların olası üretim merkezleri Kuzey Ege'de Khios ve Karadeniz'de Romanya'da bulunan atölyeler sayesinde netleşmiştir⁴¹⁷. Aşağı Tuna Bölgesi'nde yer alan Oltina'da yapılan kazılarda ortaya çıkarılan atölyelerde LR 2 amphoraları ve LR 1 amphoraları ile birlikte üretilmişlerdir⁴¹⁸. Kuzey Ege ve Halikarnassos⁴¹⁹ çevresinde üretildikleri görüşü, Khios ve Samos verileri haricinde henüz doğrulanmamıştır⁴²⁰. Yunanistan'da Argolis yüzey araştırmasında Kounoupi'nin karşısında Ermioni ve Porto Cheli arasında M.S.. 5-7. yüzyıllara tarihlenen atölye açığa

⁴¹³ Şenol 2009, 149; Şenol 2003, 97.

⁴¹⁴ Opait 2007, 627-643.

⁴¹⁵ Şenol 2009, 149; Karagiorgou 1999, 129, (Karagiorgou'ya göre amphoralar Ege ve Balkanların Kuzeyinde Akdeniz'in diğer bölgelerine oran daha erken M.S. 4. yüzyılda kullanılmaya başlanmıştır. Diğer bölgelerde ticarete daha geç dönemde görülürler.).

⁴¹⁶ Şenol 2003, 97.

⁴¹⁷ Bonifay-Villedieu 1989, 25.

⁴¹⁸ Irimia 1968, 383, Fig. 2, 384, Fig. 3, Amphoralar için Bkz. 394, Fig. 14 ve 15.

⁴¹⁹ Rădulescu 1973, 205.

⁴²⁰ Şenol 2003, 98.

çıkarılmıştır⁴²¹. Son yıllarda yapılan bir diğer çalışma Boeotia'nın doğu kıyısındaki Dilesi yerleşimindeki kurtarma kazılarıdır. Burada 5 adet seramik atölyesi bulunmuştur. Bunlardan ikisi Hellenistik Döneme ait iken 3 tanesi Roma Dönemi'ne aittir. Roma Dönemi'ne tarihlenen atölyelerde Havuç formu amphoralar “Carrot-Shaped/*Schöne-Mau XV/Camulodunum 189/Peacock and Williams Class 12*” ve M.S. 4. yüzyılın başından itibaren üretilmeye başlayan LR 2 amphoraları ortaya çıkarılmıştır⁴²².

Hautumm tarafından amphoralarda zeytinyağı taşındığı ileri sürülürken Papadopoulos, Khallidikia Torone'da ortaya çıkarılan amphoraların içindeki reçine izlerine dayanarak kaplarda şarap taşındığını iddia eder⁴²³. Bu iki ürünün yanı sıra Rădulescu, Tomis kazılarında çıkan amphoralar için yapılan kimyasal analizlerle çam sakızı, mersin reçinesi ve terebentin taşındığı ortaya koymuştur⁴²⁴. M.S. 626'ya tarihlenen Yassı Ada Batığı'ndaki LR 2 amphoraları içinde üzüm çekirdekleri tespit edilmesi şarap taşındığını kanıtlamıştır. Aynı batıkta zeytin çekirdeklerinin de bulunması ve 2 amphora üzerinde ELE (zeytin) yazısının tespit edilmesi şarap yanında zeytinyağı taşındığını akla getirmektedir⁴²⁵. Şenol, huni formu dudak yapısı sayesinde amphoraların ağızlarındaki tıkaçın açılır kapanır özelliğe sahip olduğunu ve bu nedenle zeytinyağı ticaretinde kullanıldıklarını düşünmektedir⁴²⁶.

Doğu Akdeniz ve Kuzey Afrika'daki merkezlerde yoğun şekilde bulunan amphoralar Britannia'nın batı kıyılarına yayılmalarına karşın Avrupa'nın içlerindeki merkezlere ulaşmamıştır⁴²⁷. Akdeniz'de birçok merkezde var olmalarına rağmen diğer amphora gruplarıyla kıyaslandığında oranlarının düşük olduğu göze çarpmaktadır⁴²⁸.

Karagiorgou LR 2 amphoraları üzerine yaptığı detaylı inceleme de amphoraların Stobi'de en erken örneklerinin görüldüğünü M.S. 3. yüzyıldan başlayarak M.S. 6. yüzyıla kadar geçen sürede sürekli kullanıldıklarını belirtir⁴²⁹. LR 2'ler ayrıca Ege ve Baklanlarda M.S. Erken 5. yüzyıl kontekslerinden itibaren görülmeye başlar. LR 2

⁴²¹ Zimmermann 1985, 342.

⁴²² Gerousi 2014, 194.

⁴²³ Papadopoulos 1989, 83.

⁴²⁴ Rădulescu 1973, 206; Şenol 2003, 98; Şenol 2009, 149; Şenol 2000, 182.

⁴²⁵ Doornick 1989, 252.

⁴²⁶ Şenol 2009, 149.

⁴²⁷ Şenol 2000, 180-181; Şenol 2003, 98.

⁴²⁸ Şenol 2000, 180-181; Şenol 2003, 98.

⁴²⁹ Karagiorgou 2001, 133 (LR 2'lerin Balkanlardaki dağılımı için Bkz. Fig. 7.2), Bu amphoralar aynı zamanda Roma'nın Tuna'daki askeri sınırlarını da gösterir.

amphoralarını Balkanlarda takip ederek Roma'nın Balkanlar'daki Slav ve Barbar kavimlere karşı oluşturdıkları sınır hattını görmek mümkündür. Bu doğal sınır Tuna'yı takip eder. Amphoralar Balkanlar'da Stobi'de, Justiniana Prima'da, Viminacium'da, İatrus'ta, Nicopolis'te, Golemanovo Kale'de, Novae'de, Pernik'te, Neseber'de, Sucidiva'da, Sacidiva'da, Dinogetia'da, İndipendenta'da, Topraichioi'de, Histria'da, Tomis'de, Tropaeum Traiani'de bulunmuşlardır. İatrus'da (Modern Bulgaristan Krivina yakınında) M.S. erken 4. yüzyıla ait askeri birlik ve sivil yerleşim kalıntılarında ortaya çıkarılmıştır. Buradaki yerleşimin en yoğun olduğu ve seramik açısından zirve yaptığı dönem M.S. 370-420'dir. İatrus örnekleri dışa çekik huni formu ağızlı ve düğme dipli erken örneklerinden oluşur. Yerleşim 422'de Hunlar tarafından istila edilmiş M.S. 5. yüzyılda küçük ve basit bir merkeze dönüşmüştür. M.S. 6. yüzyılda bir bazilika inşa edilen yerleşim Bizanslılar tarafından 600'den hemen sonra terk edilmiştir. M.S. 8. ve 9. yüzyıllarda Slavlara ait buluntular, M.S. 11. yüzyılda Bizans sikke ve diğer buluntuları yeniden görülmeye başlar. 1958-1981 yılları arasında yaklaşık 0.6 hektar alanı kaplayan yerleşimin % 25'i kazılmış ve M.S. 4 ve 10/11. yüzyılı kapsayan dönemlere ait çeşitli amphoralar bulunmuştur. Bunlar LR 1, LR 2, LR 3, LR 4, LR 8'dir. LR 1 ve LR 2 amphoraları yerleşimdeki en popüler formlardır LR 2'ler M.S. 5. yüzyılın ilk yarısında yerleşimin zirve yaptığı dönemde baskındır⁴³⁰.

Ege'de birçok merkezde bulunan amphoraların en yoğun buluntu grubu Yassı Ada batığında 719 örnekle temsil edilir. M.S. 625-626'ya tarihlen batıkta C grubuna ait dışa çekik halka formu ağızlı, uzun boyunlu ve kaidesiz örnekler bulunur⁴³¹. Ege'deki erken örneklerin bulunduğu merkezlerden biri Khalkidike, Sithonia yarımadasındaki Torone yerleşimidir. Buluntular genel olarak M.S. 4. yüzyıl-M.S. Geç 6/Erken 7. yüzyıllara tarihlenir⁴³². Burada M.S. 4. yüzyılın ilk yarısından itibaren kullanılmaya başlayan Geç Antik Çağ mezarlığında LR 2 amphoralarına genellikle bebek gömüleri yapılmıştır⁴³³. Mezarlık alanında ikinci kullanım bir LR 2 amphora ağız parçası, Büyük Constantine (306-337) Dönemi'ne tarihlenen 5 sikke ile birlikte bulunmuştur. Mezarın üzeri plaka taş ile kapatılmış bu plaka taşın üstündeki depozitten de en geç M.S. Geç 4.

⁴³⁰ Karagiorgou 2001, 133.

⁴³¹ Karagiorgou 2001, 139.

⁴³² Papadopoulos 1989, 85; Erken bir diğer örnek için Bkz: Opait 1996, 208, Novae'de 316/7 yıllarına tarihlenen kontekstten ele geçmiştir).

⁴³³ Papadopoulos 1989, 85-86; Karagiorgou 2001, 142.

yüzyıl-erken 5. yüzyıla tarihlenebilecek hurma dalı bezemeli Hayes tarafından M.S. 360-450'ye tarihlenen Foça seramikleri açığa çıkarılmıştır⁴³⁴. Bu durumda mezarda bulunan amphora M.S. 4. yüzyılın ortalarına ait olmalıdır. LR 2 amphoralarının mezar kabı olarak kullanıldıkları bir diğer merkez yine Khalkidike'de Porto Cheli'dir. M.Ö. 4. yüzyıla yoğun tarımsal faaliyetin yürütüldüğü 5-8 zeytinyağı presiyle kanıtlanan yerleşim M.Ö. 3. yüzyılda terk edilmiş ve Geç Antik Dönem'de yeniden yerleşime açılmıştır. Yerleşimin zirve noktası M.S. 6. yüzyılın ikinci yarısıdır⁴³⁵. Seramik açısından oldukça zengin olan Torone'ile benzer şekilde LR 2 amphoraların içerisinde bebek gömüleri yapılmaktadır⁴³⁶. Buradaki amphoralar düz dipli özellikleriyle Torone örneklerine göre biraz daha geç özellik gösterir.

LR 2 amphoralarında en çok zeytinyağı ve şarap taşınmaktaydı. Tuna nehri civarında bu amphoraların Geç Antik Dönem'de çok sayıda ele geçmesinin nedeni bölgede bulunan ve sınırı koruyan Roma askerlerinin ihtiyaçlarının yakın çevrelerinde bu ürünlerin üretilmemiş olması nedeniyle ihtiyaç duyulan ürünlerin ithalatına bağlanmıştı⁴³⁷. Balkanlar iklim olarak özellikle kış sıcaklığının düşük olması nedeniyle zeytin tarımına uygun bir bölge değildir. Roma İmparatorluk Dönemi'nde paralel bir durum İspanya'nın Baetica Bölgesi'nde üretilen zeytinyağının Dressel 20 amphoraları ile kuzeydeki askeri birliklere aktarılması şeklinde karşımıza çıkmaktadır⁴³⁸. Baetica M.S. 1. ve 2. yüzyılda zeytinyağı için Roma'nın esas kaynağını oluşturmasına rağmen M.S. 3. yüzyılda Kuzey Afrika'nın gerisinde kalmıştır. Bununla birlikte Baetica M.S. Geç 3. yüzyıl-Erken 4. yüzyılda sınırdeki askeri birliklere ihraç yapan bir bölgedir. M.S. 4. yüzyıl sonu-4. yüzyıllarda Batı Akdeniz'deki zeytinyağı endüstrisi oldukça küçülmüştür. Bu tarihlerde Roma için ana zeytinyağı üreticisi Kuzey Afrika olmuştur⁴³⁹.

M.S. 4. yüzyılda Roma İmparatorluk Dönemi amphoralarından farklı yeni büyük boyutlu amphora tiplerinin ortaya çıkması Doğu Akdeniz Bölgesi'nin özellikle Levant Bölgesinin tarımsal üretimi artırma için yapılan resmi desteğin bir sonucu olarak

⁴³⁴ Papadopoulos 1989, 85-86.

⁴³⁵ Karagiorgou 2001, 145.

⁴³⁶ Rudolph-Sheehen 1979, 301.

⁴³⁷ Karagiorgou 2001, 147.

⁴³⁸ Karagiorgou 2001, 147; Rodriguez 1986, 765-6.

⁴³⁹ Karagiorgou 2001, 150.

karşımıza çıkmaktadır⁴⁴⁰. Bunlar yüzyıl başında Doğu Roma İmparatorluğu'nun yeni başkenti Konstantinopolis'in kurulması ve diğer kalabalık nüfuslu kentlerin ihtiyaçları karşılamak için yapılan girişimlerin bir sonucudur. Batı'daki barbar istilaları tarımsal üretim ve ticaretin sekteye uğramasına neden olmuş ve doğunun tarımsal potansiyelinin sistemli bir şekilde keşfedilerek kullanılmasını gerekli kılmıştır. Diocletian, Constantine ve Valens Dönemleri'nde imparatorluğun yeni başkentini korumak için Tuna sınırında askeri düzenlemeler ve kalelerde güçlendirmeler yapılmıştır⁴⁴¹. Procopius Tuna çevresinde Moesia I, Dacia, Moesia II ve Scythia gibi dört Roma eyaletinde Justinian Dönemi'nde güçlendirilen (en az 23 tanesi yeni yapılan) toplam 130 kaleden bahsetmektedir⁴⁴². Sınırdaki kaleler, sınır birlikleri (*limitanei*), hareketli birlikler (*comitatenses*) ve diğer birliklerin toplam sayısı 75.000 kişiye ulaşmaktadır⁴⁴³.

Antandros Buluntuları Ve Değerlendirme

Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi'nde 3 adet ağız ve 3 adet dip parçası olmak üzere toplam 6 adet LR 2 parçası açığa çıkarılmıştır. Buluntuların hiçbirisi mekanların içinden ele geçmemiş mekanların çevrelerinden ortaya çıkarılmıştır. Kat. no. 74 (EYR 6) ve Kat. no. 75 (ESB 13), 6 nolu mekanın kuzeyinden, Kat. no. 76 (ENO 11) yoldan, Kat. no. 77 (FRL 33), 6 nolu mekanın güneyinden, Kat. no. 78 (EPA 17) sondajdan, Kat. no. 79 (CVH 3), 4 nolu mekanın kuzeyinden ele geçmiştir.

Antandros'ta açığa çıkarılan ağız parçalarının dışa çekik huni ağız formları ve kaidelerin ise düğme dipli özellik göstermesi LR 2 amphoralarının erken örneklerinin bir özelliğidir. M.S. 6. yüzyılda düğme dibin ortadan kalktığı bilinmektedir. Bu durumda Antandros örneklerinin hiçbirisinin M.S. 6. yüzyılın ortasından sonraki bir döneme ait olmadığı tam tersi erken formlar oldukları açıktır. Ağız formunun yapısı ve son dönemde ortaya çıkarılan M.S. 4. yüzyıla ait Boiotia, Dilesi'deki seramik atölyeleri, Khalkidike, Torone yerleşimindeki mezar buluntusu ve İatrus buluntuları ile bizim örneklerimiz benzerlik göstermektedir. Antandros buluntuları da M.S. 4. yüzyılın ikinci yarısı-M.S. 5. yüzyılın ilk yarısında yani yerleşimin I. ve II. evresinde kullanılmışlardır.

⁴⁴⁰ Slane 1990, 109.

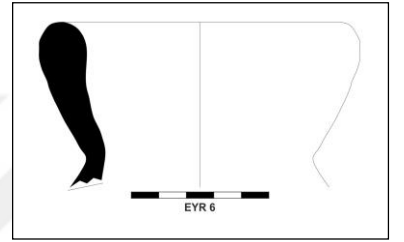
⁴⁴¹ Karagiorgou 2001, 151.

⁴⁴² Procopius, Buildings (iv.v.-vii, xi).

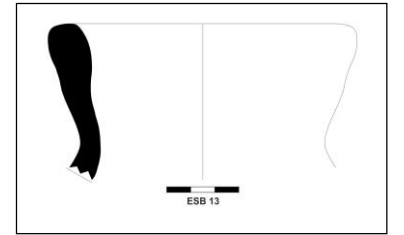
⁴⁴³ Karagiorgou 2001, 152.

LR 2A amphoralarının Akdeniz'deki diğer merkezlerde M.S. 5-6. yüzyıllarda ticarete yoğun olarak kullanıldığı bilinmektedir. Antandros örnekleri bu tarihlerden biraz daha erken dönemlerde seramiklerin kullanıldığını göstermektedir. M.S. 7. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenen Yassıada Batığı'nda ortaya çıkarılan amphora tiplerinden yerleşimde ele geçmemiştir.

Katalog no	: 74
Kodu	: EYR 6
Buluntu yeri ve yılı	: Güneydoğu I Açması, batı genişleme, 2008
Seviye	: 3.80-3.65 m.
Eser Adı	: LR 2 amphora ağız boyun parçası
Tanım	: Dışa çekik huni ağızlı
Hamur rengi	: İç yüz: 10 R 6/8 açık kırmızı, 7 Dış yüz: 10 YR 7/6 sarı
Astar rengi	: --
Ağız çapı	: 10 cm.
Dip çapı	: --
Korunan yükseklik	: 5.8 cm.
Tarihleme	: M.S. 4. yüzyılın ikinci yarısı-5. yüzyılın ilk yarısı
Karşılaştırma	: Quercia vd. 2011, s. 83 no 74. (Erken 4. yüzyıl-6. yüzyıl); Williams-Zervos 1983, pl. 10 no. 72 (M.S. Geç 4. yüzyıl); Rudolph-Sheehen 1979, 306, no 2-3; (Antandros örneklerine göre daha geç) Papadopoulos 1989, 85-86 Tip 1, Fig 11 a-c (M.S. 4. yüzyıl ortaları-ikinci yarısı); Robinson 1959, M 272 (M.S. Geç 4. yüzyıl).

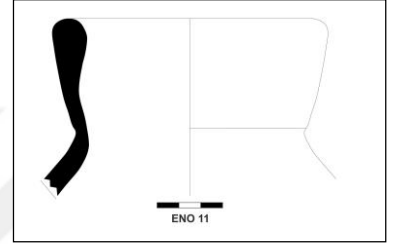

Katalog no	: 75
Kodu	: ESB 13
Buluntu yeri ve yılı	: Güneydoğu Açması I, 37-40 Z-B1 plankareleri arasında yer alan döküntü taşların arasından gelen malzemeler, 2008
Seviye	: 3.80-3.13 m.
Eser Adı	: LR 2 amphora ağız boyun parçası
Tanım	: Dışa çekik huni ağızlı
Hamur rengi	: 2.5 YR 6/8 açık kırmızı
Astar rengi	: --
Ağız çapı	: 11 cm.
Dip çapı	: --

Korunan yükseklik : 6.5 cm.
Tarihleme : M.S. 4. yüzyılın ikinci yarısı-5. yüzyılın ilk yarısı
Karşılaştırma : Quercia vd. 2011, s. 83 no 74. (Erken 4. yüzyıl-6. yüzyıl);
Williams-Zervos 1983, pl. 10 no. 72 (M.S. Geç 4. yüzyıl);
Rudolph-Sheehen 1979, 306, no 2-3; (Antandros örneklerine göre daha geç) Papadopoulos 1989, 85-86 Tip 1, Fig. 11 a-c (M.S.. 4. yüzyıl ortaları-ikinci yarısı); Quercia vd. 2011, 83-84, Fig. 9, no. 74.

Katalog no : 76
Kodu : ENO 11
Buluntu yeri ve yılı : Güney Genişleme 3 I. Bölüm, Güneydoğu bölümde bulunan döküntü taşların arasından gelen malzeme, 2007

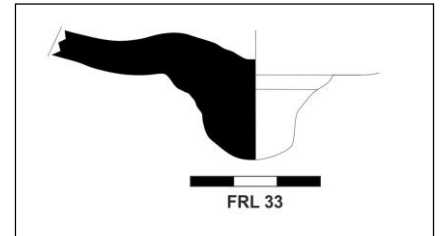

Seviye : 4.69-4.17 m.
Eser Adı : LR 2 amphora ağız boyun parçası
Tanım : Dışa çekik huni ağızlı, Kat. no. 74 ve 75'e göre daha dik ağızlı

Hamur rengi : 7.5 YR 7/6 kırmızımsı sarı
Astar rengi : --
Ağız çapı : 11.1 cm.
Dip çapı : --
Korunan yükseklik : 7.2 cm.

Tarihleme : M.S. 4. yüzyılın ikinci yarısı-5. yüzyılın ilk yarısı
Karşılaştırma : Anderson-Stojanovic 1992, 96, No. 700-701, Plate 184 c-74-359 (Stobi'de erken ve orta 5. Yüzyıl konteksinde ortaya çıkarılmıştır.) Quercia vd. 2011, s. 83 no 74. (Erken 4. yüzyıl-6. yüzyıl).

Katalog no : 77
Kodu : FRL 33
Buluntu yeri ve yılı : Güneydoğu Genişleme II 6 nolu nolu mekanla FPD duvarının arasından gelen malzeme, 2010

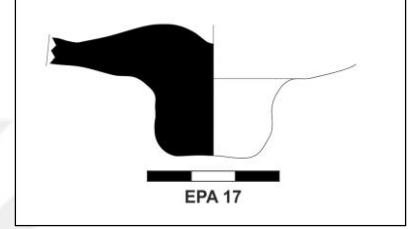

Seviye : 2.50-2.44 m.
Eser Adı : LR 2 amphora dip parçası
Tanım : Düğme dipli
Hamur rengi : 10 YR 7/4 çok soluk kahverengi
Astar rengi : -
Ağız çapı : -
Dip çapı : -
Korunan yükseklik : 2.9 cm.

Tarihleme : M.S. 4. yüzyılın ikinci yarısı-5. yüzyılın ilk yarısı
Karşılaştırma : Quercia vd. 2011, s. 83 no 74. (Erken 4. yüzyıl-6. yüzyıl);
Williams-Zervos 1983, pl. 10 no. 72 (M.S. Geç 4. yüzyıl);
Rudolph-Sheehen 1979, 306, no 2-3; (Antandros örneklerine göre daha geç) Papadopoulos 1989, 85-86 Tip 1, Fig 11 a-c (M.S.. 4. yüzyıl ortaları-ikinci yarısı); Robinson 1959, M 272 (M.S. Geç 4. yüzyıl).

Katalog no : 78
Kodu : EPA 17
Buluntu yeri ve yılı : Sondaj II, 40 cm'lik güney genişleme alanından gelen malzeme, 2007

Seviye : 5.84-5.31 m.
Eser Adı : LR 2 amphora dip parçası
Tanım : Düğme dipli
Hamur rengi : 5 YR 7/8 kırmızımsı sarı
Astar rengi : --
Ağız çapı : --
Dip çapı : --
Korunan yükseklik : 2.9 cm.
Tarihleme : M.S. 4. yüzyılın ikinci yarısı-5. yüzyılın ilk yarısı
Karşılaştırma : Anderson-Stojanovic 1992, 96, No. 700-701, Plate 184 c-74-359 (Stobi'de erken ve orta 5. Yüzyıl konteksinde ortaya çıkarılmıştır.) Quercia vd. 2011, s. 83 no 74. (Erken 4. yüzyıl-6. yüzyıl).

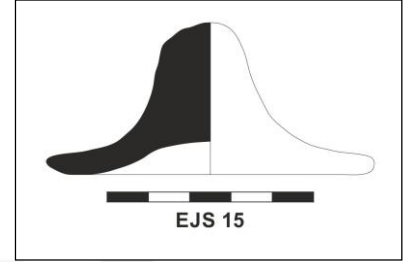
Katalog no : 79
Kodu : CVH 3
Buluntu yeri ve yılı : Güney Genişleme ve Güney Genişleme II'nin batısındaki 2x1.5 m'lik genişleme 16-17 G-F, 2005

Seviye : 5.30-4.75 m.
Eser Adı : LR 2 amphora dip parçası
Tanım : Düğme dipli
Hamur rengi : 5 YR 7/8 kırmızımsı sarı
Astar rengi : --
Ağız çapı : --
Dip çapı : --
Korunan yükseklik : --
Tarihleme : M.S. 4. yüzyılın ikinci yarısı-5. yüzyılın ilk yarısı
Karşılaştırma : Quercia vd. 2011, s. 83 no 74. (Erken 4. yüzyıl-6. yüzyıl);
Williams-Zervos 1983, pl. 10 no. 72 (M.S. Geç 4. yüzyıl);

Rudolph-Sheehen 1979, 306, no 2-3; (Antandros örneklerine göre daha geç) Papadopoulos 1989, 85-86 Tip 1, Fig 11 a-c (M.S.. 4. yüzyıl ortaları-ikinci yarısı); Robinson 1959, M 272 (M.S. Geç 4. yüzyıl).

Katalog no	: 80
Kodu	: EJS 15
Buluntu yeri ve yılı	: Güney Genişleme 3 II. Bölüm, CVJ duvarının kuzeyinden gelen malzeme, 2007 (2 nolu mekan içi)
Seviye	: 5.87-4.85 m.
Eser Adı	: Amphora tıpası
Tanım	: Üstü yuvarlatılmış sivri tutamak, altı iç bükey profilli kenarlara doğru incelen gövde
Hamur rengi	: --
Astar rengi	: --
Ağız çapı	: --
Çapı	: 8 cm.
Korunan yükseklik	: 3.6 cm.
Tarihleme	: M.S. 375-450
Karşılaştırma	:--

3.3.4. LR 3 AMPHORALARI

(Ballana 13a; Benghazi Late Roman Amphora 10; British BIV; Caeserea 4; Carthage Late Roman 3; Keay LIV Bis; Kuzmanov VII; Peacock-Williams 45; Scorpan 5; Zeest 95)

İlk örnekleri, tek kulplu olan ve Anfora Monoansata, August 55, Knossos 49, Mid Roman 3 (Berenice), Ostia 3/368, Peacock-Williams 45A olarak adlandırılan amphoralar, Augustus Dönemi'nden Geç Roma Dönemi'ne kadar form bakımından değişiklikler göstererek üretilmişlerdir⁴⁴⁴. Kaplara M.S. 4. yüzyıldan itibaren ikinci bir kulp eklenmiştir⁴⁴⁵.

⁴⁴⁴ Bezeczky 2013, 164, Şenol 2000, 184; Palamutçu 2014, 22.

⁴⁴⁵ Ladstätter ve Pülz 2007, 422 Not: (Terrace House 2'de 3. yüzyılın 3. çeyreğine tarihlenen depozitte tek kulplu amphoralar bulunmuştur. Sonuç olarak M.S. 280'lerden önce çift kulplu amphoraların henüz üretilmediklerini düşünebilir. ; Peacock-Williams 1986, 188; Riley 1979, 229 (Riley'e göre ikinci kulp 4. yüzyılın ortasında eklenmiştir.); Robinson 1959, L 50 (Atina Agorasında M.S. geç 4. yüzyıl depozitlerinde ele geçmiştir.); Keay 1984, 287, Caesarea'da ise M.S. Erken 4. yüzyıl depozitlerinde görülürler).

Amphoraların erken örnekleri dışa çekik ağız kenarına, dar ve kısa boyna, kaideye doğru daralan bir gövde yapısına ve halka kaideye sahiptir. Augustus Dönem’inden M.S. 4. yüzyılın sonuna kadar geçen zaman içerisinde dışa çekik ağız kenarı keskin bir açı yapar ve daralır. Konik yapıda olan boyunda daralma, gövdede incelmeye gözlemlenir. Kaidesinin içi boşalır ve kabın dış yüzeyi yivlendirilir⁴⁴⁶. M.S. 4. yüzyılın sonundan itibaren, kaba ikinci kulp eklenir⁴⁴⁷ ve gövde altında yer alan iz düşüm noktası, M.S. 5. ve M.S. 6. yüzyıllarda omuz üzerinde yer almaya başlar. M.S. 3. yüzyıldan itibaren gövde üzerindeki yivler artarak, M.S. 6. yüzyılda tüm amphorayı kaplar. Erken örnekler tek başına ayakta durabilecek alçak halka kaideye sahipken, zaman içerisinde kaidenin çapının daraldığı ve formunun konikleştiği görülür⁴⁴⁸.

Bu amphoraların üretim yeri olarak Mısır⁴⁴⁹, Byzantium, Samos, Thasos; Batı Anadolu’da ise özellikle Sardeis ve Halikarnassos gibi farklı yerler çeşitli araştırmacılar tarafından önerilmiştir. Kaystros Vadisi, Ephesos çevresi ve Büyük Menderes Vadisi üretimleriyle benzerlik göstermektedir. Amphoralar Ephesos’a yakın bir yerde üretiliyor olmalıdır. R. Sauer, analizlere dayanarak henüz bir işlik tespit edilmemiş olmasına rağmen, Ephesos’u üretim yeri olarak önermektedir⁴⁵⁰. Ayrıca mikroskobik incelemeler mika bakımından zengin Ephesos üretimleri yanında diğer kaynaklar bakımından Kos adasını da işaret etmektedir⁴⁵¹. Tüm bu verilerin yanında kil gruplarının farklı özellikler barındırması amphoraların birkaç merkezde üretildiğini düşündürmektedir⁴⁵². Atina’da yapılan kazılarda ele geçen M.S. 1. yüzyıla tarihlenen örneklerde, LR 3 amphoralarının üç farklı kil kompozisyonu belirlenmiştir. İlk grup kil; koyu devetüyü renginde ve mikasızken, ikinci grup kil; açık devetüyü renginde bol mikalı, üçüncü grup kil ise; kırmızımsı kahve renkli bol mikalı, yüksek derecede pişmiş, az gözenekli olup en çok kullanılan kil grubudur⁴⁵³.

⁴⁴⁶ Şenol 2000, 184.

⁴⁴⁷ Hayes 1992, 63.

⁴⁴⁸ Şenol 2000, 184.

⁴⁴⁹ Grace 1979, Fig.67.

⁴⁵⁰ Bezczy 2013, Erken örnekler için Bkz. 66, 164.

⁴⁵¹ Bezczy 2013, 164.

⁴⁵² Şenol 2000, 185.

⁴⁵³ Şenol 2000, 184.

LR 3 amphoralarının tek kulplu erken örnekleri Batıda, Britainnia, İspanya'da Baetica, Comas⁴⁵⁴, İtalya'da Roma, Pompeii⁴⁵⁵, Comacchio, Fransa'da, Lyon⁴⁵⁶, Paris, Camp de Mirebau, Saint-Romain-en-Gal, Levant'ta, Tel Anafa, Kıbrıs'ta, Paphos ve Kourion⁴⁵⁷, Mısır'da Berenike⁴⁵⁸ ve İskenderiye'ye kadar yayılmıştır⁴⁵⁹. Çift kulplu geç örnekler Akdeniz'in batısına erken örneklerle oranda daha az ulaşmışlardır⁴⁶⁰. M.S. 4. yüzyıl sonrasında Karadeniz'deki Phanagoria, Germonassa ve Panticapeum gibi merkezlerde daha yoğunlurlar⁴⁶¹. M.S. 6. yüzyılda geldiğinde ise ticaretinin yönünün Akdeniz'in güneyine doğru kaydığı gözlemlenmektedir⁴⁶². Her iki tipte amphoranın bulunduğu merkezler bu düşüncüyü güçlendirmektedir. Argos istatistikleri incelendiğinde M.S. geç III. yüzyıl-erken 4. yüzyıl arasındaki amphora tiplerinin yaklaşık % 50'sini LR 3 amphoraları oluştururken M.S. 5. yüzyıldan itibaren oran %'25'e ve 6. yüzyılda ise neredeyse değerlendirilmeyecek oranlara düşmüştür⁴⁶³. Argos buluntularıyla benzer şekilde Smyrna Agorası kazılarında da M.S. 4. yüzyıl tabakalarında diğer formalarla karşılaştırıldığında oranlarının oldukça yüksek olduğu göze çarpmaktadır⁴⁶⁴. Amphoralar Saraçhane'de⁴⁶⁵ M.S. 7. yüzyıl tabakalarında ve M.S. 625-626'ya tarihlenen Yassıada I Batığı'nda görülmektedir⁴⁶⁶. Bunların yanında yakın dönemde amphoralar Ephesos Tetragonos Agora'da karşımıza çıkar. Agora'nın altında yer alan kanalizasyon I. Theodosius Dönemi'nde (M.S. 379-395) görülen bir dizi deprem nedeniyle tamir edilmiştir. Kanalizasyon dolgusunun içinden M.S. Geç 4. yüzyıl tarihlenen diğer buluntuların yanında tek ve çift kulplu LR 3 amphoraları çıkarılmıştır⁴⁶⁷.

⁴⁵⁴ Masoliver 1990, 157, 184.

⁴⁵⁵ De Sena ve Ikäheimo 2003, 314 Fig 28, no. 1.

⁴⁵⁶ Lemaitre 1997, 314.

⁴⁵⁷ Riley 1979, 183.

⁴⁵⁸ Riley 1979, 183.

⁴⁵⁹ Beieczky 2013, 66, 71, Erken ve geç örneklerin yayılım alanları için sırasıyla Bkz. 67, Fig. 24; 165, Fig. 24; Şenol 2000, 186, Yayılım alanı için Bkz. 187, Harita 22, 23.

⁴⁶⁰ Şenol 2000, 186.

⁴⁶¹ Sazanov 2007, 804-806.

⁴⁶² Şenol 2000, 186.

⁴⁶³ Şenol 2000, 186.

⁴⁶⁴ Şenol 2005, 256, Resim 3.

⁴⁶⁵ Hayes 1982, 63.

⁴⁶⁶ Keay 1984, 289.

⁴⁶⁷ Beieczky 2005, 203.

Her ne kadar amphoralar içinde su taşındığı ileri sürülse de analizlerde ortaya çıkan yağ kalıntılarından farklı sıvı maddelerinin de taşındığı kanıtlanmaktadır⁴⁶⁸. Akdeniz’de esas kargosu LR3 amphoraları olan herhangi bir batık henüz tespit edilmemiştir. Bu durumda, LR3 amphoralarının ihracat değeri çok düşük olan bir ürünü ya da sınırlı sayıda ihraç edilebilecek kadar pahalı olan bir ürünü taşıdıkları düşüncesini akla getirir⁴⁶⁹. Atina örnekleri içindeki reçine kalıntılarına dayanarak bu kaplarda şarap taşındığı ileri sürülmüştür⁴⁷⁰. Olasılıkla bu durum da Ephesos çevresinde üretilen amphoralarda yine bu bölgenin ürünü olan Tmolos şaraplarının taşındıkları fikrini akla getirmektedir⁴⁷¹. Her ne kadar şarap taşıma için yapılmış olsalar bile ikinci kullanım ve zeytinyağı taşımada da kullanılmış olma olasılıkları bulunmaktadır⁴⁷². Zeytinyağı içinde bulunan asitlerin reçine tabakasını erittiği yapılan son çalışmalarda kanıtlanmıştır⁴⁷³. Bu durum bize reçinesiz amphoraların işlevlerini hakkında fikir vermektedir. Çeşitli yayımlarda garum⁴⁷⁴ ve unguent⁴⁷⁵ taşıdıkları ileri sürülmektedir⁴⁷⁶. Buluntular amphoraların tarihlenmesi açısından oldukça önemlidir.

Antandros Örnekleri

Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi’nde çift kulplu 2 örnek ile 5 adet dip parçası olmak üzere toplam 9 LR 3 amphora parçası açığa çıkarılmıştır (Tablo 8). Amphoralardan Kat. no. 85 (GCC 87) 7 nolu mekanın içinden, Kat. no. 81 (ESB 16) ve Kat. no. 84 (EZM 10), 6 nolu mekanın batısından, Kat. no. 82 (ACH 4) ve Kat. no. 86 (ABU 22) 1 nolu mekanın batısından, Kat. no. 83 (AGC 261) yüzey toprağından, Kat. no. 87 (GCZ 11), 7 ve 8 nolu mekanların kuzeyinden ele geçmiştir.

⁴⁶⁸ Şenol 2000, 187-188.

⁴⁶⁹ Lang 1955, 282.

⁴⁷⁰ Robinson 1959, 17.

⁴⁷¹ Hayes 1997, 34-34; Şenol 2000, 188.

⁴⁷² Robinson, 1959, 17.

⁴⁷³ Romanus vd. 2009, 908.

⁴⁷⁴ Vargas 2011, 84.

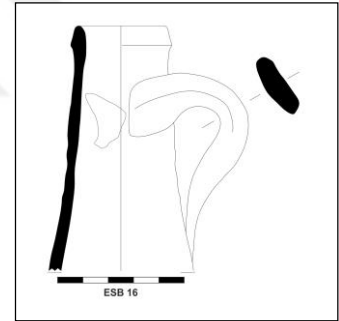
⁴⁷⁵ Keay 1984, 287.

⁴⁷⁶ Pieri 2005, 100.

Değerlendirme

Ephesos kazılarında Ladstätter-Pülz'ün belirttiğine göre Terrace House 2'de M.S. 3. yüzyılın 3. çeyreğine tarihlenen depozit içerisinde tek kulplu LR 3 amphora örnekleri bulunurken çift kulplu örnekler yoktur⁴⁷⁷. Dolayısıyla çift kulplu örnekler M.Ö. 280'den önceye tarihlenemez. Aynı zamanda yine Ephesos Tetragonos Agora kanalizasyonunda I. Theodosius Dönemi M.S. geç 4. yüzyıl depozitleri içinde tek ve çift kulplu örnekler birlikte ortaya çıkarılmıştır⁴⁷⁸. Saraçhane buluntularında da çift kulplu amphoralar için benzer bir durum söz konusudur⁴⁷⁹. Antandros verilerini bu bilgilere dayanarak değerlendirdiğimizde Antandros Nekropolü Roma Yerleşimi'nde çift kulplu amphoralar bulunmaktadır ve yakın tarihlere verilmelidir. Dolayısıyla Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi buluntuları M.S. geç 4-5. yüzyılın ilk yarısına, yerleşimin II. evresine tarihlenmiştir. Amphoraların ağız profillerindeki farklılıklar seramiklerin farklı atölyelerde üretildiklerinin işareti olabilir.

Katalog no	: 81
Kodu	: ESB 16
Buluntu yeri ve yılı	: Güneydoğu Açması I, 37-40 Z-B1 plankareleri arasında yer alan döküntü taşların arasından gelen malzemeler, 2008
Seviye	: 3.80-3.13 m.
Eser Adı	: LR 3 amphora ağız boyun parçası
Tanım	: Ağız kısmı dışta hafif kalınlaştırılmış, omuza doğru genişleyen uzun boyun, ağzın altından boynun üstüne birleşen tek dikey şerit kulplu
Hamur rengi	: 10 R 6/8 açık kırmızı
Astar rengi	: --
Ağız çapı	: 3.4 cm.
Dip çapı	: --
Korunan yükseklik	: 9.6 cm.
Tarihleme	: M.S. geç 4-5. yüzyılın ilk yarısı
Karşılaştırma	: Ladstätter 2010, Taf. 229: B-K514; Robinson 1959, Pl. 28: M 282.

⁴⁷⁷ Ladstätter-Pülz 2007, 422, Dipnot: 13.

⁴⁷⁸ Beieczky 2005, 203.

⁴⁷⁹ Hayes 1992, 63.

Katalog no : 82
Kodu : ACH 4
Buluntu yeri ve yılı : A Açması, Alpha Duvarının
Batı Bitişiği (Deniz seviyesi),
2001

Seviye : 5.65 m.

Eser Adı : LR 3 amphora ağız ve
gövde parçası

Tanım : Dışa sarkık ağızlı, boyun
içinde yivlendirilmiş, boynun iki yanında çift şerit kulplu
amphora ağız, boyun ve kulp parçası

Hamur rengi : 2.5 YR 6/6 açık kırmızı

Astar rengi : --

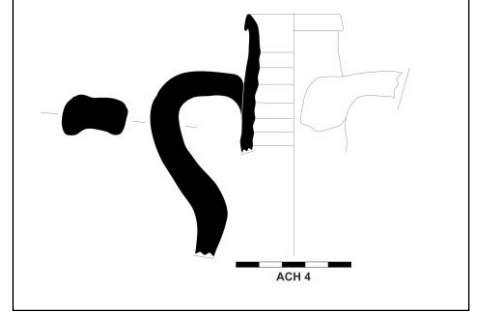
Ağız çapı : 4.0 cm

Dip çapı : --

Korunan yükseklik : 10.5 cm. (Kulp ile birlikte)

Tarihleme : M.S. geç 4-5. yüzyılın ilk yarısı

Karşılaştırma : Grace 1979, Fig.67; Bektaş, Lev. 44, A 181, A Tipi Amphora;
Vergas 2011, 84-85, Fig. 3, (M.S. 4-6. yüzyıl); Hayes 1992, 63,
Fig. 22, no. 9; Robinson 1959, L 50 (M.S. Geç 4. yüzyıl).

Katalog no : 83
Kodu : AGC 261
Buluntu yeri ve yılı : C Açması, Yüzey Toprağı, 2001
Seviye : Yüzey
Eser Adı : LR 3 amphora dip ve gövde parçası
Tanım : Üste doğru genişleyen yivlendirilmiş
gövde, iç kısmı boş dip

Hamur rengi : 2.5 YR 6/6 açık kırmızı

Astar rengi : --

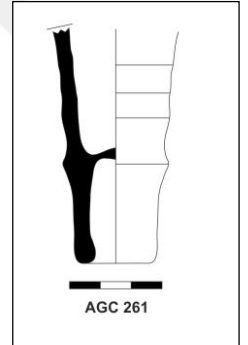
Ağız çapı : --

Dip çapı : 2.3 cm

Korunan yükseklik : 7.7 cm

Tarihleme : M.S. geç 4-5. yüzyılın ilk yarısı

Karşılaştırma : Bezczy 2005, Pl.1: 7. (M.S. Geç 4. yüzyıl-M.S. 6 yüzyıl
sonu); Ladstätter-Sauer 2008, Taf. 325: K 599 (M.S. Geç 4.
yüzyıl-M.S. 6); Keay 1984, 288, Fig. 124, Tip LIV/Bis Var. A,
no. 15-16; Gassner 1997, Taf. 61: 777 (M.S. 4. yüzyıl).

Katalog no : 84
Kodu : EZM 10
Buluntu yeri ve yılı : Güneydoğu I Açması batı genişleme
EYS duvarının doğusundan gelen

malzeme, 2008

Seviye : 3.35-3.15 m.

Eser Adı : LR 3 amphora dip ve gövde parçası

Tanım : Üste doğru genişleyen yivli gövde, gövde ve kaidenin birleştiği alanda bir delik, içi boşaltılmış konik dip

Hamur rengi : 2.5 YR 6/8 açık kırmızı

Astar rengi : --

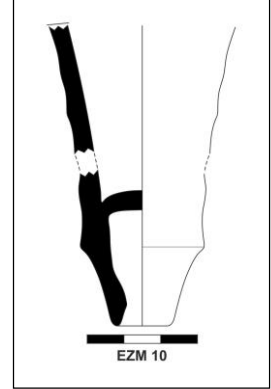
Ağız çapı : --

Dip çapı : 1.4 cm.

Korunan yükseklik : 8.1 cm.

Tarihleme : M.S. geç 4-5. yüzyılın ilk yarısı

Karşılaştırma : Bezeczky 2005, Pl.1: 7. (M.S. Geç 4. yüzyıl-M.S. 6 yüzyıl sonu); Ladstätter-Sauer 2008, Taf. 325: K 599 (M.S. Geç 4. yüzyıl-M.S. 6); Keay 1984, 288, Fig. 124, Tip LIV/Bis Var. A, no. 15-16; Gassner 1997, Taf. 61: 777 (M.S. 4. yüzyıl).

Katalog no : 85

Kodu : GCC 87

Buluntu yeri ve yılı : Güneydoğu III Açması GBU taş öbeğinin batısı, 2011 (7 nolu mekanın içi)

Seviye : 3.15-2.94 m.

Eser Adı : LR 3 amphora dip ve gövde parçası

Tanım : Gövde ve kaide geçişi keskin açılı, içi boşaltılmış dipli

Hamur rengi : --

Astar rengi : --

Ağız çapı : --

Dip çapı : 2 cm.

Korunan yükseklik : 4.1 cm.

Tarihleme : M.S. geç 4-5. yüzyılın ilk yarısı

Karşılaştırma : Bezeczky 2005, Pl.1: 7. (M.S. Geç 4. yüzyıl-M.S. 6 yüzyıl sonu); Ladstätter-Sauer 2008, Taf. 325: K 599 (M.S. Geç 4. yüzyıl-M.S. 6); Keay 1984, 288, Fig. 124, Tip LIV/Bis Var. A, no. 15-16; Gassner 1997, Taf. 61: 777 (M.S. 4. yüzyıl).

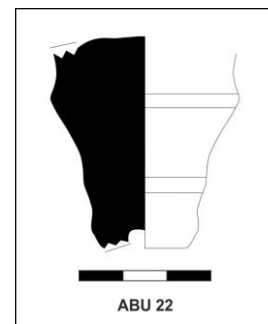

Katalog no : 86

Kodu : ABU 22

Buluntu yeri ve yılı : A Açması, Alpha Duvarı Batısı (Siyah Toprak), 2001

Seviye : 6.25-6.00 m.

Eser Adı : LR 3 amphora dip ve
gövde parçası geç dönem
kaidesi dar
Tanım : Dışta iki adet profillendirme,
içi dolu konik kaide, altta
küçük bir kısmın içi boşaltılmış
Hamur rengi : 2.5 YR 5/6 kırmızı
Astar rengi : --
Ağız çapı : --
Dip çapı : --
Korunan yükseklik : 4.1 cm
Tarihleme : M.S. geç 4-5. yüzyılın ilk yarısı
Karşılaştırma : Gassner 1997, Taf. 61: 778

Katalog no : 87
Kodu : GCZ 11
Buluntu yeri ve yılı : Guzeydoğu III Açması
GCU duvarının kuzeyinden
gelen malzeme, 2011

Seviye : 2.94-2.55 m.

Eser Adı : LR 3 amphora dip ve
gövde parçası

Tanım : Üste doğru genişleyen yivli
gövde, içi dolu sivri dip

Hamur rengi : 10 R 4/8 kırmızı

Astar rengi : --

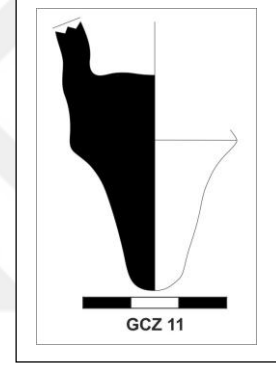
Ağız çapı : --

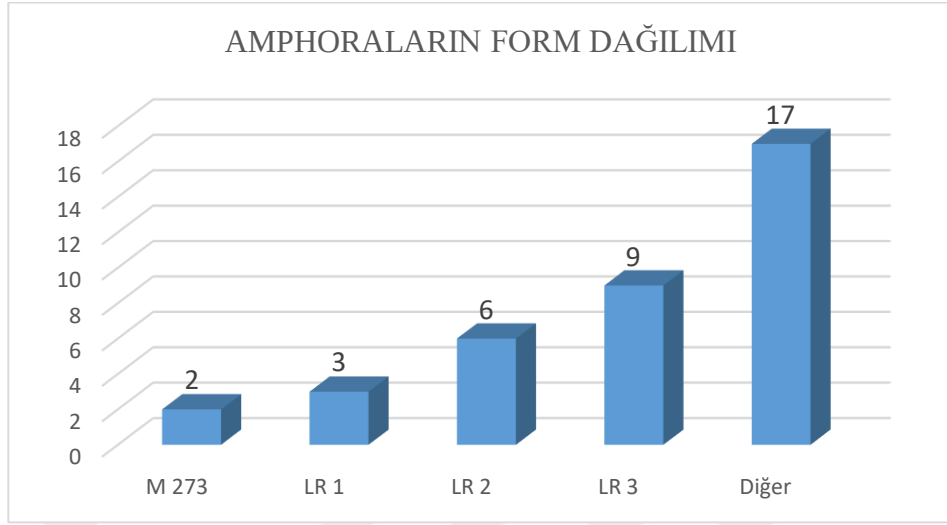
Dip çapı : --

Korunan yükseklik : 5.7 cm.

Tarihleme : M.S. geç 4-5. yüzyılın ilk yarısı

Karşılaştırma : Bezeczky 2005, Pl.1: 9, (M.S. Geç 4. yüzyıl-M.S. 6 yüzyıl
sonu); Robinson 1959, Pl. 40, M 373; Keay 1984, 288, Fig. 124,
Tip LIV/Bis Var. C, no. 17-18; Gassner 1997, Taf. 61: 778 (M.S.
5.-M.S. 6. yüzyıl.); Palamutçu 2014, 99, no. K 84 (M.S. geç 4.-
M.S. geç 6. Yüzyıl).

Tablo 8: Amphoraların Form Dağılımı

Amphoralar İçin Genel Değerlendirme

Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi'nde gruplaması yapılanabilen Agora M 273'ten 2, LR 1'den 3, LR 2'den 6 ve LR 3'ten 7 ve gruplanamayan 17 amphora parçasıyla birlikte toplam 35 amphora parçası açığa çıkarılmıştır. Amphoralar yerleşimin I. evresinden itibaren Agora M 273 ve LR 2 amphoralarıyla birlikte kullanılmaya başladığı II. evrede LR 2 ve 3'lerin III. evrede ise LR 1'lerin kullanıldığı anlaşılmıştır.

Yerleşim alanında açığa çıkarılan şarap atölyesi amphoraların kullanım amaçlarını aydınlatmaktadır. Geç Antik Dönem'de, Antandros Nekropolü Roma Yerleşimi'nde ortaya çıkarılan şarap atölyesi, küçük ölçekli bir atölye görünümündedir. Bu dönemde görülen enflasyon ve onun sonucunda sikkenin değer kaybetmesinin yansımaları yerleşimde M.S. 457'den sonra sikke ele geçmemesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Geç Antik Dönem'de, devletin vergileri kendi bastığı sikkelerle toplamak yerine direkt ürün üzerinden aldığı bilinmektedir. Dolayısıyla takas sistemi devrededir. İster vergi vermek için olsun isterse piyasaya sürülmek için olsun yukarıdaki çeşitli formlardaki amphoralar kullanılmıştır. Çok farklı ve tanımlanamayan formların bir arada geçmesinin nedeni olarak ise, şarap atölyesinin küçük boyutlu olmasından ötürü kent kendi amphoralarını üretmek yerine piyasada bulunan amphoraları kullanmıştır.

3.5. KANDİLLER

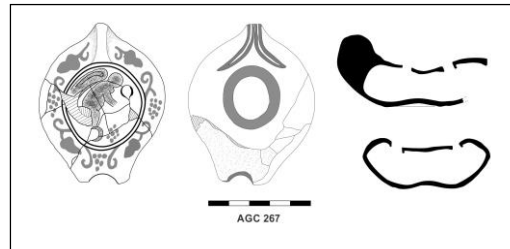
Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi Kandilleri

Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi'nde 2011 yılına kadar yapılan çalışmalarda toplam 7 adet kandil ortaya çıkarılmıştır. Bunlardan beşinin üretim yeri ve tarihi saptanırken ikisinin benzer örnekleri ve üretim yerleri belirlenememiştir. Üretim yeri belirlenen Kat. no. 88-92 örnekleri Birtish Museum Katalog'ta Baliey tarafından Asya-Ephesos Grubu altında değerlendirilmiştir⁴⁸⁰. Batı Anadolu, Adalar ve Kıta Yunanistan'da ortaya çıkarılan benzer örnekleri M.S.. 5-6. yüzyıllar arasına tarihlenmektedir⁴⁸¹.

Antandros örneklerinden Kat. no. 89 (BGM 2) 1 nolu mekanın içinden Kat. no. 90 (GDS 11) 7 nolu mekanın içinden, Kat. no. 91 (DTH 85), 6 nolu mekanın içinden, Kat. no. 88 (AGC 267) yüzeyden, Kat. no. 92 (ABU 19) 1 nolu mekanın batısından, Kat. no 93 (FPU 3), ve Kat. no. 94 (FSF 3, 27, FTS 36) ise 6 nolu mekan ile 7-8 nolu mekanların arasından açığa çıkarılmıştır.

M.S. 5. yy.'la birlikte Batı Anadolu atölyelerinde üretilmeye başlanan Form 89-92 tip kandiller, Batı Anadolu, Ege adaları ve Yunanistan'da sevilerek kullanılmıştır⁴⁸². Bu kandil tipi daha armudi gövdeli, küçük doldurma delikli ve daha özensiz yapılmış bezemeleriyle M.S. 6. yy.'ın sonlarına kadar devamlılığını korur⁴⁸³. Gerek bezeme gerekse form bakımından M.S. 5. yy.'a tarihlenen benzer örnekler Ephesos⁴⁸⁴, Saraçhane⁴⁸⁵, Atina Agorası⁴⁸⁶ ve Delos'da⁴⁸⁷ ortaya çıkarılmıştır.

Katalog no : 88
Kodu : AGC 267
Buluntu yeri ve yılı : C Açması, Yüzey, 2001
Seviye : Yüzey

⁴⁸⁰ Bailey 1988, 366.

⁴⁸¹ Ladstätter 2008, 152, lev. 334/K 333; Gassner 1997, 203- 204, lev. 65/824-825; Miltner 1937, 130, Tip 3, Form 5, lev. IV/572-575.; Hayes 1992, 80, 83-84, lev. 18/1-6; Hayes 1992, 80, 83-84, lev. 18/1-6; Bruneau 1965, 140, lev. 33/4702-4704.

⁴⁸² Vapur 2011, 25.

⁴⁸³ Vapur 2011, 25; Perlzweig 1961, 192, lev. 44/2807 (M.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı); Robinson 1959, 119, lev. 46/M375 (M.S. 6. yy.'ın sonları).

⁴⁸⁴ Ladstätter 2008, 152, lev. 334/K 333; Gassner 1997, 203- 204, lev. 65/824-825; Miltner 1937, 130, Tip 3, Form 5, lev. IV/572-575.

⁴⁸⁵ Hayes 1992, 80, 83-84, lev. 18/1-6.

⁴⁸⁶ Perlzweig 1961, 101, lev. 10/349.

⁴⁸⁷ Bruneau 1965, 140, lev. 33/4702-4704.

Eser Adı : Kandil
Tanım : Discus çevresinde iki konsantrik daire içinde elinde sağa doğru üzüm salkımı tutan eros figürü discus üzerinde asma yaprakları ve üzüm salkımları, masif kulplu, iki adet yanma deliği burun korunmamış, kulbun altında yanlara doğru uçları sivri kazılamalar süslemeler
Hamur rengi : 5 YR 7/6 kırmızımsı sarı
Astar rengi : 10 R 4/8 kırmızı
Uzunluk : 7.9 cm.
Genişlik : 6.3 cm.
Yükseklik : 3.5 cm.
Tarihleme : M.S. Geç 5. yüzyıl
Karşılaştırma : Garnett 1975, s. 200, no 32, pl. 44 (Geç 5. yüzyıl); Bailey 1988, s. 382, No. Q 3108, Pl. 105, Fig. 18; (Geç 5. yy.); Discus bezmeleri açısından benzer örnek için Bkz: Perlzweig 1961, Pl. 10, no. 350 (M.S. 5. Yüzyıl); İnanan 2004, 74-75, Kat. no. 15; Metin 2012, 515-520, K 457, K 459 - K 464 (M.S. 6. yüzyıl).

Katalog no : 89
Kodu : BGM 2
Buluntu yeri ve yılı : Alpha duvarının doğusu, OC karesi (yanıktan gelen malzeme), 2002 (1 nolu mekanın içi)

Seviye : 5.16-5.09 m.

Eser Adı : Kandil parçası

Tanım : Discusun tamamı omuzun büyük bir bölümü korunmamış, omuz üzerinde nokta şeklinde bezemeler, burun üstünde dil motifleri, kaide kabartma şeklinde kaidenin ortasındaki dikdörtgen alan içerisinde 4 yuvarlak ve altında dikey çizgiler, çevresinde 4 ayrı köşede 4 nokta, kaidenin dışında 5 adet konsantrik daire yapılmış süslemeler burun geçişinde insize çizgiler.

Hamur rengi : 5 YR 7/8 kırmızımsı sarı

Astar rengi : 2.5 YR 4/2 soluk kırmızı

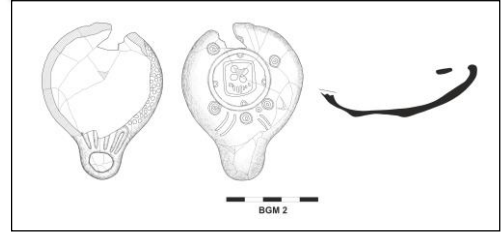
Uzunluk : 8.6 cm.

Genişlik : 6.6 cm.

Yükseklik : 2.8 cm.

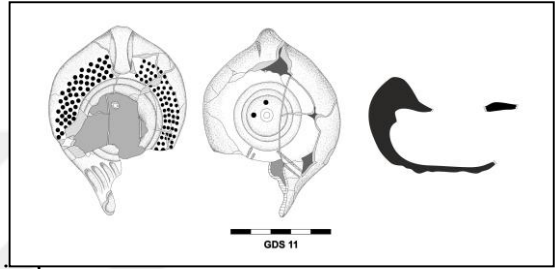
Tarihleme : M.S. Geç 5. yüzyıl

Karşılaştırma : Bruneau 1965, 140, no. 4702 (5. yüzyılın ilk yarısı); Bailey 1988, s. 387, No. Q 3151-Q 3159, pl. 109 (M.S. 500-600); Conze 1913, s. 295, Beiblatt 59, No. 2; Abadie Reynal-Sodini 1992, 70-72, Fig. 30, L 34, L 36 (M.S. 6. yüzyılın ilk yarısı); Ladstätter 2005, 358, Tafel 207, no. K 916 (M.S. 5-Erken 6. yüzyıl); Gassner 1997, no. 824 (M.S. 5. yüzyıl); Robinson 1959, Pl. 46, M

375 (M.S. Geç 6. yüzyıl tabası); Perlzweig 1961, Pl. 10, Nr. 349 (M.S. 5. yüzyıl); Ladstätter-Sauer 2008, 117, Tafel 334, no. K 333 Typ III.4 (M.S. Geç 5. yüzyıl depoziti içinden); Mitsopoulos-Leon 2007, 111, Taf. 32, L 241 (M.S. 5. yüzyıl); Evren 1996, 33, 68-69, Çizim 34-35; Erzen-Başaran 1991, 157, 163, Res. 8; Brants 1913, 66, no. 1168 Tip XXIX (M.S. 4-6. yüzyıl); İnanan 2004, 77, Kat. no. 2; Vapur 2011, 25, Resim 1, no. 93 (M.S. 5-6. yüzyıllar).

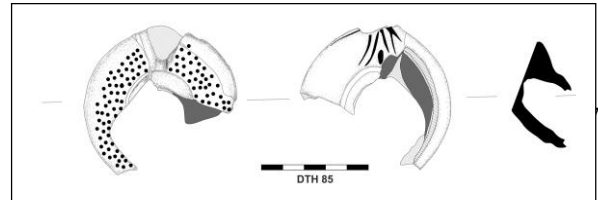
Katalog no : 90
Kodu : GDS 11
Buluntu yeri ve yılı : Güneydoğu III
Açması, 2011
(7 nolu mekanın içi)
Seviye : 2.55-2.40 m.
Eser Adı : Kandil
Tanım : Discus ve omuz geçişinde

iki konsantrik daire, omuzda kabartma noktalardan oluşan süsleme, burun üstünde dil motifleri, tutamak biçimli masif kulp omuz üstünde bağlanmış, kaide kabartma şeklinde yapılmış burnun altında insize çizgiler, burnun büyük bölümü ve discusun bir bölümü korunmamış.

Hamur rengi : 7.5 YR 8/2 pembemsi beyaz
Astar rengi : 5 YR 7/8 kırmızımsı sarı
Uzunluk : 8.9 cm.
Genişlik : 6.5 cm.
Yükseklik : 4.5 cm.
Tarihleme : M.S. Geç 5. yüzyıl
Karşılaştırma : Bruneau 1965, 140, no. 4702 (5. yüzyılın ilk yarısı); Bailey 1988, s. 387, No. Q 3151-Q3159, pl. 109 (M.S. 500-600); Conze 1913, s. 295, Beiblatt 59, No. 2; Abadie Reynal-Sodini 1992, 70-72, Fig. 30, L 34, L 36 (M.S. 6. yüzyılın ilk yarısı); Ladstätter 2005, 358, Tafel 207, no. K 916 (M.S. 5-Erken 6. yüzyıl); Gassner 1997, no. 824 (M.S. 5. yüzyıl); Robinson 1959, Pl. 46, M 375 (M.S. Geç 6. yüzyıl tabası); Perlzweig 1961, Pl. 10, Nr. 349 (M.S. 5. yüzyıl); Ladstätter-Sauer 2008, 117, Tafel 334, no. K 333 Typ III.4 (M.S. Geç 5. yüzyıl depoziti içinden); Mitsopoulos-Leon 2007, 111, Taf. 32, L 241 (M.S. 5. yüzyıl); Evren 1996, 33, 68-69, Çizim 34-35; Erzen-Başaran 1991, 157, 163, Res. 8; Brants 1913, 66, no. 1168 Tip XXIX (M.S. 4-6. yüzyıl); Vapur 2011, 25, Resim 1, no. 93 (M.S. 5-6. yüzyıllar).

Katalog no : 91
Kodu : DTH 85

Buluntu yeri ve yılı : Güneydoğu 1
açması, DRO
duvarının güneyi,
2006
(6 nolu mekanın içi)

Seviye : 3.90-3.60 m.

Eser Adı : Kandil parçası

Tanım : Discus omuz geçiş yivli, omuz üzerinde nokta şeklinde bezeme motifleri, omuz üstünde tutamak şeklinde masif kulp, kulbun alt kısmında insize çizgiler, büyük bölümü korunmamış

Hamur rengi : 10 YR 7/6 sarı

Astar rengi : 5 YR 6/6 kırmızımsı sarı

Uzunluk : 5.8 cm.

Genişlik : 6.8 cm.

Yükseklik : 4.6 cm.

Tarihleme : M.S. Geç 5. yüzyıl

Karşılaştırma : Bruneau 1965, 140, no. 4702 (5. yüzyılın ilk yarısı); Bailey 1988, s. 387, No. Q 3151- Q 3159, pl. 109 (M.S. 500-600); Conze 1913, s. 295, Beiblatt 59, No. 2; Abadie Reynal-Sodini 1992, 70-72, Fig. 30, L 34, L 36 (M.S. 6. yüzyılın ilk yarısı); Ladstätter 2005, 358, Tafel 207, no. K 916 (M.S. 5-Erken 6. yüzyıl); Gassner 1997, no. 824 (M.S. 5. yüzyıl); Robinson 1959, Pl. 46, M 375 (M.S. Geç 6. yüzyıl tabası); Perlzweig 1961, Pl. 10, Nr. 349 (M.S. 5. yüzyıl); Ladstätter-Sauer 2008, 117, Tafel 334, no. K 333 Typ III.4 (M.S. Geç 5. yüzyıl depoziti içinden); Mitsopoulos-Leon 2007, 111, Taf. 32, L 241 (M.S. 5. yüzyıl); Evren 1996, 33, 68-69, Çizim 34-35; Erzen-Başaran 1991, 157, 163, Res. 8; Brants 1913, 66, no. 1168 Tip XXIX (M.S. 4-6. yüzyıl); Vapur 2011, 25, Resim 1, no. 93 (M.S. 5-6. yüzyıllar).

Katalog no : 92

Kodu : ABU 19

Buluntu yeri ve yılı : A Açması, Alpha
Duvarı Batısı
(Siyah Toprak), 2001

Seviye : 6.25-6.00 m.

Eser Adı : Kandil parçası

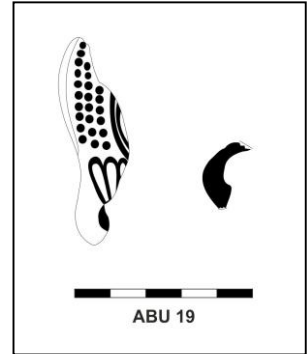
Tanım : Omuz discus geçişi yivli,
omuz üstünde nokta şeklinde
süslemeleri, burun üstünde
dil motifleri discus, omuz ve burnun bir bölümü korunmuş.

Hamur rengi : --

Astar rengi : --

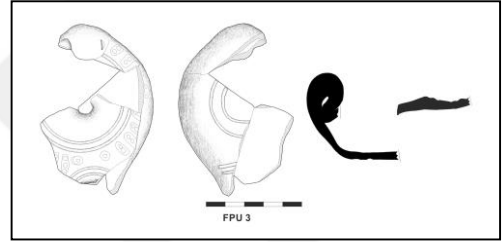
Uzunluk : 5.8 cm.

Genişlik : 1.5 cm.

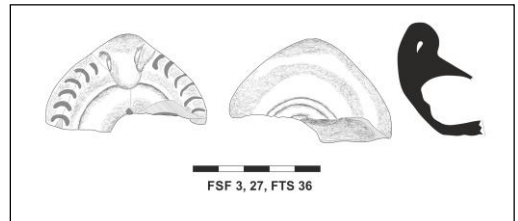
Yükseklik : 1.9 cm.
Tarihleme : M.S. Geç 5. yüzyıl
Karşılaştırma : Bruneau 1965, 140, no. 4702 (5. yüzyılın ilk yarısı); Bailey 1988, s. 387, No. Q 3151-Q 3159, pl. 109 (M.S. 500-600); Conze 1913, s. 295, Beiblatt 59, No. 2; Abadie Reynal-Sodini 1992, 70-72, Fig. 30, L 34, L 36 (M.S. 6. yüzyılın ilk yarısı); Ladstätter 2005, 358, Tafel 207, no. K 916 (M.S. 5-Erken 6. yüzyıl); Gassner 1997, no. 824 (M.S. 5. yüzyıl); Robinson 1959, Pl. 46, M 375 (M.S. Geç 6. yüzyıl tabası); Perlzweig 1961, Pl. 10, Nr. 349 (M.S. 5. yüzyıl); Ladstätter-Sauer 2008, 117, Tafel 334, no. K 333 Typ III.4 (M.S. Geç 5. yüzyıl depoziti içinden); Mitsopoulos-Leon 2007, 111, Taf. 32, L 241 (M.S. 5. yüzyıl); Evren 1996, 33, 68-69, Çizim 34-35; Erzen-Başaran 1991, 157, 163, Res. 8; Brants 1913, 66, no. 1168 Tip XXIX (M.S. 4-6. yüzyıl); Vapur 2011, 25, Resim 1, no. 93 (M.S. 5-6. yüzyıllar).

Katalog no : 93
Kodu : FPU 3
Buluntu yeri ve yılı : Güneydoğu II açması
6 nolu mekanın güneyi
ile FPD duvarının
arasından gelen malzeme,
2010

Seviye : 2.65-2.50 m.
Eser Adı : Kandil parçası
Tanım : Discus omuz geçişi çift yivli, omuz üzerinde dikdörtgen üzerinde iki nokta bulunan süsleme motifleri burun geçişinde iki yiv, kaide altı iki yivli, dikey oval kesitli katlanmış kulp ortası boş
Hamur rengi : 5 YR 7/6 kırmızımsı sarı
Astar rengi : 10 R 5/8 kırmızı
Uzunluk : 8.8 cm.
Genişlik : 5.8 cm.
Yükseklik : 4.5 cm.
Tarihleme : M.S. geç 4. yüzyıl-erken 5. yüzyıl?
Karşılaştırma : --

Katalog no : 94
Kodu : FSF 3, 27, FTS 36
Buluntu yeri ve yılı : 1) Güneydoğu II
Açması, 6 nolu
mekanın güneyinden gelen
malzeme, 2010
Seviye : 2.44-1.71 m.
Eser Adı : Kandil parçası

Tanım	: Discus omuz geçişi tek yivli, omuz üzerinde yarım ay şeklinde bezemeler kaide altında çift yiv, dikey oval kesitli katlanmış kulbun ortası boş
Hamur rengi	: 10 R 7/8 açık kırmızı
Astar rengi	: --
Uzunluk	: 3.8 cm.
Genişlik	: 6.3 cm.
Yükseklik	: 4.4 cm.
Tarihleme	: M.S. geç 4. yüzyıl-erken 5. yüzyıl?
Karşılaştırma	: --

Değerlendirme

Yerleşim alanında ortaya çıkarılan ve Bailey tarafından Asya-Ephesos grubu altında değerlendirilen Kat. no. 88-92 arasındaki kandiller M.S. Geç 5. yüzyıla tarihlenmektedir. Bu kandillerin bir kısmının mekanların içinden geldiği görülmektedir. Bunlardan Kat. no. 89, 1 nolu mekan içinden, Kat no. 90, 7 nolu mekan içinden, Kat no. 91 ise 6 nolu mekan içinden açığa çıkarılmıştır. Mekanlardan ortaya çıkarılan kandillerin diğer buluntular göz önüne alındığında bu buluntuların tarihleriyle paralellik gösterdikleri anlaşılmaktadır. Yerleşim alanında üretim yeri ve grubu saptanamayan iki kandil Kat. no. 93, Kat. no. 94'ün diğer kandillere göre daha alt seviyelerden geldiği gözlemlenip, onlarında muhtemelen M.S. Geç 4. yüzyıl ya da 5. yüzyıla tarihlenmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu durumda diğer buluntularla benzer şekilde yerleşimde M.S. 6. yüzyılın ortalarına tarihlenecek herhangi bir kandil buluntusuna da rastlanmamıştır. Dolayısıyla yerleşimin bu tarihte terk edildiğinin göstergesi, bir diğer malzeme grubu olan kandillerle de genel tablo bir kez daha doğrulanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. SİKKELER

Antandros Nekoropolü Geç Roma Yerleşimi'nde 2011 yılına kadar yapılan çalışmalarda okunabilen 38 sikke ele geçmiştir (Tablo 9). Sikkeler mekanların içinden ve çevresinden ortaya çıkarılmışlardır. Sikkelerin mekanlarla ve mekanların evreleriyle olan ilişkileri şu şekildedir .

1 nolu mekanın içinden:

Kat. no. 102 (BGN 2) M.S. 337-361	I. Evre
Kat. no. 112 (ACS 2) M.S. 383	II. Evre
Kat. no. 123 (CZD 30) M.S. 425-435	III. Evre

2 nolu mekanın içinden:

Kat. no. 104 (DLP 10) M.S. 355-361	I. Evre
Kat. no. 121 (DAG 18) M.S. 408-423	III. Evre
Kat. no. 124 (DAG 9) M.S. 425-435	III. Evre
Kat. no. 128 (EJS 8) M.S. 425-435	III. Evre
Kat. no. 129 (DGL 109) M.S. 450-457	III. Evre

3 nolu mekanın içinen:

Kat. no. 105 (DKB 38) M.S. 355-361	II. Evre
Kat. no. 130 (DKM 40) M.S. 450-457	III. Evre

6 nolu mekanın içinen:

Kat. no. 114 (FLT 50) M.S. 392-395	II. Evre
Kat. no. 132 (FLI 32) M.S. 976?-1030/35	(Üst seviyelerden)

Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi'nde Ele Geçen Sikkelerin Dönem, Tarih, Seviye Ve Buluntu Yerleri

Sıra no	Kodu	İmparator	Tarih	Seviye	Buluntu Yeri
1	ADC 20	Diocletianus	285-286	5.65-5.45 m.	1 nolu mekan batısı, B açması
2	ADC 27	Constantin?	306-337	5.65-5.45 m.	1 nolu mekan batısı, B açması
3	CIL 1	Constantinopolis (hatıra parası)	330-335	4.90-4.65 m./4.88	1 nolu mekan batısı
4	FPT 17	Constantin I	335-337	2.65-2.31 m./ 2.60	6 nolu mekanın güneyi
5	ELC 9	Constantius II	337-341	4.60-4.55 m./4.52	2 nolu mekanın güneyi, yol, 34-Y
6	ADC 23	Constantinus II	337-361	5.65-5.45 m.	1 nolu mekanın batısı
7	DHA 76	Constantius II	337-361	4.85-4.60 m./4.80	1 nolu mekanın batısı, 9-V
8	BGN 2	Constantius II?	337-361	5.03-4.89 m.	1 nolu mekan içi
9	GCV 12	Constantine I	347-348	3.38-2.98 m./3.02	7-8 nolu mekanların kuzeyi, 49-E-1
10	DLP 10	Constantius II	355-361	5.35-4.85 m./5.01	2 nolu mekan içi/1-Z
11	DKB 38	Julian II	355-361	5.80-5.70 m./5.62	3 nolu mekan içi/11-B1
12	CIL 2	Procopius	365-366	4.90-4.65 m./4.88	1 nolu mekanın batısı/14-H
13	EKK 36	Valens	367-375	4.25-4.40 m.	Yol, 2 nolu mekan güneyi
14	DIL 46	Theodosius I	378-383	kesit	Yağmur Sularıyla Kesitten Akan Toprak
15	ADC 22	Theodosius I	378-383	5.65-5.45 m.	1 nolu mekanın batısı, B açması
16	ADC 21	Theodosius I	379-395	5.65-5.45 m.	1 nolu mekanın batısı, B açması
17	ADC 24	Gra, Val, The, Ark.	393-423	5.65-5.45 m.	1 nolu mekanın batısı, B açması
18	ACS 2	Valentianus II	383	5.80-5.25 m./5.90?	1 nolu mekan içi
19	FOE 7	Aelia Flaccilla	383-387	3.00-2.92 m./2.93	6 nolu mek. Güneyi/49-B1
20	FLT 50	Theodosius I	392-395	3.50-3.27 m./3.44	6 nolu mekan içi
21	CIL 55	Honorius	393-408	4.90-4.65 m./4.77	1 nolu mekan batısı, 13-I
22	AOF 13	Arcadius	395-401	5.37 m.	1 nolu mekan batısı, 13 Nolu Mezar
23	CJS 1	Arcadius	395-401	4.65-4.60 m.	1 nolu mekan batısı
24	EII 1	Theodosius II	401-403	4.80-5.00 m.	2 nolu mekanın güneyi, yol
25	DIL 105	Honorius	408-423	kesit	Yağmur Sularıyla Kesitten Akan Toprak
26	ELC 1	Honorius/Theodosius II	408-423	4.60-4.55 m./4.58	2 nolu mekanın güneyi, yol 34-Y
27	DAG 18	Honorius	408-423	5.00-4.75 m.	2 nolu mekan içi
28	ACM 9	Theodosius II	425-435	5.20-4.15 m./5.20	1 nolu mekan batısı
29	CZD 30	Theodosius II	425-435	6.20-4.80 m.	1 nolu mekan içi
30	DAG 9	Theodosius II	425-435	5.00-4.75 m./4.85	2 nolu mekan içi
31	EEE 1	Theodosius II	425-435	5.25-5.15 m./5.15	2 nolu mekanın güneyi, yol, 31-S
32	EIN 45	Theodosius II	425-435	5.75-5.00 m./4.84	2 nolu mekanın güneyi, yol, 33-Y
33	CIL 56	Theodosius II	425-435	4.90-4.65 m./4.70	1 nolu mekan batısı, 14-İ
34	EJS 8	Valentianus III	425-435	5.87-4.85 m./5.30 m.	2 nolu mekan içi
35	DGI 109	Marcian	450-457	5.25-4.85 m./5.26	2 nolu mekan içi
36	DKM 40	Marcian	450-457	5.60-5.30 m./5.48	3 nolu mekan içi
37	EBK 14	Marcian	450-457	5.84-5.63 m. /5.66	3 nolu mekanın güneyi, yol, 32-E1
38	FLI 32	Anonim Follis	976? 1030/35	3.85-3.65 m./ 3.76	6 nolu mekan içi

Tablo 9: Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşiminde Ele Geçen Sikkelerin Dönem, Tarih, Seviye ve Buluntu Yerleri

Kırmızı	1 nolu mekan içi
Yeşil	2 nolu mekan içi
Mavi	3 nolu mekan içi
Mor	6 nolu mekan içi

Yerleşimde açığa çıkarılan sikkeler Diocletianus (285-286) ve Marcian (450-457) dönemleri arasında tarihlenmektedir. (Kat. no. 132 üst seviyelerden ve yerleşim terk edildikten sonraki bir döneme aittir.) Bu tarihten sonraya ait herhangi bir sikke bulunmamıştır. Bu durum seramik buluntularla tam olarak uyuşmamaktadır. Seramik malzeme incelendiğinde ise seramiklerin M.S. 6. yüzyılın içlerine kadar kullanıldığı anlaşılr. Sikkenin M.S. 5. yüzyılın ortalarından itibaren bulunmayış nedenlerini incelediğimizde karşımıza çeşitli sonuçlar çıkmaktadır.

Öncelikle M.S. 3. yüzyıl krizi ve sonuçlarından bahsetmek faydalı olacaktır. Bu tarihe gelindiğinde batıda var olan Hunlardan kaçan ve Avrupa'ya yerleşen Ostragot ve Vizigot problemlerinin yanı sıra Roma'nın sınırlarının genişlemesi askeri harcamaların daha da artmasına neden olmuştur⁴⁸⁸. Tahta çıkan imparatorun başarısı askeri birliklerin sadakatine bağlı olduğu için askerlere düzenli ve yüksek miktarlarda maaş ödenmesi gerekmektedir. Maaşların yanı sıra imparatorun tahta çıkması onuruna düzenlenen kutlamalar ve şöenler eklenince masraflar daha da artmaktadır⁴⁸⁹.

Antik dönemde sikkelerin reel bir değeri vardır. Yani sikkeler içindeki kıymetli madenin (altın, gümüş, bakır) oranı ile paralel bir değere sahiptir. Merkezi yönetim bu oranın garantörüdür. Fakat M.S. 3. yüzyıl kriziyle birlikte devalüasyon kaçınılmaz olmuş, sikke içerisindeki değerli metalin oranı düşürülmüştür. Kısa vadede bu sistem sayesinde daha büyük boyutlu sikkeler basılmış, gelirleri arttırmış gibi görünse de, sikkeler içindeki kıymetli maden oranı azalmıştır. Bu durum giderek artmış, gümüş sikkeler adeta gümüş suyuna batırılıp çıkarılmaya başlanmıştır. M.S. 270'lere gelindiğinde gümüş denarius'un içindeki gümüş oranı % 35'idi⁴⁹⁰.

Sarrafların durumu fark etmesiyle basılan sikkelerin değeri düştü, buna bağlı olarak fiyatlar hızla yükseldi. M.S. 235 ve M.S. 284 yılları arasında fiyatlar yaklaşık

⁴⁸⁸ Gregory 2005, 30.

⁴⁸⁹ Gregory 2005, 30.

⁴⁹⁰ Gregory 2005, 30.

700 kat artmıştır. Bu durumun sonucu olarak sadece ticaret ortamındaki üretici, tüccar ve tüketici değil aynı zamanda vergi toplayan devlet de değeri düşmüş sikkelerle vergi toplamak istemiyordu. Onun yerine vergiyi buğday, yağ, şarap vb. şeklinde direkt ürün olarak almaya başlaması sikkeye dayalı ekonomi yerine takas sistemini gündeme getirmiştir⁴⁹¹.

Bu tarihten sonra ekonomideki kötü durum hiçbir zaman iyileşmediği gibi aynı zamanda ilerleyen dönemlerde daha da bozulmuştur. Metal sıkıntısı yüzünden gümüş sikkelerde kullanılan gümüşün oranı iyice düşmüş bronz sikkelerinse enflasyon karşısında değer kaybetmesi yüzünden piyasada güvenilirliği kaybederek piyasadan çekilme noktasına gelmiştir. Hatta Geç Antik Çağ Ekonomisi çalışan Handy'nin tabirine göre Leo hanedanlığı döneminde deyim yerinde ise bazı sikke birimlerinin hiç basılmadığı bu birimler açısından bir hiatus olduğu anlaşılmıştır⁴⁹². Bu dönemde metali de kötüleşen sikkeler, iyice küçülmüş ve üzerindeki figürler özensiz yapılmıştır⁴⁹³.

Antandros'la, Atina'da ve Batı Anadolu'daki çeşitli merkezlerde paralel bir durum söz konusudur. Atina'yı incelediğimizde M.S. 5. yüzyılın başlarından itibaren mimari faaliyet açısından herhangi bir durağanlık göze çapmaz, tersine Valerian duvarının yanına Bouleuterion ve Metroon yapıları ayrıca, Odeon'un yanına "University Buildings" yapıları inşa edilmiştir. Nümismatik buluntular Atina'da özellikle Arcadius'un M.S. 408'deki ölümünden sonraki dönemden başlayarak diğer buluntular (seramik, mimari) ile tutarsızlık göstermektedir. Kazıcılar, M.S. 5. yüzyılın büyük bir bölümü ve M.S. 6. yüzyılın içlerine kadar giden bu dönemi Vandal istilalarından kaynaklı takas ekonomisi ile ilişkilendirmektedir⁴⁹⁴. Atina'da Roma İmparatorluğu ve Vandallar Dönemi'ndeki kabaca 5400 sikkeyi yıllık ortalamalara böldüğümüzde her yılbaşına 120 sikke düşerken yine tam da Antandros'la paralel dönem olan Honorius (M.S. 393-423) - Justinyen (M.S. 527-565) arası döneme yıllık ortalama 45 sikke düşmektedir⁴⁹⁵. Benzer bir durum, Anadolu ve Trakya'daki bazı merkezlerde:

⁴⁹¹ Gregory 2005, 30.

⁴⁹² Hendy 2008, 397.

⁴⁹³ Hendy 2008, 397; Tek 2002, 36.

⁴⁹⁴ Thompson 1954, 3.

⁴⁹⁵ Thompson 1954, 3; Sikke oranları için ayrıca Bkz: aynı eserin giriş bölümünde "Roma ve Bizans Sikke Oranları".

Sardis'te⁴⁹⁶, Smyrna Agorası ve Altınpark'ta⁴⁹⁷, Ainos'ta⁴⁹⁸, Tarsus'ta⁴⁹⁹ ve Arykanda⁵⁰⁰ da karşımıza çıkar.

Atina'da seramik buluntular da bu dönemde yoğundur. Seramik ve mimari açıdan oldukça verimli bir dönem olan M.S. 5. yüzyıl sikke açısından incelendiğinde kentte ekonomik bir daralma olduğu fikrine kapılmamıza neden olmaktadır.

M.S. 5. yüzyılın ortasından itibaren sikke bulunmayışının en önemli nedeni ise Kuzey Afrika'ya yapılan başarısız Vandal seferidir. Vandallar, Kartacayı M.S. 439'da⁵⁰¹ ele geçirdikten sonra Kuzey Afrika Kırmızı Astarlı seramiklerinin pazardaki hakimiyeti Foça seramiklerine kaptırdığını görmekteyiz⁵⁰². Ekonomik olarak oldukça yıpranmış olan Roma İmparatorluğu yukarıda da belirtildiği şekilde zaten nakti olarak vergi toplayamamanın sıkıntısı içindedir. Tarımsal açıdan verimli olan Kuzey Afrika'yı tekrar ele geçirmek üzere M.S. 468 yılında I. Leo Dönemi'nde Doğu ve Batı Roma imparatorlukları birleşmiş ve Kuzey Afrika'ya sefer düzenlemişlerdir⁵⁰³. Bu sefer ve maaliyeti hakkında 4 antik yazar bilgi aktarmaktadır⁵⁰⁴. Yazarların farklı sonuçlara ulaşmalarının yanı sıra birliklerin günlük harcamalarını hesaplayarak seferin toplam maliyetini çıkarmışlardır. Yaklaşık 7.000.000-9.000.000 solidus arasında değişen bu maaliyetin büyük kısmı Doğu Roma İmparatorluğu tarafından karşılanmıştır. Bu rakamlar oldukça dikkatli harcama yaptığı bilinen ve öldüğünde dolu bir hazine bıraktığıyla övünülen Anastasius'un 23.000.000 solidusu ile karşılaştırıldığında seferin

⁴⁹⁶ Bell 1916, vii, Tablo VI (Arkadius sonrası düşüş); Buttery 1981, 120-121, Tablo 4, (450-491 arası); 122, Tablo 5, (450-491 arası).

⁴⁹⁷ Ersoy-Önder-Turan 2014, 46-47, 71-72, 106 Grafik 4.

⁴⁹⁸ Yağız 1998, 141-142, Ek 2 ve Ek 3, Roma sikkeleri ve Bizans sikkelerinin dağılımı gösterilmiş fakat geçiş dönemi olan 450-518 arasına tarihlenen sikke tabloya göre görülmemekte. Dolayısıyla bu dönem için sikkeler açısından bir hiatusa bahsetmek mümkün görünmektedir.

⁴⁹⁹ Adak Adıbelli 2006, 236, Tarsus Cumhuriyet Alanı A sektöründe M.S. 4. yüzyıl ortası ile M.S. 5. yüzyıl ortası arasına tarihlenen 350'nin üstünde sikke bulunurken A ve B sektörlerinin her ikisinde M.S. 6. yüzyıla tarihlenen 40'tan az sikke ele geçmiştir.

⁵⁰⁰ Tek 2002, 36, 155, Tablo 12, 423-425 döneminde sadece 4 sikke ve sonrasında sikke yoktur. Arkykanda kentinde 5. yüzyılın başındaki bir yangınla kentin üst bölgelerdeki yerleşimi terk edilmiş daha aşağıda bulunan bir alana yerleşilmiştir. Yeni yerleşilen bu alanda 3 adet kilise, pek çok dükkan ve atölyeler bulunur. Bu alanlarda da kazılar sürdürülmüştür. Kentin tamamen boşaltılması gibi bir durum söz konusu değildir.

⁵⁰¹ Mitchell 2016, 295.

⁵⁰² Hayes 2008, 83.

⁵⁰³ Hendy 2008, 221.

⁵⁰⁴ Hendy 2008, 221; Sefer hakkında bilgi veren yazarlar: Candidus, John Lydus, Priscus ve Procopius'tur.

maliyeti daha net bir şekilde anlaşılacaktır⁵⁰⁵. Bu sefer sonucunda devlet iflas noktasına gelmiştir⁵⁰⁶. Oldukça sınırlı sayıda sikke basılmıştır. Bu durum Antandros Antik kenti sikkelerine de yansımıştır.

Yerleşimde Açığa Çıkarılan Sikkelerin Kataloğu

Katalog no	: 95
Kodu	: ADC 20
Eser Adı	: Bronz sikke
Buluntu yeri ve yılı	: B Açması, 2001
Seviye	: 5.65-5.45 m.
Çap	: 2,2 cm.
Kalınlık	: 0,2 cm.
Ağırlık	: 3,5 gr.
Önyüz	: Sakallı ve ışın taçlı sağa dönük imparator başı, çevresinde "SP" harfleri
Arka yüz	: Sola ayakta Jupiter sol elinde asa, sağ elinde yıldırım, altta sağ ayağının yanında kartal?
Tarihleme	: Diocletianus, M.S. 285-286
Karşılaştırma	: RIC V-2, 223 (Ticinum); RIC V-2, 267 (Siscia).

Katalog no	: 96
Kodu	: ADC 27
Eser Adı	: Bronz sikke
Buluntu yeri ve yılı	: B Açması, 2001
Seviye	: 5.65-5.45 m.
Çap	: 1 cm.
Kalınlık	: 0,15 cm.
Ağırlık	: 0,7 gr.

Ön yüz	: Bantlı sağa dönük imparator başı çevresinde sağda yazı, "[C]ONSPFA[VG]"
Arka yüz	: Çelenk içerisinde iki satırı korunmuş yazı, "VOT/X_/_..."
Tarihleme	: Constantin?, M.S. 306-337
Karşılaştırma	: RIC VII, 60 (Herakleia); RIC VII, 131 (Ticinum).

Katalog no	: 97
Kodu	: CIL 1

⁵⁰⁵ Hendy 2008, 224.

⁵⁰⁶ Hendy 2008, 221.

Eser Adı : Bronz sikke
Buluntu yeri ve yılı : Güney genişleme, 2004
Seviye : 4.90-4.65 m.
Çap : 1,8 cm.
Kalınlık : 0,1 cm.
Ağırlık : 2,2 gr.

Önyüz : Constantinopolis'i simgeleyen sola bakan miğferli baş,
çevresinde yazı "CONSTANTINOPOLIS"

Arka yüz : Gemi pruvasında ayakta elinde mızrak ve kalkan tutan kanatlı
Victoria, altta "SMTA" harfleri figürün sol tarafında delik

Tarihleme : M.S. 330-333 (Constantinopolis, hatıra parası)
Karşılaştırma : RIC VII, 115 (Herakleai); RIC VII, 93 (Kyzikos); RIC VII, 188
(Thessalonica).

Katalog no : 98
Kodu : FPT 17
Eser Adı : Bronz sikke
Buluntu yeri ve yılı : Güneydoğu II Açması,
FPB sunağının çevresinden
gelen malzeme, 2010

Seviye : 2.65-2.31 m.
Çap : 1,4 cm.
Kalınlık : 0,15 cm.
Ağırlık : 1,7 gr.

Ön yüz : Sağa inci diademli imparator başı

Arka yüz : Ayakta iki imparator, çevresinde "GLORI" yazısı

Tarihleme : Constantin I, M.S. 335-337

Karşılaştırma : LRBC I, 1125-28; (Nikomedia) RIC VII, 199 (Nikomedia).

Katalog no : 99
Kodu : ELC 9
Eser Adı : Bronz sikke
Buluntu yeri ve yılı : Güney Genişleme III 2.
Bölüm 31-35 Y E1
plankarelerinden gelen
malzeme, 2007

Seviye : 4.60-4.55 m.
Çap : 1,4 cm.
Kalınlık : 0,15 cm.
Ağırlık : 1,1 gr.

Ön yüz : Sağa imparator başı
Arka yüz : Ayakta yüzleri birbirine dönük iki asker, aralarında standart.
Dışta kalan elinde mızrak, içte kalan ellerinde kalkan
Tarihleme : Constantius II, M.S. 337-341
Karşılaştırma : RIC VIII 49v Antioch; LRBC I, 1379-81, Antioch (Periyot IIIb, 337-341).

Katalog no : 100
Kodu : ADC 23
Eser Adı : Bronz Sikke
Buluntu yeri ve yılı : B Açması, 2001
Seviye : 5.65-545 m.
Çap : 1.5 cm.
Kalınlık : 0.1 cm.
Ağırlık :
Ön yüz : Sağa doğru çelenkli imparator başı DNCONSTANTINVS

Arka yüz : Karşılıklı iki asker bir ellerinde mızrak diğer ellerinde yere dayalı kalkan, aralarında bir standart (GLORIA EXERCITVS)
Tarihleme : Constantius II, M.S. 337-361
Karşılaştırma : RIC VIII 49v Antioch; LRBC I 1379-81, Antioch (Periyot IIIb, 337-341).

Katalog no : 101
Kodu : DHA 76
Eser Adı : Bronz sikke
Buluntu yeri ve yılı : DCF duvarının çevresi
Doğu Genişleme (doğu ve kuzey yüzlerinin çevresi, güneyde kalan kısım), 2005

Seviye : 4.85-4.60 m.
Çap : 1,3 cm.
Kalınlık : 0,1 cm.
Ağırlık : 0,9 gr.

Ön yüz : Sağa imparator başı, çevresinde okunamayan yazı
Arka yüz : Birbirine dönük ayakta iki figür, her ikisinin elinde (olasılıkla) mızrak, figürler aşınmadan dolayı net seçilmiyor.
Tarihleme : Constantius II, M.S. 337-361
Karşılaştırma : RIC VIII 49v Antioch; LRBC I 1379-81, Antioch (Periyot IIIb, 337-341).

Katalog no : 102
Kodu : BGN 2
Eser Adı : Bronz sikke
Buluntu yeri ve yılı : Alpha duvarının doğusu, 2002
Seviye : 5.03-4.89 m.
Çap : 1,3 cm.
Kalınlık : 0,1 cm.
Ağırlık : 1 gr.

Ön yüz : Kötü korunmuş, sağa dönük imparator başı çevresinde okunamayan yazı
Arka yüz : Anlaşılmıyor
Tarihleme : Constantius II?, M.S. 337-361
Karşılaştırma : -

Katalog no : 103
Kodu : GCV 12
Eser Adı : Bronz sikke
Buluntu yeri ve yılı : Güneydoğu III açması
GBU duvarının taşları
arasından gelen malzeme, 2012

Seviye : 3.38-2.98 m.
Çap : 1,6 cm.
Kalınlık : 0,1 cm.
Ağırlık : 0,8 gr.
Ön yüz : Sağa dönük örtülü imparator başı
Arka yüz : Ayakta imparator, solunda ve sağında yazı
Tarihleme : Constantinus II, M.S. 347-348 (Constantin için basılmış)
Karşılaştırma : LRBC I, No: 1397 (M.S. 341-346) RIC VIII, 48 Nicomedia (M.S. 347-348); RIC VIII 112, S (First group 347-348) Antioch.

Katalog no : 104
Kodu : DLP 10
Eser Adı : Bronz sikke
Buluntu yeri ve yılı : Dogu Genişleme III DIZ
duvarının batısındaki
döküntü taşları arasından
gelen malzeme, 2006
Seviye : 5.35-4.85 m./5.01m.
Çap : 1,4 cm.
Kalınlık : 0,15 cm.
Ağırlık : 1,5 gr.

Ön yüz : Sağa dönük inci diademli imparator başı, çevresinde yazı "DN CONSTA[NTIVS PFAVG]"
Arka yüz : Ayakta ve sola dönük miğferli virtus, sağ elinde globus, sol elinde mızrak taşıyor
Tarihleme : Constantius II, M.S. 355-361
Karşılaştırma : LRBC II, 2504; Tekin 1994, no: 883.

Katalog no : 105
Kodu : DKB 38
Eser Adı : Bronz sikke
Buluntu yeri ve yılı : Doğu Genişleme III, DIZ ve DJG duvarları arasından gelen malzeme, sıkışmış toprağın altı, 2006
Seviye : 5.80-5.70 m.

Çap : 1,5 cm.
Kalınlık : 0,2 cm.
Ağırlık : 1,5 gr

Ön yüz : Sağa dönük imparator başı, başın çevresinde "HNIEN" yazısı okunabilmekte aşınmadan ötürü yazı ve figür net görülüyor.
Arka yüz : Cepheden ayakta bir figür, sol elinde olasılıkla bir mızrak, çevresinde "SPES" altta yatay "CONS" yazısı
Tarihleme : Julian II, M.S. 355-361
Karşılaştırma : LRBC II, 2053, 2054; RIC VIII, 151.

Katalog no : 106
Kodu : CIL 2
Eser Adı : Bronz sikke
Buluntu yeri ve yılı : Güney genişleme, 2004
Seviye : 4.90-4.65 m.
Çap : 1,9 cm.
Kalınlık : 0,2 cm.
Ağırlık : 1,1 gr
Ön yüz : Sola bakan diademli baş çevresinde yazı "DNPROCQ"

Arka yüz : Ayakta başı sağa dönük, cepheden verilmiş, sol elinde standart, sağ elinde kalkan tutan togalı ve sandaletli asker (imparator) çevresinde "REPATI-O FEL TEMP, altta CONT" yazısı, sikkenin üzerinde delik.
Tarihleme : Procopius, M.S. 365-366

Karşılaştırma : Sear 1988, 347-348, Fig. 4123; LRBC II, 2080; RIC IX 17b (Constantinopole).

Katalog no : 107
Kodu : EKK 36
Eser Adı : Bronz sikke
Buluntu yeri ve yılı : Güney Genişleme 3 I. Bölüm, 30-34 K-V plankarelerinden gelen malzeme, 2007

Seviye : 4.40-4.25 m.

Çap : 1,7 cm.

Kalınlık : 0,2 cm.

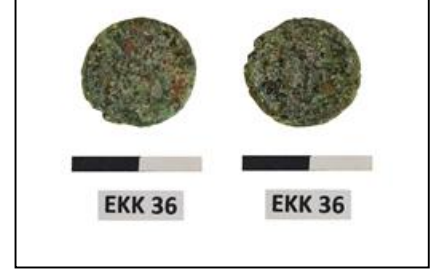
Ağırlık : 2,3 gr.

Ön yüz : Sağa inci diademli imparator başı, çevresinde "DN VALENS" yazısı

Arka yüz : Ayakta sağa doğru ilerleyen ve esir çeken imparator

Tarihleme : Valens, M.S. 367-375

Karşılaştırma : RIC IX 41b (Constantinopole).

Katalog no : 108
Kodu : DIL 46
Eser Adı : Bronz sikke
Buluntu yeri ve yılı : Güney kesit P-K-12 plankaresinden yağmur suları ile çöken topraktan gelen malzeme, 2006

Seviye : Kesit

Çap : 1,3 cm.

Kalınlık : 0,1 cm.

Ağırlık : 0,9 gr.

Ön yüz : Sağa dönük baş ve çevresinde IVSPFAVG yazı fakat kötü korunduğu için yazı okunmuyor.

Arka yüz : Üç satır yazı " [VOT]

[X]

MVLT

X X"

Tarihleme : Theodosius I, M.S. 378-383

Karşılaştırma : LRBC II, 2115 (Constantinopolis); RIC IX, 63b (Constantinopolis).

Katalog no : 109
Kodu : ADC 22

Eser Adı : Bronz sikke
 Buluntu yeri ve yılı : B Açması, 2001
 Seviye : 5.65-5.45 m.
 Çap : 1,3 cm.
 Kalınlık : 0,1 cm.
 Ağırlık : 1,1 gr.
 Ön yüz : Sağa dönük banlı imparator büstü
 Arka yüz : Çelenk içerisinde "VOT

· · ·
 XV
 · ·
 MVL
 XX" yazısı

Çelenğin altında SMKT"

Tarihleme : Theodosius I, M.S. 378-383
 Karşılaştırma : LRBC II, 2533 (Kyzikos); RIC IX, 21c.

Katalog no : 110
 Kodu : ADC 21
 Eser Adı : Bronz sikke
 Buluntu yeri ve yılı : B Açması, 2001
 Seviye : 5.65-5.45 m
 Çap : 1,2 cm.
 Kalınlık : 0,1 cm.
 Ağırlık : 0,8 gr.

Ön yüz : Sağa imparator başı etrafında "THEOSIVSPPAVG"

Arka yüz : Çelenk içerisindeki şekillerin hepsi korunmamış.
 Tarihleme : Theodosius I, M.S. 379-395
 Karşılaştırma : LRBC II, 2557; Tekin, no 921.

Katalog no : 111
 Kodu : ADC 24
 Eser Adı : Bronz sikke
 Buluntu yeri ve yılı : B Açması, 2001
 Seviye : 5.65-5.45 m.
 Çap : 1,25 cm.
 Kalınlık : 0,1 cm.
 Ağırlık : 1 gr.
 Ön yüz : Sağa imparator başı etrafında PFAVG
 Arka yüz : Çelenk içerisinde 4 satır yazı "VOT

· · · ·
X
MVL
T
XX

Tarihleme : Çelenk altında okunamayan harfler
Karşılaştırma : Gratianus, Valentinianus II, Theodosius I, Arkadius, 383
: LRBC II, 2732-35 (Antiochia).

Katalog no :112
Kodu : ACS 2
Eser Adı : Bronz sikke
Buluntu yeri ve yılı : A Açması, Alpha Duvarı
Doğusu, 2001
Seviye : 5.80-5.25 m.
Çap : 1,2 cm.
Kalınlık : 0,2 cm.
Ağırlık : 1,1 gr.

Ön yüz : Kötü korunmuş, sağa imparator başı çevresindeki harfler
belirgin değil
Arka yüz : Çelenk içerisinde 4 satır, VOT

X
MVL
T
XX, yazısı

Tarihleme : Valentinianus II, M.S. 383
Karşılaştırma : LRBC II, 2158-9 (Constantinopolis); LRBC II, 2381-82
(Nikomedia).

Katalog no : 113
Kodu : FOE 7
Eser Adı : Bronz sikke
Buluntu yeri ve yılı : Güneydoğu II açması 6
nolu mekanın güneyinden
ve batısından gelen malzeme,
2010
Seviye : 3.00-2.92 m.
Çap : 1,4 cm.
Kalınlık : 1,1 cm.
Ağırlık : 1,6 gr.

Ön yüz : Sağa imparatoriçe başı
Arka yüz : Sağa doğru oturan, elinde Christogram yazılı kalkan tutan
Victoria

Tarihleme : Aelia Flaccilla, M.S. 383-387

Karşılaştırma : LRBC II, 2162, Sear 1988, 353, Fig. 4192.
 Katalog no : 114
 Kodu : FLT 50
 Eser Adı : Bronz sikke
 Buluntu yeri ve yılı : Güneydoğu II açması DYO duvarının güneyi, 2009
 Seviye : 3.50-3.27 m.
 Çap : 2,2 cm.
 Kalınlık : 0,15 cm.
 Ağırlık : 3,9 gr.
 Ön yüz : Sağa imparator başı, çevresinde "DN THEODO-SIVS PF AVG" yazısı
 Arka yüz : Ayakta imparator vücut cepheaden baş sağa dönük, sol elinde globus, sağ elinde standart, çevresinde, "GLORIA ROMANORVM altta SMNA" yazısı sağ alt boşlukta yıldız.
 Tarihleme : Theodosius I, M.S. 392-395
 Karşılaştırma : LRBC II, 2431; RIC IX, 46a (Nikomedia).

Katalog no : 115
 Kodu : CIL 55
 Eser Adı : Bronz sikke
 Buluntu yeri ve yılı : Güney Genişleme, 2004
 Seviye : 4.90-4.65 m.
 Çap : 1,7 cm.
 Kalınlık : 0,15 cm.
 Ağırlık : 2,7 gr.
 Ön yüz : Sağa diademli erkek başı, çevresinde yazı "DNHONORIUS"
 Arka yüz : Silik olmakla beraber olasılıkla ayakta duran, standart ve kalkan tutan imparator ile onu taçlandıran Victoria, altta SMNA yazısı
 Tarihleme : Honorius, M.S. 393-408
 Karşılaştırma : LRBC II, 2581 (Kyzikos); RIC X 63 (Nikomedia); Sear 1988, 358, Fig. 4256.

Katalog no : 116
 Kodu : AOF 13
 Eser Adı : Bronz sikke
 Buluntu yeri ve yılı : 13 nolu mezardan gelen malzeme ve kiremitler, 2001
 Seviye : 5.37 m.
 Çap : 1,7 cm.
 Kalınlık : 0,2 cm.

Ağırlık : 2,5 gr.
 Ön yüz : Sağa bantlı imparator başı etrafında okunamayan yazı
 Arka yüz : İmparatoru taçlandıran Victoria, etrafında "VIRTVS EXERCITI" yazısı zemin çizgisinin altında "SMN"
 Tarihleme : Arcadius M.S. 395-401
 Karşılaştırma : RIC X 62-65; LRBC II 2436-37, (Nikomedia); Sear 1988, 356, Fig. 4233.

Katalog no : 117
 Kodu : CJS 1
 Eser Adı : Bronz Sikke
 Buluntu yeri ve yılı : Güney Genişleme, 2004
 Seviye : 4.65-4.60 m.
 Çap : 1.8 cm.
 Kalınlık : 0.1 cm.
 Ağırlık :
 Ön yüz : Sağa doğru diademli imparator başı çevresindeki harfler: DN-
 Arka yüz : Victoria tarafından taçlandırılan imparator, bir elinde mızrak, bir elinde kalkan tutmakta, çevresindeki harfler: VIR TUS/EXERCITI

Tarihleme : Arcadius M.S. 395-401
 Karşılaştırma : RIC X 60, A; LRBC II, 2205.

Katalog no : 118
 Kodu : EII 1
 Eser Adı : Bronz Sikke
 Buluntu yeri ve yılı : Güney Genişleme 3, II. Bölüm 30-35, Y-E1 plankarelerinden gelen malzeme,
 Seviye : 5.00-4.80 m. (4.81m.)
 Çap : 1.7 cm.
 Kalınlık : 0.2 cm.
 Ağırlık : 1.4 gr.
 Ön yüz : Cepheden imparator başı ve çevresinde silik okunamayan yazı?
 Arka yüz : Tahtta oturan Constantinopolis, sağ elinde asa, sol elinde Victoria, başını sol elindeki Victoria'ya doğru çevirmiş çevresinde "CONCORDI" yazısı

Tarihleme : Theodosius II, M.S. 401-403
 Karşılaştırma : LRBC II, 2588, RIC X, 96.

Katalog no : 119
 Kodu : DIL 105
 Eser Adı : Bronz sikke

Buluntu yeri ve yılı : Güney kesit P-K-12
plankaresinden yağmur
suları ile çöken topraktan
gelen malzeme, 2006

Seviye : Kesit

Çap : 1,6 cm.

Kalınlık : 0,1 cm.

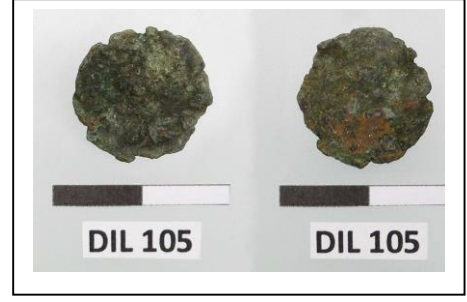
Ağırlık : 1,1 gr.

Ön yüz : Sağa dönük imparator başı çevresinde "HONORI" yazısı

Arka yüz : Ayakta iki figür, aşınmadan dolayı net değil

Tarihleme : Honorius M.S. 408-423

Karşılaştırma : LRBC II, 2456-57 (Nikomedia); LRBC II, 2224-25
(Constantinopolis); LRBC II, 2600 (Kyzikos); RIC X 409-410
(Constantinopolis).

Katalog no : 120
Kodu : ELC 1
Eser Adı : Bronz sikke
Buluntu yeri ve yılı : Güney Genişleme III 2.
Bölüm 31-35 Y E1
plankarelerinden gelen
malzeme, 2007

Seviye : 4.60-4.55 m.

Çap : 1,4 cm.

Kalınlık : 0,2 cm.

Ağırlık : 1,7 gr.

Ön yüz : Sağa imparator başı çevresinde okunamayan yazı

Arka yüz : Ayakta birbirine dönük iki imparator, ortada birlikte globus
tutuyorlar, dışta kalan ellerinde mızrak

Tarihleme : Honorius-Theodosius II, M.S. 408-423

Karşılaştırma : LRBC II, 2456-57 (Nikomedia); LRBC II, 2224-25
(Constantinopolis); LRBC II, 2600 (Kyzikos); RIC X 409-410
(Constantinopolis).

Katalog no : 121
Kodu : DAG 18
Eser Adı : Bronz sikke
Buluntu yeri ve yılı : Güney-Doğu Genişleme,
CVI ve CVJ duvarlarının
oluşturduğu mekan içi, taban
kiremitlerinin altı, 2005

Seviye : 5.00-4.75 m./ 4.85 m.

Çap : 1,5 cm.

Kalınlık : 0,2 cm.

Ağırlık : 1,8 gr.
Ön yüz : Sağa imparator büstü, diademli ve paludeomentumlu, başın arkasında yıldız çevresinde " HONOR[IVS PF AVG] yazısı
Arka yüz : İki imparator, ayakta ve cepheden birbirlerine doğru duruyorlar, her ikisinde bir elleriyle yere dayalı kalkanlarını diğer elleriyle mızraklarını tutuyorlar.
Tarihleme : Honorius, M.S. 408-423
Karşılaştırma : LRBC II, 2223 (Constantinopolis); LRBC II, 2454 (Nikomedia); LRBC II, 2598 (Kyzikos); RIC X, 403 (Kyzikos); Tekin 1994, no: 971(GLORIA ROMANORVM).

Katalog no :122
Kodu : ACM 9
Eser Adı : Bronz sikke
Buluntu yeri ve yılı : A Açması, Alpha Duvarı Batısı (Deniz seviyesi), 2001
Seviye : 5.20-4.15 m.
Çap : 1,3 cm.
Kalınlık : 0,1 cm.
Ağırlık : 0,9 gr.

Ön yüz : Başlı çelenkli sağa dönük imparator başı
Arka yüz : Çelenk içinde haç motifi
Tarihleme : Theodosius II, M.S. 425-435
Karşılaştırma : RIC X, 443-452; RIC X, 443-46 (Constantinopolis), RIC X, 449-452 (Kyzicus), RIC X, 447-48 (Nikomedia) LRBC'de de benzerleri var. LRBC II, 2234, 38, 39 (Constantinopolis); LRBC II, 2460-61 (Nikomedia); LRBC II, 2604-6 (Kyzicus).

Katalog no : 123
Kodu : CZD 30
Eser Adı : Bronz sikke
Buluntu yeri ve yılı : Güney-Doğu Genişleme, CVI ve CVJ duvarının (kuzey-güney doğrultulu kısmının) batısında kalan dağınık taşlar arası ve alt seviyesi, 2005
Seviye : 6.20-4.80 m.
Çap : 1 cm.
Kalınlık : 0,2 cm.
Ağırlık : 1,1 gr.

Ön yüz : Sağa diademli erkek başı
Arka yüz : Çelenk içinde haç motifi
Tarihleme : Theodosius II, M.S. 425-435
Karşılaştırma : RIC X, 443-46 (Constantinopolis); LRBC II, 2234, 38, 39 (Constantinopolis).

Katalog no : 124
Kodu : DAG 9
Eser Adı : Bronz sikke
Buluntu yeri ve yılı : Güney-Doğu Genişleme, CVI ve CVJ duvarlarının oluşturduğu mekan içi, taban kiremitlerinin altı, 2005

Seviye : 5.00-4.75 m./4.85 m.
Çap : 1 cm.
Kalınlık : 0,2 cm.
Ağırlık : 1,1 gr.

Ön yüz : Sağa dönük iki sıra noktalardan oluşan diademli baş
Arka yüz : Çelenk içersinde haç motifi
Tarihleme : Theodosius II, M.S. 425-435
Karşılaştırma : RIC X, 443-46 (Constantinopolis); LRBC II, 2234, 38, 39 (Constantinopolis).

Katalog no : 125
Kodu : EEE 1
Eser Adı : Bronz sikke
Buluntu yeri ve yılı : Güney Genişleme III 1. Bölüm, 30-34 K-V plankarelerinden gelen malzeme, 2007

Seviye : 5.25-5.15 m.
Çap : 1,1 cm.
Kalınlık : 0,1 cm.
Ağırlık : 1 gr.

Ön yüz : Sağa imparator başı, çevresinde okunabilen "DN...." yazısı
Arka yüz : Çelenk içinde haç motifi
Tarihleme : Theodosius II, M.S. 425-435
Karşılaştırma : RIC X, 443-46 (Constantinopolis); LRBC II, 2234, 38, 39 (Constantinopolis).

Katalog no : 126
Kodu : EIN 45
Eser Adı : Bronz sikke

Buluntu yeri ve yılı : Güney Genişleme III 2.
Bölüm CVJ duvarının
güneyindeki döküntü taşların
arasından gelen malzeme, 2007

Seviye : 5.75-5.00 m.

Çap : 1 cm.

Kalınlık : 0,2 cm.

Ağırlık : 1 gr.

Ön yüz : Sağa imparator başı

Arka yüz : Çelenk içinde haç motifi

Tarihleme : Theodosius II, M.S. 425-435

Karşılaştırma : RIC X, 443-46 (Constantinopolis); LRBC II, 2234, 38, 39
(Constantinopolis).

Katalog no : 127

Kodu : CIL 56

Eser Adı : Bronz sikke

Buluntu yeri ve yılı : Güney genişleme, 2004

Seviye : 4.90-4.65 m.

Çap : 1,1 cm.

Kalınlık : 0,15 cm.

Ağırlık : 1,1 gr.

Ön yüz : Sağa bakan küçük boyutlu imparator başı, çevresinde tam olarak
okunamayan yazı "__ONT__F" (PONTIF?)

Arka yüz : Çelenk içinde haç motifi

Tarihleme : Theodosius II, M.S. 425-435

Karşılaştırma : RIC X, 443-46 (Constantinopolis); LRBC II, 2234, 38, 39
(Constantinopolis) RIC X, 447-48 (Nikomedie); LRBC II, 2460-
61 (Nikomedie).

Katalog no : 128

Kodu : EJS 8

Eser Adı : Bronz sikke

Buluntu yeri ve yılı : Güney Genişleme 3 II.
Bölüm CVJ duvarının
kuzeyinden gelen malzeme,
2007

Seviye : 5.87-4.85 m./5.30 m.

Çap : 1,1 cm.

Kalınlık : 0,15 cm.

Ağırlık : 1,1 gr.?

Ön yüz : Sağa bakan inci diademli imparator başı, çevresinde sadece
"AN" harfleri okunabilen yazı

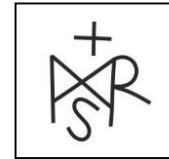
Arka yüz : Çelenk içinde haç motifi
Tarihleme : Valentianus III, M.S. 425-435
Karşılaştırma : RIC X, 452 (Kyzikos); LRBC II, 2606 (Kyzikos)

Katalog no : 129
Kodu : DGL 109
Eser Adı : Bronz sikke
Buluntu yeri ve yılı : Doğu Genişleme, 2005
Seviye : 5.25-4.85 m./5.26
Çap : 1 cm
Kalınlık : 0,2 cm.
Ağırlık : 1 gr.
Ön yüz : Sağa imparator başı, çevresinde okunamayan yazı
Arka yüz : Çelenk içersinde monogram

Tarihleme : Marcian, M.S. 450-457
Karşılaştırma : LRBC II, 2248 (Constantinopolis); LRBC II, 2463 (Nikomedia).

Katalog no : 130
Kodu : DKM 40
Eser Adı : Bronz sikke
Buluntu yeri ve yılı : Doğu Genişleme III, DIZ ve DJG duvarları arasından gelen malzeme, 2006
Seviye : 5.60-5.30 m./5.62
Çap : 1,1 cm.
Kalınlık : 0,15 cm.
Ağırlık : 1,1 gr.
Ön yüz : Sağa imparator başı

Arka yüz : Çelenk içinde monogram
Tarihleme : Marcian, M.S. 450-457
Karşılaştırma : LRBC II, 2466 (Nikomedia).

Katalog no : 131
Kodu : EBK 14
Eser Adı : Bronz sikke
Buluntu yeri ve yılı : Güney Genişleme III 2. Bölüm, 30-35 Y-E1 plankarelerinden gelen malzeme, 2007

Seviye : 5.84-5.63 m.
Çap : 1,1 cm.
Kalınlık : 0,2 cm.
Ağırlık : 1,3 gr.
Ön yüz : Kötü korunmuş, ne olduğu anlaşılamıyor
Arka yüz : Monogram

Tarihleme : Marcian M.S. 450-457
Karşılaştırma : LRBC II, 2464 (Nikomedia).

Katalog no : 132
Kodu : FLI 32
Eser Adı : Bronz sikke
Buluntu yeri ve yılı : Güneydoğu II Açması,
DYO duvarının üstü ve
güneyinden gelen malzeme,
2009

Seviye : 3.85-3.65 m.
Çap : 3 cm.
Kalınlık : 0,35 cm.
Ağırlık : 17,1 gr.
Ön yüz : Cepheden hareli İsa büstü, sol elinde Gospels (incil)
Arka yüz : Dört sıra "IHSUS, XRISTUS, BASILELI, BASILE" yazısı
Tarihleme : M.S. 976?-1030/35 (Anonim follis)
Karşılaştırma : DOC 3, Bölüm II, s. 661, sınıf A2.25.1-3.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. JUSTİNYEN VEBASI

Yerleşimin terk edilmesinin nedenleri arasında antik yazarlardan Porcopius ve Ephesos’lu John’un bahsettiği başlangıcı M.S. 541-2 yıllarına tarihlenen Afrika kökenli “Justinyen Vebası” adıyla bilinen salgın gösterilebilir⁵⁰⁷. Salgın, Mısır’ın liman kenti Pelisium’dan çıkmış Suriye, Anadolu, Yunanistan, İtalya, Galya, İspanya ve Kuzey Afrika’ya yayılmıştır⁵⁰⁸. Kıyı kentlerinden hiçbiri bu felaketten kaçamamıştır. Bu salgın sırasında nüfusun yaklaşık %50-60 oranında azaldığı düşünülmektedir⁵⁰⁹. Procopius’a göre Konstantionopolis’te 4 aylık süre zarfında felaketin en şiddetli olduğu dönemde günde 10.000 kişi, Ephesoslu John’a göre ise 16.000 kişi ölmüştür⁵¹⁰.

Ephesoslu John İskenderiye’den Konstantinopolis’e yapmış olduğu yolculukta karşılaştığı manzaraları şu şekilde anlatır: “Filistin kıyılarındaki kentler tamamen boşalmıştı, yol boyunca uzanan cesetleri kimse toplamıyor öylece uzanıyorlardı. Bazı kişiler günler boyunca ceset taşıırken bazıları ise mezar kazıyordu. Suriye’den Trakya bölgesine kadar pekçok verimli bölgeden geçtik, bu bölgelerde hasat vakti geçen tahıllar tarlalarda ve üzümber is e bağlarda öylece bekliyordu. Evler ve tarlalar terk edilmiş, hayvanlar sahipleri tarafından unutulmuştu⁵¹¹. Köyler ve kırlar boşalmıştı⁵¹².

Antik yazarların aktardığı rakamlar, vebanın şiddeti, yayıldığı alan ve etkileri konusunda pekçok tartışma bulunmaktadır. Günümüz bilim adamlarından Durliat antik yazarların olayı dramatize ettiği görüşündedir, karşı görüşteki Conrad, Whitby, Kennedy ve Sarris gibi diğerleri ise olayın ekonomik ve sosyal olarak etkilerinden bahsedip o kadar da basite indirgenemeyecek bir durum olduğunu düşünmektedirler⁵¹³.

Kennedy yapmış olduğu çalışmalarda ortaya çıkarılan toplu mezarları veba salgınıyla ilişkilendirmiştir⁵¹⁴. Antik yazarlardan Ephesoslu John ölümlerin Galata’da bir kısmının toplu şekilde gömülürken bir kısmının ise gömülmeden denize atıldığından

⁵⁰⁷ Sarris 2002, 172-173; Meier 2016, 268.

⁵⁰⁸ Little 2007, 3.

⁵⁰⁹ Meier 2016, 271.

⁵¹⁰ Meier 2016, 277.

⁵¹¹ Little 2007, 7.

⁵¹² Meier 2016, 279.

⁵¹³ Sarris 2002, 173, 174; Meier 2016, 279.

⁵¹⁴ Meier 2016, 279.

bahsetmektedir⁵¹⁵. Karşı görüşte olan Sarris vergilerin yasal olarak affedildiği ya da azaltıldığına dair herhangi bir veri bulunmamasına rağmen vergi gelirlerinin hızla düşmüş olmasının nedeni olarak vebayı göstermektedir⁵¹⁶. Vergilerin düşmesi nedeniyle askerlerin maaşları düzenli şekilde ödenemediği ve bu konuda pek çok sıkıntıların çıktığı aynı zamanda nüfus azaldığı için askere alma işlemlerinde bir takım aksaklıkların olduğu bilinmektedir⁵¹⁷. Ekonomi alanında da bir takım sıkıntılar bulunmaktadır. Anastasius'un (M.S. 491-518) sikke reformundan sonra bir süre stabil kalan sikkelerin M.S. 538-551 yılları arasında ağırlıkları % 23 oranında azalmıştır⁵¹⁸.

Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi'nde M.S. 457'den itibaren sikkelerin bulunmaması Kuzey Afrika'da bulunan Vandallara karşı yapılan başarısız seferin getirdiği ekonomik çöküntü ile ilişki olmalıdır. Sikkelerin M.S. 457'den sonra görülmemesine karşın Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi'nde seramik buluntuların M.S. 6. yüzyılın ilk çeyreği, en geç ortalarına kadar varlığını sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Yerleşimdeki en geç tarihlenebilecek seramikler Hayes Foça Form 3E tipi olup, son görüldükleri tarih M.S. 525'tir. Bu durum Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi'nin en geç M.S. 525 yılında sonlandığını ortaya koyar. Bu sonlanmanın nedeni, M.S. 541 yılındaki Mısır kökenli veba salgını değildir. Global çaplı olan bu salgın, nüfusun yarısını ortadan kaldırmıştır. Kırlar ve verimli araziler terk edilerek azalan nüfusun daha güvenli buldukları sur içlerindeki toplu yerleşimlere çekildikleri anlaşılmaktadır. Antandros'taki yerleşimin terk edilmesinin nedeni de, deniz ticaretiyle taşındığı bilinen vebanın tüm kıyı kentlerini olduğu gibi, Antandros'u da etkilemesiyle kent nüfusunun büyük oranda azalması ve hayatta kalanların daha güvenli olarak gördükleri kent merkezine taşınmaları olmalıdır.

⁵¹⁵ Sarris 2002, 174.

⁵¹⁶ Sarris 2002, 175.

⁵¹⁷ Meier 2016, 281.

⁵¹⁸ Sarris 2002, 177.

ALTINCI BÖLÜM

6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi'nde yapılan çalışmalarda ortaya çıkarılan 9 mekan ve şarap işliğiden oluşan mimari ve buluntular tez kapsamında incelenmiştir (Resim 3 ve 4).

Yerleşim alanındaki mekanların mimari yapıları değerlendirildiğinde, yapıların antik yolun kuzey ve güneyinde olmak üzere iki farklı alanda kümелendiği görülür. Güneydeki mimari yapılanma henüz tam olarak açılmamasından ötürü kullanım amacı açısından kesin olarak yorumlanamamasına karşın, kuzey bölümdeki mimari neredeyse tam olarak açığa çıkarılmış ve yorumlanabilmiştir.

Kuzey bölümdeki mimaride üç farklı evre tespit edilmiştir. 1 ve 2 nolu mekanlar en erken evreyi temsil ederken, şarap işliği ve 3 nolu mekan ikinci evreye aittir. 1 ve 2 nolu mekanların antik yolun kuzeyine yanyana konumlanmış olması, hatta bu iki mekanın batısında da başka bir mekanın bulunduğu işaret eden izler ve her ikisinin de güneylerinde yer alan kapı ile yola açılması, orijinal evreyi oluşturan bu mekanların dükkan olarak kullanıldığını ortaya koymaktadır. Bu dükkanların doğusunda, girişi 3 nolu mekan ile sağlanan, 2 nolu mekanın kuzeyine ikinci evrede konumlanmış olan şarap işliği de, bu görüşü doğrulamaktadır. Olasılıkla başta yalnızca satış amaçlı oluşturulmuş olan dükkanlara, daha sonra üretim amacıyla ikinci evrede şarap işliği eklenmiş olmalıdır. Üçüncü evreyi de, üretimden kaynaklanan depolama ihtiyacını karşılamaya yönelik olarak ilave edilen kuzeydeki mekan oluşturmaktadır (Resim 3 ve 4).

Antik yolun kuzeyinde olduğu gibi benzer dönemde güneyinde de mimari yapılanma ortaya çıkarılmıştır. Yola paralel olarak konumlanmış mimarinin yalnızca bir bölümü açığa çıkarılmış olup, açmanın batı bölümünde en az iki mekanın (4 ve 9 nolu mekanlar) varlığı saptanmıştır. Bunun yanı sıra açmanın doğu bölümünde şimdilik tek başına duran 6 nolu mekan belirlenmiştir. 6 nolu mekan, kuzeyinde yer alan ve 1-2 nolu mekanların güney duvarlarına paralel olarak uzanan duvarın güneyinde yer almakta olup, giriş kapısı da mekanın batı duvarındadır. Bu durum 6 nolu mekanın bir avlu içerisinde yer aldığı izlenimini uyandırır. Bu izlenim, 6 nolu mekanın güneyinde bir bölümleri ortaya çıkarılmış olan 7 ve 8 nolu mekanların konumuyla da destek

bulmaktadır. Ancak bu görüşün kanıtlanması alanın tamamının açılmasıyla mümkün görünmektedir.

Gerek antik yolun kuzeyindeki ve gerekse de güneyindeki mekanlar içerisinde yapılan kazı çalışmalarında çok sayıda sikke ve seramik buluntu ele geçmiştir. Kuzeyde daha net olarak ortaya çıkarılan üç farklı evre ile güneyde tespit edilen 4, 6-9 nolu mekanların gerek duvar işçiliği ve gerekse de konumu göz önüne alındığında aynı evreye yani 1. evreye ait oldukları söylenebilir. Bu durum mekanlar içerisinde ele geçen sikke ve seramik buluntularla da desteklenmektedir (Resim 5-6). Sikkelerin en erken örneğini M.S. 285-286 yıllarına tarihlenen, bir adet Diocletianus sikkesi oluştururken, toplamda 38 olan sikkenin 22 adedinin M.S. 4. yüzyıla ait olduğu görülür (Tablo 9-10). Bu da nekropolis üzerindeki Geç Roma Dönemi yapılaşmasının M.S. Erken 4. yüzyıl ile başladığını, dolayısıyla 1. evre olarak nitelendirilen 1-2 ve 4, 6-9 nolu mekanların kuruluş tarihlerini içermektedir. 1. evrenin sikkeler yardımı ile tarihlendirilmesini, 1. evreye ilişkin mekanlar içerisinde ele geçen Çandarlı seramikleri de desteklemektedir.

Sikke ve seramik buluntular yardımı ile Geç Roma yerleşmesinin başlangıç tarihi net bir şekilde belirlenebilirken, 2. evreyi oluşturan 3 nolu mekan ve şarap işliğinin yapım tarihinin belirlenmesi, ilgili mekanlar içerisinde ele geçen malzemelerin detaylı bir şekilde incelenmesi ile mümkün olabilmektedir.

Yolun kuzeyinde tamamı açılan 2. evreyi temsil eden 3 nolu mekan ve şarap işliği içerisinde yapılan kazılarda da iki sikke ele geçmiştir. Bunlardan erkeni II. Julian (M.S. 355-361) sikkesi olup, 2. evrenin tarihlendirilmesine olanak tanımaktadır. Aynı mekanlar içerisinde Çandarlı malzemesine rastlanmayıp, tamamen Foça seramiklerinin ele geçmesi de bu tarihi doğrulamaktadır. Bu alanda 3. evreyi oluşturan depolama mekanının tarihinin belirlenmesi, bu alandaki kazı çalışmalarının henüz tamamlanmamış olması nedeniyle bugün için mümkün olmamakla birlikte, üretime yönelik olarak M.S. 360 civarında inşa edilen şarap işliğinin yapımından çok da uzak olmamalıdır.

Yolun güney bölümünde ele geçen yapılanma henüz tam olarak ortaya çıkarılmamakla birlikte, kendi içerisinde değerlendirilmesi mümkün gibi görülmektedir. Bu alanda açığa çıkarılan mekanlardan, 5 nolu mekan haricindekilerin aynı döneme, yani 1. evreye ait olduğu anlaşılmaktadır. Ancak 5 nolu mekanı bunlardan, hatta

kuzeyde tespit edilen 3 evrenin de dışında tutmak gerekir. Çünkü, 5 nolu mekan duvarları, 4 ve 9 nolu mekanların üstüne oturmakta olup, bu mekanlarla ilişkili görünmemektedir. 4 ve 9 nolu mekanların kullanım dışı kalmasının ardından bu mekanın inşa edildiği düşünülmelidir. Henüz çok küçük bir alanı açılmış olan 5 nolu mekanın kazısının tamamlanması, bu görüşü netleştirecektir (Resim 4).

Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi'nde 2011 yılına kadar yapılan çalışmalarda yoğun olarak seramik buluntuya rastlanmıştır. DSA, DSB, DSC, Afrika, Foça, Yerel Üretim Foça, Kıbrıs, Açık Renk seramikler, amphoralar ve kandiller olarak sınıflandırılmışlardır (Tablo 12).

Yukarıda detaylı bir şekilde irdelenen seramikler değerlendirildiğinde Roma Dönemi'ne ilişkin en erken seramik grubunu, üç örnekle temsil edilen DSA ve bir örnekle temsil edilen DSB'den oluşturmaktadır. M.Ö. 50-M.S. 50 arasına tarihlenen bu seramiklerin Geç Roma yerleşimiyle değil nekropolün mezarlık alanı olarak son kullanım dönemiyle ilişkili oldukları anlaşılmıştır.

Geç Roma Dönemi Yerleşimi ile ilişkili en erken seramik buluntu grubunu Çandarlı seramikleri oluşturmaktadır. Yerleşimin 1 evresini tanımlayan bu seramik grubu, Hayes Form 1 ve Form 2 örnekleriyle temsil edilmektedir. Atina buluntuları yardımı ile M.S. 267 yılından sonra görülmediği öne sürülen Çandarlı seramiklerine Hayes, Mytilene'de M.S. erken 4. yüzyıla kadar rastlandığını belirtmektedir⁵¹⁹. Yukarıda açıklandığı üzere Antandros Geç Roma Yerleşimi'nin sikkeler yardımı ile 1.evresinin M.S. erken 4. yüzyıla tarihlenmesi, Çandarlı seramiklerinin bitiş tarihinin daha geç döneme uzatılması konusundaki önerileri desteklemektedir⁵²⁰.

Geç Roma Yerleşimiyle ilişkilendirilecek ikinci ve en yoğun seramik grubu ise Foça seramikleridir. Foça seramikleri, Hayes'in yapmış olduğu tarihlemeye göre M.S. 370'den başlamaktadır. Hayes aynı zamanda Çandarlı ve Foça seramik gruplarının birbiriyle ilişkili olduğunu, hatta birbirlerinin devamı olduklarını ileri sürmektedir. Fakat bu durumda iki seramik grubunun bitiş ve başlangıç tarihleri arasında yaklaşık 50 yıllık bir boşluk bulunmaktadır. Birbirinin devamı niteliğinde olan bu iki seramik grubu arasındaki zamansal boşluğun ortadan kaldırılması adına, Çandarlı seramiklerinin bitiş

⁵¹⁹ Hayes 2008, 49.

⁵²⁰ Mackensen 1991, 9; Gassner 1997, 249, Kat. Pl. 75, no. H 87, H 88, H 89; Zelle 2003, 80.

tarini biraz daha geçe, Foça seramiklerinin balangı tarihini de biraz erkene çekme nerileri getirilmiştir (Tablo 14).

Foça seramikleri yerleşimde açığa çıkarılan seramikler arasında toplam 238 örnekle en baskın grubu oluşturmaktadır. Foça seramik endüstrisinin başlangıç tarihi üzerine tartışmalar halen süregelmektedir. Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi buluntuları bu konuya ışık tutacaktır. Foça seramiklerinin dağılımına baktığımızda diğer pek çok merkezde olduğu şekilde ezici stnlk Form 3 grubundadır⁵²¹. Bu grubun da H'ye kadar giden alt tipleri mevcuttur. Form 3'n arkasından Form 1 ve Form 2 yaygın gruplardır. Hayes bu ikisini diğer gruplara göre daha erkene M.S. 370'ler civarına tarihlemektedir. Bu durum yerleşimde ortaya ıkarılan Foça seramiklerinin erken örneklerinin yoğunluk göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca diğer merkezlerde ortaya çıkarılan ve M.S. 4. yüzyılın ortalarına tarihlenen seramiklere dayanılarak Antandros rneklerinin de M.S. 370'lerde değil 350 civarlarında üretilmeye başladığı dşnlmektedir (Tablo 13).

Antandros'ta ortaya çıkarılan 238 parça Foça seramiği arasında sadece 1 adet Form 10'a ait parçanın bulunması, yerleşimin M.S. 6. yüzyılın ikinci yarısına geçmediğinin kanıtıdır. Bu veriler diğer buluntu grupları ile de desteklenmektedir.

Antandros Geç Roma Yerleşmesi'nin ne zaman başladığı sorununa yukarıda belirtildiği gibi katkı sağlayan sikkeler, yerleşimin sona eriş tarihi konusunda yetersiz kalmaktadır.

Yerleşim alanında 2011 yılına kadar yapılan çalışmalarda okunabilen 38 sikke ele geçmiştir. Sikkeler Diocletianus (285-286) ve Marcian (450-457) Dönemleri arasına ait olduğu tespit edilmiştir. Çalışma yapılan alanda ortaya çıkarılan toplam 38 sikkeden 8'i M.S. 4. yüzyılın ilk yarısına 14 ise ikinci yarısına tarihlenmektedir (Tablo 10). Sikkeler açısından yerleşimde refah seviyesinin en yüksek olduğu dönem olarak karşımıza toplamda 22 sikke ile M.S. 4. yüzyıl çıkmaktadır. Seramik açısından da bakıldığında benzer bir durum söz konusudur. Foça seramiklerinden Form 1 ve Form 2'ler oldukça baskındır ve Form 3'lerinde geçiş ya da erken örnekleri yoğundur. Dolayısıyla bu seramiklerin de büyük bölümünü M.S. geç 4. yüzyıl - 5. yüzyılın ortaları arasında tarihlenir. Bu tarih aralığı yerleşimin refah açısından zirve noktasını

⁵²¹ Foça Formlarının dağılımı için bkz. Tablo 14.

oluşturmaktadır. M.S. 5. yüzyılın ortalarından itibaren önce sikkeler piyasadan çekilir ve ardından seramik oranlarının da azalmaya başladığı gözlemlenir (Tablo 10).

M.S. 5. yüzyılın ortasından sonra yerleşimle ilişkili herhangi bir sikke bulunmamıştır. Bu durum seramik buluntularla tam olarak uyuşmamaktadır. Seramik malzeme incelendiğinde ise seramiklerin M.S. 6. yüzyılın içlerine kadar kullanıldığı gözlemlenir. Sikkenin M.S. 5. yüzyılın ortalarından itibaren bulunmayışı nedenleri incelendiğinde karşımıza farklı nedenler çıkmaktadır. Öncelikle M.S. 3. yüzyıl kriziyle birlikte ekonomik sistem bozulmaya başlamış ve enflasyonun ortaya çıkmıştır. Kıymetli metal sıkıntısı yüzünden sikkelerin içerisindeki kıymetli metallaren oranları düşürülmüş, bu durumun fark edilmesiyle birlikte fiyatlar M.S. 235 ve M.S. 284 yılları arasında yaklaşık 700 kat artmıştır (Tablo 11). Ticarete sikkenin güven kaybetmesiyle birlikte devlet de vergileri kendi bastığı sikkeler yerine direkt ürün üzerinden almaya başlamıştır. Bu durum “takas” sisteminin yavaş yavaş doğmasını beraberinde getirmiştir.

M.S. 4. yüzyılda Got kavimleri olan Ostragot ve Vizigot problemlerinin yanı sıra Roma’nın sınırların genişlemesi, askeri harcamaların daha da artmasına neden olmuştur⁵²². Ekonomideki kötü gidiş hiçbir zaman iyileşmediği gibi, aynı zamanda ilerleyen dönemlerde daha da bozulmuştur. Metal sıkıntısı yüzünden gümüş sikkelerde kullanılan gümüşün oranı iyice düşürülmüş, bronz sikkeler ise enflasyon karşısında değer kaybetmesi yüzünden güvenirliliği kaybederek piyasadan çekilme noktasına gelmiştir. Bu durum, diğer yerleşmelerde olduğu gibi Antandros’ta, Leo hanedanlığı döneminden itibaren sikke bulunmayışının nedenlerinden birisi olmalıdır.

M.S. 5. yüzyılın ortasından itibaren sikke bulunmayışının bir diğer önemli nedeni ise Kuzey Afrika’ya M.S. 468’de yapılan başarısız Vandal seferidir. Büyük bölümü Doğu Roma İmparatorluğu tarafından finanse edilen ve Batı Roma İmparatorluğu ile birlikte gerçekleştirilen bu seferin başarısızlığı Batı Roma İmparatorluğu’nun sonunu hazırlamış, Doğu Roma İmparatorluğu’nun da ekonomik açıdan iflasına sebep olmuştur. Sefer sonrasında oldukça sınırlı sayıda sikke basılması, M.S. 5. yüzyıla ait Antandros’ta sikke bulunmamasının bir diğer nedeni olmalıdır.

⁵²² Gregory 2005, 30.

Bu çalışma Antandros Geç Roma Yerleşim genel mimarisi ve buluntularına ilişkin tespitlerin yanı sıra, özellikle Antandros buluntuları Geç Roma seramiğine ilişkin bazı sorunlu alanlara ışık tutmuş ve yeni saptamaları beraberinde getirmiştir;

Foça seramiklerinin yanısıra “Yerel Üretim Foça Seramikleri” adı altında 5 ayrı parçadan oluşan bir grup tespit edilmiştir. Astar ve bezemeleri bakımından Afrika seramiklerini taklit eden bu grup, kil bakımından Afrika seramiklerinden ayrılmaktadır. Bunun yanı sıra Afrika seramiklerinde görülmeyen formlara sahip bu seramikler, astar ve bezeme anlayışı bakımından Afrika’yı taklit etmiştir (Tablo 12).

Foça grubundan sonra yoğunluk açısından ikinci sırada yer alan Açık Renk seramikler, Üretim yeri açısından tartışmalıdır. Antandros’ta yoğun olarak ele geçmesi bu seramiklerin Troas Bölgesi’nde üretildiği yönündeki görüşleri de desteklemektedir.

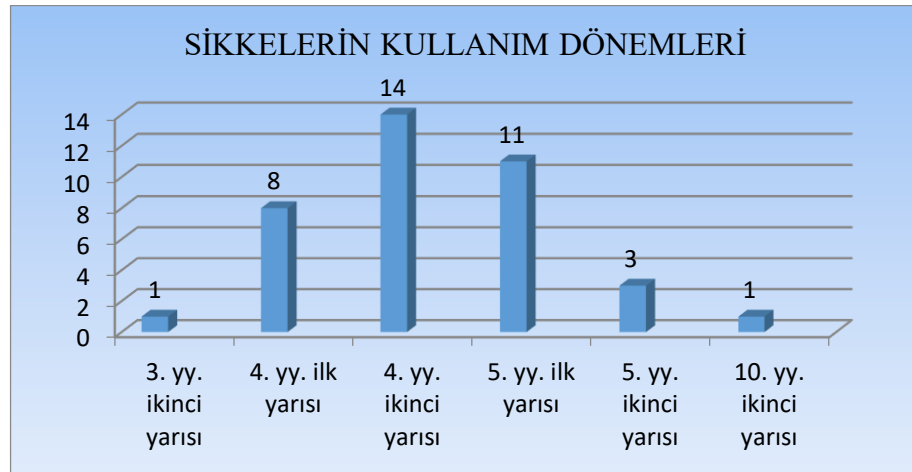
Antandros Nekropolisi Geç Roma Yerleşimi’nde 2011 yılına kadar yapılan çalışmalarda Agora M 273’ten 2 parça, LR 1’den 3 parça, LR 2’den 6 parça ve LR 3’ten 9 parça olmak üzere grubu belirlenen toplam 20 amphora parçası açığa çıkarılmıştır (Tablo 8). Bu amphora gruplarının tamamı M.S. 4. yüzyılın ikinci yarısı ve M.S. 6. yüzyılın ilk yarısı arasında tarihlenirler. Bu durum, alanda belirlenen ve 2. evreye ait olan şarap işçiliği ile de uyumludur. Grubu belirlenen 20 amphora yanında gruplanamayan çoğunluğunu amphora diplerinin oluşturduğu 17 örnek bulunmaktadır. Gruplanamayan bu amphoraların yerel üretim olma olasılığı bulunmasının yanında, bu kadar farklı amphora tipinin bulunması, şarap atölyesinde üretilen ürün için piyasada bulunan amphoraların kullanıldığını düşündürmektedir.

Antandros Geç Roma Yerleşimi’nde 2011 yılına kadar yapılan çalışmalarda toplam 7 adet kandil ortaya çıkarılmış olup, genel anlamda Batı Anadolu üretimi olan kandiller, M.S. 5. yüzyıla tarihlenmiştir.

Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi malzemeleri genel olarak ele alındığında, yerleşmenin kesintisiz olarak M.S. erken 4. yüzyıldan başlayıp, M.S. 6. yüzyıl ortalarına kadar devam ettiğini göstermektedir. Yerleşmenin terk edilmesine antik yazarlardan Procopius ve Ehpesos’lu John’un aktardıkları bilgiler ışık tutmaktadır. Bu iki yazarın bahsettiği başlangıcı M.S. 541-2 yıllarına tarihlenen ve büyük can kaybına sebep olan Afrika kökenli “Justinyen Vebası” yerleşimin sonlanmasına neden olmuş

olmalıdır⁵²³. Salgın, Mısır'ın liman kenti Pelisium'dan çıkmış Suriye, Anadolu, Yunanistan, İtalya, Galya, İspanya ve Kuzey Afrika'ya yayılmıştır⁵²⁴. Kıyı kentlerinden hiçbiri bu felaketten kaçamamıştır. Bu salgın sırasında nüfusun yaklaşık %'de 50-60 oranında azaldığı düşünülmektedir⁵²⁵. Procopius'a göre Konstantinopolis'te felaketin en şiddetli olduğu dönemde günde 10.000 kişi, Ephesoslu John'a göre ise 16.000 kişi ölmüştür⁵²⁶. Global çaplı olan bu salgın nüfusun yarısını ortadan kaldırmıştır. Kalan nüfusun verimli arazileri ürünleriyle birlikte terk ederek, daha güvenli buldukları sur içlerindeki toplu yerleşimlere çekildikleri gözlemlenmektedir. Deniz ticaretiyle taşındığı bilinen veba tüm kıyı kentlerini etkilemiştir. Bir kıyı kenti olan Antandoros'ta bu durumdan etkilenerek kentin varoşlarını ve belki de endüstri bölgesini oluşturan Nekropolis Geç Roma Yerleşmesini terk ederek merkeze taşınmış olmalıdır.

Antik yolun güneyinde ortaya çıkarılan ve 5 nolu mekan olarak isimlendirilen yerleşme, bu terk edilişin ve mimarinin kullanım dışı kalmasının ardından inşa edilmiş olmalıdır. Yüzeye oldukça yakın korunmuş olan bu mimari tamamen açığa çıkarılmamış olup, belki de bu alandaki kazılarda ele geçirilen M.S. 976-1030/35 yıllarına ait sikke ile ilişkili olmalıdır. Bu durum alandaki kazı çalışmalarının genişletilmesi ile açıklığa kavuşacaktır.

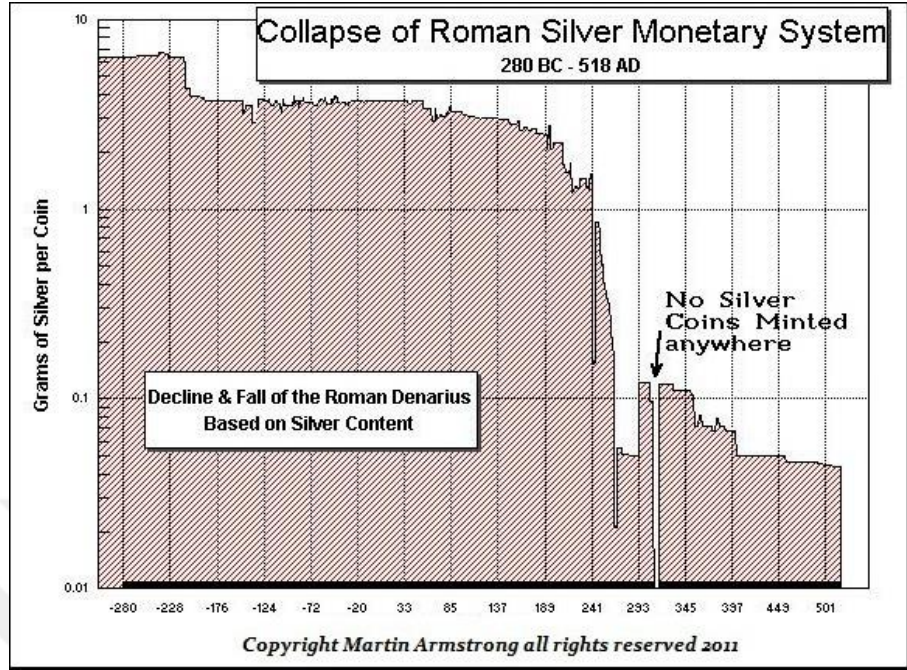
Tablo 10: Sikkelerin Kullanım Dönemleri

⁵²³ Sarris 2002, 172-173; Meier 2016, 268.

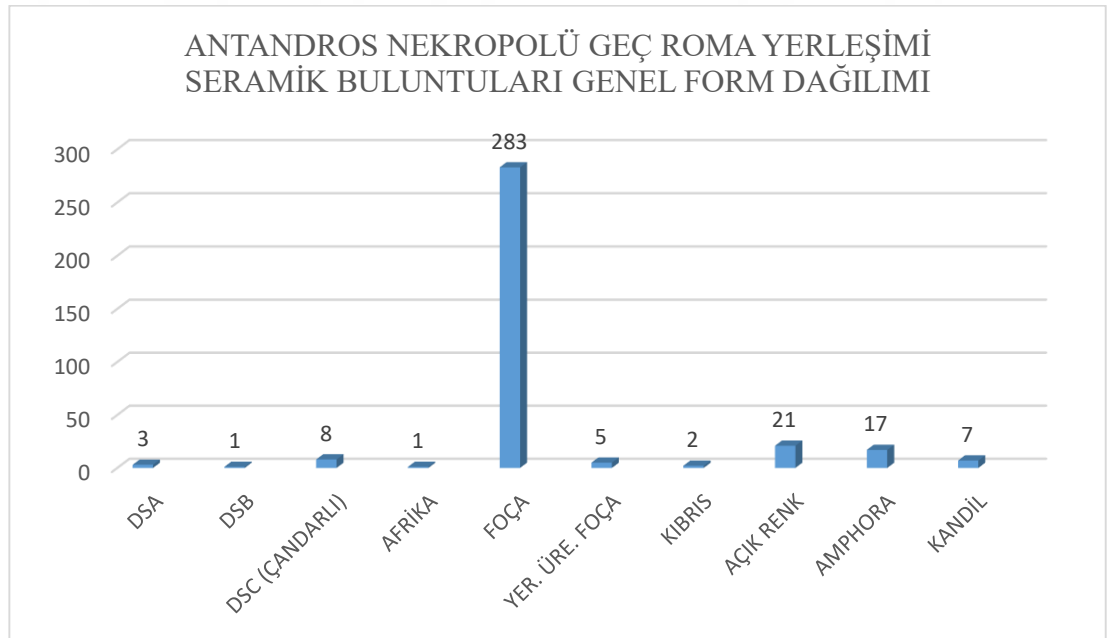
⁵²⁴ Little 2007, 3.

⁵²⁵ Meier 2016, 271.

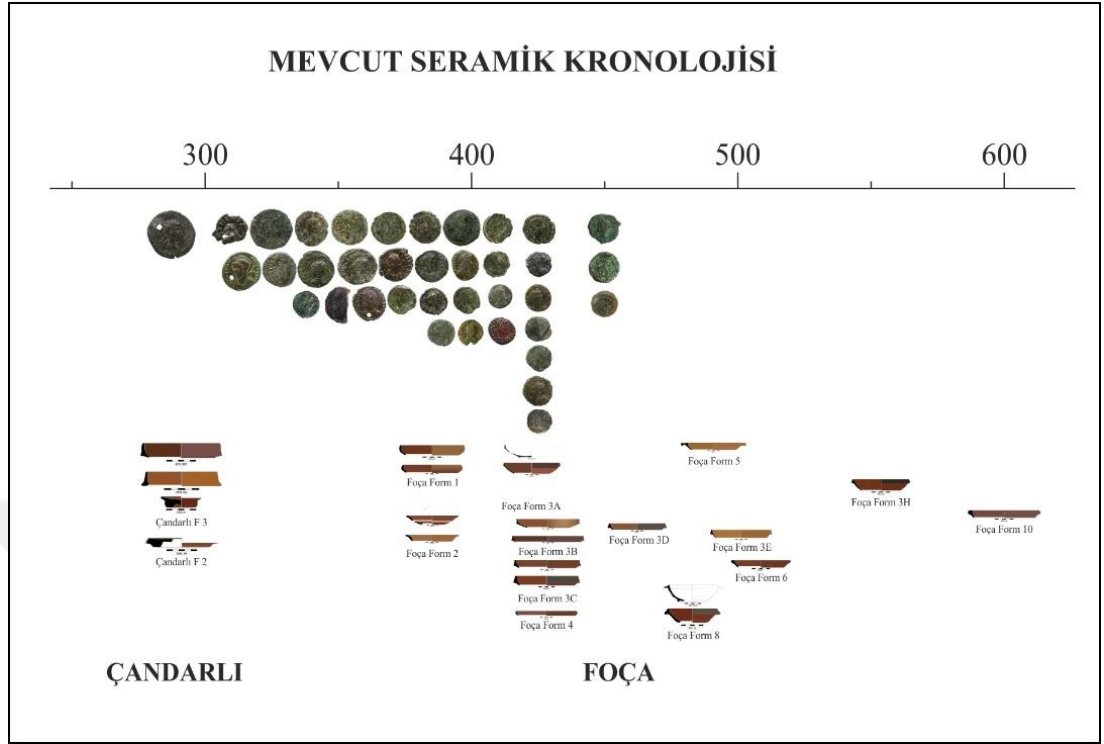
⁵²⁶ Meier 2016, 277.

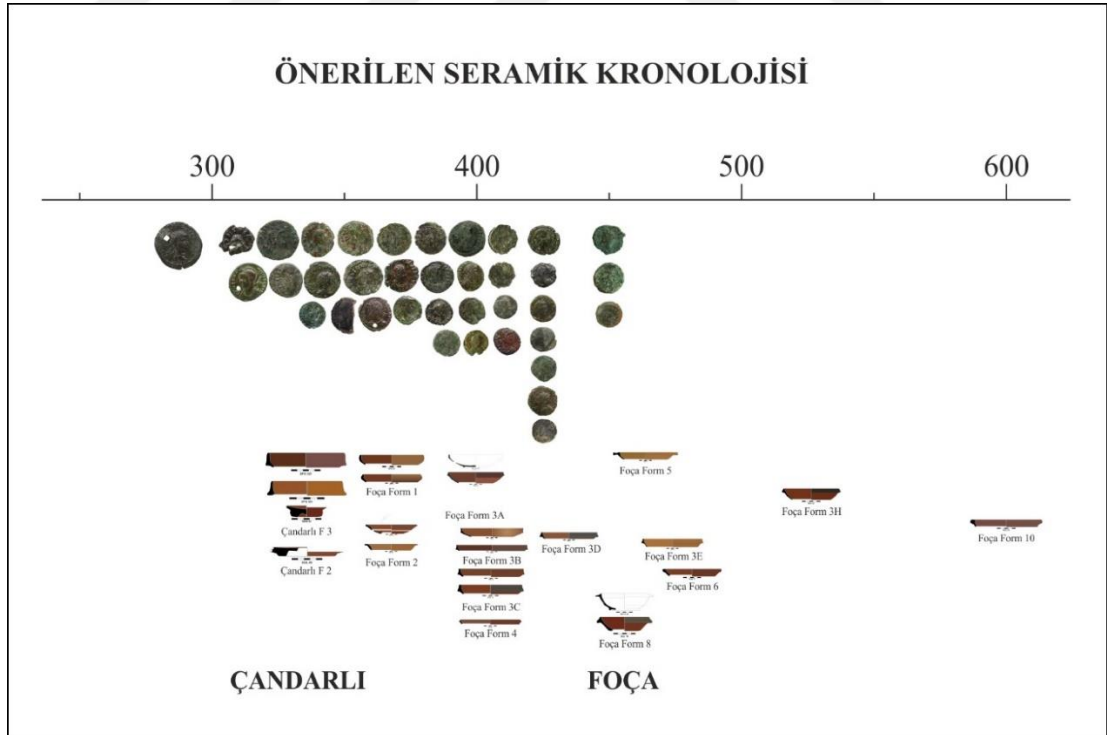
Tablo 11: Sikke içindeki gümüş oranının miktarları

Tablo 12: Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi Seramik Buluntuları Genel Form Dağılımı

Tablo 13: Mevcut seramik kronolojisi

Tablo 14: Önerilen seramik kronolojisi

RESİM ve TABLO LİSTESİ

Resim 1: Antandros'un Konumu

Resim 2: Antandros Nekropolisi ve Geç Roma Yerleşiminin Konumu

Resim 3: Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi 2001-2011 Yılları Planı ve Evreleri

Resim 4: Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi 2016 Planı ve Evreleri

Resim 5: 1 Nolu Mekanın İçinden (Alpha Duvarının Doğusu) Gelen Malzemeler

Resim 6: 2 Nolu Mekanın İçinden Gelen Malzemeler

Resim 7: İki Nolu Mekanın İçinden Farklı Alanlardan Gelen Malzemeler

Resim 8: 3 Nolu Mekanın İçinden Gelen Malzemeler

Resim 9: 4 Nolu Mekanın İçinden Gelen Malzemeler

Resim 10: 6 Nolu Mekanın İçinden Gelen Malzemeler

Resim 11 7 Nolu Mekanın İçinden Gelen Malzemeler

Tablo 1: Sigillatılar Üzerine Yapılan Çalışmalar

Tablo 2: Foça Form Dağılımı

Tablo 3: Foça Form 1 Dağılımı

Tablo 4: Foça Form 2 Dağılımı

Tablo 5: Foça Form 3 Dağılımı

Tablo 6: Açık Renk Seramiklerin Form Dağılımı

Tablo 7: Pieri'nin LR2 Amphora Sınıflandırması

Tablo 8: Amphoraların Form Dağılımı

Tablo 9: Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşiminde Ele Geçen Sikkelerin Dönem, Tarih, Seviye ve Buluntu Yerleri

Tablo 10: Sikkelerin Kullanım Dönemleri

Tablo 11: Sikke içindeki gümüş oranının miktarları

Tablo 12: Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi Seramik Buluntuları Genel Form Dağılımı

Tablo 13: Mevcut seramik kronolojisi

Tablo 14: Önerilen seramik kronolojisi

KAYNAKÇA

- Abadie-Reynal 2007 Abadie-Reynal, C., “La Ceramique Romanie D’Argos” *Études Péloponnésienes XIII*, Paris. 2007.
- Abadie-Reynal-Sodini 1992 Abadie-Reynal, C., Sodini, J. P., “La Ceramique Pateochretienne De Thasos (Alik, Delkos, Fouilles Anciennes)”, *Etudes Thasiennes XIII*, Athens.
- Adak Adibelli 2006 Adak Adibelli, I., “Tarsus Geç Roma Seramiği”, Ankara, 2006 (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Alberalla vd. 1993 Alberalla, U., Ceglia, V., and Roberts, P., “S. Giacomo degli Schiavoni (Molise): An Early Fifth Century A.D. Depozit of Pottery and Animal Bones from Central Adriatic Italy,” *PBSR* 61, pp. 163-203.
- Anderson-Stojanovic 1992 Anderson-Stojanović, V. R., *Stobi: the Hellenistic and Roman pottery*. Stobi. Princetown (N.J.): Princetown University Press, 1992.
- Ateş 2001 Ateş, G., “Eastern Sigillata B in Aizanoi”, *AA* 2001, 2, 319-332.
- Ateş 2003 Ates, G., “Die Rote Feinkeramik von Aizanoi als lokaler Kulturträger, Zentrum für Altertumswissenschaften Institut für Klassische Archäologie”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ruprecht-Karls-Universität, Heidelberg, 2003.
- Ayaz 2014 Ayaz, M., “Assos Kuzey Stoası Kırmızı Astarlı Roma Seramiği” Çanakkale, 2014 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Bailey 1988 Bailey, D. M., Bird, S., and Hugles, J. M., “A Catalogue of Lamps in the British Museum: III Roman Provincial Lamps.” London, 1988.

- Ballance vd. 1989 Ballance, M., Boardman, J., Corbett, S., Hood, S., "Excavations in Chios 1952-1955: Byzantine Emporio" *The British School at Athens. Supplementary Volumes, No. 20.*
- Bell 1916 Bell, H. W., "Coins", Leyden: E.J. Brill, 1916.
- Bezeczky 2005 Bezeczky, T., "Late Roman Amphorae From The Tetragonos Agora In Ephesus", (mit einem Beitrag von Peter Scherrer). *Spätantike und mittelalterliche Keramik aus Ephesos. Oeaw*, 2005, http://hw.oeaw.ac.at/?arp=krinzinger203_230.pdf
- Bezeczky 2013 T. Bezeczky, P. Scherrer, R. Sauer, *The Amphorae of Roman Ephesus, FiE XV/1*, Wien. 2013.
- Biers 1985 Biers, J. C., "The Great Bath on the Lechaion Road", *Corinth XVII*, Town House, New York 1985, ss. 79, 80, 105, plate 32:124.
- Brants 1913 Brants, J.. "Antieke Terra-Cotta Lampen Uit Het Rijksmuseum Van Oudheden Te Leiden". S.l: s.n., 1913.
- Broneer 1930 Broneer, O., "Terracotta Lamps". *Corinth IV.II* (1930).
- Bruneau 1965 Bruneau, P., "Les Lampes", Paris, 1965.
- Boardman-Hayes 1973 Boardman, J., Hayes, J. W., "Excavations at Tocra 1963-1965 The Archaic Deposits II, and Later Deposits" *BSA suppl. Vol. no.10*, London, 108- 119. Pl. 52-53.
- Bockisch-Böttger 1966 Bockisch, G.-Böttger, B., "Spättrömische und Frühbyzantinische Keramik", *Klio* 47, 1966, 209- 256.
- Bonifay-Pieri 1995 Bonifay, M., Piéri, D., "Amphores du Ve au VIIe. a Marseille: nouvelles données sur la typologie et le contenu", *JRA, Vol.8*, 1995, s. 94-120.
- Byzantion Byzantion, S., *Etnikon*, Chicago, Illinois, MCMXCII.

- Buchholz 1975 Buchholz, B. J. C., "The Great Bath on the Lechaion Road", Corinth XVII, Town House, New York 1985, ss. 79, 80, 105, plate 32:124.
- Buttrey 1981 Buttery, T. V., "Greek, Roman, and Islamic Coins from Sardis". Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1981.
- Christensen-Johansen 1971 Christensen, A. P., Johansen, C. F., Hama: fouilles et recherches, 1931-1938 III, 2, *Hama*. Copenhagen: Nationalmuseet, 1971.
- Cook 1973 J.M. Cook, The Troad, An Archaeological and Topographical Study, Oxford, 1973.
- Conze 1913 Conze, A., "Stadt und Landschaft" *AvP. I.2*, Berlin, 1913.
- Courby 1922 Courby, F., *Les vases grecs à reliefs*. Paris: E. de Boccard, 1922.
- Cox 1949 Cox, D. H., "The Excavations at Dura-Europos", New Haven: Yale Univ. Press, 1949.
- Crowfoot vd. 1957 Crowfoot, J. W., Crowfoot, G. M., ve Kenyon. K. M., "The Objects from Samaria". London: Palestine Exploration Fund, 1957.
- Demesticha 2013 Demesticha, S., "Amphora Typologies, Distribution, and Trade Patterns; The Case of the Cypriot LR1 Amphorae", The Transport Amphorae and Trade of Cyprus, Ed. Mark L. Lawall&John Lund, *Gösta Enbom monographs*, v. 3. Aarhus University Press, 2013.
- De Sena - Ikäheimo 2003 De Sena, E.C., Ikäheimo, J.P., "The Supply of Amphora-Borne Commodities and Domestic Pottery in Pompeii 150 BC-AD 79: Preliminary Evidence from the House of the Vestals", *European Journal of Archaeology*, Vol.6 (3), 2003, 301-321.

Diodoros

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0084%3Abook%3D12%3Achapter%3D72%3Asection%3D2>

DOC 3

Grierson, P., “Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection, Volume 3, Part II, Basil I to Nicephorus III (867-1081), Washington, D.C. 1973 (Second Impression 1993).

Doğanalp 2016

Doğanalp, D., “İzmir Arkeoloji Müzesi 2009-2010 yılı Batıçim/Kyme Sondaj Kazısı Buluntuları”, İzmir, 2016 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Doğer 1991

Doğer, E., “Antik Çağda Amphoralar”, İzmir, 1991.

Doğer 2005

Doğer, L., Byzantine Ceramics: Excavation at Smyrna Agora”, (Ed. B. Böhlendorf-Arslan, A.O. Uysal, J. Witte- Orr), Çanak, Akdeniz ve Çevresindeki Arkeolojik Kazılarda Ele Geçen Geç Antik ve Ortaçağ Seramiği ve Mimari Seramiği, Byzas 7, Ege Yayınları, İstanbul 2005, 97-121.

Doorninck 1989

Doorninck, F.H., “The Cargo Amphoras on the 7th Century Yassı Ada and 11th Century Serçe Limanı Shipwrecks: Two Examples of a Reuse of Byzantine Amphoras as Transport Jars”, *BCH Suppl. XVIII*, s. 249-257.

Dragendorff 1895

Dragendorff, H., “Terra Sigillata, Ein Beitrag zur Geschichte der Griechischen und Römischen Keramik”, *Bonner Jahrbücher* 96, Bonn 1895.

Empereur-Picon 1986

Empereur, J. Y., ve Picon, M., “A propos d’un nouvel atelier de (Late Roman C)”, *Filinga* 7, 1986, s. 143-146.

Ergürer 2012

Ergürer, H. E., “Parion Roma Dönemi Seramiği” Erzurum, 2012 (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

- Erol 2004 Erol, D., “Tralles Kenti Kazılarında Ele Geçen Baskılı Terra Sigillata” Aydın, 2004 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Erol 2011 Erol, D., “Smyrna Agorası’nda Ele Geçen Terra Sigillata ve Geç Roma Seramiği”, İzmir, 2011(Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Ersoy-Önder-Turan 2014 Ersoy, A., Önder, M., Turan, H., “Antik Smyrna Sikkeleri (2008-2012), İzmir, 2014.
- Erzen-Başaran 1991 Erzen, A., Başaran, S., “Enez (Ainos) Kazısı, 1989 Yılı Çalışmaları” XII. Kazı Sonuçları Toplantısı, II. Cilt. Ankara, 1991.
- Evren 1996 Evren, A., “Selçuk-Efes Davut Yeriş Tarlası 1993 Yılı Kurtarma Kazısı”, VI. Müze Kurtarma Kazıları Seminieri, Ankara, 1996.
- Falbe 1833 Falbe, C. T., “Recherches sur l'emplacement de Carthage” Paris. 1833.
- Fırat 1999 Fırat, N., “Perge Konut Alanı Keramiği”, İstanbul, 1999 (Yayımlanmamış Doktora Tezi)
- Fırat 2011 Fırat, M., “Phokaia Geç Roma Dönemi Mutfak Kapları” İzmir, 2011 (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Gassner 1997 Gassner, V., “Das Südtor der Tetragonos- Agora. Keramik und Kleifunde”, *Forschungen in Ephesos XIII/1/1*, Wien 1997.
- Garnett 1975 Garnet, S. K., “Late Roman Corinthian Lamps from the Fountain of the Lamps” *Hesperia*, Vol. 44. No. 2, 1975, s. 173-206.
- Gerousi 2014 Gerousi, E., “A Late Roman Workshop at Dilesi in Boeotia” *LRCW 4, BAR International Series Vol. 1*, 2014, 193-202.
- Gichon 1993 Gichon, M., “En Boqeq: Ausgrabungen in einer Oase am Toten Meer”. 1993.

- Grace 1979 Grace, V., *Amphoras and the Ancient Wine Trade*, Excavations of the Athenian Agora Picture Book No.6, Revised Edition, American Schools of Classical Studies at Athens, Princeton, 1979, 5-10.
- Greenewalt 1987 Greenewalt, C. H., "Sardis: Archaeological Research in 1985", *KST VIII- I*, 1987, s. 381-399.
- Gregory 2005 Gregory, T. E., "A History of Byzantium", John Wiley & Sons, 2005.
- Gunnevag vd. 1983 Gunneweg, J., Perlman, I., Yellin, J., "The Provenience, Typology and Chronology of Eastern Terra Sigillata", *QEDem*, 17, Jerusalem, 1983.
- Güneş 2010 Güneş, F., "Kyzikos Antik Kenti 2006-2007 Kazı Dönemi Seramik Buluntuları", Erzurum, 2010, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Hama 1971 III.2 = Papanicolaou Christensen, Aristéa, and Charlotte Friis Johansen. *Les poteries hellénistiques et les terres sigillées orientales*. Copenhagen: Nationalmuseet, 1971.
- Hautumn 1981 Hautumn, W., "Studien zu Amphoren der Spatrömischen und Frühbyzantinischen Zeit, Bonn 1981, 1-309.
- Hayes 1972 Hayes, J. W. "Late Roman Pottery". London: British School at Rome, 1972.
- Hayes 1973 Hayes, J. W., "Roman Pottery from the South Stoa at Cointh" *Hesperia* 42, s 416-470.
- Hayes 1980 Hayes, J. W., "Supplement to Late Roman Pottery". London, 1980.
- Hayes 1985 Hayes, J. W., "Sigillate Orientali", *Atlante dell forme ceramiche II. Ceramic Fine Romana nel Bacino Mediterraneo*, Enciclopedia Dell'Arte Antica, 1985, ss. 9-96.

- Hayes 1992 Hayes, J. W., *Excavations at Saraçhane in Istanbul, Vol. 2, The Pottery*, Princeton University Press, Oxford 1992.
- Hayes 1997 Hayes, J. W., “*Handbook of Mediterranean Roman Pottery*” British Museum Press, London, 1997.
- Hayes, 2001 Hayes, J. W., “Early Christian Pottery from Knossos: The 1978-1981 Finds from Knossos Medical Faculty Site”, *BSA* 96, 2001, 431-454.
- Hayes 2008 *Roman pottery: Fine-ware imports*. Princeton, N.J: American School of Classical Studies at Athens, 2008.
- Heath-Tekkök Heath, S., Tekkök, B., “Greek, Roman and Byzantine Pottery at Ilion (Troia), 2007-2008 Project Troia (<http://classics.uc.edu/troy/grbpottery/>)”.
- Hellström 1965 Hellström, P., *Labraunda: Swedish Excavations and Researches. Vol. II. Part 1, Pottery of Classical and Later date Terracotta Lamps and Glass*, Lund, 1965.
- Herodotos Herodotos, “Tarih” (Türkçesi: M. Ökmen), İstanbul, 2006.
- Hendy 2008 Hendy, M. F., “Studies in the Byzantine Monetary Economy, C. 300-1450”. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
- Iliffe 1936 Iliffe, J. H., “Sigillata Wares in the Near East. A list of Potters Stamps”, *QDAP* 6, 1936. 1-53.
- İnanan 2004 İnanan, F., “İzmir, Tire, Bergama ve Ödemiş Müzelerindeki Bizans Dönemi Pişmiş Toprak kandiller” İzmir, 2004 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Jones 1950 Jones, F. F., “Excavations at Gözlü Kule”, *Tarsus*. Princeton: Princeton University Press, 1950.
- Judeich Judeich, *Sitzungsberichte der Preußischen Akademie der Wissenschaften* zu 1894.

- Vediusgymnasium in Ephesos, *Forschungen in Ephesos XIV/1*, Viyana, 2008, 97-189.
- Ladstätter 2010 Ladstätter, S., Keramik, in: Krizinger, F.(Hrsg) Hanghaus 2 in Ephesos. Die Wohneinheiten I und 2. Baubefund, Ausstattung, Funde, *FIE VIII/8*, Wien 2010, 172-279, 530-579.
- Lamboglia 1958 Lamboglia, N., *Nuove osservazioni sulla "Terra sigillata chiara": 1 : tipi A e B*. 1958.
- Lang 1955 Lang, M., "Dated Jars of Early Imperial Times", *Hesperia* 24, No. 4, 277- 285.
- Leaf 1923 Leaf, W., *Strabo on the Troad*, Cambridge, 1923.
- Lemaitre 1997 Lemaitre, S., L'amphore De Type Agora F65/66, Dite "Monoansée" Essai De Synthèse À Partir D'exemplaires Lyonnais, S.F.E.C.A.G., Actes du Congrès du Mans, 311-320.
- Liebeschuetz 1999 Liebeschuetz, W., "Antik Kentin Sonu" Ed., John Rich, *Geç Antik Çağda Kent*, Çev. Suna Güven, Ertuğrul Güven, İstanbul, 1999, s. 1-47.
- Little 2007 Little, L. K., "Life and Afterlife of the First Plague Pandemic", *Plague and the end of Antiquity, The Pandemic of 541-750*, Cambridge, 2007, s. 3-32.
- Loeschcke 1912 Loeschcke, S., "Sigillata-Töpfereien in Tschandarlı", *AM* 37, 1912, 344-407.
- LRBC Hill, P. V., Kent, R. A. G., "Late Roman Bronze Coinage", London, 1965.
- Luca 1984 Luca, G., "De, Das Askleion 4: Via Tecta und Hallenstasse, Die Funde", *AvP XI. 4*, Walter De Gruyter, Berlin 1984.
- Mackensen 1991 Mackensen, M., "Zur Datierung Mediterraner Sigillata aus der spätantiken Befestigung Iatrus an der unteren Donau, Die

- Chronologie der Late Roman C-Formen Hayes 3 A-E", *Germania* 69/1, 1991, 79- 96.
- Mackensen-Storz 1993 Mackensen, M, and Storz, S., "Die Spätantiken sigillata- und Lampentöpfereien von El Mahrine (Nordtunesien): Studien zur Nordafrikanischen Feinkeramik des 4. bis 7. Jahrhunderts". München: Beck, 1993.
- Mackensen-Schneider 2002 Mackensen, M., Schneider, G., "Production centres of African red slip ware (3rd-7th c.) in northern and central Tunisia: archaeological provenance and reference groups based on chemical analysis", *JRA Vol 15*, 2002, s. 121-158.
- Mackensen-Schneider 2006 Mackensen, M., Schneider, G., "Production centres of African Red Slip ware (2nd-3rd c.) in northern and central Tunisia: archaeological provenance and reference groups based on chemical analysis" *JRA Vol 19*, 2006, s. 163-190.
- Malamidou 2005 Malamidou, V., "Roman Pottery in Context, Fine and Coarse Wares from Five Sites in North - Eastern Greece", *BAR-IS 1386*, England.
- Malay Malay, H., *Hellenistik Devirde Pergamon ve Aristonikos Ayaklanması*, İzmir, 1992.
- Marty 2011 Marty, F., "Note sur les sigillees orientales tardives du port de Fos (Bouches-du-Rhone, France)", *LRFW 1, Late Roman Fine Wares Solwing Problems of Typology and Chronology, A review af the evidence, debate and new contexts*, Oxford, Archaeopress, 2011, s. 155-160.
- Masoliver 1990 Masoliver, P.C., "Un conjunt ceramic de finals del siegle III d.C. a Vilauba (Camos, plan de l'Estany)", *Cypsela*, VIII, 1990, 157-191.
- Mayet-Picon 1986 Mayet, F., Picon, M., "Une sigillée phocéene tardive (Late Roman C Ware) et sa diffusion en Occident", *Filinga* 7, 1986, s. 129-142.

- Meier 2016 Meier, M., "The 'Justinianic Plague': the economic consequences of the pandemic in the eastern Roman empire and its cultural and religious effects", *Early Medieval Europe* 2016 24 (3), s.267-292.
- Merit-WadeGery-Mcgregor 1953 Merit, B.D., Wade-Gery, H.T. - Mcgregor, M.F., "Athenian Tribute List", *Volum IV*, New Jersey, 1953.
- Metin 2012 Metin, H., "Kibyra Kandilleri", Erzurum, 2012 (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Meyer-Schlichtmann 1988 Meyer-Schlichtmann, C., "Die Pergamenische Sigillata aus Der Statgrabung von Bergama", *PF* 6, Walter De Gruyter, Berlin-New York 1988.
- Mitchell 2016 Mitchell, S., "Geç Roma İmparatorluğu Tarihi M.S. 284-641" Çev. Turhan Kaçar, Ankara, 2016 (İlk Basım Exeter, 2006).
- Mitsopoulos-Leon 1991 Mitsopoulos-Leon, V., "Die Basilika am Staatsmarkt in Ephesos: Kleinfunde 1 1". Wien: Schindler, 1991.
- Mitsopoulos-Leon 2007 Mitsopoulos-Leon, V., "Die Lampen", in: V. Mitsopoulos-Leon - C. Lang-Auinger (Hrsg.), *Die Basilika am Staatsmarkt in Ephesos 2. Funde klassischer bis römischer Zeit*, *FiE* 9, 2, 3 (2007) 64-113.
- Opait 1996 Opait, A., "Aspecte Ale Vietii Economice din Provincia Scythia (secolele IV-VI p.Ch.) Productia ceramicii locale și de import", *Institutul Roman de Tracologie Bibliotheca Thracologica XVI*, București.
- Opait 2004 Opait, A., "Local and Imported Ceramics in the Roman Province of Scythia (4th- 6th centuries AD)", *BAR-IS 1274*, The Basingstoke Press, England 2004.
- Opait 2007 Opait, A., "From DR 24 to LR 2?", *LRCW 2, BAR International Series 1662 (II)*, 2007, 627-643.

- Özeren-Ünal-Öner Özeren, Ö., Ünal, F., Öner, A. “Antandros Nekropolü Kurtarma Kazısı”, *VII. Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, Kuşadası, 1996, 161-177.
- Palamutçu 2014 Palamutçu, S., “Ephesos Liman Alanı’ndan Ele Geçen LR3 Tipi Amphoralar”, Aydın, 2014 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Papadopoulos 1989 Papadopoulos, J.K., 1989. “Roman Amphorae from the Excavations at Torone”, *Archaiologiki Ephimeris* 128, 68-103.
- Peacock-Williams 1986 Peacock, D.P.S., Williams, D.F., “Amphorae and the Roman Economy”, London: Longman.
- Perlzweig 1961 Perlzweig, J., “Lamps of the Roman Period. *The Athenian Agora. Results of Excavations VII*. 1961.
- Pieri 2005 Pieri, D., “Le commerce du vin oriental à l’époque byzantine, (V^e-VIIe siècles): Le témoignage des amphores en Gaule”. Beyrouth: Institut français du Proche-Orient.
- Procopius <http://penelope.uchicago.edu/Thayer/e/roman/texts/procopius/buildings/home.html>
- Poblome-Zelle 2002 Poblome, J., Zelle, M., “The Tableware Boom. A Socio-Economic Perspective from Western Asia Minor”, içinde C. Berns, H.V. Hesberg, L. Vandeput, M. Waelkens (eds.) *Patris und Imperium: Kulturelle end Politische Identität in den Städten der Römischen Provinzen Kleinasien in der frühen Kaiserzeit*, Leuven, 275- 287.
- Polat 2002 Polat, G., “Antandros 2001 Kazıları”, *24. Kazı Sonuçları Toplantısı*, 2. Cilt, Ankara, 2002, 21-30.
- Polat-Polat 2003 Polat, G. - Polat, Y., “Antandros 2002 Yılı Kazıları”, *25. Kazı Sonuçları Toplantısı*, 1. Cilt, Ankara, 2003, 453-462.

- Polat-Polat-Yağız 2006 Polat, G. - Polat, Y. - Yağız K., “Antandros 2005 Yılı Kazıları”, 28. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 2. Cilt, Çanakkale, 2006, 43-62.
- Polat vd. 2007 Polat, G. - Polat, Y. - Yağız, K. - Küçük, T. - Zunal, O., “Antandros 2006 Yılı Kazıları”, 29. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 2. Cilt, Kocaeli, 2007, 455-476.
- Polat vd. 2008 Polat, G. - Polat, Y. - Yağız, K. - Zunal, O., - Yıldırım, B., “Antandros 2008 Yılı Kazıları”, 30. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 4. Cilt, Ankara, 2008, 39-60.
- Polat vd. 2009 Polat, G. - Polat, Y. - Yağız, K. - Zunal, O., “Antandros 2008 Yılı Kazıları”, 31. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 4. Cilt, Denizli, 2009, 1-22.
- Polat vd. 2010 Polat, G. - Polat, Y. - Yağız, K. - Aktaş, R. - Açar, E., “Antandros 2009 Yılı Kazıları”, 32. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 3. Cilt, İstanbul, 2010, 98-121.
- Polat vd. 2011 Polat, G. - Polat, Y. - Yağız, K. - Üney, S. - Aktaş, R. - Açar, E. - Arkan, D., “Antandros 2010 Yılı Kazıları”, 33. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 1. Cilt, Malatya, 2011, 271-294.
- Polat vd. 2014 Polat, G. - Polat, Y. - Yağız, K. - Üney, S. - Aktaş, R. - Arkan, D. Z. - Üney, A. - Cumalıoğlu, A. - Açar, E. - Kırac, E., “Antandros 2013 Yılı Kazıları”, 36. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 3. Cilt, Gaziantep, 2014, 135-158.
- Polat vd. 2015 Polat, G. - Polat, Y. - Yağız, K. - Çıldır-Aktaş, R. - Arkan, D. Z. - Saka, A. - Üney, A. - Kırac, E., - Baysu, E., - Çobanoğulları, M., - Develi, Ö., “Antandros 2014 Yılı Kazıları”, 37. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 3. Cilt, Erzurum, 2015, 345-362.
- Quercia vd. 2011 Quercia, A., Johnston, A., Bevan, A., Conolly, J., ve Tsaravopoulos, A., “Roman Pottery From An Intensive Survey of Antikythera, Greece” *BSA 106 (I)*, 2011, pp. 47-98.

- Rădulescu 1973 Rădulescu, A., "Amfore cu inscripții de la edificiul roman cu mozaic din Tomis." *Pontica* 6, 193-207.
- Reynolds 2011 Reynols, P., "Fine wares from Beirut contexts, c. 450 to the early 7th century" *LRFW 1, Late Roman Fine Wares Solwing Problems of Typology and Chronology, A review af the evidence, debate and new contexts*, Oxford, Archaeopress, 2011, s. 207-230.
- RIC V/2 Mattingly, H. E. A. S., - Percy H. W. "The Roman Imperial Coinage". Volume V Part II. London: Spink & Son, 1968.
- RIC VII Patric M. B., "The Roman Imperial Coinage", *Vol VII*, London, 1966.
- RIC VIII Kent, J. P. C., "The Roman Imperial Coinage", *Vol VIII*, London, 1981.
- RIC IX Pearce, J. W. E., "The Roman Imperial Coinage", *Vol IX*, Valentinian-Theodosius I, London, 1951.
- RIC X Kent, J. P. C., "The Roman Imperial Coinage", *Vol X*, The Divided Empire And The Fall of The Western Parts, AD. 395-491, London, 1994.
- Riley 1979 Riley, J. A., "The Coarse Pottery from Berenice", J.A. Lloyd (ed.), *Excavations at Sidi Khrebish Benghazi, Supp. To LibyaAnt V-Vol. II*, Tripoli, 91- 467.
- Robinson 1959 Robinson, H. S., "Pottery of the Roman Period Chronology." Princeton, N.J.: *American School of Classical Studies at Athens*, 1959.
- Rodriguez 1986 Rodriguez J. R., "Die Organisation des Nahrungsmittelimportes am Limes", *Studien Zu Den Militärgrenzen Roms III, Forshungen und Berichte Zur Vor und Frühgeschichte in Baden Württemberg*, Band 20 760-767.

- Romanus vd. 2009 Romanus, K., Baeten, J., Poblome, J., Accardo, S., Degryse, P., Jacobs, P., De Vos, D., Waelkens, M., "Wine and Olive Oil Permeation in Pitched and Non-Pitched Ceramics: Relation with Results from Archaeological Amphorae from Sagalassos, Turkey". *Journal of Archaeological Science*. 36, No. 3, 900-909.
- Rose-Tekkök-Körpe 2007 Rose, B. - Tekkök, B. - Körpe, R., "Granicus River Valley Survey Project, 2004- 2005", *Studia Troica* 17, 2007, s. 65-150.
- Rudolph-Sheehen 1979 Rudolph, W. W., Sheehen, M. C., "Excavations at Porto Cheli and Vicinity Preliminary Report V: The Early Byzantine Remains" *Hesperia*, Vol. 48, No. 3 (Jul. - Sep., 1979), pp. 294-324.
- Sarris 2002 Sarris, P., "The Justinianic plaque: origins and effects" *Continuity and Change* 17 (2), 2002, Cambridge University Press, 169-182.
- Sazanov 2007 Sazanov, A., "Les Amphores Orientales D'Epoque Protobyzantine Au Nord De La Mer Noire: Chronologie Et Typologie, Late Roman Coarse Wares, Cooking Wares and Amphorae in the Mediterrenean, Archaeology and Archeometry", *Volume II, BAR International Series 1662 (II)*, 2007, 803-815.
- Schäfer 1962 Schäfer, J. "Terra Sigillate aus Pergamon", *AA*, 1962, 777-802.
- Sear 1988 Sear, D. R., "Roman Coins and Their Values", Fourth Revised Edition, London, 1988.
- Şenol 2000 Şenol, A.K., "İskenderiye Kazılarında Ele Geçen Amphoralar Işığında Kentin Roma Dönemi Şarap, Zeytinyağı, Salamura Balık ve Sos Ticareti", (Yayımlanmış Doktora Tezi), İzmir, 2000.
- Şenol-Kerem 2000 Şenol, A. K., - Kerem, F., "İçel Müzesinde Bulunan Bir Grup Amphora", *OLBA III* (2000), 83-114.

- Şenol 2003 Şenol, A. K., “Marmaris Müzesi Ticarî Amphoraları”, Ankara, 2003.
- Şenol 2009 Şenol, A. K., “Taşucu Arslan Eyce Amphora Müzesi”, Mersin, 2009.
- Şenol 2015 Şenol, A. K., “Smyrna Kazılarında 2007-2011 Yılları Arasında Bulunan Ticari Amphoralar”, Smyrna/İzmir Kazı ve Araştırmaları Çalıştayı, Akın Ersoy, and Gözde Şakar. Smyrna/İzmir Kazı ve Araştırmaları: I. Çalıştay bildirileri. 2015.
- Slane 1990 Slane K. W., “The Sanctuary of Demeter and Kore: The Roman Pottery and Lamps”, *Corinth*, Vol. 18, No. 2, The Sanctuary of Demeter and Kore: The Roman Pottery and Lamps (1990), pp. iii-v+vii-ix+xi-xvi+1-127+129+131-160.
- Slane 2000 Slane, K. W., “East-West Trade in Fine Wares and Commodities: The View from Corinth”. *RCRF Acta* 36, 2000, 299-312.
- Strabon Strabon, *Geographika* (Türkçesi: Prof.Dr. A. Pekman), İstanbul, 2000.
- Talbert 2000 Talbert R. J. A., “Barrington Atlas of the Greek and Roman World”, Oxford, Princeton Üniversitesi Yay., 2000.
- Thompson 1934 Thompson, H. A., “Two Centuries of Hellenistic Pottery”, *Hesperia* III, No. 4, The American Excavations in the Athenian Agora: Fifth Report, s. 311-476, 1934.
- Thompson 1954 Thompson, M., “Coins: From the Roman through the Venetian Period” *The Athenian Agora*, Vol. 2, pp. iii-x+1-122
- Tek 2002 Tek, A. T., “Arykanda Kazılarında Bulunan Antik Sikkeler”, Ankara 2002 (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

- Tekin 1994 Tekin, O., “Yapıkredi Koleksiyonu Grek ve Roma Sikkeleri”, İstanbul, 1994.
- Tekkök-Biçken 1996 Tekkök-Biçken, B., “The Hellenistic and Roman Pottery From Troia: Second Century B.C. To Sixth Century A.D.” UMI Company, Columbia 1996.
- Thukydides Thukydides, Peloponnesos Savaşı (Türkçesi: T.Gökçöl), İstanbul, 1976.
- Uğuz 2015 Uğuz, G., “Phokaia’nın Kuzeyinde Geç Roma Dönemi Bir Terra Sigillata Atölyesi”, İzmir, 2015, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Unterkircher 1983 Unterkircher, E., “Terra Sigillata Aus Dem Heraion von Samos,” *A.M* 98, 1983, s: 173-214.
- Uslu 1994 Uslu, S., “Phokaia kazılarında bulunmuş terra sigillata”, İzmir, 1994. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Vaag 2003 Vaag, L. E., “A Closer Look at the Making of Phocaean Red Slip Ware Bowls”, (Ed. Catherine Abadie- Reynal), *Les Ceramiques En Anatolia Aux Epoques Hellenistique Et Romaine*, Varia Anatolica XV, Paris 2003, 203- 207.
- Vapur 2011 Vapur, Ö., “Menderes Magnesiası Theatron Kazısı Seramik Buluntuları”, *Anadolu/Anatolia*, 37, 2011, s. 1-44.
- Vargas 2011 Vargas, E.G., *Oriental Trade in the Iberian Peninsula During Late Antquity (4th-7th Centuries AD): An Archaeolical Perspective*, 2011.
- Vergilius Vergilius, *Aeneis* (Türkçesi: T. Uzel), Ankara, 1998.
- Waagé 1933 Waagé F. O., “The American Excavations in the Athenian Agora: First Report”, *Hesperia* 2, No. 2, 1933, 279-328.

- Waagé 1948 Waagé, F. O., "Hellenistic and Roman Tableware of North Syria", Antioch on the Orontes IV. 1, Ceramic and Islamic Coins Princeton University Press, Princeton 1948.
- Warwick-Head 1894 Warwick, W.,-Head.B. V., "Catalogue of the Greek Coins of Troas, Aeolis and Lesbos". Londra, 1894.
- Williams-Zervos 1983 Williams, C. K., Zervos, O. H., "Corinth, 1982: East of the Theater" *Hesperia*, Vol. 52, No. 1 (Jan. - Mar., 1983), pp. 1-47.
- Xenophon-1998 Xenophon, *Anabasis* (Türkçesi: T. Gökçöl), İstanbul, 1998.
- Xenophon-1999 Xenophon, *Hellenika* (Türkçesi: Prof. Dr. S. Sinanoğlu), Ankara, 1999.
- Yağız 1998 Yağız, O., "Ainos Kazı Sikkeleri", İstanbul, 1998, (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Yağız 2005 Yağız, K., "Antandros Urneleri", İzmir, 2005 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Yalman 1992 Yalman, B., "Antandros Nekropolisi Kurtarma Kazısı", *III. Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, Efes, 1992, 449-487.
- Zahn 1904 Zahn, R., "Thongeschirr," in T. Wiegand and H. Schra der, *Priene: Ergebnisse der Ausgrabungen und Untersuchungen in den Jahren 1985-1898*, Berlin, pp. 394-468.
- Zelle 1997 Zelle, M., "Die Terra Sigillata aus der Westtor- Nekropole in Assos", *AMSt* 27, Bonn 1997.
- Zelle 2003 Zelle, H. "Funde spätantiker Sigillata in Assos", B. Liesen, U. Brandl (Eds.), *Römische Keramik Herstellung und Handel, Kolloquium Xanten, 15.-17.6.2000*, 77-106.
- Zimmerman 1985 Zimmerman M.M.L., "A Late Roman Kiln site in the Hermionid, Greece". *American Journal of Archaeology* 89, 342-343.

Zoroğlu 2003

Zoroğlu, L., “Doğu Sigillatalarının İmalat Yerleri ve Dağılım Sorunu” *Les Ceramiques En Anatolia Aux Epoques Hellenistique Et Romaine, Varia Anatolica XV*, 2003.

KISALTMALAR

Abb. : Abbildungen

AA : Archäologischer Anzeiger

AM : Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Athenische Abteilung

AMSt : Asia Minor Studien

AnzWien : Österreichischen Akademie der Wissenschaften, philologisch-historische Klasse

BAR : British Archaeological Reports

BCH : Bulletin de correspondance hellénique

Bkz. : Bakınız

BSA : Annual of the British School at Athens

Cm. : santimetre

Çiz. : çizim

Dn. : dipnot

DSC/ ESC : Doğu Sigillata C/ Eastern Sigillata C

Ed.(s) : editör(ler)

FE : Forschungen in Ephesos

Fig. : figür

Figlina : Documents du Laboratoire de céramologie de Lyon

GRC/ LRC	: Ge Roma C/ Late Roman C
JRA	: Journal of Roman Archaeology
Kat. no	: Katalog numarası
Klio	: Beitrge zur alten Geschichte
KST	: Kazı Sonuçları Toplantısı
Lev.	: levha
LRFW	: Late Roman Fine Ware
M.	: metre
M.Ö.	: Milattan nce
M.S.	: Milattan sonra
No.	: numara
Pl.	: plate
Res.	: resim
ek.	: Şekil
Taf.	: tafel
QDAP	: The Quarterly of the Department of Antiquities in Palestine
V.d.	: ve diğerkleri
Vol.	: volume.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Evren AÇAR

Telefon : 0 543 773 05 04

E-Posta: evrenacar@gmail.com

Doğum Yeri Ve Tarihi: Burhaniye/1980

EĞİTİM BİLGİLERİ:

Lisans: Ege Üniversitesi (2005-2010)

Yüksek Lisans: Ege Üniversitesi (2017)

MESLEKİ ÇALIŞMALAR

2006 (Temmuz - Eylül)	: Yeşilova Höyük Kazısı - Bornova/İZMİR
2007 - 2011 (Temmuz - Eylül)	: Antandros Kazısı - Altınoluk/EDREMIT
2012 (Temmuz - Eylül)	: Klaros Kazısı - Menderes/İZMİR
2013-2014 (Temmuz - Eylül)	: Antandros Kazısı - Altınoluk/EDREMIT
2016 (Temmuz)	: Germanica Kazısı - Kahramanmaraş-Merkez
2016 (Ağustos-Eylül)	: Antandros Kazısı - Edremit/ BALIKESİR

YAYIMLAR

- Polat vd. 2011 G. Polat-Y. Polat-K. Yağız-R. Aktaş-E. Açar, “Antandros 2009 Yılı Kazıları”, XXXII. Kazı Sonuçları Toplantısı, 3. Cilt, Ankara, 98-121.
- Polat vd. 2012 G. Polat-Y. Polat-K. Yağız- S. Üney-R. Aktaş-E. Açar-D. Arkan, “Antandros 2010 Yılı Kazıları”, XXXIII. Kazı Sonuçları Toplantısı, 1. Cilt, Ankara, 271-294.
- Şahin vd. 2014 N. Şahin-O. Zunal-C. Pişkin-G. Günata-G. Karakan-E. Açar-F. Lebe-C. Balaban, “Klaros 2012” XXXV. Kazı Sonuçları Toplantısı, 3. Cilt, Muğla, 342-353.
- Polat vd. 2015 G. Polat-Y. Polat-K. Yağız-S. Üney-R. Aktaş-D. Z. Arkan-A. Üney-A. Cumalıoğlu- E. Açar-E. Kırac, “Antandros 2013 Yılı Kazıları”, XXXVI. Kazı Sonuçları Toplantısı, 3. Cilt, Ankara, 135-158.

ÖZET

Antandros Nekropolü Geç Roma Yerleşimi adlı çalışmada, bir Troas kenti olan Antandros'un Nekropol alanı üzerine yer alan Geç Roma Yerleşimi'ne ait 10 adet yapı ve bu yapıların içerisinden ve çevresinden ortaya çıkartılan 2001-2011 yıllarına ait buluntular yapılarla birlikte incelenmiştir. Çalışmanın amacı yerleşimde ortaya çıkarılan yapıların işlevlerini anlamak, yerleşimin hangi dönemler arasında kullanıldığını saptamaktır.

Bu amaçlar doğrultusunda yapılan çalışmada ele geçen buluntular mekanlarla birlikte değerlendirildiğinde yerleşimin M.S. 325 ile M.S. 541 yılları arasında kullanıldığı anlaşılmıştır. Kullanım dönemleri üç evreye ayrılmıştır.

Mekanların içinden ve çevresinden sikkeler, DSA, DSB, DSC (Çandarlı), Foça, Kıbrıs ve Açık Renk Seramikler, amphoralar ve kandiller açığa çıkarılmıştır. Yerleşimde seramik buluntular devam etmesine rağmen M.S. 5. yüzyılın ortalarından itibaren sikkelerin ortadan kalkma nedenleri sorgulandığında takasa dayalı ekonomi ve başarısızlıkla sonuçlanan Kuzey Afrika Seferi karşımıza çıkar.

DSA ve DSB seramikleri yerleşimin nekropol alanı olarak kullanıldığı döneme aittir. Yerleşim tabakalarıyla ilişkili olan seramikler DSC (Çandarlı) seramikleriyle birlikte başlayıp arkasından Foça seramikleriyle devam etmektedir. Çandarlı seramikleri ve Foça seramikleri arasında bulunan kronolojik boşluk yerleşimde sikkeler yardımıyla doldurulmuş durumdadır. Yerleşimin tepe noktası ise M.S. Geç 4. yüzyıl - 5. yüzyılın ortalarına denk gelmektedir.

Yerleşimin terk edilme nedeni ise M.S. 541'e tarihlenen, Kuzey Afrika Kökenli Justinian Vebası olmalıdır. Nüfusun yaklaşık yarısının kaybedildiği felaketin ardından geriye kalanlar daha güvenli gördükleri sur içi yerleşimlere taşınmışlardır.

ABSTRACT

The current thesis named ‘The Late Roman Settlement on the Necropolis of Antandros’ focuses on nine buildings of the Late Roman Settlement situated on the Necropolis Area of the Troadic city of Antandros and studies them in conjunction with the finds recovered between 2001-2011 in and around these buildings. The aim of the study is to find out the functions of the buildings and to determine the periods under which the settlement was used.

Together, evaluation of the available finds and buildings have demonstrated that the settlement was used between 325-541 AD. The periods of use are divided into three phases.

Coins, ESA, ESB, ESC (Çandarlı), Phocaeen, Cypriot and Light Colored ceramics, amphorae and lamps were unearthed in an around the buildings. The reasons behind the disappearance of the coins around the mid-5th century AD despite the continuity of ceramics in the settlement were identified as the economy based on exchange activities and the unsuccessful campaign to North Africa.

ESA and ESB ceramics belong to the period that the settlement was used as a necropolis area. The ceramics related to the settlement layers begin with ESC (Çandarlı) and continue with Phocaeen ceramics. The chronological hiatus between the Çandarlı and Phocaeen ceramics was made up for with the help of coins. The settlement peaked in the Late 4th century – mid-5th century AD.

The settlement was possibly abandoned due to the Plague of Justinian in 541 AD which was carried from North Africa. By the end of the outbreak nearly half of the population was lost and the survivors moved to the safer settlements inside the city walls.